

**Міністерство освіти і науки України
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Факультет морського права**

**НІКОЛАЄНКО НАТАЛІЯ ОЛЕКСАНДРІВНА
СУХОРУКОВА АННА ЛЕОНІДІВНА**

ДОВІДНИК
**«ПРЕДСТАВНИКИ ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-
ПОЛІТИЧНОЇ ДУМКИ»**

Миколаїв –2022

УДК 324(477);659.4

Н 50

С 78

Автори:

Н. О. Ніколаєнко, д-р політ. наук, професор;

А. Л. Сухорукова, канд. з держ.управл.. доцент

Рецензенти:

Д.Ю. Арабаджієв, доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри загальноправових та політичних наук Національного університету «Запорізька політехніка»

А.М. Копачинська, кандидат географічних наук, доцент кафедри міжнародних відносин і регіональних студій Волинського національного університету імені Лесі України

Рекомендовано Навчально-методичною радою НУК імені адмірала Макарова

(протокол №5 від 29.06.2022 р.)

Ніколаєнко Н.О.

Сухорукова А.Л.

Н 50

С 78

Н.О. Ніколаєнко, А. Л. Сухорукова, Представники та напрями розвитку соціально-політичної думки: довідник, Миколаїв: НУК, 2022, 212 с.

© Ніколаєнко Н. О., Сухорукова А.Л., 2022

© Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова, 2022

ПЕРЕДМОВА

Сучасна політична наука, накопичивши серйозний масив досліджень у галузі політичної теорії та досягши певних успіхів в осмисленні окремих прикладних проблем політики, у розробленні фундаментальних і актуальних моментів політичної модернізації формулює низку невирішених принципових питань, виникнення яких є закономірним етапом розвитку практично будь-якої країни, що розвивається в напрямку демократичних цивілізаційних перетворень.

Відтак, у сучасному українському суспільстві, що переживає трансформаційні зміни та перебуває на модернізаційному етапі розвитку, труднощі вирішення політичних питань як ніколи раніше підняли значення обґрунтованості і вірогідності політичної теорії, що має служити основою державної політики, яка прийнята в країні як керівництво до дії. Ті наукові суперечки і дискусії, які ведуться протягом останніх років, зачіпають проблематику об'єктивних закономірностей розвитку міжнародної і в тому числі вітчизняної політики, питання прийнятності політичних ідей і концепцій, які представлені як в теоріях іменитих політологів, так і в теоретичних досягненнях шкіл, течій і напрямів політичної думки на різних етапах її розвитку.

Водночас, нерідко на рівні професійного аналізу, а інколи і повсякденної кон'юнктури пересічні громадяни досить віддаленої фахової підготовки (правознавці, юристи, філософи, соціологи, історики) вдаються до популістських оцінок перспектив розвитку політичної системи у тій чи іншій державі, зокрема в Україні. Це актуалізує нагальну потребу в упорядкуванні фундаментальних засад аналізу політичних ідей, визначенні методологічних підходів і понятійних конструктів, виявленні основних закономірностей, тенденцій їх розвитку та формуванні цілісних, ґрунтовних уявлень щодо особливостей створення політичних концепцій за умови трансформації соціуму.

В основу довідника покладено курс лекцій та науково-педагогічний досвід авторів, набутий під час викладання у ЗВО дисциплін для спеціальності «Національна безпека», «Право», «Публічне управління та адміністрування». Під час написання довідника була використана довідкова література, різнопланові джерельні матеріали.

Щиру вдячність автори висловлюють рецензентам, змістовні зауваження яких допомогли під час підготовки рукопису довідника до видання.

Автори з розумінням і вдячністю приймуть усі зауваження, спрямовані на поліпшення довідника.

Алмонд Габріель (1911-2002 рр.) – американський політолог, фахівець у області загальнотеоретичної і порівняльної політології. Отримав популярність завдяки своїм роботам по теоріях політичної системи і політичної культури. Широко використав концепцію «входу і виходу» в аналізі політичних систем і надав багато уваги вивченню відповідних функцій. Г. Алмонд добре проілюстрував зв'язок між політичними орієнтаціями громадян і особливостями функціонування політичної системи.

Основні праці: «Привлекательность коммунизма» (1954 р.), «Гражданская культура: Политические ориентации в 5 странах» (1963 р.), «Политическая теория и политическая наука» (1966 р.), (совместно с С. Вербой) «Гражданская культура. Пересмотренная» (1980 р.)

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. Найбільш послідовним представником структурно-функціонального підходу до політології по праву вважається американський учений Г. Алмонд. Політичну систему Г. Алмонд визначає як існуючу у всіх самостійних суспільствах систему взаємодії, яка виконує функції інтеграції і адаптації (усередині суспільства, поза ним і між суспільствами) за допомогою застосування або загрози застосування більш менш легітимного фізичного примушення.

Політична система, на його думку, є легітимною, підтримуючою порядок і перетворюючою системою в суспільстві. Це узаконена сила, пронизуюча всі «вхідні» і «вихідні» чинники суспільства і яка додає йому особливі властивості і значення, забезпечуючи його згуртованість, як системи.

Г. Алмонда, цікавить не стільки аналіз процесів, що відбуваються, скільки визначальне значення стійких структур політичної системи. Термін «структура» разом з терміном «культура» займає головне місце в аналізі Г. Алмонда. Під «структурою» він має на увазі доступну спостереженню діяльність, яка формує політичну систему. Та конкретна частина діяльності людей, яка бере участь в політичному процесі, називається роллю. Ролі – це одиниці, з яких комплектуються всі соціальні системи, включаючи політичну. У зв'язку з цим одним з основних компонентів політичної системи є політична роль. Конкретні сукупності взаємозв'язаних ролей складають структури. Наприклад, суддя – це роль, суд – структура ролей.

Фундаментальним для всього підходу є той, що постулює функціональні вимоги до системи. Існує деяка кількість цілей, обраних з обмеженого числа альтернатив і необхідних для життя суспільства. Щоб ці цілі були переведені в конкретні дії, система повинна виконувати певні функції. У суспільних науках функції – доцільна діяльність. Доцільність визначається рамками системи.

Направлені, або цільові функції, називаються «явними». Інші ж, не є такими, іменуються «прихованими», які також повинні враховуватися, щоб глибше зрозуміти всі похідні дій і структур. Однією з переваг структурно-функціонального методу є те, що він сприяв усвідомленню важливості функцій, особливо прихованих, виконуваних політичними акторами і групами.

Згідно Г. Алмонду, вхідні і похідні чинники політичної системи слід аналізувати з погляду функцій, закладених в надрах системи. Він ставить питання: хто? (тобто які структури), які функції виконує? і яким чином?

Г. Алмонд, один з видатних вчених який вніс основний внесок в процес створення теорії політичної системи, який все ще продовжується. Наукова користь моделей Г. Алмонда полягає у тому, що їх можна використовувати як джерело концепцій і робочих моделей, які можуть застосовуватися в багатьох специфічних і самостійних сферах з метою створення емпірично об'єднаних гіпотез. Крім того, стало можливим стандартизувати термінологію, кодифікувати дані, зберігати інформацію, вельми актуальну для вирішення деяких важливих проблем емпіричного аналізу.

Дані моделі доцільні для дослідження способів збереження і регулювання системи. Але їх максимальний ефект виявляється в порівняльному дослідженні політичних систем. Г. Алмонд, створивши свої моделі політичної «системи», зробив поняття системи макроодиницею для порівняльного аналізу. Його концепція дозволяє порівнювати не тільки колонії, федерації, міста-держави, але і включати в аналіз будь-яку одиницю (метрополії, держави-члени федерацій, групи тиску, партії, церква, промислові підприємства і тому подібне) як диференційоване ціле взаємозв'язаних компонентів, що виконують функції політичної системи.

«Ми використовуємо термін «політична культура» з двох причин: По-перше, якщо ми збираємося визначити відношення між політичними і неpolітичними позиціями і моделями поведінки, нам необхідно відділити перші (політичні) від останніх (неполітичних), навіть якщо межа між ними не така чітка. Термін «політична культура» у такому разі відноситься саме до політичних орієнтацій – поглядів і позицій щодо політичної системи і її різних частин і позицій щодо власної ролі в цій системі. Ми говоримо про політичну культуру так само, як могли б говорити про економічну культуру або релігійну культуру. Це сукупність орієнтацій щодо певної сукупності соціальних об'єктів і процесів. Але ми вибрали політичну культуру замість інших соціальних аспектів, оскільки це дозволяє нам використовувати концептуальні схеми і підходи антропології, соціології і психології. Ми збагатимо наше мислення, використовуючи, наприклад, такі категорії антропології і психології, як соціалізація, культурний конфлікт, культурна інтеграція. Аналогічним чином наші можливості розуміти

походження і трансформацію політичної системи зростають, коли ми використовуємо структуру теорії і спекуляцій, що стосується загальних феноменів соціальної структури і процесів» – саме так описує в своїх теоретичних доробках феномен політичної культури і її теоретичне опрацювання Г. Алмонд.

Адлер Альфред (1870-1937 рр.) – австрійський психіатр і психолог.

У 1921 р. за підтримки австрійського уряду А. Адлер організував першу дитячу реабілітаційну клініку. Через декілька років у Відні було вже близько тридцяти таких клінік, в яких працювали учні А. Адлера. Персонал кожної клініки складався з лікаря, психолога і соціального працівника. Діяльність А. Адлера здобула міжнародну популярність. Дитячі реабілітаційні клініки з'явилися в Німеччині, Голландії, декілька пізніше – в США.

З приходом до влади нацистів послідовники А. Адлера в Німеччині піддалися переслідуванням і були вимушені мігрувати. У 1934 р. в Австрії були закриті всі дитячі реабілітаційні клініки. У зв'язку з посиленням нацизму, в 1932 р. А. Адлер остаточно покинув Відень, облаштувався в США, де він очолив кафедру психології в Лонг-Айлендському медичному коледжі.

Основні праці: «Наука і життя», «Достоевський» (1918 р.), «Индивидуальная психология как путь к познанию и самопознанию человека» (1926 р.), «Техніка лікування» (1932 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого. внесок в політичну думку. Відійшовши від ортодоксального психоаналітичного вчення, А. Адлер спробував побудувати таку психологію, яка б не роз'ятрювала психічне еклектичною сумішшю біологічного та соціального. А. Адлер заявив: «Не слід забувати найважливішого факту, що ні спадковість, ні середовище не є визначальними факторами. Вони можуть бути тільки рамками або впливами, на які індивід повинен відповідати згідно з особливостями своєї творчої сили».

Пошуки суб'єктивних шляхів, що приводять до внутрішньої єдності людського індивіда, виразились у формулюванні і розвитку А. Адлером так званої індивідуальної психології. Вона мала підкреслити, зрештою, творчу активність індивіда і вивести психоаналіз із фаталістичної наперед визначеною людської поведінки біологічним та соціальним факторами.

Провідну ідею індивідуальної психології щодо моністично-цілісного тлумачення діяльності організму А. Адлер сформулював виходячи з принципу компенсації, що діє на основі закону перетворення потягу на його протилежність, і встановив кореляцію між поняттями «комплекс приниженості» і «комплекс

переваги». З цього відношення походить, зокрема, ідея «чоловічого протесту» з боку жінок (у відповідь на їхню приниженість як слабкої статі), який виявляється у виборі жінками чоловічих професій, одягу, у відповідному формуванні інтересів тощо.

Запозичена А. Адлером у німецького філософа Г. Файгінгера теорія «фіктивної цілі» стала важливою підвалиною індивідуальної психології. Згадані комплекси перешкоджають усвідомленню об'єктивного стану речей, відношень. Життєві цілі, які ставить перед собою людина у таких ситуаціях, мають фіктивний характер, проте спрямовують її поведінку. Людина вчиняє неадекватно, не усвідомлюючи цього. В діях на основі «фіктивної цілі» постає причина неврозу. Усвідомлення неадекватності таких цілей і відповідної поведінки має ліквідувати невроз.

Ідея «соціального інтересу» як заміна понять класичного фрейдизму – агресії та лібідо – пов'язується А. Адлером з метаморфозою «фіктивних цілей». Сам «соціальний інтерес» було зведено А. Адлером до інтересів індивіда. Характер розкриття людиною суперечностей між ідеалом і дійсністю становить «життєвий стиль» людини – підсумкове поняття індивідуальної психології.

Твердячи про активне втручання людини у спрямування своєї поведінки, А. Адлер насправді у своїй теорії позбавив людину такої активності, примусивши її діяти у сплетінні різних комплексів, що заважають адекватно реагувати на світ. А. Адлер мав на меті звільнити поведінку людини від суворой механістичної детермінації з боку фатально визначаючих її біологічного й соціального факторів, але своїм вченням про «фіктивний фінал» (примарну доцільність, яка визначає життєдіяльність) залишився принципово на позиції фаталізму тих або інших комплексів.

Щоправда, без мети як ідеальної моделі дійсності, на думку А. Адлера, доцільна, розумна поведінка неможлива. Але терапевтична заміна новою фіктивною метою старої не дає пацієнтові порятунку від неврозу. Ідеальна мета зливається зі свідомістю і саме тому не піддається критиці. В такому розумінні її можна назвати несвідомою. Те, що не усвідомлюється, є певним рівнем невідповідності між образом дійсності (зокрема ідеалізованим) і реальним оточенням індивіда. Адлерівська ідея «фіктивної мети» є видозміненим тлумаченням ідеалу поведінки, що, як узагальнення досвіду людини, містить у собі реальні компоненти. А. Адлер мав би визначити, що на місці однієї усвідомленої цілі постає інша – неусвідомлена, і тому «закомплексованість» людини стає перманентною і перетворюється на своєрідний фатум, безвихідь, порочне коло поведінки.

Проте процес побудови індивідуальної психології як окремого напрямку психологічної думки (хоча й у межах загальної психоаналітичної традиції)

починався з висунення А. Адлером антитезкласичного психоаналізу, які мали такий вигляд:

1. В основі всієї людської активності лежить одна вихідна рушійна сила – у напрямку від переживання негативної ситуації в бік ситуації позитивної, від переживання недостатності в бік переваги, поліпшення, повноти.

2. Існує потяг здійснити свій специфічний напрям у зв'язку з індивідуально доставленою унікальною метою або самоідеалом, який хоч і піддається впливові біологічного та соціального факторів, проте категорично є творінням самого індивіда. Оскільки існує ідеал, мета стає фікцією.

3. Мета є лише маревом, завуальованим від погляду індивіда. Це означає, що вона йому ґрунтовно незнайома і він її не розуміє. Це і є Адлерівське визначення несвідомого: невідома частина поставленої мети.

4. Мета стає кінцевою причиною, ультимативно незалежною перемінною. Позаяк мета передбачає ключ до розуміння індивідуальної психології, вона є робочою гіпотезою психолога.

5. Усі психічні процеси формують самостійну організацію в плані мети, як це трапляється у драмі, яку будують так, що з самого її початку передбачається певний фінал. Ця структура самостійної особистості являє собою те, що А. Адлер назвав стилем життя. Останній міцно вкорінюється ще з ранніх років. Із цього часу поведінка як суперечливе в собі явище є лише адаптацією різних засобів досягнення однієї і тієї ж мети.

6. Усі так звані психологічні категорії – різні потяги або протилежність між свідомим і несвідомим – є лише аспектами єдиної релятивної системи і не становлять дискретних сутностей і якостей.

7. Усі об'єктивні детермінанти, такі як біологічні фактори та минула історія поведінки індивіда, набувають відношення до цільової ідеї. Проте ці детермінанти не діють як прямі причини, а виступають лише як можливості. Індивід використовує всі об'єктивні фактори у відповідності до свого стилю життя. Значення та ефективність цих факторів знаходять своє здійснення тільки у внутрішньому, або психологічному, метаболізмі.

8. Уявлення індивіда про самого себе та про світ, «апперцептивна схема» індивіда, його інтерпретації – все це як аспекти стилю життя впливає на кожний психологічний процес.

9. Індивідуальна психологія досліджує індивіда як заглибленого в соціальність. А. Адлер з самого початку відмовився вивчати ізольоване людське буття. Але це було по суті лише декларацією. Будь-які форми соціальної активності людини зводяться ним до психології індивідуальної.

10. Всі важливі життєві проблеми, в тому числі задоволення потягів, виявляються соціальними проблемами, а всі цінності – соціальними цінностями.

11. Соціалізація індивіда не може бути досягнута ціною репресії, а досягається за посередництва природженої людської здатності, яка, проте, має бути розвинута. Цю здатність А. Адлер назвав соціальним відчуттям, або соціальним інтересом. Оскільки індивід включається в соціальну ситуацію, соціальний інтерес стає вирішальним у його пристосуванні до неї.

12. Невдале пристосування характеризується зростанням почуття неповноцінності, занепадом соціального інтересу і перебільшеною кооперативною метою особистісної переваги. Згідно з цим проблеми вирішуються за участю самоцентрованого «особистісного смислу», а не як об'єктивно виражене завдання «здорового глузду». У невротика це призводить до досвіду невдач, тому що він сприймає соціальну повноцінність своїх дій як свій ультимативний критерій. Психотик діє навпаки, хоч об'єктивно це призводить також до невдач з точки зору здорового глузду, тому що він не сприймає ультимативний критерій соціальної повноцінності.

Порівняно із З. Фрейдом це дійсно був поворот у напрямку психології особистості. В темряві несвідомого всі люди для З. Фрейда були трагічно сірими. Його непокоїла доля людства в цілому, проте він у лісі не бачив дерев.

Почуття недостатності та переваги були далі пов'язані А. Адлером з його теорією «фіктивних цілей». Услід за Файгінгером він твердить, що все життя побудоване на фікціях, примарних, уявних структурах, які виявляються неусвідомлюваними детермінантами поведінки. А. Адлер указує, що такою фікцією може бути уявлення про «нормальну людину». Та й уявлення про недостатність і перевагу підлягають цій же долі. Якщо дорослий фіксує себе на цілях, не відповідних своєму вікові, можна говорити про невротичне явище. Як віковий феномен певна ціль є нормальною, а її відсутність може кваліфікуватись як вада розвитку.

Позитивний момент в Адлерівській психології полягає у більш рішучому, ніж у З. Фрейда, відході від фаталістичної зумовленості поведінки двома факторами – біологічним та соціальним. Саме А. Адлер зробив серйозну заявку на подолання цього двофакторного фаталізму в людській поведінці, зосередивши головну увагу на утворенні самого психічного, підкресливши нежорсткий детермінізм у тлумаченні поведінки людини. Тут слід бачити центральний пункт індивідуальної психології.

Адорно Теодор Візенгруд (1903-1969 рр.) – німецький філософ, представник франкфуртської школи, культуролог, соціолог мистецтва.

Навчався у Віденському університеті; вивчав музичну композицію у композитора А. Берга. З 1931 р. викладав у Франкфуртському університеті (куди

повернувся в 1949 р.), в 1934 р. був змушений емігрувати до Великобританії, з 1938 р. працював у США. Центральним змістом діяльності Т. Адорно стало філософське проникнення в сутність музичних творів.

Філософська позиція Т. Адорно складалася в постійній дискусії з важливими течіями минулого і сьогодення: з К. К'єркегором, зі специфічно сприйнятої діалектикою Г. Гегеля, що стала стрижнем у надзвичайно широкому і, по суті, еклектичному, а також кілька естетським засвоєнні Т. Адорно різноманітних мотивів філософії XIX–XX ст. Вплив Ф. Ніцше, К. Зіммеля, школи С. Георге та інших перероблялися під знаком критики культури в характерному для Т. Адорно дусі «виявлення» присутності того чи іншого типу філософської думки і художньої творчості зводиться до несвідомих соціальних імпульсів, що відображає історичний момент і позначається насамперед у формі, філософ чи художник мислить і змушує його себе осмислити. Величезну роль у творчості Т. Адорно грала музика. У 1940 рр. він консулював Т. Манна з питань філософії та історії музики при створенні роману «Доктор Фаустус», в 1949 р. випустив «Філософію нової музики».

Основні праці: «Негативна діалектика» (1966 р.), «Діалектика просвітництва» (1949 р.), «Філософія нової музики» (1949 р.), «Призми. Критика культури і суспільство» (1955 р.), «Дисонанси. Музика в керованому світі» (1956 р.), «Нотатки про літературу» (1958 р., 1961 р., 1965 р.), «Штудії про Гуссерля і феноменологічних антиномії» (1956 р.), «Авторитарна особистість» (1950 р.), Доповіді: «Про логіку соціальних наук», «Введення в соціологію музики», «Негативна діалектика» (1966 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок у політичну думку. У центрі уваги Т. Адорно – регресивні соціально-антропологічні зміни (відмирання рефлексії, заміна її стереотипними реакціями та уявними кліше тощо), пов'язані з розвитком масової «індустрії культури», зі стандартизацією відносин у монополістичному «Керованому суспільстві».

Свою теоретичну діяльність починав як авангардистсько-орієнтований музичний критик, теоретик і соціолог музики, поглиблено цікавиться процесами «уречевлення» і «фетишизації» у сучасній музиці та її сприйняття слухачами. Поступово перейшов до аналізу під цим кутом зору і інших галузей мистецтва, літератури і філософії, культури взагалі. Одна з найважливіших робіт Т. Адорно «Діалектика просвітництва», написана ним спільно з К. Хоркхаймером, являє собою програмний виклад соціальної філософії неомарксизму та її своєрідну філософію історії, у світлі якої еволюція людства постає як історія «невдалої цивілізації»: що посилює «відчуження», викликаного «буржуазним» розумом, який протиставив себе природі.

Свідомо пародіюючи Г. Гегеля, який розглядав світову історію під кутом зору розвитку розуму і свободи, Т. Адорно трактує історію Заходу як патологічний процес посилюючи божевілля (розум, що зійшов з розуму в силу протистояння природи) і втрати індивідуальної свободи («фашизоїдний» капіталізм і відверто нелюдський фашизм). У дусі цих ідей, що розвилися на ґрунті авангардистсько-модерністських естетичних уподобань, Т. Адорно піддає соціально-філософській аналізу сучасну західну музику («Філософія нової музики», 1949 р.), яка виступає у нього як моделювання процесу «відчуження» людини, що відбувається в умовах «пізнього капіталізму». У тому ж – «культурно-критичному» дусі витримані й інші його музично-соціологічні («Призми. Критика культури і суспільство», 1955 р.; «Дисонанси. Музика в керованому світі», 1956 р.), літературно-соціологічні («Нотатки про літературу», 1958 р., 1961 р., 1965 р.) та естетико-соціологічні (перш за все видана вже посмертно «Естетична теорія») роботи. У них концепція Т. Адорно постає як ліворадикальний. варіант елітарної концепції мистецтва. Неомарксистської – авангардистський метод «критики культури» застосовується Т. Адорно також і при аналізі сучасної західної філософії та гносеології у книзі «Штудії про Гуссерля і феноменологічних антиномії» (1956 р.), де пропонується Соціологічні «метакритика» теорії пізнання, викриває процеси «фетишизації» на найглибших рівнях сучасного теоретичного знання. Спеціально соціологічна проблематика представлена у Т. Адорно насамперед у колективній праці «Авторитарна особистість» (1950 р.), підготовленому під його керівництвом і за безпосередньої участі. Ідучи в руслі ідеї «авторитарної особистості», запропонованої Е. Фроммом та конкретизованої К. Хоркхаймером, Т. Адорно разом зі своїми співробітниками намагається підтвердити її на підставі конкретно-соціологічного дослідження. Але хоча ця робота отримала широку популярність серед західних соціологів, загальна її оцінка з точки зору як концепції, покладеної в її основу, так і застосованої в ній методики і техніки в результаті виявилася швидше негативною.

У «Негативній діалектиці» (1966 р.) Т. Адорно робить вибір на користь Г. Гегеля як діалектика, але не систематика. Йому імponує діалектика «Феноменології духу» на відміну від «Логіки» і «Філософії права» з їх систематичністю. Діалектиці синтезу і примирення він протиставляє діалектику заперечення, що не визнає тотожності реальності і мислення.

«Ніякий розум не зміг би знайти себе в реальності, порядок і форма якої пригнічують будь-яку претензію Розуму», – писав він у книзі «Актуальність філософії» (1931 р.). Що буття співвідноситься з мисленням, є для нього, – ілюзією, що стала причиною невдач традиційної метафізики – феноменології, ідеалізму, позитивізму, марксизму. Як позитивні теорії, вони трансформуються в ідеології. «Філософія сьогодні служить тільки маскарадом реальності, щоб

увічнити існуючий порядок». Тільки принцип нетотожності буття і мислення дає можливість, уникнувши камуфляжу і разом з тим говорити осмислено про реальність, вважає Т. Адорно.

Діалектика – в боротьбі проти панування тотожного, повстання подробиць проти загального. «Розум стає нездатним вловити реальність не в силу власної нездатності, а оскільки реальність не є Розумом», – пише Т. Адорно в «Трьох нарисах про Г. Гегеля» (1963 р.).

Завдання негативної діалектики – перевернути помилкову впевненість філософських систем і привернути увагу до індивідуального.

Негативна діалектика матеріалістична, оскільки реальність не є щось раціональне, скоріше вона щось розірване та незаспокоєне. Примат об'єктивного – у нездатності духу організувати реальність. Негативний елемент (те, що не підвладне упокорення духом) стає двигуном демістифікації. Ідеалісти, на думку Т. Адорно, намагаються змусити замовчати реальність силою ідей, тому необхідно «розговорити» реальність, щоб покінчити з абстрактністю ідеалістичних систем, схемами, вирішальними, що важливо, а що ні. «Ідея важливості, – пише Т. Адорно, – відсилає до організаційних критеріям, ідея актуального, навпаки, все більш і більш потужною. Поділ на важливе і другорядне формально повторює ієрархію цінностей домінуючої практики. Розподіл світу на головні і допоміжні речі служить для нейтралізації феноменів в ключі крайньої соціальної несправедливості». Таким чином, негативна діалектика Т. Адорно намагається розбити філософську та політичну тотальність на користь відмінностей індивідуального та якісного плану.

Акофф Рассел (1919-2009 рр.) – американський вчений; один із засновників системного аналізу, кібернетик, економіст і філософ.

З 1946 р. до початку 1994 р. Р. Акофф опублікував (один або в співавторстві) близько 250 робіт, зокрема близько двох десятків книг, більше 150 статей (включаючи дослідження по філософії і її історії), доповідей і інших робіт. Ряд праць Акоффа перекладений іноземною мовою, зокрема російською.

Основні праці: «Введення в дослідження операцій» (1968 р.), «Планування у великих економічних системах» (1972 р.), «Про цілеспрямовані системи» (1974 р.), «Мистецтво вирішення проблем» (1982 р.). «The Democratic Corporation» (1994 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. Роботи Р Акоффа внесли значний внесок у розвиток теорії і наукових методів управління. Вчений безкомпромісно відстоював необхідність активної участі, креативного підходу, вирішення проблем, поліпшення

майбутнього і вимоги «планувати або бути запланованим». Найбільш помітний внесок Р. Акоффа в теорії дослідження операцій, інтерактивного планування, циркулярних організацій, а також його «міфи і рифи». На початку 1950-х рр.. Р. Акофф спільно з У. Черчменом активно працював у сфері дослідження операцій, але в 1970-х рр..він прийшов до висновку про те, що представники даної наукової сфери не змогли адекватно відреагувати на що змінилися вимоги часу. Вони як і раніше приділяли основну увагу операційним і тактичних методів, у той час як корпоративні менеджери вже перейшли до методів стратегічного планування. Крім того, в 1980-х рр. викладачі, які читали лекції з дослідження операцій, не маючи достатнього досвіду практичної роботи, черпали основні знання з підручників. Р. Акофф, завжди орієнтуєвався на потреби ринку, залишив сферу дослідження операцій. Новий етап його наукової діяльності, був присвячений цілеспрямованим корпоративних систем і характеризують їх систем взаємопов'язаних проблем (так званої «мішанині»). Розробки вченого на початку 1980-х рр. оформилися в новому підході, що отримав назву інтерактивного планування, яке покликане було заохочувати прагнення людей до вироблення ідеальних проектів та пошуку способів їх реалізації. У 1980-х р., і особливо в 1990-х рр., Р. Акофф проявляв інтерес і до іншої проблеми: вироблення уявлення про циркулярної організації. Циркулярні організації за своєю структурою є демократичними ієрархіями.

Р. Акофф відомий не тільки своїми теоретичними розробками, але і блискучим застосуванням методів системного аналізу для вирішення економічних і виробничих завдань з урахуванням психологічних, соціальних і інших аспектів; він сприяв вдосконаленню держав, діяльності більше 300 організацій (фірм, державних установ і тому подібне).

Видатний внесок Р. Акоффа у розвиток теорії систем і її додатків отримав широке визнання в Америці та інших країнах. Він удостоєний медалей і багатьох почесних звань, зокрема, почесного доктора Вашингтонського університету і іноземного члена Академії природних наук Російської Федерації по секції інформатики і кібернетики.

Андерсон Бенедикт (1936 р.) – англійський соціологічний дослідник, аналітик націоналізму.

Основні праці: «Уявлення спільності. Міркування щодо походження й поширення націоналізму» (1983 р.). «Under Three Flags: Anarchism and the Anti-colonial Imagination» (2005 р.)

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку:

Світова популярність прийшла до Б. Андерсона після публікації в 1983 р. його книги «Уявні спільноти: міркування про походження і поширення націоналізму, що викликала чималі суперечки серед політологів, соціологів і міжнародників. У книзі «Уявні спільноти ...» представлено історичне дослідження європейського та

азіатського націоналізму. Б. Андерсон стверджує, що нації є не більш ніж «уявні спільноти», члени яких можуть ніколи не зустрітися один з одним, але в той же час вважати себе належними до загальної «сім'ї». Одним із потужних інструментів створення такого уявного спільноти, за Б. Андерсона, є преса та ЗМІ в цілому, які поширюють смисли і створюють базис для емоційного почуття належності.

Б. Андерсон пише, що національні спільноти доповнили більш

ранні форми неформальної організації, засновані на монархічному суверенітеті, релігії і тому подібні. На його думку, основними причинами появи націоналізму і появи уявних спільнот стали обмеження використання мови еліт (наприклад, латини), прагнення зруйнувати ідею верховенства божественного і монархічного правління, а також поява преси. Б. Андерсон приходить до висновку, що націоналізм як явище набагато ближче до релігії, ніж до раціональних інститутів, таїмо як демократія, бюрократія і тому подібне, які лише додають йому легітимність.

Бакунін Михайло Олександрович (1814-1876 рр.) – російський теоретик анархізму.

М. Бакунін – один з головних проповідників філософського гуртка М. Станкевича, вхожий в знаменитий літературний салон Е. Левашової, в якому бували О. Пушкін і П. Чаадаєв. Підтримував близькі відносини з В. Белінським, В. Боткіним, П. Катковим, О. Грановським.

Грунтовно вивчивши Г. Гегеля, особливо його «Логіку», М. Бакунін незабаром перейшов на бік так званих «лівих» гегельянців, які видавали в той час «Німецька щорічник наук і мистецтв».

У 1842 р. у М. Бакуніна сформулювалося тверде бажання назавжди залишитися в Європі і не повертатися до Росії. Подальший життєвий шлях проходив на теренах західної Європи.

Основні праці: «Гимназические речи Г. Гегеля. Предисловие переводчика» (1838 р.), «О философии» (1840 р.), «Реакция в Германии» (1842 р.), «Кнута-Германская империя и социальная революция» (1871 р.), «Государственность и анархия» (1873 р.), «Федерализм, социализм и антитеологизм» (1867 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. Найбільш вагомим з трудів М. Бакуніна був виданий у 1874 р. окремою книгою, яка мала назву «Державність та анархія». У цій книзі М. Бакунін стверджував, що в сучасному світі (XIX ст.) є дві головних воюючих між собою течії: державна та соціал-революційна. М. Бакунін стверджував у своїй роботі, що найбільш здатна до розвитку державності раса – німецька. Він намагався довести,

що боротьба з пангерманізмом є головним завданням дня всіх народностей слов'янського та романського типу, але вдало боротися з пангерманізмом неможливо шляхом створення політичних противаг йому у вигляді якої-небудь Великої Всеслов'янської держави і тому подібне, так як на цьому шляху німці завдяки їх «державницьким талантам» і їх природній здатності до політичної дисципліни, завжди візьмуть гору. Єдиною силою, яка здатна боротися з пригнічуючими тенденціями пангерманізму М. Бакунін вважав соціальну революцію, головне завдання якої полягало в руйнуванні історично централізованих держав.

М. Бакунін вважав люмпен-пролетаріат, тобто ті некультурні робітничі маси, які німецьким соціал-демократам вважалися одними з гальмів організованого робочого руху, головною рушійною силою своїх ідей, а головним засобом пропаганди серед цих мас він вважав систему постійних дрібних повстань і бунтів, селянських хвилювань, називаючи це пропагандою фактами.

В останні роки свого життя він зробив особисто спробу організації такого руху у північній Італії, для чого зробив особливу експедицію до Болоньї, яка закінчилася цілковитою невдачею. Це призвело до того що в останні роки він почав приходити до розуміння необхідності та незворотності перехідних реформ.

М. Бакунін не приймав особисто участі в організації російського революційного руху, але його ідеї серед російських революціонерів початку сімдесятих років XIX ст. отримала значну підтримку, і в сфері революційного народництва бакуністи були одними з найчисельніших груп.

Бандура Альберт (1925 р.) – канадський психолог (українець за походженням), відомий своїми працями по теорії соціального навчання (або соціального когнітивізму), а також експериментом з лялькою Бобо. Суть цього експерименту полягала в тому, що діти копіювали побачені ними на екрані телевізора агресивні дії, слідуючи не командам, а лише копіюючи ці дії. Навчався у Університеті Британської Колумбії (по закінченні нагороджений премією Болокана за успіхи в дослідженні психології). 1952 р. – доктор психології (університет штату Айова, США).

З 1953 р. – працював у Стенфордському університеті, видав книгу «Агресивність підлітків» (1959 р.), а пізніше книгу «Агресія: аналіз соціального навчання» (1973 р.). З 1964 року – професор Стенфордського університету, член Американської психологічної асоціації. Як вчений-психолог, А. Бандура досліджував теорію соціального пізнання поведінки людини. Зокрема, його цікавили напрями: механізм вчинків людини, вплив людини на власну мотивацію та поведінку, усвідомлення людьми їх здатності впливати на події свого життя. А. Бандура – лауреат численних нагород та відзнак, премій та почесних звань. Він обирався президентом Американської психологічної асоціації (1974 р.), почесним президентом Канадської психологічної асоціації. Вчений – володар почесних звань багатьох університетів, серед яких Римський, Лейденський, Британської Колумбії, Нью-Йоркський університети, університет Саламанка в Іспанії. Національна академія наук США присвоїла А. Бандурі нагороду Товариства біхевіоральної медицини «Видатному вченому».

В 2007 р. А. Бандура був четвертим в світі найбільш цитованим автором книг в сфері гуманітарних наук.

Основні праці: «Теорія соціального вчення» «Соціальні основи мислення і поведінки: соціально-когнітивна терапія», «Самоефективність: тренування контролю», «Агресивність підлітків» (1959 р.), «Агресія: аналіз соціального навчання» (1973 р.), «Принципи модифікації поведінки» (1969 р.), «Принципи модифікації поведінки» (1969 р.). До 1979 р. ця книга була згадана в більш ніж 1215 інших роботах, а журнал «Current Contents» відзначив її, як «класику цитування».

Зміст головних ідей та концепцій вченого, внесок у політичну думку. Соціально-когнітивна теорія А.Бандури – теорія, що відображає визнання як впливу соціуму на думки і дії людей, так і значну роль когнітивних процесів у формуванні мотивацій і емоцій, у здійсненні дій. Люди взаємно детермінують один одного і детермінуються навколишнім середовищем. З огляду на цю теорію, учіння через наслідки реакцій є когнітивним процесом. Наслідки реакції створюють скоріше очікування, ніж зв'язок типу стимул – реакція. Додаткові джерела прогнозуючої інформації: опосередковані (для отримання інформації найбільше значення мають спостереження за іншими) і символічні (акцент – вислуховування пояснень).

Соціально-когнітивна модель А. Бандури — це модель типу: стимул — опосередковані організмом когнітивні процеси – реакції.

Бантис-Каменський Дмитро (1788-1850 рр.) –

російський дипломат, державний діяч. Будучи відряджений до Сербії, Д. Бантиш-Каменський видає працю «Подорожі в Молдавію, Валахію і Сербію» (1810 р.). У 1814 р. перейшов на службу до Петербурга в Колегію іноземних справ.

У 1816 р. був призначений військовим губернатором України. Незважаючи на таку корисну діяльність, Д. Бантиш-Каменський у 1828 р. став жертвою сенаторської ревізії, за яку потягнулися слідство і суд в Петербурзі (до 1834 р.). З приводу цих переслідувань він склав докладну записку під заголовком «Шемякін суд в ХІХ ст.». До цього часу відноситься його «Словник достопам'ятних людей російської землі» (5 томів, 1836 р.), заснований на безлічі архівних джерел, фамільних документів і усних повідомленнях.

У березні 1825 р. Д. Бантиш-Каменський був призначений губернатором в Тобольськ. На цій посаді він багато дбав про благоустрій міста, покращення побуту засланців і місцевих іногородців (сприяв скасування калиму серед диких вогулів), про промисловість краю.

У травні 1836 р. Д. Бантиш-Каменський був призначений губернатором Віленської губернії, але в 1838 р. був відкликаний і зарахований до Міністерства внутрішніх справ. З часом став членом ради цього міністерства (1839 р.) і членом департаменту уділів (1810 р.), а в 1841 р. наданий в таємні радники.

Основні праці: «Діяння знаменитих полководців і міністрів, які служили в царство. Петра Великого» (1813 р.), «Джерела малоросійської історії» (1858 р.), «Історія Малої Росії від проштовхування Слов'ян в цій країні до знищення Гетьманства» (1903 р.), «Історія Малої Росії» (1830 р.), «Біографії російських генералісимусів і генерал-фельдмаршалів» (1840 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. П'ятирічне перебування в Україні дало Д. Бантиш-Каменському можливість знову віддатися улюбленим архівним заняттям, плодом яких є його «Історія України від приєднання її до Російської держави до скасування гетьманства, із загальним введенням, додатком матеріалів і портретами» (4 томи, 1822 р.; 2-е видання 3 томи, 1830 р.; 3-е видання, 1842 р.) – праця, була написана за дорученням князя М. Рєпніна, який приймав безпосередню участь у складанні першого тому. Джерелами для автора послужили рукописний праця його батька з того ж предмета, численні документи московського архіву, матеріали архіву Малоросійської колегії (при губернському правлінні в Чернігові), архів князя М. Рєпніна і багато місцевих матеріалів.

Барнард Честер (1886-1961 рр.) вчений, займався теорією управління.

Основні праці: «The Functions of the Executive» (1938 р.), «Organization and Management» (1948 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку:

Присвячені управлінню організаціями теорії Ч. Барнарда є досить складними, проте в них можна виділити деякі ключові теми, які ілюструють його плідне вплив на розвиток науки про управління. Метою Ч. Барнарда було створення всеосяжної теорії про що базується на кооперації поведінці людей у формальних організаціях, і темою «кооперації» належить центральна роль у його роботах. Він визначав організацію як систему здійснення скоординованих дій, метою яких є надання індивідам можливості досягти таких результатів, яких вони ніколи б не змогли домогтися поодиночі.

Звідси випливали такі функції менеджменту: визначення цілей організації з урахуванням змінюються вимог зовнішнього та внутрішнього середовища (включаючи фізичні, біологічні та соціальні фактори), і формування дозволяють вирішити поставлені завдання цінностей організації і її внутрішньої культури; створення системи комунікацій, Тобто ієрархічної та підзвітної структури, а також систем для передачі інформації – як у вертикальному напрямку, так і між усіма індивідами та підрозділами; розробка відповідного набору стимулів для залучення й утримання персоналу, а також для забезпечення його прихильності спільної мети.

Організація є динамічною соціальною системою, в якій одночасно можуть відбуватися як формальні, так і неформальні процеси. Організація повинна бути ефективною з точки зору як загальних (якщо це сприяло досягненню її спільної мети), так і приватних завдань (якщо цим вона задовольняла індивідуальні потреби своїх членів). Ці два аспекти є взаємодоповнюючими. Ч. Барнард чудово розумів, що при переговорах адміністрації та працівників необхідно домагатися щонайменше рівноваги в питаннях співвідношення трудовитрат і винагороди. Його теорія підкреслювала важливість негрошових форм винагороди, а також більш традиційних стимулів для залучення, утримання і мотивації персоналу. Він визначав як «адміністраторів» всіх менеджерів, але в особливості всіх керівників підрозділів, які й утворювали адміністративну команду. Ч. Барнард не розглядав всі завдання, що виконуються менеджерами як чисто «адміністративні», до них він відносив лише ті, які були необхідні для досягнення ключових цілей. Ч. Барнард робив акцент на важливість наявності лідерів і проводив розходження між владою, обумовленої «становищем» та владою, обумовленої «силою особистості». Останній тип влади він визначав, як здатність лідера в процесі виконання завдань організації вселяти людям відчуття «підпорядкованості». Таким чином, основним якістю лідера є його вміння домагатися прийняття його вимог веденими їм людьми. Більш того, «лояльність» до організації виявляється основною умовою спільних дій усіх її членів.

Хоча теорії Ч. Барнарда головним чином мали відношення до працюючих в організаціях індивідам, він свідомо розвивав більш широку концепцію «зацікавлених груп», так як включав до числа осіб, зацікавлених у досягненні спільної мети акціонерів компанії, споживачів, постачальників і місцевих жителів. Його визнання значення «неформальної» організації та її зв'язку з «формальною» є не тільки випад проти «класичної» школи і спробу впровадження результатів хоуторнських експериментів, але, що ще більш важливо, відображає його власне відчуття реалій існування організації і дисфункціональних ефектів додання надмірного значення обом її формам. При розгляді процесів прийняття рішень і виникаючих при цьому складнощів Ч. Барнард висунув багато нових ідей, які згодом були взяті на озброєння іншими вченими. У число цих ідей входять уявлення про «інкрементального» прийнятті рішень, визнання важливості «негативних», «які не приводять до вирішення» і «опортуністичних» процесів, які використовуються менеджерами в умовах отримання обмеженою інформації. Його розуміння ролі «інтуїції» і «раціонального» мислення в ході ухвалення рішень знов отримує все більш широке визнання.

Інтерес Ч. Барнарда до питань навчання менеджерів був підкріплений його власним досвідом викладання, який продемонстрував, якою мірою звичайне розуміння завдання, виявлене у топ-менеджерів з різних областей управління, «незмінно починало пропадати», коли конкретні практичні проблеми виражалися в термінах абстрактних теорій.

Ідеї Ч. Барнарда про роль менеджменту у великих організаціях багато в чому випередили свій час. Важко собі уявити, як би розвивалася наукова література з проблем управління без оригінальних і проникливих висновків, зроблених у книзі «The Function of the Executive» та вираженого в ній цілісного уявлення про завдання організації і про взаємозв'язки між формальними і неформальними системами. Ч. Барнард був першим, хто звернув пильну увагу на роль вищого керівництва великої організації і поставив питання про те, для чого воно існує. Він не тільки засвоїв досягнення сучасних йому вчених у «класичної теорії», «науковому менеджменті» або «теорії людських відносин», але й забезпечив їм подальший розвиток. Практичний досвід Ч. Барнарда доповнив і підкріпив фактами його теоретичні дослідження і забезпечив визнання його ідей як вченими, так і діючими менеджерами. Все це відображає спосіб, яким дослідник досяг стійкої рівноваги між «жорстким» і «м'яким» підходами до організацій, Між «наукою» менеджменту і «мистецтвом» організаційної діяльності і пояснює причини створення його власної метафори складових процесу управління організацією як «визначення структури симфонії, мистецтва її твори і майстерності її виконання».

Накопичений досвід дозволив Ч. Барнарда стати спочатку президентом Фонду Рокфеллера, а потім тільки що створеного Національного наукового фонду, де його сильний характер і потужний інтелект знову допомогли йому досягти вражаючих результатів.

Безобразов Володимир Павлович (1828-1889 рр.) – економіст, викладач політичної економії та фінансового права. Дослідження В. Безобразова по окремих районах Росії, що містять великий фактографічний матеріал, мають певне значення в історії географії.

У різний час В. Безобразов редагував «Журнал міністерства державного майна», «Вісник географічного товариства», «Збірник статистичних відомостей про Росії». Він займався також викл. Безобразов Володимир льністю: читав лекції з Фінансового права і політекономії у Олександрівському ліцеї.

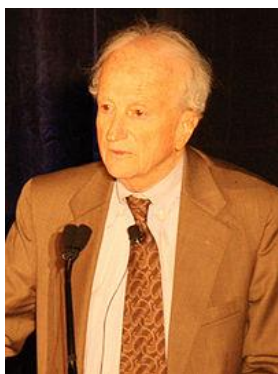
Основні праці: «Очерки нижегородской ярмарки» (1865 р.), «Уральское горное хозяйство» (1869 р.), «Хлебная торговля в северо-восточной России» (1870 р.), «Народное хозяйство России», «Московская (центральная) промышленная область» (1882-1885 рр.), «Отчет о всероссийской художественно-промышленной выставке 1882 г. в Москве» (1883-1884 рр.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. У питаннях практичної державної політики погляди В. Безобразова знаходять розуміння культурних потреб часу, остільки, навпаки, його теоретичні міркування відрізняються розпливчатою туманністю і відсталістю. В. Безобразов не йде далі за навчання А. Сміта в первинному чистому його вигляді. Сучасну йому боротьбу наукових напрямів в економічній науці, зародження історичної школи і катедер-соціалізму він абсолютно ігнорує. Вузкість його застарілих економічних переконань відобразилася на його останній офіційній записці: «Спостереження і міркування щодо дії нових фабричних узаконень і фабричної інспекції». Тут властиве В. Безобразову уміння розбиратися в питаннях практичної економічної політики зраджує його, і він негативно відноситься до російського досвіду фабричного законодавства, убачаючи в ньому вторгнення в свободу договору між працедавцем і робітником і зайву опіку над робочим станом.

Беккер Гарі (1930 р.) американський економіст, одержав Пам'ятний Приз Нобеля в Економічній Науці в 1992 р. Г. Беккер визнаний за його дослідження людських ресурсів, економіки сім'ї, і аналізу господарської діяльності населення.

Г. Беккер був професором в Університеті Чикаго від 1954-1957 рр. і в Університеті Колумбії від 1957-1968 рр. У 1968–1969 рр. він був Основним професором фонду економіки в Університеті Чикаго .

Основні праці: «Економіка Життя» (1997 р.) і «Облік для Смаків» (1996 р.), «Насильний робочий людський ресурс»(1964; у 3т, 1993 р.), «Трактат для Сім'ї» (Преса Університету Гарварду, 1981 р.; розширене видання, 1991 р.) і «Економічний підхід до людської поведінки» (Університет Преси Чикаго, 1976 р.), «Класична Грошова Теорія: Результат обговорення»(1952 р.), «Статистична Ілюзія в Оцінюванні Моделей Кейнса» (1957 р.), «Економіка Дискримінації» (1957 р.), «Змагання і Демократія» (1958 р.), «Людський Ресурс, Зусилля, і Сексуальний Розподіл Праці» (1985 р.), «Суспільна Політика, Впливові Групи і Витрати» (1985 р.), «Людський Ресурс і Піднесення і Падіння Сімей» (1986 р.), «Діяльності і Людська Поведінка» (1987 р.), «Реформація Економічної Теорії Достатку» (1988 р.), «Теорія Раціональної Згубної Звички» (1988 р.), «Фамільна Економіка і біхевіористика» (1988 р.), «Сім'я і Стан» (1988 р.), «Примітка на Ресторані, що Встановлює ціну і Інші Приклади Суспільних Впливів на Ціну» (1991 р.), «Звички, Згубні Звички і Традиції» (1992 р.), «Розподіл Праці, Витрати Координації і Знання» (1992 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. На думку Г. Беккера, економічний підхід дає цілісну схему для розуміння людської поведінки, до вироблення якої відвіку і безуспішно прагнули багато поколінь учених. Згідно підрахункам Г. Беккера, інвестиції в людський капітал в США приносять вищу норму відсотка, ніж інвестиції в цінні папери.

У своєму аналізі Г. Беккер виходив з уявлень про людську поведінку як раціональному і доцільному, застосовуючи такі поняття, як рідкість, ціна, альтернативні витрати і тому подібне, до найрізноманітніших аспектів людського життя, включаючи і ті, які традиційно знаходилися у віданні інших соціальних дисциплін. Сформульована їм модель стала основною для всіх подальших досліджень в цій області.

Людський капітал – це запас знань, навиків, мотивацій, що є у кожного. Інвестиціями в нього можуть бути освіта, накопичення професійного досвіду, охорона здоров'я, географічна мобільність, пошук інформації.

Первинні інтереси дослідника полягали в оцінці економічної віддачі від освіти.

Г. Беккер першим здійснив статистично коректний підрахунок економічної ефективності освіти. Для визначення доходу, наприклад, від вищої освіти з довічного заробітчанства тих, хто закінчив коледж, віднімалося довічне заробітчанство тих, хто не пішов далі за середню школу. Витрати навчання, разом з прямими витратами (платня за навчання, гуртожиток і тому подібне), як головний елемент містять «втрачене заробітчанство», тобто дохід, не отриманої грошової ставки, за роки навчання. По суті втрачене заробітчанство вимірює цінність часу учнів, витраченого на навчання, і є альтернативними витратами його використання. Визначивши віддачу від вкладень в навчання як відношення доходів до витрат, Г. Беккер одержав цифру в 12 – 14 % річного прибутку.

Бекон Френсіс (1561-1626 рр.) – англійський політик, філософ і есеїст. Один з творців емпіризму – філософського напрямку, який твердить, що головне – власний досвід. Став лордом-канцлером у 1618 р. і того ж року, будучи викритим у хабарництва, був оштрафований на 40000 фунтів (згодом сума була зменшена королем). Провів 4 дні в лондонській в'язниці.

Основні праці: «Есе» (1597 р.), «Успіх навчання» (1605 р.), «Новий Органон» (1620 р.), «Нова Атлантида» (1626 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку: Його роботи: «Есе» (1597 р.), що характеризується особливою стислістю; «Успіх навчання» (1605 р.), що розглядає науковий підхід в освіті; «Новий Органон» (1620 р.), у якій він перевизначив завдання природничої науки, бачачи в ній засіб для експериментального відкриття і метод посилення влади людини над природою; «Нова Атлантида» (1626 р.), що описує той утопічний стан, у якому звичайно відбувається пошук і використання наукової істини.

Ф. Бекон розробив новий, антисхоластичний метод наукового пізнання. Догматичній дедукції схоластів він протиставив індуктивний метод, що ґрунтується на раціональному аналізі дослідних даних. Матеріалізм Ф. Бекона – непослідовний. Визнаючи об'єктивність і пізнаванність матеріального світу, активність матерії і її рух, вірячи у силу розуму і науки, Ф. Бекон робив поступки теології і додержувався вчення про так звану двоїсту істину. Найважливіші філософські твори Ф. Бекона: «Новий Органон», «Про принципи і початки». Місце науки Ф. Бекон вбачав у вирішенні суспільних проблем і суперечностей сучасного йому суспільства.

Берджесс Ернст (1886-1966 рр.) – відомий американський соціолог, один з основоположників Чиказької школи соціології.

Найбільший вплив на його погляди зробили, Вінсент і Томас. Під враженням «Польського селянина у Європі та Америці» Е. Берджесс досліджував питання російського селянина і цікавився етнічними групами.

Після двох років роботи в Канзасі він ще рік викладав в університеті Огайо, потім в 1916 р. повернувся в Чикаго, вже захистивши до цього часу докторську дисертацію на тему «Функція соціалізації в соціальній еволюції».

Основні праці. «Вступ в науку соціології».

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку.

Текст «Вступ в науку соціології» – перший зразок спільної творчості Ю. Парка і Е. Берджесса. Основними типами соціологічних методів, які вони представляли в той час чиказьким соціологам були: монографічне дослідження, історичний метод, статистичні методи.

Крім вступного курсу Е. Берджесс читав також курси лекцій з: соціальної патології, кримінології та її соціальної інтерпретації, соціології сім'ї, теорії особистості та її дезорганізації. Ще одним спільним курсом Ю. Парка і Е. Берджесса став курс з емпіричним (польовим) дослідженням, який згодом був опублікований В. Палмером як підручник з методів соціологічного дослідження. Цей посібник став методичним доповненням до «Запровадження в науку соціології», і Е. Берджесс був безпосереднім керівником цієї роботи. У цьому підручнику виділені основні типи соціологічних методів, як вони представлялися в той час чиказьким соціологам: монографічне дослідження, історичний метод, статистичні методи. Заклучна глава підручника присвячена детальному розгляду дослідних методик і техніки монографічного дослідження, серед яких: спостереження, інтерв'ю, особисті документи та соціальне картографування, як статистичний метод.

У 1925 р. Е. Берджесс опублікував свою класичну працю – «Зростання міста: вступу в дослідницький проект», де вперше розвинув ідею концентричних зон в Чикаго. Мета роботи полягала в описі процесів міського зростання в поняттях «розширення», «послідовність» і «концентрація» і у визначенні цього зростання як «метаболічної» дисфункції в міському організмі, джерелом якої є просторова (потім і соціальна) мобільність, піддається вимірюванню.

Дослідження «природних районів», за Е. Берджессом, має вестися за двома основними напрямками: 1) визначення просторового образу району, його топографії, розміщення місцевого співтовариства, фізичної організації не тільки

ландшафту, а й створених людиною структур (житла, робочі місця, місця відпочинку та тощо); 2) вивчення його «культурного життя»: способу життя, звичаїв, стереотипів.

Ключовим процесом, стимулюючим міське зростання, Е. Берджесс вважав міграцію, або мобільність: мобільність сімей, індивідів, інститутів. Просторова мобільність часто є показником і прискорювачем соціальної мобільності. Внутрішньо-міська міграція, мобільність і рухливість кордонів (як просторових, так і соціальних) міської структури словом, динаміка міських процесів є змістом концепції концентричних зон. При цьому розвиток цієї динаміки у напрямку від центру до периферії з послідовним накладенням і витісненням носить, по Е.

Берджессу, циклічний, як би хвильової, характер. І в цілому пояснення цієї циклічності у Е. Берджесса (організація в даному випадку міста, – дезорганізація-реорганізація) цілком відповідає соціально-екологічного циклу Парку.

Бердяєв Микола Олександрович (1874-1948 рр.) – російський релігійний філософ («Мета творчості», «Філософія вільного духу», «Російська ідея»). Один із основоположників екзистенціалізму в Росії.

М. Бердяєв вважається одним з найвидатніших філософів ХХ ст. Його творчість відносять до релігійного екзистенціалізму – філософії існування, яка мала значний вплив на розвиток літератури та мистецтва. Більш того, він започаткував такий філософський напрямок, як персоналізм, який визнає особистість первинною творчою реальністю, а весь світ – проявом творчої активності «вищої особистості» – Бога.

Основні праці: «Витоки і сенс російського комунізму» (первид. 1990 р.)

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. М. Бердяєв залишив по собі близько 40 книг. Деякі з них з'являлися англійською або французькою мовами, і лише потім перекладалися російською. Одним з таких творів була книга «Витоки і сенс російського комунізму». В ній М. Бердяєв, як до нього Л. Толстой і Ф. Достоевський, на творах яких він вчився, спробував відкрити для «Заходу» Росію, її ментальність, її внутрішні суперечності, її таємницю. Він проводить паралелі між Петром I та В. Леніним. Говорить про російський народ, який завжди шукав правди, хоч її не було і не могло бути у створеній через страшні жертви величезній державі-імперії. Згадує унікальність російської інтелігенції, яка утворилася з різних соціальних класів – з найбільш культурної частини дворянства, з дітей священників і дяків, з дрібних чиновників, з міщан та навіть з селян, але до якої могли зовсім не зараховуватись вчені та

письменники. Показує, як різні епохи створювали різних людей, які виражали загальний дух свого часу: декабристів і комуністів, Разіних та Пугачових, Рудіних або Обломових. Ця книга та деякі інші стали результатом його довгих пошуків, коли він «намагався розгадати душу Росії та російського народу».

Найвищою цінністю для М. Бердяєва була людина та її свобода. Але він наголошує на тому, що це не просто, що свобода – то важке випробування, що подеколи легше залишитися у рабстві. Свобода є первинною, вона відкриває можливості творчості та створення всього нового, чого ще не було у світі. На противагу Ф. Ніцше, М. Бердяєв вважав, що демонізм, а не християнство, є мораллю рабів.

Тема свободи стала лейтмотивом і знаменитої праці М. Бердяєва «Витоки і смисл російського комунізму». М. Бердяєв пише, що ідеологією російської революції міг стати лише дуже трансформований марксизм, і саме в бік, протилежний матеріалістичному детермінізму. К. Маркс жив ще в надрах буржуазного суспільства, в якому все було детерміновано економікою і не розкрилася свобода. Але пролетарська революція відбувається не на передовому капіталістичному Заході, а у порівняно відсталій Росії, отже у російському, ленінському марксизмі виникає цілий ряд волюнтаристичних новацій – «Росія – слабка ланка в імперіалістичному ланцюгу», тобто тут він і прорветься, можлива перемога соціалізму в окремо взятій країні, де пролетаріат у меншості, необхідна залізна дисциплінована партія, необхідний вождізм і тому подібне. Діалектичний матеріалізм доповнюється категорією саморухливості матерії.

Матерії належить справжня свобода, в її надрах джерело активності, що змінює середовище. На матерію переносяться якості духа – свобода, активність, розум, тобто відбувається спірітуалізація матерії. Російські комуністи широко обурюються, коли їм говорять, що в Радянській Росії немає свободи.

Саме творчість людини, за М. Бердяєвим, є новим одкровенням, тим, що людина може дати Богу. М. Бердяєв вважав, що не тільки Бог потрібен людині, але й людина Богу.

БерліАдольф Огастес (1895-1971 рр.) – американський юрист, державний посадовець, народився в Бостоні.

Закінчив Гарвардський коледж і Гарвардську юридичну школу. Брав участь в Першій світовій війні. Був членом американської делегації на Паризькій мирній конференції, як і Дж. Кейнс, виступав з критикою Версальського мирного договору. Він проходив службу під час Першої Світової війни. Відомо, що А. Берлі був у складі американської делегації на

Паризькій мирній конференції. На знак протесту проти умов Версальського договору, в біографії А. Берлі відбулося повернення до юридичної практики в Нью-Йорку.

На початку 1930-х рр. після декількох років юридичної практики в Нью-Йорку А. Берлі почав викладати на юридичному факультеті Колумбійського університету. Беручи активну участь в роботі знаменитого «мозкового тресту» Ф. Рузвельта, став одним з його найближчих радників. Останніми роками «Нового курсу» А. Берлі займав пост помічника Державного секретаря, а також інші вищі пости в Державному департаменті. Був послом в Бразилії. Після Другої світової війни став головою Ліберальної партії в Нью-Йорку і довгі роки очолював Фонд двадцятого сторіччя, що надавало активні допомоги в проведенні досліджень з економічних і соціальних питань.

Основні праці: «The Modern Corporation and Private Property» (1933 р.), «The 20th Century Capitalist Revolution» (1954 р.), «Tides of Crisis» (1957 р.), «Power without Property» (1959 р.), «Power» (1969 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. У 1932 р. А. Берлі разом з Г. Мінзом опублікував свою найвідомішу роботу «Сучасна корпорація і приватна власність», в якій її автори доводили, що влада в великих корпораціях переходить від власників до керівників, відбувається відділення власності від контролю. Книга витримала 17 видань, її перероблений варіант вийшов в світ в 1968 р. Відкриття «революції керівників» за своїм значенням було прирівняне «кейнсіанської революції». Звідси були зроблені багато важливих висновків, істотно переглядаючи неокласичну теорію фірми і ціноутворення.

Мотив прибутку втрачав своє колишнє індивідуалістичне значення; «героїчна» роль підприємця, як її зображав Й. Шумпетер, розчинялася в колегіальному керівництві. У корпорації, на думку А. Берлі, здійснюється процес «самосоціалізації» унаслідок розосередження акціонерної власності серед дрібних і середніх акціонерів, участі в акціонерній власності пенсійних фондів і страхових компаній, а також завдяки соціально відповідальному управлінню корпораціями з боку менеджерів. Основою цих процесів трансформації власності А. Берлі вважав концентрацію капіталу. У тій же роботі були вперше приведені показники концентрації виробництва і капіталу в секторі великих корпорацій. Проблема відділення власності від контролю аналізувалася і в подальших роботах А. Берлі, їй присвячена його остання книга «Влада» (1969 р.). «Капітал залишається на місці. Зберігається і капіталізм. Єдиною зникаючою фігурою є капіталіст», – писав він в одній з останніх робіт.

. Берлі в книзі «Капіталістична революція ХХ ст.» прагне довести, що сучасний капіталізм – це новий, корпоративний капіталізм. Виробництво, на

думку А. Берлі, в умовах корпоративного капіталізму, контролюється не капіталістами, а довіреними народу – найманими керівниками. Сильно зросла роль держави, яка нібито здійснює планування цього народного господарства. Американський економіст М. Надлер випустив в світло брошуру «Народний капіталізм», яка мільйонними тиражами розповсюджується в США.

Всі проповідники «народного капіталізму» прагнуть замаскувати дію відкритого К. Марксом загального закону капіталістичного накопичення, щоб зробити висновок про «класовий світ» в капіталістичних країнах. Буржуазні економісти заперечують як абсолютне, так і відносне зубожіння трудящих мас.

Вони висувують версію про «вирівнювання доходів» в капіталістичному суспільстві. Про вирівнювання доходів бідних і багатих твердять Е. Джонстон, А. Хансен, А. Берлі, Д. Голбрейс і інші.

Ні про яке «вирівнювання доходів» багатих і бідних при капіталізмі не може бути і мови. Пропасті між багатими і бідними не скорочується, а заглиблюється. Разючий контраст між доходами мільйонерів і доходами трудящих важко приховати. Тоді як мільйонери буквально утопають в розкоші, витрачають величезні засоби на свої примхи, заробітна платня робітників недостатня, щоб забезпечити робітнику необхідний прожитковий мінімум.

Неважко здогадатися, що А. Берлі знов відтворює свої старі ідеї про капіталістичну революцію, про «менеджеризмі». При цьому А. Берлі і інші пропагандисти цієї теорії заплутують питання про класову приналежність керівників. Насправді ж не існує особливого класу керівників. Якщо мати на увазі нижчі ланки управлінського апарату, тобто тих, хто безпосередньо бере участь в процесі матеріального виробництва, то ці люди відносяться до інтелігенції і одержують заробітну платню. Вони не наділені функціями ухвалювати рішення про напрям діяльності підприємства, брати участь в розподілі прибутку і тому подібне. Що стосується вищих керівників, то вони належать до крупної і монополістичної буржуазії. Тому їх абсолютно неправильно зображати «довіреними народу». Але і вони контролюють діяльність підприємств лише в тих випадках, коли мають контрольний пакет акцій, тобто але істоті є фінансовими капіталістами. Як показує статистика, число найманих директорів компаній має тенденцію до зниження. Таким чином, вигадки про «революцію керівників» не відповідають дійсності. Так само не відповідають дійсності вже розглянуті вигадки про «демократизацію капіталу».

Берлін Ісайя (1909-1997 рр.) – англійський філософ, історик, розвивав європейські ідеї, з особливою увагою до освіти, романтизму, соціалізму і націоналізму, перекладач російської літератури і філософської думки, один із засновників сучасної ліберальної політичної філософії.

У роки Другої світової війни І. Берлін працював в британській службі інформації в США (1941-1942 рр.), а у 1945-1946 рр. другим секретарем британського посольства в СРСР.

У 1957 р. І. Берлін зведений у лицарське звання, в 1971 р. нагороджений британським орденом «За заслуги».

Основні праці: «Карл Маркс: його життя і оточення» (1939 р.), «Їжак і лисиця» (1953 р., входить до числа 100 кращих небелетристичних книг ХХ ст.), «Історична неминучість» (1955 р.), «Століття Просвітництва» (1956 р.), «Дві концепції свободи» (1958 р.), «Чотири есе про свободу» (1969 р.), «Російські мислителі» (1978 р.), «Поняття та категорії» (1978 р.), «Проти течії» (1979 р.), «Особисті враження» (1980 р.), «Викривлення дерева людства: глави з історії ідей» (1990 р.), «Почуття реальності: Дослідження ідей та їх історії» (1996 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок у політичну думку. У своїй промові при вступі на посаду професора соціальної політології Оксфордського університету, яка згодом отримала форму есе «Дві концепції свободи», І. Берлін визначив дві концепції свободи: «негативна» і «позитивна». «Негативна» свобода, на думку І. Берліна, є відсутність обмежень, що перешкоджають діям людини або групи людей у їх наміри здійснити усвідомлені бажання. На противагу цьому, «позитивна» свобода тлумачиться як можливість людини або групи людей самотійно, без втручання зовнішніх чинників, визначати свою долю. В історичному розвитку два введені таким чином поняття свободи, згідно з І. Берліна, розвивалися в розбіжних напрямках, досягнувши зрештою прямого зіткнення. Підкреслюючи природність обох поглядів, І. Берлін знаходить проте, що «позитивна» концепція свободи часто може стати основою політичних зловживань, тому що в пошуках самотійного вибору людям властиво ототожнювати правильність рішення з колективними концепціями в формі «вищого розуму», релігії чи держави. При цьому, без різниці форм, ухвалене в такий спосіб «правильне рішення» протистоїть ірраціональним потягу, неконтрольованим бажанням і взагалі «низькою» природи людини. Кажучи словами самого І. Берліна: «Я сприймається як щось більше, ніж сам індивід ... як якесь соціальне ціле – будь то плем'я, раса, церква, держава». Подібне протиставлення неминуче веде до вироблення єдиної волі такого соціального

цілого і її нав'язування своїм непокірним членам, досягаючи таким чином власної волі.

Відносячи роздуми І. Канта, Ж. Руссо, Г. Гегеля до «позитивною» школі свободи, І. Берлін відзначає, що розвиток ідей такого роду призвело до ототожнення свободи з різного роду політичними обмеженнями, особливо в ХІХ-ХХ ст., коли вони широко використовувалися як база для національного самовизначення, демократичного самоврядування і комуністичного тлумачення гуманності. У вищій точці ці ідеї, парадоксальним чином, трактують свободу індивідуума як форму колективного контролю, необхідну для самовизначення націй, соціальних груп і, можливо, всього людства. Таким чином, І. Берлін встановлює зв'язок між «позитивною» інтерпретацією свободи і тоталітаризмом. «Негативна» свобода, відповідно, навпаки служить, на його погляд, забезпеченню непорушних кордонів свободи людини або груп людей, за які не може переступати жодна влада.

Незважаючи на те, що І. Берлін залишив Росію в дитинстві, він добре говорив по-російськи і завжди цікавився російською історією та культурою. Багато хто з його статей присвячені таким темам, як російська інтелігенція і народництво; фігурам О. Герцена, М. Бакуніна, К. Белінського, І. Тургенєва, М. Чернишевського, Л. Толстого. Статті І. Берліна спонукали англійського драматурга Тома Стоппарда написати п'єсу «Берег утопії», головні герої якої – російські письменники, мислителі, революціонери 21 ст.

Свою першу книгу «Карл Маркс: його життя і оточення» І. Берлін опублікував ще в 1939 р. У цій роботі молодий І. Берлін висловив свою позицію, яку розвивав і стверджував у всіх своїх творах: категоричне заперечення цінності ідей і систем, які узурпують або хоча б просто обмежують свободу індивідуума. Філософія, іменована «історичним матеріалізмом», для нього не тільки неприйнятна, але і небезпечна, тому що «звільняє людину від моральної ноші, яку він звалив на себе і яку з працею, але і ревно, несе на своїх плечах від зорі свого існування». Книга І. Берліна про К. Маркса знімала мішуру з привабливого «інтелектуального костюму», в який виряджались багато представників західної інтелігенції в 30-ті рр. І. Берлін був одним з тих, хто, як Ф. Хайєк, Л. Ектона, К. Поппер, всупереч ентузіазму, що панував усвідомив сутність марксизму і його радянської моделі.

Частина робіт І. Берліна пов'язана з історією філософської та політичної думки в Росії ХІХ ст.

Але І. Берлін – не тільки історик і філософ, він ще й талановитий письменник. У його книзі «Особисті враження» зібрані нариси, замальовки, портрети тих, з ким він зустрічався на своєму життєвому шляху.

І. Берлін зауважує: «Примус припускає навмисне вторгнення інших людей в область, де в іншому випадках я міг би діяти безперешкодно. Ви тільки Тоді позбавлені політичної волі, коли Інші люди заважають вам досягти якоїсь мети. Проста нездатність досягти мети ще не означає відсутності політичної свободи». «Повне підпорядкування чужій волі означає Самознищення», – говорить І. Берлін,

Бернштейн Едуард (1850-1932 рр.) – німецький публіцист, та політичний діяч.

Основні праці: статті «Проблеми соціалізму» (1896 – 1898 рр.); «Проблеми соціалізму і завдання соціал-демократії» (1899 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку.

Е. Бернштейн увійшов в історію політичної думки у результаті своєї спроби піддати перегляду деякі положення марксизму. Він поклав початок течією бернштейніанства або ревізійонізму (назва, дана не Е. Бернштейном і йому не подобалася), проти якого люто боролися марксисты на чолі з В. Леніним.

Е. Бернштейн доводив необхідність оновлення марксизму з урахуванням нового історичного досвіду, чіткого розрізнення соціалізму як теорії і як політичної доктрини. У статтях Проблеми соціалізму (1896-1898 рр.) та книзі «Проблеми соціалізму і завдання соціал-демократії» (1899 р.) Е. Бернштейн запропонував програму ревізії вчення К. Маркса. Тезис, висунутий ним і який став афоризмом: «Рух – все, кінцева мета – ніщо». З точки зору Е. Бернштейна,

вчення К. Маркса в цілому ряді пунктів виявилось науково неспроможним. Такими пунктами Е. Бернштейн вважає вчення К. Маркса про прогресуюче зубожіння пролетаріату з розвитком капіталізму, про концентрацію капіталу взагалі і, особливо, в землеробстві, про революційне повстання мас.

Бжезінський Збігнєв Казімеж (1928 р.) – американський політолог, соціолог і державний діяч польського походження.

Довгий час був одним з провідних ідеологів зовнішньої США. Радник і член правління Центру стратегічних і міжнародних ь при університеті Дж. Хопкінса. Автор книги «Велика шахівниця: і Америки та його геостратегічні імперативи». Широко відомий своїми , які пропагують світову гегемонію США, і антиросійськими

незалежності.

Основні праці: «Велика шахівниця: Панування Америки та його геостратегічні імперативи» (1998 р.).

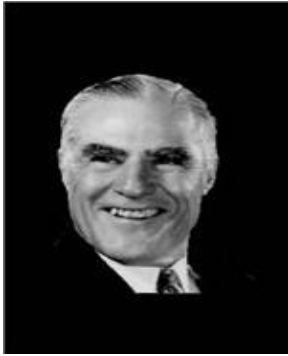
Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. Першим запропонував пояснювати все, що відбувається в соціалістичних країнах з позицій концепції тоталітаризму. Автор глобальної стратегії антикомунізму, теорії «Технотрон ери» й концепції американської гегемонії нового типу. З. Бжезінський вважає США світовим гегемоном і заперечує можливість набуття подібній ролі іншими державами. З. Бжезінський ставиться до СРСР/Росії, як до поверженому противнику, поряд з Німеччиною і Японією після їх поразки у Другій світовій війні:

«Фактично радянська військова міць і страх, який вона вселяла представникам Заходу, протягом тривалого часу приховували істотну асиметрію між суперниками. Америка була значно багатшими, набагато далі пішла в області розвитку технологій, була більш гнучкою і передовою у військовій галузі і більш творчої та привабливою в соціальному відношенні. Обмеження ідеологічного характеру також підривали творчий потенціал Радянського Союзу, роблячи його систему все більш відсталою, а його економіку усе більше марнотратною і менш конкурентоспроможною в науково-технічному плані. У ході мирного змагання чаша ваг повинна була схилитися на користь Америки ».

«Подібно настільки багатьом імперіям, що існували раніше, Радянський Союз у кінцевому рахунку вибухнув зсередини і розколовся на частини, ставши жертвою не стільки прямого військової поразки, скільки процесу дезінтеграції, прискореного економічними та соціальними проблемами»

«Для Сполучених Штатів євразійська геостратегія включає цілеспрямоване керівництво динамічними з геостратегічної точки зору державами та обережне поводження з державами-каталізаторами в геополітичному плані, дотримуючись два рівноцінних інтересу Америки: в найближчій перспективі – збереження своєї виняткової глобальної влади, а в далекій перспективі – її трансформацію у все більш інституціалізовану глобальну співпрацю. Вживаючи термінологію більш жорстоких часів стародавніх імперій, три великі обов'язки імперської геостратегії полягають в запобіганні змови між васалами і збереженні їхньої залежності від загальної безпеки, збереженні покірності підлеглих і забезпеченні їх захисту та недопущення об'єднання варварів »

«Якщо Європа досягне успіху як в процесі об'єднання, так і в процесі розширення і якщо Росія тим часом успішно впорається з процесом демократичної консолідації та соціальної модернізації, то в певний момент Росія також може стати підходящою кандидатурою для встановлення більш органічних взаємин з Європою. Однак питання про офіційне членство Росії як про практичну реальності до певного часу не буде підніматися, і це, крім іншого, ще одна причина для того, щоб безглуздо НЕ закривати перед нею двері »

«я не думаю, що Захід повинен боятися Путіна, хоча він, можливо, і не найпривабливіший чоловік. Він, по суті, російська автократ епохи значних змін у позиції Росії на геополітичній арені і в національній самоідентифікації. Захід повинен чітко позначати власні інтереси і твердо захищати їх. Він повинен виступати проти будь-яких було спроб російської імперської реконструкції, і там, де можливо, повинен співпрацювати з росіянами в питаннях обопільного інтересу»

«Якщо росіяни будуть настільки дурні, що спробують відновити свою імперію, вони нарвуться на такі конфлікти, що Чечня і Афганістан здадуться їм пікніком».

Блумер Герберт (1900-1987 рр.) – американський соціолог і соціальний психолог. У 1925-1952 рр. працював в університеті Чикаго, з 1952 р. – в Каліфорнійському університеті в Берклі. У 1955 р. займав пост президента Американської соціологічної асоціації.

Основні праці: «Суспільство як символічна інтеракція», «Колективна поведінка», «Соціальна поведінка, як колективна проблема».

Зміст головних ідей вченого, внесок в політичну думку. Наукова сфера його діяльності – соціологія, соціальна психологія. Г. Блумер стверджував, що значення будь-якого поняття (об'єкту) виникає виключно в самому соціальному взаємодії, а не визначається властивостями об'єкту. Об'єкт є те, що він означає в очікуванні і реальній соціальній взаємодії, а щоб зрозуміти життя групи потрібно ідентифікувати світ її об'єктів в термінах значень цієї групи.

Методологічний підхід Г. Блумера припускав перевагу в дослідженні змістовних понять, не операціональних.

Виділяв п'ять стадій становлення колективного уявлення про соціальну проблему:

1. виникнення соціальної проблеми;
 2. легітимація проблеми;
 3. мобілізація дій відносно проблеми;
 4. формування офіційного плану дії;
 5. трансформація офіційного плану в ході його емпіричного здійснення.
- Г. Блумер належав до школи Чикаго символічного інтеракціонізму.

Брант Віллі (1913 р.) – державний діяч Федеративної Республіки Німеччина. Народився в Любеке. Після закінчення гімназії був співробітником газети. У юнацькі роки брав участь у соціал-демократичному молодіжному русі та у вуличних сутичках з нацистами. В 1930 р. вступив до Соціал-демократичної партії Німеччини. В 1933 р. емігрував до Норвегії, потім до Швеції (1940 р.), де займався журналістською діяльністю. Кілька разів таємно приїжджав у нацистську Німеччину. В 1945 р. повернувся в Західну Німеччину. В 1957-1966 рр. був бургомістром Західного Берліну. В 1965 р. В. Брандт був обраний головою Німецької соціалістичної партії. В 1966 р. став міністром закордонних справ і віце-канцлером, а в 1969 р. – канцлером. Багато чого зробив для перетворення Західної Німеччини в демократичне суспільство. В 1971 р. В. Брандт був визнаний гідним Нобелівської премії миру. Залишив свій пост в 1974 р., коли проти нього були висунуто обвинувачення в наданні допомоги східнонімецьким спецслужбам.

Основні праці: «Friedrich Engels und die soziale Demokratie» (1970 р.), «Задача демократического социализма» (1974 р.), «Die Form der deutschen Einheit» (1990 р.), «О Вильгельме Либкнехте» (1992 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. Уряд Федеративної Республіки Німеччина став розбудовувати торгово-економічні

зв'язки із країнами соціалістичної співдружності, відмовився від застосування сили як засобу розв'язання розбіжностей між державами, що належать до різних соціальних систем. Це все, безсумнівно, сприяло росту міжнародного авторитету Федеративної Республіки Німеччини, розширенню можливостей її зовнішньополітичних маневрів, у першу чергу стосовно Сполучених Штатів Америки.

Праві й реакційні сили у Федеративній Республіці Німеччині обвинувачували В. Брандта в зрадництві, розпродажі національних цінностей і інше. Але роки довели правильність політики уряду В. Брандта; його супротивники були змушені визнати далекоглядність тодішнього федерального канцлера. У ті вже далекі 1970-ті рр. створювалася основа для майбутньої Європи без воєн, для перетворення її в континент добросусідства.

Відхід В. Брандта з посади канцлера в 1974 р. був для багатьох несподіваним. Причиною послужило викриття одного з його помічників – Г. Гийома - як розвідника ГДР.

У 1976 р. В. Брандт був обраний головою міжнародного об'єднання соціал-демократичних партій – Соціалістичного інтернаціоналу. Почався новий етап у діяльності В. Брандта. Створений в 1951 р. у Франкфурті-на-Майні, Соцінтерн із приходом В. Брандта відновив діяльність. Новий голова помітно активізував

співробітництво партій в процесі розв'язання питань війни й миру, став налагоджувати контакти з рядом компартій, у першу чергу з тими, що перебували при владі.

Багато уваги В. Брандт приділяв проблемі «Північ – Південь». Він запропонував такий варіант: «заможня Північ» має допомагати «бідному Півдню» за рахунок відрахування частини національного доходу, насамперед у результаті скорочення військових витрат. В. Брандт зумів включити цю проблему в спектр партійної політики. З його ініціативи була створена Робоча група СДПГ - КПРС по проблемі «Північ – Південь».

Його захоплення проблемою «Північ – Південь» привело до того, що Соцінтерн із європейської організації перетворився у всесвітню – завдяки вступу до нього ряду партій країн Латинської Америки, Африки, Азії. Як голова СДПГ В. Брандт брав участь у формуванні зовнішньої політики країни. У цей період у міжнародних відносинах було багато проблем: «ракетне питання», Афганістан – от тільки деякі з них.

Як тільки «пала» Берлінська стіна (1990 р.), В. Брандт активно включився в політичне життя ГДР. Мова йшла про об'єднання Німеччини, про розв'язання «німецького питання». В. Брандт зустрічався із представниками соціал-демократичної партії ГДР, виступав на мітингах і зборах.

Булгаков Сергій Миколайович (1871-1944 рр.) – російський богослов, філософ, соціолог. Навчався на юридичному факультеті Московського університету, який закінчив по кафедрі політичної економії та статистики. Викладав у Києві, а з 1906 р. у Московському унституті. У 1922 р. був висланий з Росії; з 1925 р. обіймав кафедру догматичного богослов'я у Паризькому православному духовному інституті.

Основні праці:

«Основні проблеми теорії прогресу» (1902 р.), «Іван Карамазов» (1903 р.), «Душевна драма Герцена» (1905 р.), «Карл Маркс як релігійний тип» (1906 р.), «Героїзм і подвижництво» (1909 р.), «Два града» (1911 р.), «Філософія господарства» (1912 р.), «Апокаліптика і соціалізм», «Утишитель» (1936 р.), «Наречена Агнця» (1945 р.).

Зміст головних концепцій ті ідей вченого, внесок у політичну думку. Християнський ідеал – царство боже – не може бути здійснений у межах земного життя і земного суспільства. Розлад між людиною і світом викликає необхідність праці та господарської діяльності. С. Булгаков вважав, що існуючий антагонізм між господарством і «мистецтвом» має бути подоланий за допомогою мистецтва

життя, яке перетворює світ і створює життя в красі. І якщо це так, то господарська діяльність повинна бути зрозуміла як моральне судження, як має релігійний сенс «вироблення». Без цього не може бути досягнуто економічне процвітання і оновлення Росії. С. Булгаков надавав велике значення досвіду розвитку західноєвропейського суспільства, від якої він не відгороджував руську історію, він використовував як мають істотне значення роботи західних соціологів, у тому числі М. Вебера, особливо «Протестантська етика і дух капіталізму». Однак при цьому він виходив з того, що визнання релігії важливим чинником економічного розвитку передбачає, що кожного разу його конкретне втілення має специфічні риси, що диктуються історичними і національними особливостями того чи іншого суспільства. С. Булгакова цікавило питання про потенціал російського православ'я як стимул економічного розвитку країни. Його аналіз був полемічно загострене проти «економічного матеріалізму».

У філософських і богословських працях С. Булгакова центральну роль грає софіологія. Побачивши у вченні В. Соловйова про Софію «найбільш оригінальний» елемент метафізики всеєдності, але «незакінчений та не позбавлений недомовленостей», С. Булгаков розвивав софійну тему вже починаючи з «Філософії господарства» і аж до своїх останніх богословських творів: «Утишитель» (1936 р.) і «Наречена Агнця» (1945 р.). Його богословський досвід трактування Софії як «ідеальної основи миру», Душі світу, Вічної Жіночності, нетління «вічного образу» і навіть «четвертої іпостасі» був сприйнятий різко критично в церковних колах православних і засуджений, причому як у Росії, так і за кордоном. У метафізичному плані софіологія С. Булгакова – це онтологічна система, розвинена в руслі метафізики всеєдності і висхідна своїм корінням до платонізму, в якій зроблена спроба радикального – у межах християнської парадигми – обґрунтування онтологічної реальності тварного світу, космосу, як має власним сенсом, здатністю до творчого розвитку, «живим єдністю буття». У Світі Невечірнього стверджується, що «онтологічна основа світу полягає в суцільній, метафізично безперервній софійності його основи». Світ у софіології С. Булгакова не тотожний Богу – це саме створений світ, «викликаний до буття з ніщо». Але при всій своїй «вторинності» космос володіє «власної божественністю, яка є створене Софією». Космос – живе ціле, жива всеєдність, і в нього є душа («ентелехія світу»). Вибудовуючи онтологічну ієрархію буття, С. Булгаков розрізняв ідеальну, «одвічної Софію» і світ як «стають Софію». Ідея Софії (у її різноманітних виразах) грає у С. Булгакова ключову роль в обґрунтуванні єдності (всеєдності) буття, єдності, що не визнає в кінцевому рахунку ніякої ізоляції, ніяких абсолютних кордонів між божественним і створеним світом, між початком духовним і природним (мислитель бачив у власній світоглядній позиції свого роду «релігійний матеріалізм», розвивав ідею

«духовної тілесності» та ін.) Софіологія С. Булгакова в істотній мірі визначає характер його антропології: природа в людині стає «зрячою» і в той же час людина пізнає «як око Світової Душі», людська особистість «додана» софійності «як її суб'єкт або іпостась». Сенс історії також «софієн»: історична творчість людини виявляється «Причетність» вічності, будучи виразом універсальної «логіки» розвитку живого, живого (софійного) космосу. «Софія править історією.., – стверджував С. Булгаков у «Філософії господарства» – тільки в софійності історії лежить гарантія, що з неї що-небудь вийде». У антропології та історіософії російського мислителя, як, втім, і у всій його творчості, межа між метафізичними і богословськими переконаннями виявляється досить умовною.

Бутко Ігор Пилипович (1929-1995 рр.) – український правознавець, доктор юридичних наук, з 1984 р. професор, Закінчив у 1950 р. юридичний факультет Київського університету. Протягом 1950-1963 рр. працював в органах прокуратури Київської області і Києва. З 1963 р. – в Головній Редакції Української Радянської Енциклопедії (старший науковий редактор). У 1967-1969 рр. працював у Секторі держави і права АН УРСР, а потім – в Інституті держави і права ім. В. Корецького Академії Наук України (1969-1995 рр.): старший науковий співробітник, завідувачий сектором, головний науковий співробітник.

Водночас (з 1992 р.) був головою Фонду сприяння становленню і розвитку місцевого та регіонального самоврядування України, головним науковим консультантом групи наукових консультантів секретаріату Верховної Ради України.

Основні праці: «Довідник судово-слідчого працівника» (1966 р.), Навчальний посібник «Основи правових знань» (1975 р.), «Підручник радянське будівництво» (1988 р.).

Співавтор монографій: «Виконавчий комітет місцевої ради народних депутатів» (1980 р.), «Ради народних депутатів» (1981 р.), «Державознавчі дослідження і практика місцевих рад» (1983 р.), «Вдосконалення апарату управління обласної ради народних депутатів» (1986 р.), «Міське самоврядування в Україні: історія, проблеми, пропозиції» (1994 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок у політичну думку. Розробляв теоретичні і практичні питання забезпечення законності в діяльності місцевих рад та їх виконавчо-розпорядчих органів, проблеми державного будівництва, теорії функцій місцевих рад, становлення їх в Україні.

Вейнберг Іоель Песаховіч (1922 р.) – сходознавець, історик. Напередодні радянської окупації Латвії в 1940 р. закінчив в Ризі середню школу, вступив на історичний факультет Латвійського університету. У 1941-1943 рр. перебував з сім'єю в ризькому гетто, потім до 1945 р. був у концтаборах Латвії та Німеччині, у тому числі в Бухенвальді. Після звільнення в 1945 р. І. Вейнберг повернувся до Риги, відновив заняття в університеті і за один рік завершив його повний курс. У 1946-1948 і в 1951-1962 рр. працював головним бібліографом Державної бібліотеки Латвійської РСР (з 1954 р. – кандидат наук); з 1962 р. – доцент, професор, завідувач кафедри Даугавпілського педагогічного інституту.

У 1991-1992 рр. І. Вейнберг – перший ректор Відкритого єврейського університету в Ризі. З 1993 р. І. Вейнберг живе в Єрусалимі. З 1994 р. – професор відділення Біблії та Стародавнього Сходу в Університеті імені Д. Бен-Гуріона в Негеві.

Основні праці: «Людина в культурі стародавнього Близького Сходу» (1986 р.), «Старий Заповіт у світлі сучасної науки» (1966 р.), «Старий заповіт: міфи, факти, догми», (1969 р.), «Цивільно-храмова громада» (1992 р.), «Народження історії» (1993 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок у політичну думку. І. Вейнберг – один з небагатьох в Радянському Союзі вчених, які присвятили наукову діяльність вкрай «неактуальній» з точки зору радянської офіційної історіографії області – стародавній єврейській історії та культурі. Він – автор багатьох праць з проблем стародавнього Близького Сходу, історії Ерец-Ізраель в епоху другого Храму і, особливо, в перський період, а також бібліїстики; статті про усні та письмові традиції в Старому завіті, структуру понятійної системи і особливості історичної думки. Важливе місце в творчості І. Вейнберга займає монографія «Народження історії», в якій він на основі численних шумерських, хеттських, давньоєгипетських, давньоєврейських, ассірійських, вавілонських та інших оригінальних джерел доводить одночасність і паралельність виникнення історичної думки в Стародавній Греції і на Стародавньому Близькому Сході.

Роботи Вейнберга публікувалися також у Німеччині, Чехословаччині, Угорщині, Голландії, Бельгії та інших країнах.

Сідней Верба (1932 р.) – американський політолог, роботи якого вважаються класикою сучасної політичної науки. Разом з тим С. Верба є одним з провідних фахівців в

області порівняльної політології та досліджень політичної участі.

Освіту здобув у Гарвардському коледжі, тут же закінчив бакалаврат (1953 р.). У 1957 р. в університеті Принстона отримав ступінь магістра. В 1959 р. захищає докторську дисертацію.

Брав активну участь у діяльності Національного дослідницького ради та Дослідницької ради з соціальних наук.

Основні праці: «Voice and Equality: Civic Voluntarism in American Politics. Cambridge: Harvard University Press - with Kay Lehman Schlozman and Henry Brady» (2004 p.), «Contest of Symbols: The Sociology of Election Campaigns through Israeli Ephemeria by Hanna Herzog» (2005 p.), «Elites and the Idea of Equality» (2002 p.), «The Private Roots of Public Action: Gender, Equality, and Political Participation» (2001 p.), «Designing Social Inquiry: Scientific Inference in Qualitative Research Princeton» (1994 p.), «Equality in America» (1985 p.), «The Civic Culture» (1963 p.), «Small Groups and Political Behavior» (1961 p.), «Гражданская культура и стабильность демократии», «Сравнительная политическая культура».

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок у політичну думку. В роботі «Громадянська культура і стабільність демократії» С. Верба висунув і розробив таке поняття як громадянська культура, давши йому визначення:

Громадянська культура – це змішаний тип політичної культури, в якому поряд із перевагою складових культури активістського типу (плюралізм, раціоналізм, взаємна довіра, згода щодо цілей політики) органічно присутні елементи патріархальної і підданської культур (звідси-наявність помірної політичної пасивності і деяких традиційних цінностей)

В роботі «Порівняльна політична культура» С. Верба дав визначення поняттю політичної культури. Політична культура – це феномен, що задає форму вираження зв'язку між подіями в політиці і поведінкою індивідів як реакції на них, хоча політичної поведінки індивідів і груп – це відповідь на офіційних осіб з уряду, війни, виборчі кампанії тощо, воно ще в більшій мірі визначаються тим значенням, яке надається кожному з цих подій людьми, їх спостереженнями. Можна сказати, що політична культура – всього тільки прояв того, як люди сприймають політику і як вони інтерпретують побачене.

С. Верба вніс величезну роль у розвиток політичної науки. У ХХ ст. він спробував виділити такий тип політичної культури, який би найбільшою мірою сприяв стабільному функціонуванню та розвитку саме ліберальної демократії. Вчений, до речі, працював у бихевіоральній (тобто по суті соціобіологічній) політичній традиції, але водночас перебував під сильним впливом методології М. Вебера – відомого ліберального мислителя. Виділивши три типи політичної культури (парафіяльну, підданську і партиципаторну). Автор виявив, що найбільш явно громадянська культура представлена в США і Великобританії.

Широку популярність в науці отримала класифікація політичної культури, запропонована С. Вербою і Г. Алмондом в одному з найважливіших праць світової політології «Громадянська культура» (1963 р.). Аналізуючи і зіставляючи основні компоненти і форми функціонування політичних систем Англії, Італії, ФРН, США та Мексики, вони бачили три «чистих» типи політичних культур: парафіяльна або парокіальна (англ. parochial, від гр. para – близько, біля oikos – житло, домогосподарство; інакше – місницькі, патріархальні), для якої характерна відсутність інтересу людей до політики, знань про політичну систему і суттєвих очікувань від її функціонування; підданська, де сильна орієнтація на політичні інститути, але невисокий рівень індивідуальної активності громадян, партиципаторная, що відображає зацікавленість громадян у політичній участі і прояві ними відповідної активності. С. Верба належить до активно працюючих і авторитетних політологів (один з найбільш згадуваних в літературі як загальнодисциплінарного, так і спеціального характеру).

Вілсон Дж. (1721-1798 рр.) – шотландський юрист, більш відомий як один з тих, хто підписав Декларацію про незалежність США. Він був двічі обраний до Континентального конгресу – органу, що склав законопроект Конституції США. Дж. Вілсон був ведучим теоретиком права та одним із шести перших суддів Верховного Суду Сполучених Штатів, призначених Дж. Вашингтоном.

Був викладачем у Філадельфійському коледжі, де через кілька місяців йому присудили звання магістра гуманітарних наук.

Ведучи прото-революційну справу у 1774 р., Дж. Вілсон опублікував «Міркування про природу та розмір законодавчого впливу британського парламенту» – памфлет, який заперечував владу Парламенту в британських колоніях. Хоча науковці вважають цю працю написаною в один рік із подібними творами Т. Джефферсона та Дж. Адамса, насправді вона була створена у 1768 р., ставши, можливо, першим переконливим сформульованим аргументом проти британського домінування.

У 1775 р. Дж. Вілсон став полковником 4-го батальйону округи Кемберленд і отримав ранг бригадного генерала народного ополчення.

У 1776 р. Дж. Вілсон як твердий прихильник незалежності, став членом Континентального конгресу. На цій посаді він був одним з лідерів у формування політики щодо індіанців. Також з червня 1776 р. він входив до складу Комітету зі шпигунства, разом з Дж. Адамсом, Т. Джефферсоном, Дж. Ратледжем та Р. Лівінгстоном, і спільно з ними запропонував визначення державній зраді.

У 1779 р. Дж. Вілсон обіймає посаду військового прокурора Франції в Америці. На цій посаді він перебуває до 1783 р.

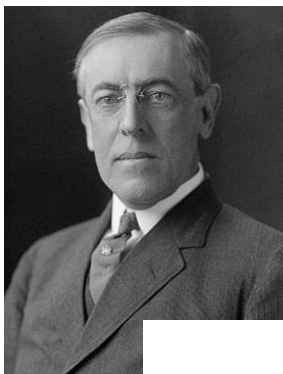
Зміст головних ідей та концепцій вченого, внесок в політичну думку.

Дж. Вілсон, відомий як один з найвизначніших юристів свого часу, вважається найбільш вченим з так званих Батьків Конституції. Один з його колег-делегатів Конституційного конвенту 1787 р. у Філадельфії дав йому таку оцінку: «система державної влади, здається, є для нього предметом особливого вивчення, усі політичні інститути світу він докладно знає і може прослідкувати причини та наслідки будь-якої революції з найдавніших витоків елліністичних держав до сьогодення».

Найдовшим впливом Дж. Вілсона на країну була його участь у Комісії з деталізації, яка розробила перший чорновий варіант Конституції США у 1787 р. Дж. Вілсон вимагав, аби сенатори та президент обиралися всенародно. Він також запропонував у конвенті так званий «Компроміс трьох п'ятих», який при проведенні виборів враховував голос рабів як 3/5 голосу вільної людини. Він чітко розумів проблему подвійного суверенітету (народу та держави) та вважав можливим для США практично необмежене майбутнє.

Не погоджуючись з деякими деталями кінцевого варіанту Конституції, Дж. Вілсон, однак, боровся за її прийняття; під його проводом Пенсільванія стала другим штатом (після Делаверу), що ратифікував Основний закон. Його промова 6 жовтня 1787 р. у Стейт-Хаус-Ярд стала особливо важливою при встановленні строків дискусії з ратифікації, як місцевої, так і національної. Зокрема, в промові наголошувався той факт, що цією Конституцією вперше передбачається всенародне обирання державного уряду. Пізніше Дж. Вілсон сприяв новому редагуванню конституції штату Пенсільванія 1776 р., очоливши групу, яка ухвалила нову конституцію, та уклавши угоду з В. Файндлі, лідером партії конституціоналістів, щодо обмеження партизанських настроїв, які панували раніше у пенсільванському політичному житті.

У 1790 р. Дж. Вілсон почав читати серію лекцій з юриспруденції у Філадельфійському коледжі, в якій він переважно ігнорував практичні аспекти юридичного навчання.

Вільно Томас Вудро (1856-1924 рр.) - історик та політолог

Основні праці: «Державний лад Сполучених Штатів» (1885 р.), «Держава. Минуле і теперішнє конституційних установ» (1889 р.), «Історія американського народу» (1918 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. Протягом 1914-1917 рр. В. Вільсон від вступу в Першу світову війну. В 1916 р. він запропонував

утримув:

свої послуги як посередника, але воюючі сторони не віднесли до його пропозицій серйозно. Республіканці, очолювані Т. Рузвельтом, критикували В. Вільсона за миролюбну політику й небажання створювати сильну армію. Разом з тим, В. Вільсон завоював симпатії пацифічно налаштованих американців, стверджуючи, що гонка озброєнь приведе до втягування США у війну.

В. Вільсон активно виступав проти необмеженої підводної ^{Вільно Вудро} війни, яку розв'язала Німеччина. У рамках

необмеженої підводної війни німецькі військово-морські сили знищували кораблі, що входять у зону, що прилягає до Великобританії. В 1915 р. німецький підводний човен потопив пасажирський лайнер Лузитанія, загинули більш 1000 людей, з них 124 американця, що обурило США. В 1916 р. В. Вільсон висунув ультиматум проти Німеччини про припинення необмеженої підводної війни, а

також відправив у відставку свого пацифічно налаштованого міністра закордонних справ Брайана. Німеччина погодилася з вимогами В. Вільсона, після чого той вимагав у Великобританії обмежити морську блокаду Німеччини, що привело до ускладнення англо-американських відносин.

Після завершення Першої світової війни В. Вільсон брав участь у переговорах, на яких вирішувалися питання державності гноблених націй і встановлення рівноправного миру. У 1918 р. В. Вільсон виступив у Конгресі з промовою, у якій озвучив свої тези миру, а також ідею Ліги Націй з метою допомогти зберегти територіальну цілісність і політичну незалежність великих і малих націй. Він бачив у своїх 14 тезах шлях до закінчення війни й досягненню рівноправного миру для всіх націй.

В. Вільсон провів шість місяців у Парижі, беручи участь у Паризькій мирній конференції, і став першим президентом США, що відвідав Європу під час виконання посадових обов'язків. Він постійно працював над просуванням своїх планів, досяг включення положення про Лігу Націй у Версальську угоду.

В. Вільсон за свої зусилля у підтримці миру одержав в 1919 р. Нобелівську премію миру. Однак В. Вільсон був не в змозі добитися ратифікації Сенатом угоди про Лігу Націй, і США не приєдналися до неї. Республіканці становили більшість у Сенаті після виборів 1918 р., але В. Вільсон відмовився допустити республіканців до переговорів у Парижі й відкинув запропоновані ними виправлення. Основна розбіжність зводилася до того, чи обмежить Ліга Націй право Конгресу оголошувати війну. Історики визнали невдалу спробу входження в Лігу Націй як саму більшу невдачу адміністрації В. Вільсона.

Ворд Лестер Франк (1841-1913 рр.) – американський соціолог.

Основні праці: «Динамічна Соціологія» (1883 р.), «Нариси соціології» (1898 р.), «Чиста Соціологія» (1903 р.), «Прикладна соціології» (1906 р.).

Зміст головних концепцій та ідей, внесок у політичну думку. Вважається одним з провідних інтелектуалів Америки. Він навіть називається Американський Аристотелем.

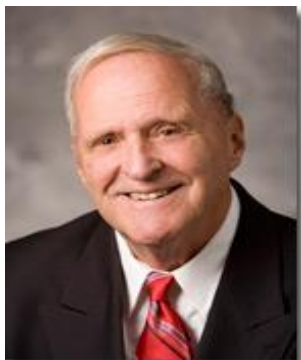
В книзі «Динамічна соціологія» розкривається прогрес що залежить від запланованих товариств на чолі та під контролем доброзичливого уряду та за умови загальної освіти, свободи від злиднів і щастя для всіх. Коли ця книга була вперше опублікована, курси з соціології були неіснуючими в американських університетах, і до моменту другого видання, що було опубліковано в 1896 р., соціологія і по даний час викладається у всіх коледжах.

Л. Ворд підтримав ідею рівноправності жінок, а також рівність всіх класів та рас в суспільстві. Він вірив у загальну освіту в якості засобу досягнення цієї мети рівності. Багато його ідей не користувалися популярністю серед його сучасників, чоловічий, але, ймовірно, краще сприймається в аудиторії сьогодні.

Заснував Соціологічне суспільство (нині Американська соціологічна асоціація). Він також працював як редактор американського журналу соціології, починаючи з 1905 р.

Врум Віктор (1932 р.) – міжнародний експерт з питань прийняття рішень керівництвом. Він приїхав в Єльський університет в 1972 р. в якості голови Департаменту з адміністративних наук і заступника директора інституту з соціальних і політичних досліджень. Коли школа управління була заснована в 1976 р., професор В. Врум був призначений головою Ради постійних співробітників.

Уродженець Канади, професор В. Врум отримав ступінь бакалавра і магістра психології Університету Макгілла в 1953-1955 рр. В 1958 р., він був призначений директором дослідження в університеті в інституті соціальних досліджень.

Врум Віктор

Професор В. Врум отримав нагороди за дослідження Американської психологічної асоціації, Фонду McKinsey, і Фонду Форда, є одним з вчених, чий автобіографії містяться в Управлінні лауреатів.

Основні праці: «Праця і мотивація» (1964 р.), «Мотивація в управлінні» (1965 р.), «Лідерство та прийняття рішень» (1973 р.), «Прийняття рішень як соціальний процес» (1974 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку.

В. Врум – дослідник, що був зосереджений на питаннях мотивації та лідерства в організації. Він є автором дев'яти книг і більше п'ятдесяти статей. Його книга 1964 р. «Праця і мотивація», вважається важливою віхою в цій області і як і раніше широко цитується вченими.

Теорія мотивації В. Врума належить до базових в зарубіжному менеджменті. На неї посилаються практично у всіх курсах історії цієї науки. Вона активно використовується на практиці при поясненні поведінки людей в організації.

На думку В. Врума, дослідження мотивації стає необхідним при вивченні таких проблем, як вибір сфери професійної зайнятості, трудова мобільність, задоволеність працею, забезпечення високого рівня продуктивності. У основу своєї теорії він поклав поняття вибору. Корінна відмінність його концепції, як і взагалі теорій такого класу, виражається в тому, що поведінка людини не детермінується раз і назавжди жорсткою схемою потреб, що існують у нього. Індивід може вибирати стратегію поведінки серед множини альтернативних варіантів. Ось чому феномен вибору грає вирішальну роль. Людина обирає той образ дій, який обіцяє йому якнайкращі результати. Мотивована поведінка раціональна в тому сенсі, що людина знаходить найкращі засоби для реалізації власних цілей. Більшість дій людини є свідомо зроблені вибори. На цій основі будуються всі процесуальні теорії мотивації, у тому числі і теорія очікувань В. Врума.

В основу «теорії очікувань В. Врума» покладено просту істину: щоб людина була мотивована до певної діяльності, її досягнення в цій діяльності необхідно винагороджувати. При цьому сила прагнення до отримання винагороди залежить від трьох ситуаційних факторів.

По-перше, від наявності зв'язку між затратами праці робітника і досягнутими результатами, тобто від сподівання, що затрати праці принесуть бажані результати. Якщо такий зв'язок відсутній, то мотивація слабшає.

По-друге, від можливості (реальності) отримання винагороди, тобто очікування, що результати будуть винагородженими. Якщо людина не буде відчувати зв'язку між результатами і винагородженням, то її мотивація буде слабшати. Навіть, якщо людина впевнена, що досягнуті результати будуть винагородженими, але за «розумних» зусиль їй цих результатів не досягти, то мотивація і в цьому випадку буде досить слабкою.

По-третє, сила прагнення до отримання винагороди залежить від цінності винагороди з позицій конкретного робітника. Оскільки у кожної людини власна система цінностей (різні побажання і потреби щодо винагороди), то конкретна винагорода може і не представляти для неї ніякої цінності. Іншими словами,

мотивація залежить від сподівань щодо цінності винагороди. Негативні очікування щодо цінності винагороди призводять до низької мотивації робітників. Співвідношення зазначених трьох факторів і їхній вплив на рівень мотивації в цілому «теорія сподівань» тлумачить так: «Якщо очікування високі, то сила спонукаючого мотиву зростає. Отриманий раніше позитивний досвід в аналогічних ситуаціях підкріплює сподівання». Отже, успіх посилює мотивацію. Навпаки, якщо очікування не справджуються, виникає відчуття марності зусиль, внаслідок чого зменшується мотивація. Позбавитися відчуття марності зусиль допомагає встановлення досяжних для даного конкретного робітника цілей діяльності й винагородження його таким способом, який він особисто цінує.

Фактором, що спричиняє виникнення відчуття марності зусиль є брак власних здібностей робітника щодо виконання даного завдання. Внаслідок цього завдання виконується невдало, або взагалі не виконується. Наступного разу, отримання аналогічного завдання зовсім де мотивує робітника. Отже, складність завдань, які доводяться до конкретного робітника повинна відповідати його кваліфікації, здібностям і майстерності. Тільки у такому випадку діяльність робітника буде мотивованою.

Габрічидзе Борис Миколайович (1927 р.)— доктор юридичних наук, професор. Фахівець з державного і муніципального управління. Вважається одним з найбільших фахівців в країні з питань радянського будівництва. На даний момент професор кафедри прав людини Московського гуманітарного університету.

Основні праці: «Організаційно-інструкторський апарат виконкомів місцевих Рад» (1963 р.), «Місцеві Ради і виховання соціалістичної правосвідомості трудящих» (1964 р.), «Вуличні (квартальні) комітети» (1965 р.), «Міські Ради депутатів трудящих» (1968 р.), «Апарат управління місцевих Рад» (1971 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. В своїх роботах з Адміністративного права РФ розглядав науково-теоретичні основи адміністративного права, його провідні інститути: предмет, система і джерела, суб'єкти, галузеве і міжгалузеве управління і ін. Значна увага надана новому Кодексу Російської Федерації про адміністративні правопорушення. На основі актів Президента Російської Федерації від 13 травня 2000 р. розглянуті проблеми зміцнення вертикалі виконавчої влади і державного управління в цілому, а також інші актуальні і традиційні проблеми сучасного адміністративного права Росії: про суб'єктів адміністративного права, про державну службу, про форми і методи у сфері діяльності виконавчої влади, про принципи законності і контролю (судового, прокурорського, адміністративного) у

вказаній сфері. Вперше представлена розгорнена і докладна інформація з питань міжгалузевого управління, зокрема розглянуті найактуальніші адміністративно – правові проблеми в сферах: економіки, фінансів, кредиту, антимонопольної діяльності, митної справи, податків і зборів, містобудування, бюджету, статистики, метрології і стандартизації і у ряді інших міжгалузевих сфер і областей управління.

В підручниках з Конституційного права РФ розглядаються основні положення конституційного права Російської Федерації, розглядається діяльність по його вдосконаленню на сучасному етапі, включаючи формування «вертикалі» виконавчої влади і реформу Ради Федерації. На відміну від підручників, що виходили раніше, дана книга містить також риси монографічного дослідження, що дозволяє читачу розширити круг своїх уявлень про дану провідну галузь російського права.

Гамільтон Олександр (1755-1804 рр.)– державний діяч США, видний діяч Першої американської буржуазної революції, ідеолог і керівник Партії федералістів з моменту її створення. Автор програми прискореного торгово-промислового розвитку США, Перший Секретар Департаменту казначейства США.

Очолив боротьбу за ратифікацію Конституції у штаті Нью-Йорк. У 1789 р. став Секретарем Департаменту казначейства США в першому американському уряді. Рішуче виступав за зміцне Гамільтон Олександр льної влади. Ініціатор створення центрального Банку Сполучених Штатів, автор введення протекціоністських тарифів. Особисто взяв участь у збройному придушенні «Алкольного бунту» в західній Пенсільванії. У цей період у нього виникли серйозні розбіжності з Т. Джефферсоном, що займав пост державного секретаря, зокрема, з питання про демократію, а також з приводу спілок молодого Американської держави в Європі.

У 1795 р. пішов у відставку, зберігши зв'язку з політичним керівництвом країни. Став основним автором тексту «Прощального послання» Дж. Вашингтона. У 1800 р. почав боротьбу за збереження лідерства в партії федералістів (проти Дж. Адамса і А. Беррі). У 1804 р., підтримавши кандидатуру Т. Джефферсона на виборах президента, фактично порвав з федералістами. У тому ж році був смертельно поранений на дуелі з Беррі.

У 1915 р. обраний у національну Галерею слави. Його портрет зображено на десятидоларову банкноті. О. Гамільтону встановлено кілька пам'ятників у США.

Найбільш значимі у Вашингтоні навпроти Департаменту казначейства США, і гранітний монумент у Нью-Йорку в центральному парку недалеко від музею Метрополітен.

Основні праці: «Федераліст».

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в розвиток політичної думки. О. Гамільтон ліквідував валютний хаос, що панував у той час, заснував долар як основну грошову одиницю і забезпечив чеканку золотих і срібних доларів в співвідношенні 15:1, що змінився в 1834 р. на 16:1. Він переконав Конгрес узяти на себе відповідальність за виплату як боргів штатів, що скупчилися за роки війни, так і боргів Конфедерації. Загальна їх сума була досить високою і складала приблизно 75 млн. дол., але, як підкреслив міністр фінансів в доповіді Конгресу 1790 р., її необхідно виплатити, щоб забезпечити довіру новому уряду США. О. Гамільтон заснував центральний банк – як для зберігання вкладів, так і для надання кредитів. Цей перший банк відкрився в 1791 р., маючи в своєму розпорядженні початковий капітал в 10 млн. дол., і користувався настільки великим успіхом, що його квитки мали прохід за номіналом, а розмір дивідендів складав 8%. Протягом двадцяти років, аж до закінчення терміну дії його статуту в 1811 р., Перший банк США, як і передбачав О. Гамільтон, служив фінансовою базою економіки, що швидко розвивалася. У своїй знаменитій доповіді про промислові товари 1791 р. міністерство фінансів запропонувало встановити тарифи на імпорт, призначені в основному для захисту молодой промисловості США; він був переконаний, що «Американська імперія» доб'ється потужності і процвітання швидше як індустріальна, чим аграрна економічна система. Але ця частина його програми не була прийнята Конгресом.

Гантінгтон Семюель(1927-2008 рр.) – американський політолог, творець геополітичної концепції «зіткнення цивілізацій».

В 1946 р. одержав ступінь бакалавра в Єльському університеті, в 1948 р. – ступінь магістра в Чиказькому університеті. В 1951 р. одержав ступінь доктора філософії в Гарвардському університеті.

В 1950 – 1958 рр. викладав у Гарварді, потім в 1959 – 1962 рр. працював заступником директора Інституту вивчення війни й миру в Колумбійському університеті. У цей період виходить його перша монографія, що викликала дуже неоднозначні оцінки.

Зарекомендувавши себе як кваліфікований фахівець-теоретик, С. Хантінгтон почав активно працювати в апараті уряду США. В 1967 – 1969 рр. і в 1970 – 1971 рр. він очолював кафедру політології в Гарвардському університеті.

У цей період більшу популярність придбала його монографія «Політичний порядок у мінливих суспільствах» (1968 р.), що стало однієї із класичних робіт, присвячених аналізу політичних систем країн, що розвиваються. Прагнучи консолідувати співтовариство американських політологів, він заснував в 1970 р. журнал «Foreign Policy» («Зовнішня політика»). До 1977 р. С. Хантингтон був співредактором журналу, що став одним з найбільш авторитетних світових політологічних видань.

В 1973 р. працював заступником директора Центра міжнародних відносин; в 1977 – 1978 рр. – координатором відділу планування в Раді національної безпеки США; в 1978 – 1989 рр. – директором Центра міжнародних відносин.

Показником високого авторитету С. Хантингтона серед американських політологів є обрання його в 1984-1985 рр. віце-президентом, а в 1986-1987 рр. – президентом Американської Асоціації політичних наук.

З 1989 р. С. Хантингтон повертається до переважно наукової й науково-адміністративної роботи, зайнявши пост директора Інституту стратегічних досліджень ім. Джона Оліна при Гарвардському університеті. З 1996 р. очолив Гарвардську Академію міжнародних і регіональних досліджень.

Основні праці: «Солдат і держава: теорія і політика військово-державних відносин» (1957 р.), «Політичний порядок, що змінює суспільство» (1968 р.), «Третя хвиля» (1991 р.), «Зіткнення цивілізацій» (1993 р.), «Хто ми?» (2004 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого. Сфера його основних інтересів включає питання національної безпеки, стратегії, взаємин між цивільним населенням і військовими, проблеми демократизації й економічного розвитку країн, що розвиваються, культурні фактори у світовій політиці, проблеми американської національної ідентичності.

Серед політологів ХХІ ст. С. Хантингтон відомий, насамперед, як автор концепції «зіткнення цивілізацій», що полемізує з концепцією «кінця історії» Ф. Фукуями. Свій погляд на геополітичні соціально-політичні проблеми С. Хантингтон уперше виклав в 1993 р. у статті «Зіткнення цивілізацій». Опублікована в «Foreign Policy», вона викликала всесвітній резонанс і лягла в основу книги Зіткнення цивілізацій і переосмислення світового порядку («The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order», 1996 р.).

Якщо Ф. Фукуяма пропонував уважати головним фактором, що визначає сучасну світову політику, повну перемогу ліберальної ідеології, то С. Хантингтон порахував такий підхід надмірно оптимістичним. На його думку, наприкінці ХХ ст. геополітичний розклад сил визначається ідеологіями, що виходять за рамки традиційного протистояння лібералізму й авторитаризму. Головними протиборчими силами стають цивілізації, що поєднують групи країн зі схожими ментальними цінностями.

Слідом за А. Тойнбі С. Хантінгтон затверджує, що «людська історія – це історія цивілізацій». По С. Хантінгтону, у сучасному світі відбувається зіткнення 7 або 8 цивілізацій – китайської, японської, кістково-хрящової, ісламської, православної, західної, латиноамериканської й, можливо, африканської. Усередині цивілізації звичайно є стрижнева країна, що організує єдину політику всієї групи країн зі схожими культурними нормами (як, наприклад, США в сучасній західній цивілізації). Кожна цивілізація прагне розширити свій вплив або, принаймні, зберегти свою самобутність від тиску з боку інших цивілізацій. Замість ідеологічного протистояння ХХ ст. в ХХІ сторіччі головну роль будуть грати конфлікти.

В першій половині ХХ ст. головною домінуючою силою була західна цивілізація, що нав'язувала всім іншим свої цінності. Однак в ХХ ст. світ стає спочатку двохполярним (протистояння Заходу й Радянської Росії), а потім поступово формується багатопolarity. Західна цивілізація поступово втрачає своє лідерство, зате росте самостійність далекосхідних цивілізацій і цивілізації ісламу. У сучасному світі стає поділ на «Захід і всіх інших», причому найбільш агресивну анти західну боротьбу веде ісламська цивілізація. Конфлікти нарастають по «лініях розламі», де йдуть затяжні локальні війни (як, наприклад, на Близькому Сході). У цьому новому світі Захід повинен відмовитися від претензій на універсальність своїх цінностей і спроб насаджувати їхньою силою в неєвропейських країнах.

Якщо в «Зіткненні цивілізацій» С. Хантінгтон аналізував міжцивілізаційні конфлікти в основному як протиборство груп держав, то в монографії «Хто ми?» (2004 р.) він звернув основну увагу на проблеми, пов'язані з міжнародною міграцією. По С. Хантінгтону, потоки мігрантів із країн, що розвиваються, створюють у розвинених країнах Заходу анклавів іншої культури. У результаті «зіткнення цивілізацій» відбувається вже не тільки між країнами, але й усередині багатоетнічних країн, які піддаються погрози втрати своєї культурної ідентичності. Так, для США найбільшу небезпеку, на думку С. Хантінгтона, представляє потік латиноамериканських мігрантів, що здебільшого не розділяють базові цінності протестантської англо-саксонської культури.

Гастев Олексій

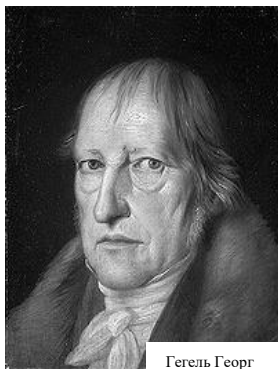
Гастев Олексій Капітонович (1882-1941 рр.) російський політичний діяч. З 1901р. по 1917 р. перебував в РСДРП (б). У професійну спілку (ВСРМ) вступив в 1907 р. З 1907 р. по 1918 р. був членом правління ленінградського союзу металістів, а в 1917 – 1918 рр. – секретар ЦКВСРМ. З

моменту Жовтневої революції працював в якості професіоналістів, керуючими промисловими підприємствами і журналістами. Художні речі О. Гастев почав писати в 1900-х рр. У перший раз його твір опубліковано в 1904 р. – оповідання «За стіною», щодо політичного життя засланих. Збірники художніх творів видавалися кілька разів під заголовками «Поезія робочого удару». Останній збірник вийшов у Москві в 1923 р.

Основні праці: «Поезія робочого удару» (1918 р.), «Пачка ордерів» (1921 р.), «Як треба працювати» (1921 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку.

Основною науковою працею О. Гастева є книга «Трудові Установки» (1924 р.), де викладена методика цитат з навчання трудовим прийомам. Цілий ряд книг їм написаний з питань професійного руху, наукової організації праці та будівництва нової культури: «Індустріальний світ», «Профспілки і організація праці», «Як треба працювати», «Час», «Повстання культури», «Юність, йди!», «Нова культурна установка» і ін. Редактор журналів «Організація Праці» і збірник «КВІ» («Конструктор – Винахідник – Інсталятор»). Очолював ЦТТ до 1938 р., одночасно в 1924 – 1926 рр. був заступником голови, головою Ради з наукової організації праці при наркоматі РСІ СРСР, в 1932 – 1936 рр. став головою Всесоюзного комітету стандартизації при СТО СРСР. Був необґрунтовано репресований, реабілітований посмертно.

Гегель Георг

Гегель Георг (1770-1831 рр.) – відомий німецький філософ. У 1793 р. Г. Гегель одержує ступінь магістра філософії. У тому ж році він завершує навчання в інституті, після чого працює домашнім вчителем у Берні і Франкфурті. У цей період він створює так звані «теологічні роботи», опубліковані лише в 20 ст. – «Народна релігія і християнство», «Життя Ісуса», «Позитивність християнської релігії». У 1807 р. він публікує «Феноменологію духу», першу зі своїх значних робіт. З 1808 по 1816 рр. Г.Гегель – директор гімназії в Нюрнберзі. У 1811 р. опублікував одну з центральних своїх робіт – «Науку логіки» (у трьох книгах – 1812 р., 1813 р. і 1815 р.). З 1816 р. Г.Гегель повертається до університетського викладання. До 1818 р. він працює в Гейдельберзі, а з 1818 по 1831 рр. – у Берліні. У 1817 р. Г.Гегель видає перший варіант «Енциклопедії філософських наук», що складається з «Науки логіки» (так називаної «Малої логіки»), «Філософії природи» і «Філософії духу». У Берліні Г.Гегель стає «офіційним філософом», хоча і не в усьому розділяє політику

прусської влади. Він публікує «Філософію права» (1820 р.), веде активну лекційну діяльність, пише рецензії, готує нові видання своїх робіт.

Основні праці: «Феноменологія Духу» (1807 р.), «Наукалогіки, Філософія права» (1821 р.), «Енциклопедія філософських наук» (1816 р.), «Мала наукалогіки» (1812 – 1816), «Філософія природи» (1821 р.), «Філософія духу» (1821 р.), «Підстави філософії права» (1821 р.).

Зміст головних концепцій ті ідей вченого, внесок в політичну думку. В протилежність метафізичному образу мислення, що панував в науковій думці в XVIII ст. і що розглядав об'єктивний світ і його віддзеркалення в людській психіці, як систему незмінних і замкнутих в собі елементів, Г.Гегель висунув діалектичний метод, який, навпаки, вимагає вивчення навколишньої природи і людської історії в їх русі і взаємному зв'язку. З точки зору Г.Гегеля немає нічого незмінного і постійного. Навпаки, все тече, все змінюється, все знаходиться в безперервному русі, але цей рух здійснюється не еволюційно, а діалектично, шляхом протиріч. Розвиток цього абсолютного духу за іманентними законами і складає діалектичний процес.

В соціальні філософії Г. Гегеля належне місце посідає проблема держави, влади, суспільного устрою. Перехід до нових форм виробництва він характеризує як перехід від насильництва до свободи, від сили до права, від свавілля до розумних засад.

Г.Гегель ввів у політичну науку розмежування понять «громадянське суспільство (сукупність економічних відносин) і держава», що є основою громадянського суспільства й розв'язує суперечності між його членами. Водночас суперечності між багатством і бідністю вважав притаманними будь-якому громадянському суспільству, їх практично подолати неможливо й вони не залежать від держави.

Гейнцен Карл Петер (1809-1880 рр.) – німецький публіцист, керівник Баденської революції, агітатор і прихильник радикального перетворення Європи на республіканських засадах. Популярність як публіцист отримав після участі в «Leipziger Allgemeine Zeitung» і «Rheinische Zeitung». Маючи досвід чиновника, в 1845 р. в Дармштадті випустив монографію «Прусська бюрократія» («Die preussische Bureaukratie»). Після конфліктів з місцевою бюрократією К. Гейнцен і його друг Г. фон Струве емігрували до Англії. Звідти К. Гейнцен перебрався до США. Плани організувати жіноче училище змінилися у К.Гейнцен виданням радикального журналу «Піонер» («Pionier»).

У Бостоні випустив у світ «Gesammelten Schriften». К. Гейнцен займав радикальні позиції в питанні про перетворення роздробленої Німеччини в

республіканську федерацію автономних земель. Основна помилка К. Гейнцена полягала у впевненості щодо того, що встановлення демократичної республіки автоматично дозволить економічні проблеми Європи 1840-х років.

Основні праці: «Пруська бюрократія», «Gesammelten Schriften»; Стаття «Вбивство» (1849 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок у політичну думку. Відчуваючи ненависть до монархічної влади, К. Гейнцен вважав, що комуністи «намагаються вберегти монархів від небезпеки за допомогою революційної фонтанелі». Завдяки радикальному світогляду К. Гейнцен став одним з творців так званої «філософії бомби». Публіцистичні зусилля К. Гейнцена були спрямовані на спростування морального заборони на багаторазові вбивства в політичній боротьбі. Найбільш резонансна стаття К. Гейнцена «Вбивство» (1849 р.) містила тезу про відносність моралі, яка оголошувалася застарілим поняттям у світлі доцільності адресних вбивств супротивників чинної влади. Зокрема, про конфлікт революціонерів з владою: «Їх гасло – вбивство, наша відповідь – вбивство. Їм необхідно вбивство, ми платимо вбивством ж. Вбивство – їхній аргумент, у вбивстві – наше спростування». Серед закликів до максимального хаосу бойові погляди К. Гейнцена містили передбачення отруйного газу і ракет, здатних вести «полювання» за людиною.

Геллап Джордж

Геллап Дж.(1901 – 1984 рр.)– американський журналіст, статист. 1932 р. Дж.Геллап переїхав до Нью-Йорк і очолив перший дослідний відділ у рекламній компанії «Young & Rubicam». У 1932 р. Дж. Геллап передбачив перемогу О. Міллер в боротьбі на виборах до адміністрації штату Айова – О. Міллер стала першою жінкою-секретарем штату. У 1935 р. Дж. Геллап і його колега підприємець Г. Андерсон, заснували в Принстоні (штат Нью-Джерсі) Американський Інститут Громадської Думки. Успішне пророкування переобрання Ф. Рузвельта у президентській виборчій кампанії 1936 р. принесло Дж. Геллапу загальнонаціональну популярність.

Трохи пізніше (у 1939 р.) Дж. Геллап відкрив у Принстоні Інститут вивчення аудиторії, і вже перед війною в ряді країн були створені дослідницькі структури з аналізу громадської думки, якості життя, комунікаційної та економічної поведінки населення. У 1947 р. Дж. Геллап став першим президентом міжнародної дослідницької структури Gallup International.

У 1948 р. Дж. Геллап і К. Робінсон створили в Принстоні фірму «Gallup & Robinson, Inc», яка заявила про себе революційним підходом до вивчення ефективності реклами.

Основні праці:«Громадська думка в демократії» (1939 р.), «Соціологічне опитування, громадської думки» (1935-1971рр.).**Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку.** Цілеспрямоване вивчення американського електорату почалося в 1916 р., коли співробітники журналу «Літерарі Дайжест» приступили до проведення передвиборних досліджень за допомогою поштових опитувань. Хоча передбачення і не були точними, вони вірно називали імена переможців виборів, і тому застосований метод вивчення думок виборців був визнаний успішним.

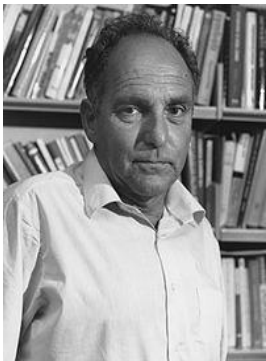
У ході 16 президентських виборів Дж. Геллап і його учні 15 разів вірно називали ім'я переможця (виняток склали вибори 1948 р.). У кількісному відношенні прогнози, як правило, незначно відрізнялися від результатів голосувань: величина середньої похибки в прогнозах результатів загальнонаціональних виборів, що проходили з 1936 р. по 1952 р., була 3,8%.

Класична геллаповська процедура планування та організації збору даних неодноразово викладалася у вітчизняних публікаціях. В основі цієї системи лежала багатокрокова стратифікована випадкова вибірка.

Дж. Геллап першим з соціологів повірив у математичні закони вибіркового аналізу, в логічну виправданість обмежених за чисельністю вибірок.

Почавши проведення регулярних опитувань громадської думки та налагодивши систему розповсюдження одержуваних результатів через радіо і пресу, Дж. Геллап практично вперше у світовій історії звернув увагу великих груп населення, політиків та журналістів на необхідність усвідомлення та обговорення комплексу складних соціальних і наукових питань, які відображають існування проблеми якості необхідної суспільству соціальної інформації. Більше того, у своїй багаторічній практиці йому вдалося знайти вирішення однієї з найбільш важких і актуальних завдань. Цей дослідник фактично довів: точність, що досягається при проведенні електоральних опитувань громадської думки на базі коректних вибірок чисельністю в 1000 – 1500 чоловік, є достатньою для прогнозування такого найважливішого суспільно-політичної події, як вибори президента.

Гелнер Ернст (1925-1995 рр.) – англійський філософ і соціальний антрополог, професор філософії, логіки та наукового методу Лондонської школи економіки Лондонського університету (1962 – 1984 рр.), професор соціальної антропології Кембриджського університету (1984 – 1993), засновник і директор Центру з дослідження націоналізму Центральноєвропейського університету в Празі (1993 – 1995 рр.). Почесний член Американської академії наук і мистецтв.

Основні праці. «Слова і речі. Критичний аналіз лінгвістичної філософії та дослідження ідеології» (1962 р.), «Нації та націоналізм» (1991 р.) «Пришестя націоналізму. Міфи нації і класу» (2002 р.), «Умови свободи: Громадянське суспільство та його історичні суперники» (2004р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. Е. Геллнер – вчений, праці якого зробили значний вплив на розвиток філософії і антропології в другій половині ХХ століття. Його перша книга «Слова і речі» (1959 р.), створила Е. Геллнеру скандальну славу поборювача авторитетів, що дає влучні визначення ідей і понять.

Матеріал, зібраний в Марокко, ліг в основу книги «Святі у горах Атлас» (1969 р.) і стимулював інтерес Е.Геллнера до проблем мусульманського світу (книга «Мусульманське суспільство» (1981 р.), «Ісламські дилеми: реформатори, націоналісти та індустріалізація», (1985 р.), і багато статей). У своїх теоретичних працях Е. Геллнер привів характеристики аграрних товариств, що базуються головним чином на досвіді вивчення мусульманських країн (його підхід до матеріалу радше історичний, ніж антропологічний).

Його книга «Психоаналітичне рух» (1985 р.) являє собою історико-критичний нарис фрейдизму, а атаки на основі положення марксизму розсіпані по цілому ряду його робіт.

У книзі «Нації та націоналізм» (1983 р.) Е. Геллнер критикує марксистську теорію історичних формацій, засновану на визначальній ролі економіки по відношенню до соціальної організації, і пропонує зовсім іншу періодизацію історії, що нагадує скоріше структуралістську концепцію традиційних і сучасних суспільств, позбавляє поняття нації будь-якої предметної, матеріальної основи (території, господарства, мови, культури) і визначає її виключно через співпричетність, солідарність, добровільну ідентифікацію і поділюване протиставлення. Так само і націоналізм він вважає не вродженим або засвоєним почуттям, а перш за все політичним принципом, який вимагає збігу політичних і національних одиниць.

Гесс (Хесс) Мозес (1812-1875 рр.) – один з перших німецьких соціалістів, що зробив вплив на К. Маркса і Ф. Енгельса, один із засновників вульгарного комунізму. Німецько-єврейський філософ, автор терміну «відчуження». Один з ранніх провісників сіонізму (зокрема, його соціалістичного напрямку).

Основні праці: «Рим і Єрусалим» (Тель-Авів, 1979 р.), «Європейська ТРІАРХ» (1841 р.), «Священна історія людства, написана юним послідовником Б. Спінози» (1837 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. У своїй першій опублікованій роботі «Священна історія людства, написана юним послідовником Б. Спінози» (1837 р.) М. Гесс намагався поєднувати гегелівську тріаду розвитку суспільства з пантеїстичним уявленням про Бога, запозиченим у Б. Спінози. У книзі «Європейська ТРІАРХ» (1841 р.) він закликає створити прогресивний союз трьох великих держав (Великобританії, Франції та Німеччини) в єдину європейську державу проти реакційної Росії. У 1861-1863 рр. М. Гесс жив у Німеччині, де опублікував свою найвідомішу роботу «Рим і Єрусалим: дослідження єврейського націоналізму» (1862 р.), що представляє із себе класичну теорію сіонізму. У ній М. Гесс висуває ідею, відповідно до якої первинної рушійною силою історії людства є расова боротьба, вторинної – класова. Дві «світові історичні раси» – арійці і семіти – об'єднаними зусиллями в галузі культури створили сучасне суспільство: перший – прагненням пояснити і прикрасити життя, другий – освятив її і внісши в неї моральне начало. Відмінності між расами не означають їх поділу на вищі і нижчі. Отже, немає

виправдання дискримінації або пригнічення якої-небудь із них. Підсумком історичного розвитку повинно стати гармонійна співпраця всіх націй, незалежність яких – необхідна передумова соціального прогресу. Незалежність єврейського народу досяжна лише в національній державі, відродженому в Палестині. Кращим засобом збереження національної самобутності євреїв М. Гесс вважає релігію. Тому до створення в Палестині єврейських політичних і соціальних установ не слід вносити в єврейську релігію будь-яких змін. У національному єврейській державі завдання приведення релігійних законів у відповідність до потреб нового суспільства покликаний вирішувати виборний Синедріон.

Структура єврейської держави, за поданнями М. Гесса, повинна базуватися:

- на загальнонаціональній власності на землю;
- на правових нормах, що забезпечують процвітання праці;
- на усупільненні сільського господарства, промисловості і торгівлі

«відповідно до Мойсеєвим, то є соціалістичними принципами» («Рим і Єрусалим»). Книга викликала гостру полеміку і нападки на М. Гесса з боку його товаришів по робітничого руху, але потім на деякий час була забута.

Лише з виникненням сіоністського руху особистість М. Гесса і «Рим і Єрусалим» були оцінені по достоїнству. Книгу стали перевидавати, перекладати з німецької на інші мови.

Серед іншого в своїх працях М. Гесс приділяє місце і долю єврейства, проте його ставлення до єврейського питання зазнало ряд змін. У 20-ті роки XIX ст. він відчував себе німцем і вірив, що євреї повинні повністю асимілюватися допомогою емансипації та заохочення змішаних шлюбів. У цей період М. Гесс різко нападає на іудаїзм. Навіть «Дамаську справу» (1840 р.), завдяки якій прокинулися в ньому національні почуття, не похитнуло поглядів М. Гесса, і він їх дотримувався ще довгий час.

Геттнер Альфред (1859-1941 pp.) – німецький географ, основний теоретик і засновник хорологічної наукової школи.

Основні праці: *Die Einheit der Geographic in Wissenschaft und Unterricht* (1919 p.); *Methodische Zeit- und Streitfragen in Geographische Zeitschrift*, Bd. 29 (1923 p.); *География, её история, сущность и методы* (*Die Geographie, ihre Geschichte, ihr Wesen und ihre Methoden*), 1927 p. (руський переклад в 1930 p.); *Vergleichende Landerkunde* (Bd 1 – 4, 1933–1935 pp.); *Gesetzmaßigkeit und Zufall in der Geographie* (1935 p.); *Allgemeine Geographie des Menschen* (Bd 1–3, 1947–1957 pp.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку.

А. Геттнер узагальнив на теоретичному рівні і підкріпив великою кількістю фактичного матеріалу створену раніше К. Ріттером хорологічними концепцію. А. Геттнер вважав об'єктом вивчення географії земний простір заповнюють його і взаємодіючими між собою предметами і явищами. Зв'язки між ними, згідно А. Геттнера, мають ландшафтну, причинно-наслідкову природу. До подібних систем географічних об'єктів А. Геттнер відносив і людське суспільство. Окремі унікальні поєднання тих чи інших об'єктів і явищ на певній території призводять до появи географічних країн (Хоросом, просторів), які є об'єктом вивчення країнознавства.

Ідеї А. Геттнера знайшли визнання в англо-американських географічних школах (зокрема у Р. Хартшорна і теоретиків школи просторового аналізу). У Радянському Союзі з середини 1930-х рр. вчення А. Геттнера (назване «геттнеріанство») було, навпаки, оголошено лженауковим (головним чином, як погляди представника ворожої держави, що мали багато прихильників серед «опозиційної» радянської науки), його учень А. Григор'єв відмовився від хорологічними ідей і виступив з публічною критикою вчителя (у вийшла в 1966 р. під його редакцією Короткої географічної енциклопедії концепція А. Геттнера названа тупиковою). Роботи А. Геттнера піддавалися критиці і надалі (через «впливу ідеалістичної філософії», «ігнорування закономірностей розвитку суспільства», відсутність «діалектичного підходу» і тому подібне). Хоча в пострадянські роки ставлення до наукової спадщини А. Геттнера було повністю переглянуте, його роботи більше не перевидавалися російською мовою.

Глезерман Григорій Єрухимович (1907-1980 рр.) – радянський філософ, доктор філософських наук (1950 р.), професор (1951 р.), заслужений діяч науки РРФСР (1967 р.). Член КПРС з 1940 р.. Вчився на економічному факультеті Інституту народного господарства ім. Плеханова (1926 – 1930 рр.). Викладав філософію з 1930 р. З 1955 р. був керівником кафедри діалектичного і історичного матеріалізму, а з 1967 р. заступник ректора Академії суспільних наук при ЦК КПРС. Отримав державна премія СРСР (1951 р.). Нагороджений 2 орденами, а також медалями.

Основні праці: «Ліквідація експлуататорських класів і подолання класових відмінностей в СРСР» (1949 р.), «Базис і надбудова в радянському суспільстві» (1954 р.), «Про закони суспільного розвитку» (1960 р.), «Історичний матеріалізм і розвиток соціалістичного суспільства» (1967 р.).

Зміст головних концепцій ті ідей вченого, внесок в політичну думку. Вчений відстоював ідеї класової рівності, також розвитку суспільства згідно суспільно-економічних формацій. Написав праці з економіки, а саме розвитку і особливостей економіки Радянського Союзу. Він вважав, що фундаментальною основою суспільства – є матеріальне виробництво. Воно являється джерелом усіх процесів у ньому і визначають суспільну свідомість. Історичний процес Г.Глезерман, відносить до послідовної і закономірної зміни суспільно-економічних формацій, обумовлених зростанням і вдосконаленням продуктивних сил.

Гнейст Рудольф (1816-1895 pp.) – німецький державний та політичний діяч. Вчений і публіцист, професор Берлінського університету, до 1850 р. служив в судовому відомстві. У 1858 р. вступив до пруської палати депутатів, потім був членом рейхстагу. Був одним з найбільш відомих членів опозиції. Згодом належав до націонал – ліберальної партії.

Основні праці. «Adel und Ritterschaft in England» (1853 p.), «Das heutige engl. Verfassungs-und Verwaltungsrecht» (1863 p.), «Das engl. Grundste Гейнс Рудольф » (1859 p.), «Budget und Gesetz nach dem konstitutionellen Staatsrecht. Englands» (1867 p.), «Die Stadtverwaltung der City von London» (1867 p.), «Englische Verfassungsgeschichte» (1882 p.), «Das engl. Parlament» (1886p.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. Сучасний стан держави на континенті Європи Р. Гнейс знаходить патологічним. У сучасному суспільстві помічається одне основне, незмінне явище: залежність незаможних класів від імущих і запекла боротьба їх між собою. Тим часом, державне життя вимагає перш за все єдності. Для утворення єдиної державної волі необхідно: 1) щоб різні соціальні групи і партії володіли бажанням і можливістю дізнатися про взаємні потреби і прагнення, 2) щоб вони зійшлися на яких-не будь загальних засадах, які можуть служити основою державного управління. Для досягнення цієї мети конституційна теорія та практика пропонують розвиток суспільного життя шляхом періодичної преси, угода розрізнених прагнень суспільства шляхом зібрань і асоціацій, вибори довірених осіб товариства та представництво громадських інтересів в національних зборах. Скрізь і всюди, однак, партії прагнуть не до угоди, а до панування. Внаслідок цього єдність досягається не гармонійним злиттям інтересів в єдину державну волю, а шляхом поневолення одних інтересів іншими. Класи суспільства, які досягли переважання у представницьких зборах, не знають і не хочуть знати потреб інших класів суспільства, які, у свою чергу, відмовляються бачити в них

своїх представників. Недоліки в державному устрої завершуються недоліками в державному управлінні. Суспільство, не дивлячись на прагнення зосередити у своїх руках управління державою, не бажає взяти на себе особистого відправлення функцій державної влади, і таким чином випускає зі своїх рук владу, яка переходить до бюрократії. Залежна у своїх життєвих засобах від державної служби, бюрократія беззаперечно слід велінням центральної влади. Парламентарний образ правління, з його постійною зміною напрямків, що тягнуть за собою відповідні зміни в бюрократичному персоналі, суперечить усім насущним інтересам бюрократії. За своєю природою схильна до абсолютизму, вона незабаром стає у вороже ставлення до конституції.

У союзі з професійною армією і тими елементами суспільства, які не знайшли собі місця в представницьких зборах, вона виробляє один з тих державних переворотів, якими так рясніє історія континенту Європи за останнє сторіччя. Але якщо конституціоналізм не в силах забезпечити політичну свободу, то чому ж вона міцно вкоренилася в Англії. Відповідь на це питання Р.Гнейс знаходить не в поділі влади, як думали з часів Монтеск'є, а у самоврядуванні. В Англії суспільство зберігає в своїх руках центр ваги державного управління. З року в рік більш ніж 100000 осіб, незалежних в економічному відношенні, беруть на себе безоплатне відправлення місцевих посад лордів – намісників, шерифів, світових суддів, наглядачів доріг і т. д. Служачи за призначенням, ці посадові особи забезпечують проведення в місцевому управлінні волі центральної влади. Поряд з цим selfgovernment викликає і всі гарантії неупередженості, так як управління пройнятий формами та характером суду (колегіальність складу, змагальність процедури, допущення двох, а в принципових питаннях – трьох інстанцій). Ще важливіше моральна незалежність, властива цьому строю і чужа бюрократії. До того ж, користування політичними правами поставлено в Англії в рівновагу з несенням певних політичних обов'язків.

Центром державної теорії Р.Гнейста є вимога від імущих класів особистого й безоплатного праці в державному управлінні. Теорія ця, яка вказує на тісний зв'язок між державним устроєм і управлінням, займає чільне місце в історії розвитку державного права, але вона далеко не вільна від односторонності. Навряд чи можна говорити про самоврядування та адміністративному суді, як про установи, майже вичерпних собою зміст свободи, чи можна скептично ставитися до так званих конституційних гарантій і навіть заперечувати існування деяких з них, як, наприклад право палати громад відмовляти в затвердженні бюджету. Вже 30 років тому Р.Гнейст віщував розкладання англійської Конституції, внаслідок перетворень, незгодних з її духом.

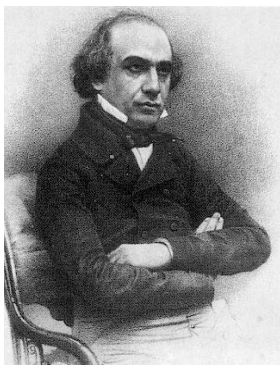
Горбачов Михайло Сергійович (1931 р.) радянський і російський державний і суспільний діяч. Генеральний секретар ЦК КПРС в 1985-1991 рр., президент СРСР в 1990-1991 рр. Ініціатор перебудови, що привела до значних змін в житті країни і світу (гласність, політичний плюралізм, закінчення «холодної війни» і інші).

У 1991 р. М. Горбачов склав з себе повноваження голови держави. Після відходу у відставку, в 1992 р. М. Горбачов створив Міжнародний фонд соціально-економічних і політологічних досліджень (Горбачов-Фонд), ставши його президентом.

Основні праці: «Нове мислення. Політика в епоху глобалізації» (1997 р.), «Роздуми про минуле і майбутнє» (1998 р.), «Зрозуміти перебудову ... Чому це важливо зараз» (2006 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. З приходом до влади у М. Горбачова оформилася нова філософсько-політична концепція, що отримала назву «нове політичне мислення». Її основні положення передбачали:

- відмову від ідеї про розкол сучасного світу на дві протилежні суспільно-політичні системи (соціалістичну і капіталістичну).
- визнання світу цілісним і неподільним.
- відмову від застосування сили як засобу вирішення міжнародних проблем.
- оголошення в якості універсального способу вирішення міжнародних питань не баланс сил двох систем, а баланс їхніх інтересів.
- відмову від принципу пролетарського інтернаціоналізму і визнання пріоритету загальнолюдських цінностей над класовими, національними, ідеологічними, релігійними та інші.

Грановський Тимофій (1813-1855 рр.) – російський історик і громадський діяч. Народився у дворянській сім'ї.

У 1826 – 1828 р. Т. Грановський навчався в Москві в приватному пансіоні Кістера. Від 1839 року – професор Московського університету. У травні 1855 р. Т. Грановського обрали деканом історико-філологічного факультету.

Основні праці: «Лекції з історії середньовіччя» (1841 р.), «Абат Сугерій» (1849 р.).

Зміст основних концепцій та ідей, внесок в політичну думку Т.

Грановський надзвичайно виразно і пластично підносив своїм слухачам історію як процес, щовідбувається відповідно до певних законів діалектики – причому процес цей мав певну благу мету: «всьяке життя обумовлене боротьбою протилежних сил, яка, нарешті, полягає яким-небудь продуктом, корисним для цілого...». Подібний «продукт» історичного розвитку він знаходив перш за все в «освіченій державі», що враховує інтереси кожної особи – держави, що поволі і поступово народжує в муках відчайдушної боротьби між бездушним, пригнічуючим особу деспотичним початком,

У 1849 р. захистив докторську дисертацію «Абат Сугерій. Про общини у Франції», присвячену надзвичайно хвилюючій його темі – оформленню союзу між державою і церквою в середньовічній Франції, в результаті якого ці сили починають долати «вади феодалізму», закладають фундамент сучасної європейської цивілізації, основи «громадського порядку і безпеки громадян». Після захисту цієї дисертації, в тому ж році одержав звання ординарного професора. Що ж до інших наукових праць, то вони являють собою декілька десятків статей, опублікованих в різних почасових виданнях. Всі вони тісно пов'язані з лекційним курсом, розвиваючи і уточнюючи окремі положення пропагованої їм історіософії.

Т.Грановський в своїх лекціях з історії середньовіччя так відзначає це явище: «Приватна власність, володіння землею з'єдналися з правами самодержавними. Власник був верховним суддею, законодавцем, вождем всього народонаселення на своїй землі; він чеканив монету: отже в кінці IX і X сторіч у Франції ходили більше 200 видів монети з різними чеканниками».

Т.Грановський, представник західників вважав, що Росія вступила на європейський шлях єдиний можливий для цивілізованої країни – із запізненням, тільки на початку XVIII століття, в результаті реформ Петра Великого. Природно, що по рівню розвитку вона значно відстає від передових країн Західної Європи. Задача сучасного російського суспільства, на думку західників, полягала в тому, щоб тісніше прилучитися до європейського Заходу і злитися з ним воедино, утворивши одну загальнолюдську культурну сім'ю. Рух в «західному напрямі» неминуче повинен привести до таких же змін в російському житті, які свого часу пережили ці країни, – до заміни підневільної, кріпосної праці вільним і перетворенню деспотичного державного пристрою в конституційний. Задача Росії – якнайскоріше зжити свою безкультурність, злитися з європейським Заходом в «одну загальнолюдську сім'ю». У основі ідей західників лежала філософія Г.Гегеля. Вони були прихильниками прогресу, свободи особи; індивідуалізм протиставляли громадській і соборності слов'янофілів. Західники вважали, що основна задача «освіченої меншини» – підготувати російське суспільство до

думки про необхідність перетворень і впливати в належному дусі на владу. Саме в живій співпраці влада і суспільство повинні підготувати і провести добре продумані, послідовні реформи, за допомогою яких буде ліквідований розрив між Росією і Західною Європою.

Гроцій Гуго

Гроцій Гуго (1583-1645 рр.) – нідерландський учений, був першим великим теоретиком школи природного права.

Основні праці: «Про право війни і миру» (1625 р.), «Про істину християнської релігії» (1627 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. В 1625 р. у Франції він видав трактат «Про право війни та миру». Мета трактату – рішення актуальних

проблем міжнародного права. Розбір теоретичних проблем війни і миру зажадав рішення загальніших питань про право, справедливість, їх джерела, форми існування, методи вивчення. В результаті Г.Гроцієм була розроблена політико-правова доктрина, заснована на новій методології, що містить оригінальні рішення ряду проблем загальної теорії має рацію і держави, а також деякі радикальні для того часу програмні положення.

Джерелом природного права є людський розум, в якому закладено прагнення до спокійного спілкування людини з іншими людьми. На цій основі Г. Гроцій визначає розпорядження природного права (вимоги розуму), до яких відносить «як стриманість від чужого майна, так і повернення одержаної чужої речі і відшкодування отриманої з неї вигоди, обов'язок дотримання обіцянок, відшкодування збитку, заподіяного з нашої вини, а також подяка людям заслуженого покарання».

Зіставлення Г. Гроцієм вимог природного права нормам має рацію волестановленого, тобто існуючим в більшості країн феодальним правовим інститутам, з'явилося знаряддям критики феодального права і феодального ладу в цілому. Сам Г.Гроцій ще не робив з теорії природного права радикальних висновків, але теоретичні основи для таких висновків, зроблених згодом ідеологами революційної буржуазії, закладені Г.Гроцієм.

Згідно Г.Гроцію, колись існував «природний стан», коли не було ні держави, ні приватної власності. Розвиток людства, втрата ним первинної простоти, прагнення людей до спілкування, їх здатність керуватися розумом спонукали їх укласти договір про створення держави.

Теорія договірної походження держави різко протистояла феодальним концепціям «божественного» походження влади. «Спочатку люди об'єдналися в державу не по божественному велінню, – писав Г.Гроцій, – але добровільно,

переконавшись на досвіді в безсиллі окремих розсіяних сімейств проти насильства, звідки веде своє походження цивільна влада».

Ідея договірної виникнення держави висловлювалася в історії політико-правової думки задовго до Г. Гроція; у практиці середніх століть договори між феодалами, між феодалами і містами були формою, джерелом має місце, у тому числі і публічного права. Але тільки у Г. Гроція договір про створення держави розглядається як початкове поняття теорії держави, як основа самої держави, триваючих відносин влади і підпорядкування. Починаючи з Г. Гроція майже всі теоретичні побудови XVII-XVIII ст.ст. пояснюють суть, причини, способи створення держави, виходили з цієї посилки.

Державу Г. Гроцій визначав як «досконалий союз вільних людей, ув'язнений ради дотримання має місце і загальної користі». Ознакою держави є верховна влада, до атрибутів якої Г. Гроцій, подібно Ж. Бодену, відносив видання законів (у області як релігійної, так і світської), правосуддя, призначення посадовців і керівництво їх діяльністю, стягування податків, питання війни і миру, укладення міжнародних договорів.

Першорядна увага до проблем міжнародного права вимагала спеціального дослідження питання про носія верховної влади, а тим самим про форми правління. Висновки Г. Гроція в цій частині досить помірні. Кожна існуюча форма правління має своїм джерелом суспільний договір, вважав він, тому носієм суверенітету є особа, або група осіб, або збори або поєднання осіб і зборів, володіючи атрибутами верховної влади. Носії верховної влади представляють державу не тільки в міжнародних зв'язках, але і у відносинах з власним народом. При створенні держави народ міг вибрати будь-яку форму правління; але, вибравши її, народ повинен покорятися правителям і не може без їх згоди змінити форму правління, бо договори, згідно природному праву, повинні виконуватися. Тому Г. Гроцій вважав правомірною будь-яку існуючу форму правління і заперечував право підданих чинити опір хоч би і несправедливим розпорядженням влади.

Грюн Карл (1817-1887 рр.) – німецький «істинний соціаліст». Неогегеліанець в юності, К. Грюн редагував у 1842-1843 рр. радикально-буржуазну газету «Mannheimer Abendzeitung». У 1848 р. обраний членом прусського національного збору. У 1850-1861 рр., перебуваючи в еміграції в Брюсселі, займався публіцистикою. У 1861 р. повернувся до Німеччини і написав низку робіт на історико-латинські та філософські теми, з яких інтерес представляє «Л. Фейєрбах ...» (1874 р.). Істинний соціалізм К. Грюна викладений у головному творі «Соціальний рух у Франції та Бельгії» (1845 р.), «Фейєрбах і соціалісти»

(1845 р.), в журналі «Deutsches Bürgerbuch für» (1845 р.). Представляв собою вчення, за яким майбутнє суспільство має здійснити абстрактні ідеї філософії Ф. Фейєрбаха.

Основні праці:

«Л. Фейєрбах...» (1874 р.), «Соціальний рух у Франції та Бельгії» (1845 р.), «Файєрбах і соціалісти» (1845 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок у політичну думку. Майбутнє суспільство К. Грюн змальовував як «реалізацію» сутності абстрактного індивіда за допомогою освіти, любові до ближнього і ілюзорних засобів при повному ігноруванні реального стану в капіталістичному суспільстві пролетаріату і його завдань у класовій боротьбі з буржуазією. Для К. Грюна характерний «смертельний страх перед будь-яким великим масовим рухом, перед будь-яким енергійним громадським діянням» К. Грюн доповнював цю програму прудоністськими ідеями, в тому числі анархізмом. Ідеї істинного соціалізму, головним представником якого є К. Грюн, були піддані критиці К. Марксом і Ф. Енгельсом як «вираз реакційних інтересів, інтересів німецького міщанства», як його ідеологія націоналізму.

Гурвич Микола Олексійович (1828-1914 рр.) – російський державний діяч, історик, економіст, географ, один з перших професійних статистів в Башкирії (Уфимській губернії)

Основні праці: «Племінний склад населення Уфимської губернії і приблизна чисельність його в 1878 році» (1878 р.), «Статистичні нариси Уфимської губернії» (1880-1884 рр.), «Уфимський ювілейний збірник в пам'ять святкування трьохсотлітнього ювілею міста Уфи» (1887 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. Під керівництвом М. Гурвича було проведено дуже багато статистичних та економічних досліджень, опубліковано десятки, а за деякими даними сотні робіт з економічної, демографічної та санітарної (соціальної) статистикою, з історії та етнографії місцевого краю. Уфимський губернський статистичний комітет, як і інші комітети Росії, регулярно видавав «Списки населених місць губернії», «Пам'ятні книжки», «Адреса – календарі». Всі публікації комітету редагувалися і готувалися до друку секретарем.

Заслужують особливої уваги методологічні розробки статистичного комітету під авторством М. Гурвич по демографічній статистиці, за статистикою сільського господарства, за статистикою цін.

Як гласний (депутат) Уфимського губернського земського зібрання, він неодноразово виступав на засіданнях земського зібрання зі своїми пропозиціями щодо організації статистичної діяльності земських управ і його методологічного забезпечення.

М. Гурвич брав участь у роботі Центрального Статистичного Комітету, брав участь у роботі 1-го Статистичного з'їзду в 1870 р. і Міжнародного статистичного конгресу в 1872 р., що проводяться в Санкт-Петербурзі.

Гурне Б. – відомий французький вчений, політолог всю свою діяльність присвятив дослідженню органів державного управління. Видав підручник «Основи державного управління» в якому виклав основні функції, завдання, правовий статус органів державного управління.

Основні праці: «Основи державного управління».

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. Відомий французький вчений Б. Гурне виділяє чотири основні групи, що можуть бути зацікавлені в реформах державного управління:

а) публіка як абстрактне єдине ціле, іншими словами, – усе населення держави, поліпшення управління в якій сприятиме підвищенню його життєвого рівня;

б) політичні партії, здебільшого опозиційні. Проте навіть їхнє прагнення до реформ нерідко є декларативним, пов'язаним винятково з політичними цілями, які після приходу до влади забуваються;

в) міністри – щодо реформ у керованих ними сферах, які, проте, часто стикаються з суцільним протистоянням чиновництва усіх ланок будь-яким змінам, не кажучи вже про кардинальні, і фактично блокують реформи;

г) окремі посадові особи – «реформатори» – в локальних сферах. Їхніми мотивами тут можуть бути як кар'єрний поступ, так і прагнення просто працювати в зручніших умовах налагоджених системи.

Також виділяє основні задачі (функції) органів державного управління :

1 Політичні (здійснення суверенітету): зовнішнього суверенітету (національна оборона; здійснення зовнішніх стосунків); внутрішнього суверенітету: поліція (внутрішня безпека), правосуддя. Власне – політичні: забезпечення функціонування політичних інститутів; взаємостосунки з релігійними організаціями; інформування громадськості про політичні цілі.

2. Економічні: емісія державних знаків. Особливі дії: у окремих галузях економіки, для всіх або групи галузей економіки, загальна координація економічної і фінансової політики, включаючи територіальне планування.

3. Соціальні функції: охорона здоров'я, житлове і міське будівництво, захист соціальних і професійних прав мі інтересів, допомоги «соціально неповноцінним», збереження або перетворення соціальних структур (сім'я.).

4. Культурно-виховні: організація фундаментального або чисто наукового пізнання. Виховна функція (загальне, професійне, спортивне, художнє, утворення дітей, підлітків і юнацтва). Організація дозвілля, культурних заходів і інформація. Охорона художніх і історичних пам'ятників, допомога в створенні нових художніх цінностей і популяризації. Управління кадрами. Державні закупівлі. Підготовка і виконання бюджету.

5. Юридичні функції: редакція проектів рішень, тлумачення законів і нормативних актів, кодифікування нормативних матеріалів, участь в судових процесах.

6. Дослідження і програмування.

7. Зв'язки з громадськістю.

8. Контроль.

Як можна бачити, Б. Гурне мету держуправління у принципі не формулює, а задача (функції) виділяються їм по різних підставах. Формулювання функцій здійснюється таким чином, що до них можна застосувати довільні критерії оцінки виконання, а отже, неможливо виробити об'єктивно виміри виконання. Слід мати на увазі, що Б. Гурне виступає як типовий представник школи французького адміністративного права. Але такий підхід не є специфічним лише для французького автора від права.

ГвішіаніДжермен (1928-2003 рр.) – радянський філософ і соціолог. Член КПРС з 1951 р. Закінчив Московський інститут міжнародних відносин (1951 р.). У 1951 – 1955 рр. служив у ВМФ. Закінчив аспірантуру під керівництвом проф. Т. Ойзерман.

У 1965 – 1985 рр. працював у Державному комітеті Ради Міністрів СРСР з науки і техніки (ДКНТ СРСР), був заступником голови. У 1960-1968 р. викладав на філософському факультеті МГУ. Докторська дисертація «Американська теорія організаційного управління» (1969 р.). Член – кореспондент АН СРСР (1970 р.). З 1977 р. директор, з 1992 р. почесний директор

Інституту системного аналізу АН (раніше ВНДІС). У 1985-1986 р. заступник голови Держплану СРСР.

Основні праці: «Основні принципи теорії управління», «Соціологія бізнесу», «Соціальна роль науки та наукової теорії», «Науково-технічна революція і соціальні зміни», «Організація і управління».

Основні концепції та ідеї вченого, внесок в політичну думку. На його честь названо Міжнародний фонд академіка Д. Гвішані. Д. Гвішані був членом Римського клубу, генерувати і вкидає в масову свідомість ідеї світового уряду. Він був одним з головних засновників і почесним дослідником Міжнародного інституту прикладного системного аналізу. У радянський період він працював заступником голови Державного комітету з науки і техніки Радміну СРСР, заступником голови Держплану, членом Консультативної комітету ООН з впровадження науково-технічних відкриттів. З 1977 р. – директор Інституту системного аналізу РАН.

Д. Гвішані був нагороджений орденом Жовтневої Революції, трьома орденами Трудового Червоного Прапора. Він володар Вищої нагороди Австрійської Республіки «Великий Золотий знак пошани з Зіркою», почесний громадянин і посол доброї волі міста Х'юстон, штат Техас (США), володар Міжнародної премії «Золотий Меркурій». Він був не чужий художнього дару – був удостоєний Державної премії в галузі кіно, любив музику, чудово грав на фортепіано і складав музичні твори.

Дайст Х. (1902-1954 рр.) - німецький соціал-демократ. У 1958 році був обраним в правління Німецької соціал-демократичної партії в подальшому входив у склад реформаторської більшості партії

Зміст головних концепцій ті ідей вченого, внесок вченого в політичну думку. Х. Дайсту, вдалося відстояти свою концепцію, яка увійшла в Годесбергську програму. Суть концепції в наступному. Автономний розвиток економіки, що базується на ринкових принципах при обмеженому втручанні держави і існуванні суспільних підприємств, забезпечує справедливий розподіл доходів і майна, що власне і означатиме рух у бік соціалізму. Соціалізм можна побудувати не за марксистською схемою: здійснення економічної демократії дає можливість перетворити капіталізм без його ліквідації. Х. Дайст і інші теоретики так само, як і Г. Бернштейн, не пов'язував державу з суспільним класом, вважав, що воно здатне видозмінюватися і через демократичний розвиток перетворитися на соціалістичну державу. Х. Дайст, дослідивши процес концентрації у сфері виробництва, що привів до зміни всієї структури господарства, відзначив, що найхарактернішою структурною ознакою економіки стала концентрація влади.

Влада економічна впливає на політичні інститути – уряд, парламент, органи управління. «Вони (великі підприємства, союзи підприємців), – писав Х. Дайст, – узурпують державну владу. Економічна влада – це також і влада політична».

Виходячи з різноманіття форм власності Х. Дайст говорить про виникнення соціальної теорії власності, яка зв'язує права на використання власності з інтересами всього суспільства. Звідси був зроблений висновок про те, що приватна власність не є головною причиною соціальної несправедливості. Більш того, приватна власність повинна бути захищена законом.

Німецька модель «змішаної економіки». Неоліберальна модель «соціально – ринкового господарства» (синтезу «вільного» і соціально направленного суспільного строю), яка втручання держави в економіку признавала лише способом удосконалення механізму функціонування капіталізму, німецький-соціал демократ Х. Дайст протиставив модель «змішаної економіки», що в ній державне втручання розглядалось як засіб переходу до соціалізму.

Дарендорф Ральф Густав (1929-2009 рр.) англо-німецький соціолог, соціальний філософ, політолог і громадський діяч.

Вивчав філософію і класичну філологію в Гамбурзькому університеті, соціальні науки в Лондонській школі економіки. У 1954 р. захистив дисертацію по темі «Некваліфікований працю в британській промисловості». Перші книги Р.

Дарендорфа – публікації його дисертацій з соціальної філософії та критичних критичі Маркса і марксистської теорії суспільства. Серед них – «Маркс в перспективі. Ідея справедливості в мисленні Карла Маркса» (1953 р.) і «Соціальні класи і класовий конфлікт в індустріальному суспільстві» (1957 р.).

Р.Дарендорф працював співробітником американського Центру вищих досліджень в області наук про поведінку (1957–1958 рр.), викладачем і дослідником на кафедрах соціології в Гамбурзі (з 1958 р.), Тюбінгені (з 1960 р.) та Констанці (з 1966 р.), запрошеним професором Фонду Рассела Сейдж (1986 – 1987 рр.).

У 1970 – 1974 рр. – комісар Європейського економічного співтовариства, в 1974 – 1984 рр. – директор Лондонської школи економіки, з 1988 р. – ректор Сент-Ентоні – коледжу Оксфордського університету.

Основні праці: «Маркс у перспективі. Ідея справедливості в мисленні Карла Маркса » (1953 р.), «Соціальні класи і класовий конфлікт в

індустріальному суспільстві» (1957 р.), «Суспільство і демократія в Німеччині » (1969 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку.

Теорія конфлікту. Конфлікт є природним результатом будь-якої системи управління. Суть соціального конфлікту полягає у відмінності соціальних позицій і ролей в суспільстві: у одних є влада і право управляти, у інших таких привілеїв немає. В результаті загострення суперечностей усередині суспільства може бути обумовлене низкою причин: диспропорція в розподілі влади і відсутність вільних каналів перерозподілу влади.

Проте, конфліктами в суспільстві можна управляти. Для цього існують соціальні інститути, які виробляють правила поведінки для конфліктуючих сторін. Подолання конфлікту підрозділяється на декілька етапів: усвідомлення своїх інтересів протилежними групами, об'єднання і перерозподіл влади. Підсумком будь-якої конфліктної ситуації стають соціальні зміни в суспільстві.

Завдання теорії соціального конфлікту. Подвійна природа суспільства і діалектика двох типів соціологічної теорії є найбільш плідним об'єктом вивчення. Проте, інша проблема здається гострішою. Зовсім недавно теорія соціальної інтеграції досягла свого розквіту як структурно-функціональний підхід в етнології і соціології. Проте наша теорія конфлікту все ще знаходиться в зачатковому стані. Цей підхід заснований на тому, що постулювало повсюдних соціальних змін і соціальних конфліктів, «дисфункціональності» всіх елементів, складових соціальну структуру, і вимушеному характері соціальної єдності.

Модель теорії конфлікту. Дихотомія соціальних ролей всередині імперативно координованих груп, розділення в позитивно і негативно домінуючих ролях, є фактом в соціальній структурі. Якщо соціальні конфлікти можуть бути визначені в даній фактичній ситуації, вони структурно з'ясовні. Модель аналізу соціального конфлікту, включає наступні кроки:

1. У кожній імперативно координованій групі володарі позитивних і негативних ролей утворюють дві квазігрупи з негласними протилежними інтересами. Ми називаємо їх «квазігрупи», тому що маємо справу не з організованими об'єднаннями. Ми говоримо про «негласні інтереси», оскільки на цьому рівні розбіжність в поглядах не повинна бути усвідомленою. Розбіжність інтересів має тут чисто формальне значення, тобто зацікавленість в сохрании status quo пов'язана з позитивно домінуючими ролями, а зацікавленість в зміні status quo – з негативним.

2. Володарі позитивних і негативних ролей, тобто члени тих, що протистоять один одному квазігруп, організовують себе в групи з ясними інтересами, якщо визначені емпірично різні умови (умови організації) є перешкодою. Зацікавлені групи, на протигагу квазігрупам, є організованими

об'єднаннями, такими як партії і профспілки, чиї чіткі інтереси сформульовані в програмах і ідеології.

3. Зацікавлені групи, створені таким чином, що постійно виступають проти збереження і зміни *statusquo*. Різновид і напруженість конфлікту визначаються умовами, що емпірично змінюються (умови конфлікту).

4. Конфлікт між групами інтересів, з погляду цієї моделі, приводить до змін в структурі їх соціальних відносин через зміни в пануючих відносинах. Характер, швидкість і глибина такого роду еволюції залежать від емпірично змінних умов (умов структурної зміни).

Мета такої моделі – розмежувати проблеми, ідентифікувати чинники, відповідні їм, привести їх в порядок, тобто поставити плідні питання і, в той же самий час, точно визначити місцезнаходження їх аналітичного центру.

Емпіричні умови соціального конфлікту. Що стосується умов організації, приходять на думку три групи чинників. По-перше, ми маємо якісь соціальні умови, що діють: наприклад, можливість спілкування між членами квазігруп і певний метод рекрутування в квазігрупи. По-друге, існують певні політичні умови, які повинні виконуватися, якщо виникають групи інтересів. Тут, крім іншого, важливою є гарантія свободи об'єднань. Нарешті, повинні виконуватися певні технічні умови: організація повинна мати матеріальні засоби, засновника, лідера і ідеологію.

В умовах конфлікту безпосередньо виявляються дві якості: ступінь соціальної мобільності індивідів (або сімей) і наявність ефективних механізмів для регулювання соціальних конфліктів. Якщо ми представимо континуум інтенсивності соціального конфлікту серед груп інтересів, що зростає від демократичних дебатів до громадянської війни, ми можемо припустити, що наявність або відсутність соціальної мобільності і регулюючих механізмів роблять великий вплив на позицію кожного окремого конфлікту в цьому континуумі. Тут, як і в інших умовах, визначення точної ваги чинників є завданням емпіричного дослідження.

Нарешті, третя група умов або змінних визначає форму і розмір соціально-структурних змін, які виникають з конфлікту груп інтересів. Можливо, відносно тісний зв'язок існує між інтенсивністю конфлікту і зміною, так само як між умовами конфлікту і структурними змінами. Проте, в гру вступають додаткові чинники, такі як здатність керівників зберегти владу і потенціал тиску домінуючих груп інтересів. Соціологія революцій, і особливо ненаписана соціологія незавершених революцій, повинні внести великий внесок до того, щоб точно визначити ці чинники.

Необхідно ще раз підкреслити, що навряд чи ці несистематичні зауваження можуть, як такі, лягти в основу теорії конфлікту. Але, не дивлячись на це, ми

займаємо таку позицію, яка дозволяє поставити важливі питання, як на теоретичному рівні, так і відносно емпіричних проблем. Кожна із згаданих обставин припускає плідний об'єкт теоретично орієнтованих досліджень. У сфері емпіричних досліджень, систематичне з'єднання чинників в такому дослідженні направляє наші питання від випадкового пошуку ad hoc зв'язків в світі випадкових збігів до значущого вивчення специфічних взаємозв'язків, чиї місцеположення і значення закріплюються генеральною перспективою. За природою предмету, наш прорив до цієї крапки вимушений залишати щось абстрактне формою .

Джентіле Джованні (1845-1914 рр.) – італійський філософ.

В 1907 році він почне викладати в університеті міста Палермо, в якому з 1911 р. він починає викладати свою власну теорію духу. У 1914 р. Дж. Джентіле залишає Палермо і переїжджає до Пізи, де після смерті Д. Йайі отримує кафедру теоретичної філософії в місцевому університеті, а з 1917 р. – кафедру історії філософії в Римському університеті. У цей же час, займаючи інтервенціоністською позицію, філософ висловлюється за вступ Італії у Першу світову війну.

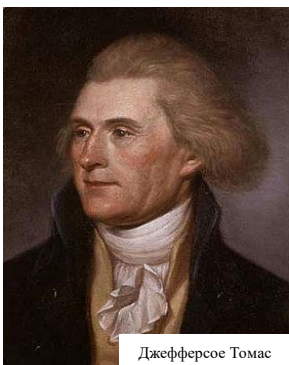
Основні праці. «Реформа гегелівської діалектики» (1913 р.), «Teoriageneraledellospirito come attopuro» (1916 р.) и «Sistemadilogiacometeoriadiconserve» (1917 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. Так уже склалося історично, що філософія Дж. Джентіле, як правило, асоціюється з фашистською ідеологією, а сам він постає «теоретичним зброєносцем дуче». У 1913 р., Дж. Джентіле випускає свою роботу «Реформа гегелівської діалектики», головною метою якої він вважає принципове оновлення системи німецького ідеаліста. Заслугу останнього італійський філософ бачить у тому, що той гостро усвідомив необхідність нової логіки, яка повинна бути протиставлена арістотелівській аналітиці. І проблему створення такої логіки великий діалектик дійсно поставив перед собою і намагався вирішити її, але, на думку Дж.Джентіле, не зумів тому, що, починаючи з перших категорій (буття, ніщо, становлення), випустив з уваги абсолютність мислення. У результаті чого «Абсолютна Ідея Гегеля, незважаючи на його твердий намір, насправді не розчиняє в собі всю реальність, їй не вдається звільнитися від емпіричного, випадкового і ірраціонального». Буття – вже більше не ідея в собі, але категорія, то як категорія воно – розумовий акт. І як розумовий акт воно творить себе. У результаті буття, небуття, становлення, по Дж. Джентіле, повинні розглядатися не як об'єктивні

логічні потакання (що було характерно для Гегеля), а як моменти свідомості в акті, моменти «мислячої думки», в якій становлення як синтез двох інших посилок виражає не що інше, як процес пізнання (знімає у своїй конкретності абстрактні моменти, на які його розриває аналіз). Таким чином, всі гегелівське логічна побудова руйнується – і руйнується саме тому, що запропонована німецьким філософом дедукція, яка прагнула бути систематичною (на відміну від емпіричної дедукції І. Канта і від апіорної дедукції Ф. Фіхте) і примирити безліч з абсолютним єдністю, не досягає успіху в цьому. І це відбувається через те, що Г. Гегель «тракує категорії як поняття, які необхідно збагнути, а не як поняття, які необхідно реалізувати».

У джентілеанской термінології – це діалектика домислених думок, тобто, по суті справи, не діалектика (оскільки помислений як таке не розвивається і не діалектизується – і, отже, в ньому відсутні єдність і життя).

Єдність же, за Дж. Джентіле, може бути дано лише думкою в акті, а це означає, що єдина категорія – це духовний акт. Інші категорії не можуть бути визначені, тому що думка – це безперервне самовизначення – це безперервна дедукція; вони не можуть бути перераховані, тому що переходи думки нескінченні і незліченні. Тому «всі акти думки, коли вони не розглядаються як прості факти, суть один – єдиний акт»; і в силу цього, вважає італійський філософ, «категорії нескінченні за кількістю як категорії думки, що розглядається як помислений (історія); і суть одна єдина нескінченна категорія як категорія думки в її актуальності». Оскільки основною і єдиною категорією у філософії Дж. Джентіле є акт в дії, або акт в акті, остільки його концепція отримує назву «актуалізму».

Джефферсон Томас

Джефферсон Томас (1743-1826 рр.) – американський політичний діяч, один з батьків-засновників Декларації Незалежності. У 1769 р. виборці графства Алберман висунули його в законодавчі збори Віргінії, де Т.Джефферсон засідав до 1774 р. У 1775 р. представляв Віргінія на Континентальному конгресі, який прийняв рішення про відділення колоній від Англії і проголосив Декларацію незалежності, написану Т. Джефферсоном. Ця Декларація була прийнята в ході війни за незалежність, яка тривала вже більше року. Декларація незалежності стала першою Декларацією прав людини, проголошеної за 15 років до французької революції, і була сприйнята як заклик до боротьби з феодальними порядками. Цим документом Т.Джефферсон обезсмертив себе.

У 1779-1781 рр. Т. Джефферсон – губернатор Вірджинії, а в 1785-1789 рр. – Посланець США у Франції. У 1790-1793 рр. він служив державним секретарем США в уряді Джорджа Вашингтона. У 1796 р. був обраний віце-президентом США, а в 1801-1809 рр. – третім (після Вашингтона і Адамса) президентом Сполучених Штатів Америки. Після закінчення терміну президентства відійшов від політичної діяльності. Помер в 1826 р. у своєму маєтку Монтіселло.

Основні праці. «Примітках про штат Вірджинія» та «Декларації незалежності».

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. Т. Джефферсон був палким прибічником природного права у широкому розумінні. Він пропонував повернути народові права, передбачені законами природи. Серед таких прав він називав право на життя, свободу, свободу совісті, власність, а також право на самовизначення Північноамериканських колоній. З цього приводу він, зокрема, зазначав, що всі люди є рівними від природи; вони наділені Творцем певними і невід'ємними правами, серед яких є право на життя, свободу і щастя; для забезпечення цих прав люди створюють уряди, доручаючи їм владу. Якщо якась форма правління порушує ці принципи, то народ може використати право змінити або скасувати її та встановити нову владу, яка в змозі забезпечити мирне щасливе життя.

З огляду на це Т. Джефферсон уважав, що монархія та олігархія не в спроможності забезпечити природні права людини, їх реалізація, за його переконаннями, можлива тільки в республіці. Республіканські принципи повинні бути присутніми не тільки у федеральній, а й у зовнішній політиці. Лише республіка може дати можливість кожному громадянину брати участь в управлінні народними справами. Навіть більше, республіканські принципи, на думку Т. Джефферсона, повинні впроваджуватися не тільки на рівні федерації та штату, а й в окрузі, районі, парафії, що буде гарантією прав людини і попередженням несправедливості. Народ бере участь в управлінні державними справами через своїх представників, які обираються на обмежений термін і знаходяться під постійним народним контролем.

У своїх державних роздумах Т. Джефферсон значну увагу приділяв проблемі приватної власності, заперечував злидні та безмежне багатство, основним соціальним прошарком суспільства вважав фермерів і середній прошарок виробників.

Дойч Карл Вольфганг (1912-1992 рр.) – соціолог і політолог чеського походження. Його роботи були спрямовані на вивчення війни, миру, націоналізму,

співробітництва та взаємодії. Також він є одним з найбільш відомих вчених-соціологів ХХ ст.

З 1931 р. вивчав математику і оптику, також К. Дойч вивчав право в німецьку у Карловому університеті в Празі, який він закінчив у 1934 р. Він припинив подальше навчання, так як його антинацистська позиція викликала опозицію серед пронацистськи налаштованих студентів. Він продовжив навчання у Великобританії, де захоплюється вивченням соціальних і політичних проблем.

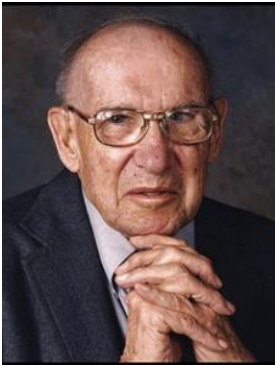
Основні праці: «Нерви управління: моделі політичної комунікації та контролю» (1966 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок у політичну думку. К. Дойч вніс значний внесок у розробку проблем соціальної комунікації, як основи формування національних і державних спільнот. К. Дойч трактував націю як групу, в межах якої рівень комунікативної активності значно вище, ніж за її межами. Формування ідеї національної спільноти і складання держав, він вважав результатом процесу поступової урбанізації та індустріалізації суспільства, що створює більш широкі можливості для комунікації і, на її основі, – для «соціальної мобілізації». Причини дезінтеграції та загибелі держав розглядав в поступовому ослабленні внутрішньої комунікації між соціальними верствами і виключав з неї нижчі шари. Останні, втрачаючи можливості реалізувати свої інтереси і підвищити соціальний статус, виявляються в кінцевому рахунку тією силою, яка зруйнувала існуючу систему або дестабілізує її, робить уразливою перед лицем зовнішніх загроз. Освіта наднаціональних і міждержавних об'єднань, згідно з К. Дойчем, є засобом протидії зростанню націоналізму в окремих державах, а також збереження та вдосконалення їх соціальних систем. У той же час К. Дойч відзначав нестабільність існуючих міждержавних об'єднань і небезпека повернення членів спільнот до «агресивного націоналізму».

К. Дойч визначав владу як обставину, яка не вимагає володіти нею, а вчить чомусь додатково. У своїй книзі «Нерви управління: моделі політичної комунікації та контролю» (1966 р.) він виходячи з подання про політичну систему, як процесу управління і координації зусиль суспільства щодо досягнення поставлених цілей. К. Дойч вивів три закономірності: При досягненні мети можливість успіху обернено пропорційна інформаційному навантаженню і пропорційна реакції системи. Успішність функціонування системи залежить від величини приросту реакції на зміни, але при досягненні порогового значення змін, ця закономірність стає зворотною. Успішна робота системи залежить від здатності до попередження, від здатності уряду бачити перспективу і вживати необхідних дій у випадку появи загроз досягненню мети.

Друкер Пітер (1909-2005 рр.) – американський вчений австрійського походження; економіст, публіцист, педагог, один з найвпливовіших теоретиків менеджменту ХХ ст.

Викладав менеджмент в Університеті Нью-Йорка з 1950 по 1971 р. У 1971 по 2005 р. був професором Соціальної науки і менеджменту в Університеті Клермонта. Починаючи з 1939 р. написав 39 книг, а також сотні статей у «The Wall Street Journal» і «Harvard Business Review». Продовжував професійну діяльність до самої смерті.

Сформував теорію про глобальне ринку. Автор концепції «інформаційного працівника». Всі провідні світові концерни із середини 40-х років ХХ століття живуть «по П.Друкеру». П.Друкер вірив, що можна створити економічний прогрес і соціальну гармонію. Але, як багато великих творці, П.Друкер жахнувся свого дітища. «Корпорації, які будувалися, щоб стояти як піраміди, тепер схожі на намети».

Основні праці: «Кінець економічної людини: Джерела тоталітар Друкер Пітер (1939 р.), «Майбутнє промислових людина» (1942 р.), «Концепція корпорації» (1945 р.), «Нове суспільство» (1950 р.), «Практика управління» (1954 р.), «Влада і демократія в Америці» (1961 р.), «Управління, орієнтоване на результати: Економічні завдання і ризику Прийняття рішень» (1964 р.), «Ефективне Виконавчий» (1966 р.), «Вік розриву» (1968 р.), «Технології, управління й суспільство» (1970 р.), «Чоловіки, ідеї і політика» (1971 р.), «Управління: завдання, обов'язки і практика» (1973 р.), «Невидима революція: Як Пенсійного фонду приїхав до Америки» (1976 р.), «Вступний зору управління» (1977 р.), «Управління у турбулентні часи» (1980 р.), «Інновації та підприємництво: практика і принципи» (1985 р.), «Кордони управління» (1986 р.), «Нові реалії» (1989 р.), «Управління некомерційної організації: практика і принципи» (1990 р.), «Управління, орієнтоване на майбутнє: 1990-і роки і на подальший період» (1992 р.), «Після капіталістичного суспільства» (1993 р.), «Теорія бізнесу» (1994 р.), «Управління в епоху великих змін» (1995 р.), «Управління виклики для 21-го століття» (1999 р.), «Управління Себе» (2005 р.), «Ефективне Виконавчий в дії» (2006 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. П. Друкер, вводячи термін «робочі знання», пізніше стверджував, що в «суспільстві знання» базисним економічним ресурсом вже є знання, а не капітал, природні ресурси або робоча сила. Надалі він зазначав, що «знання стало ключовим економічним ресурсом і домінантою – і можливо навіть єдиним джерелом конкурентної переваги». Це впливає з його твердження, що збільшення продуктивності на основі знання представляє велику завдання менеджменту ХХ

століття, нарівні з інноваціями і збільшенням продуктивності при суцільній індустріалізації процесів ручної праці. Знанню віддає пріоритет і А. Маршалл, стверджуючи, що капітал складають в більшій частині знання і організація, і знання є самим потужним двигуном виробництва.

Засновник сучасного менеджменту П. Друкер у своїх роботах підкреслював практичний і інтуїтивний характер підприємницької діяльності, вважаючи, що «науку підприємництва» створити неможливо, бо кожен підприємець стикається з унікальним набором економічних і психологічних факторів. На його думку, принципова відмінність підприємництва від інших форм малого бізнесу полягає в тому, що підприємець створює новий ринок і знаходить нових покупців, формуючи, таким чином, новий сегмент ринку. На думку П. Друкера, головним інструментом підприємця є нововведення, і від того, наскільки грамотно і продумано застосовує інновації підприємець, залежить успіх його починання. Праці П. Друкера, став класиком за життя, не тільки не втратили наукової актуальності, а й продовжують приносити практичну користь керівникам всього світу. Лейтмотив усіх робіт П.Друкера – заклик фокусуватися на тих небагатьох питаннях, від яких насправді залежить успішність компанії. Саме це забезпечує ефективність бізнесу, менеджменту, прийняття рішень, інновацій. Масштабність і точність бачення, глибина аналізу і афористичний мова роблять погляди автора переконливими і захоплюючими, а читацький праця – радісним і легким.

Пітер Ф. Друкер надав революційний вплив на розвиток бізнесу в двадцятому столітті. Саме він перетворив менеджмент – непопулярну і не шановні в 50-ті роки спеціальність – у наукову дисципліну. П. Друкер має 19 докторських ступенів у різних університетах США, Бельгії, Великобританії, Іспанії, Японії та Швейцарії. Його ім'ям названо бізнес-школи та фонди.

Дюгі Леон (1859-1928 рр.) – французький юрист, що спеціалізувався на публічному праві і удавався до так званого методу соціологічного позитивізму (вплив Е Дюркгейма і О. Конта). Професор, а потім і декан університету Бордо. Захисник теорії Суспільної служби. А він, також, наполягав на соціальній функції права власності і розробляв важливу критику інституту держави, яка для нього була лише одним з можливих способів управління, нестійкою формою, яка могла зникнути.

Зміст головних концепцій ті ідей вченого, внесок у політичну думку. У першій половині XX ст. широкого поширення набуло політико-правове учення солідаризму, головним представником якого став Л. Дюгі, декан юридичного факультету в Бордо. Він, спираючись на ідеї французьких соціологів О. Конта, Е.

Дюркгейма і Л. Бурнежуа, розвинув концепцію соціальної солідарності. У теорії Л. Дюгі зв'язки, об'єднуючі людей в суспільстві, є узами соціальної солідарності. Суспільство ділиться на класи, кожен клас виконує свою місію, свій борг, свою соціальну функцію по забезпеченню солідарності і гармонії суспільства. Ці соціальні зв'язки засновані на розподілі праці. Співпраця класів в процесі розподілу праці приведе до подолання тіньових сторін капіталізму мирною дорогою, без революцій. Факт суспільної солідарності, говорив Л. Дюгі, усвідомлюється індивідами і породжує норму соціальної справедливості: «не робити нічого, що порушує соціальну справедливість, і робити все можливе для її реалізації і збільшення». Соціальна норма солідарності складає основу всього об'єктивного права. Юридична норма - це «верхній пласт» соціальної норми. Окремі норми в їх різноманітті значимі лише тоді, коли вони відповідають соціальній нормі солідарності. Л. Дюгі стверджує, що право витікає безпосередньо з соціальної солідарності і тому стоїть над державою. Юридична норма виникає спонтанно в умовах суспільних взаємозв'язків. Законодавець лише констатує, але не створює її. У цьому аспекті теорія Л. Дюгі пов'язана з соціологічною юриспруденцією. Норма соціальної солідарності створює для індивіда лише право виконувати «соціальний обов'язок», певну соціальну функцію, відповідно до положення якої, дана особа займає, в системі суспільної солідарності і немає інших прав. снує лише об'єктивне право - юридична норма, яка нікому: ні індивідові, ні колективу не дає суб'єктивних прав. Людина лише гвинтик в соціальному організмі. Індивід - це не мета, а засіб виконувати відому роботу в справі соціального будівництва. Для права є лише обов'язки. Для кожного класу існують свої соціальні функції.

Держава, на його думку, повинна накладати руку на власність, яка повинна виконувати соціальну функцію. Л. Дюгі стверджував, що власність соціалізується і перестає бути абсолютним правом і трансформується для власника в соціальний борг. Л. Дюгі говорив про соціальну реформу суспільства. Він висловлював упевненість, що сучасне суспільство рухається до відомого роду федералізації класів, організованих в синдикати синдикальний федералізм. Загальне індивідуальне виборче право пропонував замінити організаторським пропорційним представництвом партій і професійних організацій. Для цього класове суспільство перебудовується на основі синдикатів. Кожен клас об'єднується за професійною ознакою в професійні союзи. Стосунки між класами регулюється не законами, а договорами. З'єднання синдикатів у федерацію приведе до децентралізації політичної влади, до політичного і правового плюралізму. Влада розподілятиметься між різними синдикатами, до яких перейде вся практична робота по здійсненню соціально-економічних і соціально-політичних завдань. Діяльність центрального уряду керуватиметься палатою,

утвореною з представників всіх синдикатів. Деякі ідеї, які висунув Л. Дюги, знаходять і сьогодні вживання, так в Норвегії тривалість робочого дня і мінімальна оплата робочої години визначається угодою організацій підприємців і робітників. Цей договір є договірним. Висновок: теорія солідаризму виділяє наступні постулати: - суспільства складається із зв'язків, об'єднуючих людей на основі солідарності; - суть права полягає в суспільній солідарності, на яку повинна зважати держава; - відкидається самотійний статус суб'єкта права і особливо його суб'єктивні права.

Дюркгейм Еміль (1858-1917 рр.) – французький соціолог і філософ, засновник французької соціологічної школи і структурно-функціонального аналізу, один з творців соціології як самотійної науки.

У 1898-1913 рр. Д. Дюркгейм керував виданням «Соціологічного щорічника» – першого в світі спеціалізованого наукового журналу з соціології.

Співробітниками цього журналу утворили наукове співтовариство «Французька соціологічна школа», центральну проблематику якої становив наукове питання про соціальну солідарність.

У 1893 р. захистив докторську дисертацію «Про поділ суспільної праці» і в 1896 р. очолив кафедру «соціальної науки». Це була перша кафедра по соціології в усьому світі. Працюючи в університеті Бордо, Д. Дюркгейм опублікував дві свої найзнаменитіші роботи – «Правила соціологічного методу» (1895 р.) і «Самогубство» (1897 р.).

У 1902 р. отримавши звання професора, Дюркгейм перейшов до Сорбони, де очолив кафедру «науки про виховання» (з 1913 р. перейменована в кафедру «науки про виховання і соціології»). У цей же період вийшла його остання велика робота – «Елементарні форми релігійного життя» (1912 р.).

Основні праці: «Елементи соціології» (1889 р.), «Про поділ суспільної праці» (1893 р.), «Правила соціологічного методу» (1895 р.), «Самогубство» (1897 р.), «Елементарні форми релігійного життя» (1912 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. Д. Дюркгейм розробив чітку концепцію предмета соціології – вважається класиком теорії соціологічного методу (підхід – «соціальний реалізм»). Принципи соціології:

1. суспільство – частина об'єктивної реальності, включеної в загальний порядок природи і має свої специфічні закони;
2. суспільство первинне по відношенню до складових його людей;

3. вивчаються соціологією соціальні факти об'єктивними і не залежні від людського свавілля.

На його думку, соціологія повинна вивчати соціальну дійсність, яка володіє специфічними якостями, і таким чином повинна мати свої специфічні методи.

Предметом соціології є соціальні факти, які існують поза індивіда і які мають по відношенню до нього нормативно-примусовою силою.

Завдання соціології – зрозуміти, що спонукає людей жити спільно, чому для них стабільний соціальний порядок виступає найвищою цінністю і які закони управляють міжособистісними відносинами; запропонувати уряду конкретні рекомендації по пристрою сучасного життя.

Методологія соціологічного пізнання (дослідження) – ґрунтується на вимозі інтелектуальної, наукової чесності, звільнення наукового дослідження від усяких політичних, релігійних, метафізичних і інших забобонів, що перешкоджають осягнення істини і приносять чимало лих на практиці. Соціологія – сувороб'єктивна наука, вільна від будь – якого роду ідеологічних забобонів і умоглядних спекуляцій.

На його думку, архаїчне (просте) суспільство чи група характеризується механічною солідарністю людей – індивідуальні свідомості повністю розчинені в колективній свідомості. Індустріальне (складне) суспільство характеризується органічною солідарністю людей – передбачається наявність поділу праці та спеціалізації видів діяльності, які породжують функціональну залежність індивідів, а також потреба і необхідність у спільній праці. Чим примітивніше суспільство, чим більше люди схожі один на одного, тим вище рівень примусу і насильства, нижче ступінь поділу праці і різноманітності індивідів. Чим більше в суспільстві розмаїття, тим вище терпимість людей один до одного, ширше базис демократії. Людина – це подвійна реальність, *homo duplex*, в якій співіснують, взаємодіють і борються дві сутності: соціальна й індивідуальна.

Суспільство – це реальність особливого роду, елементарними «цеглинками» якої виступають соціальні факти – зразки поведінки, які надають на індивіда зовнішнє, примусове вплив і мають об'єктивне існування.

Громадянське суспільство. На ранньому етапі з колективного одностайності виділяється воля однієї особистості – вождя. Тільки він міг кинути виклик громадській думці, заявивши про початок нової історичної епохи.

Далі відбувається формування цілого прошарку людей – бігменів (племінна аристократія), мали в своєму розпорядженні значними багатствами, політичну вагу і власними інтересами. Громадянське суспільство закріпило історичне право народу мати власність і право особи висловлювати власну думку.

Проблема соціальної солідарності – одна з центральних проблем у роботах Д. Дюркгейма. Соціальна солідарність – головна сила, що цементує та об'єднує суспільство, що створює суспільне ціле. Вона виникає як логічний наслідок суспільного розподілу праці, тобто соціалізації та розподілу людей за професіями.

Поділ праці вносить різноманіття, і чим більше воно, тим сильніше у людей прагнення до єдності та обміну. Договір – є символ обміну, його юридична форма. Обмін передбачає, що 2 людини беруть на себе взаємні зобов'язання. З цього випливають співробітництво і кооперація, а договір є формою соціальної взаємодії, відносини людей на основі договору регламентуються правилами і законами, на яких спочивають соціальні інститути суспільства.

Евола Юліус (1898-1974 рр.) – італійський мислитель, езотерик й письменник.

У 1951 р. проти Ю. Еволи як проти апологета і натхненника фашизму було порушено кримінальну справу у зв'язку з праворадикальної терористичним угрупованням FAR. Він був виправданий. У 1968 р. прокотилася по Європі хвиля молодіжних бунтів проти буржуазного світу викликала знову інтерес до його концепції, що і принесло йому славу «Маркузе правих». Його праці до цих пір

мають величезне значення для так званих «нових правих», як, наприклад, їх натхненника Алена де Бенуа, для італійських «постфашистів» Alleanza Nazionale, неофашистів Forza Nuova, для німецької « нової правої » газети Junge Freiheit, для активістів праворадикального « think tank » Thule Seminar, для О. Дугіна.

Основні праці: «Теорія абсолютного індивідуума» (1927 р.), «Язичницький імперіалізм» (1928 р.), «Феноменологія абсолютного індивідуума» (1930 р.), «Повстання проти сучасного світу» (1934 р.), «Три аспекти єврейського питання» (1936 р.), «Міф крові» (1937 р.), «Синтез расової доктрини» (1941 р.), «Вказівки за расовою вихованню» (1941 р.), «Арійське вчення про боротьбу і перемогу» (1941 р.), «Фашизм з точки зору правих» (1964 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. Ю. Евола писав книги, присвячених расовим проблемам, в яких він досліджує точку зору традиції з цього питання. У них він жорстко критикує розхожі в той час у Німеччині та Італії теорії біологічного расизму, проголошуючи оригінальні ідеї расизму духу, які не заперечують кров, але стоять над нею. Класичним в цій сфері став наведений їм приклад про скандинавські народи європейської Півночі, яких внаслідок деградації і забуття військових цінностей менш за все можна

назвати духовними арійцями, незважаючи на те, що в суто біологічному сенсі вони можуть служити зразком білої раси. У роботах «Синтез расового вчення», «Зауваження з приводу расової виховання» та інших Ю. Евола говорить про три типи раси – про «раси тіла», «раси душі» і «расу духу». У зв'язку з неодноразовими спробами залучення до кримінальної відповідальності у післявоєнний час за статтями про розпалювання міжнаціональної ворожнечі і пропаганді фашизму, Ю. Евола заявив в автобіографії «Шлях кіноварі»: «Нарешті, слід однозначно заявити, що ні я, ні мої друзі в Німеччині не знали про ті ексцеси, які скоїли нацисти по відношенню до євреїв, а якби ми знали про це, то ні в якому разі не схвалили б цього».

Аналогічно, у книзі «Фашизм з точки зору правих» Ю. Евола висловлював критику по відношенню до нерозумно жорстоких дій націонал-соціалістів. Тим не менш він у більшості своїх творів абсолютно чітко формулював тезу про панування євреїв з сучасному світі, їх зв'язку з домінуванням лібералізму і необхідністю кардинальної зміни даної ситуації.

Слідом за анархізмом і нігілізмом Ю. Евола заявив про глибоку незадоволеність сучасним світом, з його гуманістичними ідеалами і буржуазно-демократичними цінностями. Цьому «нудного світу» він протиставив світ Традиції, з абсолютними сакральними цінностями, включаючи ієрархію, честь, вірність, служіння, культ Імператора, війну, героїзм і самопожертву, нерівність і заперечення теорій кількості у всіх сферах життя. Тип «традиційного людини», проблеми якого Ю.Евола вже наприкінці життя присвятив цілу книгу «Осідлати Тигра», – це особливий тип особистості, що має риси внутрішньої непорушності і аристократичної природи, що належить до світу традиції, Але при цьому змушений перебувати в антитрадиційному і десакралізованому сучасному світі.

Еллінек Георг (1851-1911 рр.) – німецький юрист, державознавець, представник юридичного позитивізму. Професор університетів у Відні (з 1883 р.), Базелі (1889 р.) та Гейдельберзі (з 1891 р.).

Основні праці: «Система суб'єктивних публічних прав» (1892 р.), «Загальна теорія держави» (1900 р.), «Вибрані праці та мови» (1911 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого внесок в політичну думку. Г. Еллінек, професор Гейдельберзького університету, був одним з аі Еллінек Георг рії «дуалістична теорія держави».

Філософсько-методологічною основою його поглядів служила Баденська школа неокантіанство з її суб'єктивним ідеалізмом, агностицизмом, емпіризмом, психологізмом, протиставленням суцього і належного. Г. Еллінек заперечував об'єктивний характер держави і бачив в ньому лише феномен суб'єктивного свідомості. Сутність політичних явищ, їх класова природа, на його думку, непізнавані. Як феномен суб'єктивного свідомості держава не є єдиним і належить, з одного боку, до сфери суцього, з іншого – до сфери належного. Звідси два методи пізнання держави: соціологічний, чи соціальний, і юридичний.

За допомогою соціологічного методу, писав Г. Еллінек, держава розглядається в його емпіричному існуванні: виникнення, розвитку та взаємозв'язку з іншими соціальними явищами. Відображаючи поворот буржуазної соціології від натуралізму та біологізму до психологізму, він розуміє державу як соціально-психологічне явище.

В якості первинних складових елементів держави виступають знаходяться в площині індивідуальної психіки та індивідуальної свідомості волюві відносини володарювання, або політичні відносини. Їх єдність досягається теологічно, тобто через принцип мети, загальною безлічі суб'єктивних свідомостей і здійснюваної за допомогою державної організації. Таку цільову єдність Г. Еллінек називав союзним. І держава в соціологічному аспекті є «забезпечене первісної владою панування союзне єдність осілих людей».

Юридичний метод, за Г. Еллінеком, означає дослідження держави в площині повинності, протиставленого емпіричному його існуванню. Мета такого підходу – представити державу та її елементи (територію, населення, державну владу, суверенітет, органи держави, її функції і форми) у суто юридичних зв'язках, через призму абстрактних нормативних правових суджень, поза зв'язку з соціальним змістом. У цьому аспекті Г.Еллінек трактував державу і державне право з позицій, аналогічних позиціях юридичного позитивізму.

За Г. Еллінеком, державу слід вивчати як особливе громадське освіта і як правове явище. Відповідно його вчення ділиться на «соціальне» і «правове», кожному з яких властивий особливий метод. Практично у вченні Г. Еллінека панував формально-догматичний метод. Г. Еллінек визначає державу як цільове єдність індивідів, наділена якостями юридичної суб'єкта, що володіє волею та є носієм прав. Це визначення не розкриває соціальну сутність буржуазної держави. Г.Еллінек висунув буржуазно-ліберальну концепцію самообмеження держави виданими їм нормами, прогресивну в умовах німецького монархічного ладу. Ідею самообмеження держави Г.Еллінек розвиває і при визначенні поняття суверенітету. Г.Еллінек справив певний вплив на російську юридичну науку ХХ ст.

Концепція Г. Еллінека в її програмній частині служила обґрунтуванню розвитку представницьких установ парламентського типу в Німецької імперії та інших країнах; спроби поєднати правову та соціальну поняття держави в якійсь мірі передбачала властиве неолібералізму поняття правової і соціальної держави.

Емерсон Ральф Уолдо (1803-1882 рр.) – американський есеїст, поет і філософ; один з видних мислителів і письменників США. У своєму есе «Природа» («Nature», 1836 р.) Р. Емерсон першим виразив і сформулював філософію трансценденталізму.

Основні праці: «Про природу» (1836 р.), «Американський учений» (1837 р.), «Обіг до студентів богословського факультету» (1838 р.), «Про довіру до себе» (1841 р.), «Нариси» (1844 р.), «Писемники людства» (1850 р.), «Риси англійського життя» (1856 р.), «Етична філософія» (1860 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. У своїй першій книзі «Про природу» (1836 р.) та подальших працях: «Американський учений» (1837 р.), «Обігу до студентів богословського факультету» (1838 р.), а також в нарисі «Про довіру до себе» (1841 р.) він говорив з молодими дисидентами свого часу як би від їх імені. «Ми починаємо жити, – вказує він, – лише тоді, коли починаємо довіряти своїй внутрішній силі „я“ свого „я“, як єдиному і достатньому засобу проти всіх жахів „не я“. Те, що називається людською природою, – лише зовнішня оболонка, короста звички, що занурює природжені сили людини в протиприродний сон».

Основа поглядів Р. Емерсона – це заколот проти створеного в XVIII ст. світу механічної необхідності, затвердження суверенності «я». З часом Р. Емерсон засвоїв нову ідею природної еволюції, що прийшла до нього з джерел «до Дарвіна», і почав з розумінням відноситися до східної філософії.

Вплив Р. Емерсона на розвиток американської думки і літератури важко переоцінити. Ліберали його покоління визнали його своїм духовним лідером. Він спричинив вплив на У. Уйтмена і Р. Торо, Н. Готорна і Р. Мелвілла. Згодом його вплив сприйняли Е. Дікінсон, Е. Робінсон та Р. Фрост. Р. Емерсона надихав «модерністський» напрям у протестантській думці. Також Р. Емерсон завоював симпатії читачів в Німеччині, спричинивши глибокий вплив на Ф. Ніцше. У Франції і Бельгії Р. Емерсон не був такий популярний, хоча їм цікавилися М. Метерлінк, А. Бергсон та Ш. Бодлер.

Головна ідея Р. Емерсона полягає в наступному: дійсна продуктивність праці завжди дає максимальні результати при мінімальних зусиллях. Напружена

праця дає великі результати при зусиллях ненормальних. Напруга і продуктивність – це не тільки не одне і те ж, але і речі прямо протилежні. Працювати напружено – означає докладати максимальні зусилля. Працювати продуктивно – означає докладати зусилля мінімальні. Відоме багатьом з нас прагнення виконати план за всяку ціну – це і є спроба вирішити економічну задачу не за рахунок раціональної організації роботи, а шляхом командних методів управління, примушення працівників. Р. Емерсон вважає, що управління повинне обслуговувати виробництво.

Дванадцять принципів продуктивності Р. Емерсона (чітко поставлені цілі виробництва і чітко позначені завдання персоналу):

1. Здоровий глузд. Мається на увазі не просто життєва тямущість, а мужність подивитися правді в очі: якщо є труднощі в організації виробництва – воно не приносить прибутку, проведений товар не розкуповується на ринку – означає існують конкретні причини, залежні в першу чергу від організаторів і менеджерів. Необхідно знайти ці причини і сміливо і рішуче їх усунути.

2. Компетентна консультація. Доцільно і вигідно привертати до постійного вдосконалення системи управління фахівців в цій області – соціологів, психологів, конфліктологів та інших.

3. Дисципліна. Справжня дисципліна вимагає перш за все чіткого розподілу функцій: кожен управлінець і виконавець винен чітко знати свої обов'язки; кожен повинен бути обізнаний, за що він відповідає, як і ким він може бути заохочений або покараний.

4. Справедливе відношення до персоналу, що виражається в ідеї «краще працюєш, – краще живеш». Свавілья відносно працівників повинне бути виключене.

5. Зворотний зв'язок. Дозволяє швидко, надійно і повноцінно враховувати і контролювати зроблені дії і випущену продукцію. Порушення в зворотному зв'язку веде до збоїв в системі управління.

6. Порядок і планування роботи.

7. Норми і розклади. Високі результати в праці пов'язані не з підвищенням, а з скороченням зусиль.

8. Скорочення зусиль досягається завдяки знанню і обліку всіх резервів продуктивності, умінню реалізувати їх на ділі і уникнути невинуватених трудових витрат, втрат часу, матеріалів, енергії.

9. Нормалізація умов. Потрібно не людину пристосовувати до машини, а створювати такі машини і технології, які дали б можливість людині проводити більше і краще.

10. Нормування операцій. Працю необхідно нормувати так, щоб робочий був в змозі виконати завдання і добре запрацювати.

11. Письмові стандартні інструкції. Вони служать для того, щоб звільняти мозок працівника для ініціативи, винаходів, творчості.

12. Винагорода за продуктивність. Доцільно ввести систему оплати праці, яка враховує як час, витрачений працівником, так і його уміння, що виявляються як його робота.

Дванадцять принципів організації праці, запропоновані Р. Емерсоном, послужили основою раціональної організації праці на промисловому підприємстві і в даний час ефективно використовуються в практиці управління.

Етціоні Амітай (1929 р.) – американський соціолог.

Основні праці: автор понад 24 книг, серед яких «Монохромне суспільство» (The Monochrome Society, 2001 р.), «Нові золоті правила» (The New Golden Rule, 1996 р.)

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. А. Етціоні відстоює системно-кібернетичний підхід до теорії суспільства;

- спробував поєднати метод соціологічного підходу соціології з ідеями еволюціонізму у вивченні суспільств;

Етціоні Амітай

- аналіз соціальних макросистем суспільства і міждержавних відносин;
- розповсюдження прийомів та понять, отриманих при вивченні суспільних організацій;
- акцент вчення переміщується з вивчення стихійних суспільних процесів на теоретичну розробку та обґрунтування майбутніх змін;
- системний підхід до вивчення суспільства;
- характеризує організацію як великий, складний соціальний елемент в котрому взаємодіють багато соціальних груп;
- для успішної роботи суспільної організації необхідно сходження в інтересах всіх груп;
- персонал суспільної організації повинен розглядати ідеї та інтереси керуючих;
- порівняльний аналіз складних організацій.

А. Етціоні був названий серед 100 найбільших американських інтелектуалів, як вимірюється вченими цитати в книзі Р. Познера.

Також в 2001 р. був нагороджений А. Етціоні премією в галузі поведінкових наук, а також хрест офіцера ордена «За заслуги перед Федеративною Республікою Німеччина». Він також був лауреатом Сьомої Джеймс Уілбур Премії за видатний внесок у повазі і розвитку людських цінностей на Конференції з Співвідношення розслідування.

Еліас Норберт (1897-1990 рр.) – соціолог. З 1930 р. по 1933 р. Н. Еліас працював асистентом професора К. Манхейма в університеті Франкфурта-на-Майні. З приходом нацистів до влади він, як і інші вчені-євреї, емігрував з Німеччини.

Основні праці: «Суспільство індивідів» (2001 р.), «Про процес цивілізації: Соціогенетичне і психогенетичне дослідження» (2001 р.), «Придворне суспільство» (2002 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. В роботі під назвою «Придворне суспільство» проводить детальний аналіз «куртуазною культури», поведінки і мислення аристократії. Головна ідея полягає в тому, що ускладнення соціальної взаємозалежності, подовження ланцюжків взаємозв'язків на макрорівні викликає твердження все більш жорсткого контролю над афектами, трансформації зовнішнього примусу у самопримущенні. Праця «Про процес цивілізації», в якій звертав основну увагу на розвиток побутової культури. Дискутуючи з історичною соціологією, він сприйняв ідею злитості розвитку суспільства і розвитку особистості, але відкинув концепцію визначає впливу економічного «базису». Н. Еліас вважав, що культурна «надбудова» має власну логіку розвитку, і саме вона і стала головним об'єктом його досліджень. Н. Еліас ввів поняття фігурації. Фігурації – це соціальний процес, в якому люди тісно взаємодіють один з одним (це явище соціологи також називають «соціальним спілкуванням», а економісти – «інститутами»). Фігурації постійно змінюються і мають свій неповторний вигляд як на макрорівні (зміни «правил гри» в суспільстві), так і на мікрорівні (зміни в поведінці і психології людей). Завдання соціології, на думку Н. Еліаса, – вивчити, як і з якої причини складається та чи інша фігурації. Яскравим прикладом фігураційної соціології є його найбільш відома праця «Про процес цивілізації». У ній розглядається поступове «розвиток цивілізації» на середньовічному Заході (Н. Еліас вважав, що на цьому матеріалі можна зрозуміти універсальні закономірності розвитку будь-якої цивілізації). На ранніх стадіях розвитку, вказував Н. Еліас, люди могли проіснувати, не будучи залежні від інших людей. Поділ праці і конкуренція поступово призвели до того, що виникла і почала заглиблюватися диференціація, відмінність між людьми. Тепер, щоб вижити, людина вже не міг покладатися тільки сам на себе, він став залежимо від оточуючих його людей. Так відбувалося поступове подовження «ланцюжків взаємозалежності» або, інакше кажучи, розширення кола спілкування і залежно від інших людей. Це, у свою чергу, спричинило за собою істотну зміну в соціальному ладі. При абсолютистських монархіях нового часу концентрація

влади в руках однієї людини, короля, призводить до того, що люди з його оточення змушені суворіше себе контролювати, стежити за проявом своїх емоцій. З іншого боку, при королівському дворі триває подовження «ланцюжка взаємозалежності», що теж впливає на необхідність стримувати свої почуття і підвищує увагу до решти людям. Якщо до формування королівського двору люди були стурбовані в основному тим, як уникнути насильства і загрози смерті, то тепер з'являється можливість звернути увагу на небезпеки, які раніше були менш значними. Розглядаючи конкретні приклади (поведінка за столом, у спальні і тому подібне), Н. Еліас прийшов до висновку про зміну «порогу сором'язливості». Те, що було раніше цілком природним і не засуджувалося (наприклад, прилюдно сморканіє), з часом стало причиною сильного почуття сорому. Причиною усіх цих змін було змін соціальних фігурацій – збільшення кількості взаємозв'язків між людьми призводило до накладення заборон на імпульсивні прояви людської природи. Спочатку такого роду заборони з'являлися у вищих верствах суспільства. Подальша зміна фігурацій – більш тісну взаємодію між представниками різних верств суспільства, їх взаємопереплетення – стало причиною поширення заборон на всі інші верстви населення. Таким чином, західна цивілізованість є не що інше, як збільшення самоконтролю, самообмежень з одного боку, і зростання чутливості до навколишньої дійсності, з іншого. Н. Еліас бачив головну особливість Заходу в культі самоконтролю, але знаходив його витoki не в протестантській етиці буржуазії, а в придворному аристократизм. Цей процес формування культури королівського двору Н. Еліас називав «ривком» у процесі цивілізації. Розвиток цивілізації, по Н. Еліас, являє собою набір такого роду «ривків», включаючи рух як вперед, так і назад, воно характеризується кількома стартами і навіть зупинками. Вся фігуративна теорія Н. Еліаса – спроба з'єднати воедино вивчення суспільства і складових його людей. Процес цивілізації є одночасне зміна психіки людей, їх ментальності і трансформація соціального ладу.

Концепція Н. Еліаса стала продовженням ідей видатних німецьких соціологів початку ХХ ст. М. Вебера В. Зомбарта, М. Шелера. Вона багато в чому перегукується з працями французьких істориків школи «Анналів» і стала передвістям робіт М. Фуко. Завдяки Н. Еліас почалося вивчення, по-перше, історичної ролі аристократії, раніше вважалася суто паразитної соціальною силою, по-друге, зміни найпростіших норм поведінки, пов'язаних з природними життєвими процесами. У 1970-1980-ті рр. роботи Н. Еліаса справили значний вплив на розробку таких проблем історичної антропології, як історія різних тілесних практик (жестів, манер поведінки) та історія повсякденності (давши імпульс розвитку однойменного наукового напрямку в Німеччині).

З 1980-х р. на основі ідей Н. Еліаса почала складатися школа його послідовників – фігураційна соціологічна школа. Послідовники Н. Еліаса створили міф про «самотнього мислителя», який звернувся до дослідження раніше невідомої області. Насправді ж, він продовжував працювати над тими питаннями, які ставилися на початку століття провідними німецькими соціологами. Безсумнівною заслугою Н. Еліаса є те, що він звертає увагу не стільки на «високу» культуру, скільки на найпростіші форми поведінки, пов'язаних з відправлень тілесних функцій, простежує збільшення дистанцій по відношенню до тіл інших людей і до власного тіла.

Жорес Жан (1859-1914 рр.) З 1877 року навчався в Парижі: у 1878 році поступив у Вищу школу (педагогічний інститут). По завершенні курсу (1881 р.) отримав ступінь кандидата філософії. У 1881-1883 роках викладав філософію в ліцеї м. Альбі; в 1883-1885 рр. працював професором у Тулузькому університеті.

Основні праці: «Histoire socialiste» («La Constituante», 1901 р.), «La Legislative» 1902 р.), «La Convention» 1903-1904 рр.), «Etudes socialistes» 1902 р.), «De la réalité du monde sensible» (1891, 1902 рр., «Discours parlementaires» (1894 р, 1904 р.).

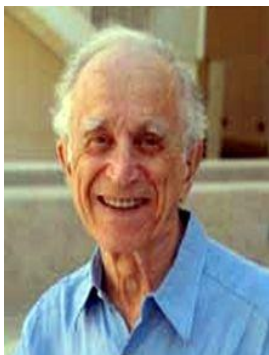
Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку

Базисними були для ідеї ідеалістичної філософії та радикал, він поступово переходив ліворуч у політиці в бік марксистського розуміння історії; безумовним прихильником останнього він, однак, не став, беручи його із застереженнями і намагаючись примирити з ідеалізмом у філософії. Цей еклектизм знайшов вираження в його у 1895 р. («Idéalisme et matérialisme dans la conception de l'histoire. Conférence de Jean J. et réponse de P. Lafargue»).

Будучи переконаним пацифістом, зробив основним напрямком своєї діяльності в 1905-1914 рр. боротьбу за запобігання просування війни в Європі.

Боротьба Ж. Жореса за єдність пролетаріату всіх країн і його тісні стосунки з німецькими соціал-демократами створили йому в колах шовіністів репутацію агента Німеччини, йому дали прізвисько «Гер Жорес».

Ім'я Ж. Жореса стало гаслом пацифізму і неприйняття братовбивчої бойні; багато вулиць різних міст Франції перейменовані на його честь.

Істон Девід (1917 р.) – один з ведучих американських політологів. Освіту здобув в університеті в Торонто. У 1947 р. отримав вчений ступінь в Гарвардському університеті. У цьому ж році почав свою кар'єру в університеті Чикаго на

кафедрі Політичної науки. З 1981 р. – професор Каліфорнійського університету. У 1968 – 1969 рр. був президентом Американської асоціації політичних наук. У 1984 р. був вибраний на пост віце-президента Американської академії наук і мистецтв.

Основні праці: «Політична система» (1953 р.), «Концептуальна структура для політичного аналізу» (1965 р.), «Системний аналіз політичного життя» (1965 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку.

Д. Істон вперше застосував системний підхід до аналізу політики. У своїх працях «Політична система» (1953 р.), «Концептуальна структура для політичного аналізу» (1965 р.), «Системний аналіз політичного життя» (1965 р.) він доводить можливість і необхідність існування загальної теорії в політології як теорії політичної системи, розробляє концептуальну структуру цієї теорії, визначає її основні поняття та пропонує методи і способи практичної реалізації теоретичних положень

Для теоретичного аналізу політичного життя за вихідну модель учений використав біологічні системи, які, взаємодіючи між собою та з довкіллям, зберігаються як стабільні системи. Система зазнає впливу середовища й сама активно впливає на нього для самозбереження і розвитку. Політична система, вважає Д. Істон, подібна до біологічних систем й існує в навколишньому середовищі, яке складають інші суспільні системи - економічна, соціальна, духовно-ідеологічна тощо. Водночас політична система якісно відрізняється від інших суспільних систем. Головним показником відмінності є наявність певних меж між нею та її оточенням. Завдання науки про політику полягає у вивченні переходів, або обмінів, між системою та її оточенням як стабілізуючих, так і дестабілізуючих чинників самого існування та функціонування політичної системи. Основною одиницею аналізу політичної системи у зв'язку з цим Д. Істон визначив взаємодію. Від інших соціальних взаємодій взаємодія політичної системи з навколишнім середовищем, тобто політична взаємодія, відрізняється тим, що вона спрямована насамперед на авторитарний (примусовий) розподіл цінностей у суспільстві.

На основі цього політичну систему Д. Істон розглядав як сукупність взаємодій, які здійснюють індивіди в межах призначених для них ролей і які спрямовані на авторитарний розподіл цінностей у суспільстві. Здійснюється такий розподіл завдяки владі, що є атрибутом великої суспільно-політичної системи. Головне призначення політичної системи, за Д.Істоном, полягає у виконанні функції розподілу цінностей та примушенні більшості членів суспільства погодитися на нього на тривалий час. Невиконання системою цієї функції призводить до зростання напруження в системі і навіть до її руйнування.

Розглядаючи взаємодії політичної системи як із навколишнім середовищем, так і зовні самої системи, Д. Істон розрізняє їх на вході, всередині й на виході системи. На вході - це вимоги й підтримка, які надходять з навколишнього середовища, а на виході - рішення і дії. Вимогами є запити й потреби, що стосуються розподілу матеріальних благ і послуг, регулювання поведінки, комунікації та інформації тощо. Вимоги є формою вираження думок і дій індивідів і груп з приводу розподілу цінностей у суспільстві. Одні вимоги надходять з оточення політичної системи і є зовнішніми, інші виникають всередині самої системи.

Для збереження політичної системи в дії, крім вимог, необхідна й підтримка її суб'єктами та об'єктами політичного життя. Підтримка пов'язує маси людей з політичною системою. Вона охоплює всі варіанти позицій і поведінки груп та індивідів, які сприяють системі, і проявляється в різних формах: голосуванні на виборах, сплаті податків, дотриманні законів, повазі до влади, патріотизмі тощо. Найважливішим механізмом відбору вимог і підтримки в сучасному демократичному суспільстві Д. Істон вважає вибори органів влади та інші подібні форми політичного волевиявлення громадян.

Всередині політичної системи відбувається конверсія введених до неї вимог і підтримки - вони трансформуються і переробляються, в результаті чого виходом, тобто продуктом, системи є авторитарні рішення щодо розподілу цінностей у суспільстві та відповідні дії для їх здійснення. На виході системи можуть бути нові закони, субсидії, пільги, інформаційні кампанії, політичні заяви влади або вищих посадових осіб тощо. Продукт функціонування політичної системи, зауважує Д. Істон, слід відрізняти від результатів або наслідків реалізації прийнятих рішень.

Політична система, за Д. Істоном, це засоби, за допомогою яких вимоги за підтримки суб'єктів і об'єктів політики перетворюються в реальні дії. При цьому політична система забезпечує мобілізацію суспільних ресурсів на досягнення цілей і координацію зусиль членів суспільства у вирішенні політичних, економічних, соціальних і культурних проблем. Механізм функціонування політичної системи має в собі й елементи зворотного зв'язку, через які продукти виходу системи впливають на наступні вимоги й підтримку. Зворотний зв'язок є основним механізмом усунення напруження в суспільстві, але здійснити це можна лише за наявності у влади здатності реагувати на імпульси, що надходять до системи.

Нормальне функціонування системи, яка формує власні механізми адаптації та модернізації з притаманними їм специфічними способами й засобами трансформації вимог і підтримки, перетворює політичну систему на певний історичний період у саморегулюючий механізм, що забезпечує її самозбереження.

Однак зовнішні впливи, дискретність дій системних механізмів, людський чинник можуть розладнувати систему, спричиняти її невірноваженість і навіть руйнування. Засобами, за допомогою яких можна уникнути напруження в політичній системі, її кризового стану, є зміни, пристосування, переорієнтація зусиль, зміна цілей тощо. А це означає, що політична система є не просто системою взаємодії елементів її структури, а виступає як функціонуюча, динамічна система, що постійно змінюється.

На думку Д. Істона, політична система є цілісною множиною багатьох елементів, кожний з яких складається з простіших явищ і процесів.

Основний внесок Д. Істона в політичну науку пов'язаний з адаптацією і застосуванням принципів і методів системного аналізу до вивчення функціонування політичних систем, а також з дослідженням проблем політичної соціалізації.

Акцент уваги Д.Істона - на мінливості і динамічності політичних систем, на ролі різних структур в підтримці безперервності функціонування політичної системи. Д.Істон визначає політичну систему як взаємодії, за допомогою яких в суспільстві здійснюється розподіл цінностей і на цьому ґрунті запобігають конфлікти між членами суспільства. При розгляді політичних систем Д.Істон використовує кібернетичний принцип виміру показників функціонування системи на її «вході» (запити і потреби громадян) і «виході» (рішення і дії влади).

Інглегарт Рональд (1934 р. н.)— соціолог практик. Він закінчив соціологічне відділення Прінстонського університету і отримав там ступінь доктора соціології. Р. Інглегарт був професором політичних наук і директором дослідницьких програм в Університеті Мічігану.

Основні праці. «Мовчазна революція: зміна системи цінностей і політичного стилю в західному суспільстві» (1977 р.), «Культурне зрушення в зрілому індустріальному суспільстві» (1990 р.), «Модернізація і пост модернізація: культурні, економічні і політичні зміни в 43 суспільствах» (1997 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. Одна з першої статей Р.Інглегарта «Мобілізація пізнання і європейська самобутність» опублікована в журналі «Comparative Politics» в 1970 році, містила основні ідеї майбутньої книги «Мовчазна революція: зміна системи цінностей і політичного стилю в західному суспільстві (1977 р.) і мала великий успіх. У 70-й і 80-й роки вийшло більше ста статей Р.Інглегарта в престижних американських і європейських соціологічних журналах, зокрема таких, як «American Political

Science Review», «British Journal of Political Science», «International Journal of Public Opinion Research», «Koelner Zeitschrift fuer Soyologie und Soyalpsychologie». Всі ці роботи були узагальнені їм в книзі «Культурне зрушення в зрілому індустріальному суспільстві», яка стала значним явищем в соціологічній науці початку 90-х років. Розвиток концепції, здійснених автором останніми роками, втілений в його новій роботі - «Модернізація і пост модернізація: культурні, економічні і політичні зміни в 43 суспільствах» (1997 р.).

Роботи Р.Інглетарта на перший погляд здаються вельми специфічними і складними для сприйняття. Вони засновані на детальному соціологічному аналізі цінностей і переваг сучасної людини, що проводилася групами прикладних соціологів в багатьох країнах світу. Як у «Культурному зрушенні в зрілому індустріальному суспільстві», так і в «Модернізації і пост модернізації» використані матеріали, надані багатьма десятками дослідників; одержані результати проілюстровані сотнями таблиць, графіків і схем.

«Культурне зрушення в зрілому індустріальному суспільстві» (1990 р.) - стала результатом узагальнення матеріалу, зібраного з 1970 р. по 1986 р. в рамках монументального дослідницького проекту Комісії європейських співтовариств під керівництвом Ж.-Р. Рабье. Книга складається з 13 глав, в яких автор скрупульозно висловлює результати осмислення одержаних даних. Його теоретичні побудови базуються на дослідженні діхотомії матеріалістичних і пост матеріалістичних цінностей. Р. Інглетарт дає чітко розроблену методику визначення того типа цінностей, який в найбільшій мірі визначає поведінку людини як суб'єкта виробництва і суб'єкта споживання. Основним висновком служить положення про різке розширення з середини 1970-х років круга не матеріалістично мотивованих членів суспільства; при цьому особливу увагу автор надає тій обставині, що розвиток пост матеріалістичної мотивації є складне явище, що має в більшій мірі соціо-психологічну, ніж економічну, природу. Особливої уваги заслуговують такі затвердження автора, як висновок про те, що швидке зростання матеріального добробуту позначається протягом життя людини на його мотиваційних орієнтирах, що закладаються ще в ранньому віці, і положення, згідно якому існує виключно висока кореляція між розповсюдженням пост матеріалістичної мотивації і інтергенераційними переміщеннями. І те, і інше показує, що експансія нематеріалістичних цінностей не може відбуватися дуже швидко, що це явище пов'язане із зміною поколінь і обумовлене поступовою зміною мотивації, підвищенням матеріального добробуту і зростанням освітнього рівня людей. Розвиток пост матеріалістичних цінностей багато в чому обумовлює господарський і культурний прогрес західних країн останніми роками, а тому, на його думку, можна серйозно засумніватися в реальності вступу Росії в круг постіндустріальних держав, позбавитися існуючих із цього приводу ілюзій.

Книга «Модернізація і пост модернізація: культурні, економічні і політичні зміни в 43 суспільствах» (1997 р.) - збагачує і розвиває підходи, запропоновані автором в його колишніх роботах. Тут він в жорсткішій і рішучішій формі стверджує, що перехід від матеріалістичних до пост матеріалістичних цінностей є найзначущішою соціальною зміною останньої третини ХХ століття, і даний процес не може в рамках постіндустріальних країн змінити свій напрям.

З одного боку, Р. Інглегарт додає своїй концепції велику теоретичну основу, вбудовувавши її в сучасну соціологічну доктрину, що оперує термінами модернізації і пост модернізації і акцентує увагу на взаємодії і взаємозалежності економічних, політичних, соціальних, психологічних, етичних і інших чинників розвитку суспільства. Тому істотною новизною відрізняються ті глави, в яких автор теоретизує з приводу цих взаємозв'язків і аналізує обумовленість соціального прогресу вдосконаленням складових суспільство осіб. З другого боку, він звертається вже не тільки до аналізу ситуації в розвинених індустріальних країнах, але і до проблем розвитку країн «третього світу» і колишнього соціалістичного табору. У цьому контексті вельми цікава його оцінка сучасних перетворень в Росії і деяких інших країнах радянського блоку. Підходячи до дослідження процесів з погляду ціннісних, що відбуваються тут, орієнтації населення, автор відзначає, що з руйнуванням відчуття соціальної і економічної захищеності, що була у громадян цих держав дуже сильним, фактично усунені стиль поведінки і система мотивації, які були властиві населенню соціалістичних країн і цілком відповідали сучасним вимогам. Формування суто економічної, матеріалістичної системи цінностей, що відбувається останніми роками, робить часом соціальну обстановку в цих країнах набагато дальшою від сучасних стандартів, ніж в менш розвинених в господарському аспекті відсталих регіонах планети.

У своїй останній роботі Р. Інглегарт надає багато уваги проблемі зв'язку між господарськими процесами і політичними подіями, аналізує можливості формування стабільних демократичних систем в країнах, що ще не пройшли стадію зрілого індустріального суспільства. В ній автор зумів додати своїй гіпотезі про роль і значення ціннісної орієнтації особи в сучасному суспільстві характер вельми глобальної соціологічної концепції, яка в тому або іншому аспекті може бути застосована до дослідження самих різних соціальних систем.

Кардозо Алехандро (1931 – рр.) – бразильський політичний діяч.

Свою політичну кар'єру Е.Кардозо розпочав у 1986 р., коли отримав місце сенатора від штату Сан Паулу, він завоював репутацію центриста, що прагне до компромісу.

У 1988 році Е. Кардозо став членом лівоцентристської Партії бразильської соціал-демократії, яка повністю підтримувала уряд. У 1992 році до влади прийшов Ітамар Франку, Е. Кардозо увійшов в уряд в якості міністра закордонних справ.

У травні 1993 р. Е. Кардозо виробив план економічних реформ в якості міністра фінансів – четвертий за 13 місяців. Він спостерігав за складними політичними переговорами, результатом яких було створення Плану Реала, антиінфляційний пакет заходів, що включав введення нової грошової одиниці – реала. У березні 1994 року Е. Кардозо заявив про своє бажання балотуватися на пост президента і залишив пост міністра фінансів.

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. Протягом своєї кампанії Е. Кардозо заявляв про те, що після виборів економіка поступово буде звільнятися від державного регулювання, уряд буде всіляко сприяти притоку іноземних інвестицій, більш швидкої приватизації державних компаній і великомасштабного фінансування систем освіти і соціального забезпечення.

Кейнс Джон (1883-1946 рр.) –англійський економіст, політичний діяч, один з засновників напряму в економіці кейнсіанство.

Навчався в аристократичному коледжі Кембриджського університету – Корольовський, де Дж. Кейнс став членом обраної групи інтелектуалів – «Кембріджські апостоли». Саме там, Дж. Кейнс читав свої перші роботи з проблем етики і в той же час з теорії ймовірностей. Дж. Кейнс починав з математики. Проте з часом його інтереси повністю переключилися на економіку. Після закінчення університету, в 1908 р. він стає викладачем економічної теорії, і цей зв'язок з Кембриджем зберігається на все життя – до самої смерті це його «академічний дім».

Дж. Кейнс, окрім викладання економічних дисциплін, був головою великої страхової компанії і керівником інвестиційної компанії, власник тижневика «Нейшн», який потім злився з поглинутим ним журналом «Нью Стейтсмен», і протягом багатьох років (з 1911 по 1945 рік) – редактор найважливішого теоретичного органу англійських економістів «Економіка Джорнел», член елітарного спільноти філософів, літераторів і художників – «Блумсберрійського клубу».

Основні праці. «Індійська грошова система і фінанси» (1913 р.), «Економічні наслідки Версальського миру» (1919 р.), «Перегляд мирного

договору» (1919 р.), «Трактат про гроші» (1930 р.), «Загальної теорії зайнятості, відсотка і грошей» (1936 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. Теоретичні дослідження Дж. Кейнса були тісно пов'язані з його державною службою і практичною діяльністю. Ще будучи в університеті, Дж. Кейнс два роки пропрацював у Міністерстві фінансів у департаменті у справах Індії. Результат: перше велике економічне дослідження – «Індійська грошова система і фінанси» (1913 р.).

З початку першої світової війни Дж. Кейнс вже економічний радник в Міністерстві фінансів. Більш того, як представник цього міністерства він бере участь у Паризької мирної конференції за підсумками першої світової війни, де був підписаний Версальський мирний договір. Проте Дж. Кейнс виступив з різкою критикою цього договору, вбачаючи в ньому загрозу післявоєнного розвитку капіталізму в Європі. На знак протесту він склав з себе повноваження радника англійської делегації. Свої міркування з приводу Версальського договору і післявоєнного розвитку Європи він викладає у двох статтях, відразу ж принесли йому величезну популярність: «Економічні наслідки Версальського миру» і «Перегляд мирного договору» (1919 р.).

У 1920-х рр. він все більшу увагу починає приділяти проблемам грошового обігу, виношуючи ідею заміни золотого стандарту (коли можливий розмін банкнот на золоті монети) регульованої валютою («Трактат про грошову реформу» 1923 р.).

У 1929 р., відбувся крах на американській фондовій біржі і почалась світова економічна криза, Дж. Кейнс був призначений членом англійського урядового Комітету з фінансів і промисловості. У тому ж році він отримує посаду голови Економічної Ради при уряді з проблем безробіття.

Саме в цей час виходить двотомна праця «Трактат про гроші» (1930 р.), в якій узагальнювались його погляди на функціонування грошової системи капіталізму. У цей період Дж. Кейнс приходить до остаточного висновку про те, що вся економічна теорія – а не тільки її грошові аспекти – потребує кардинального оновлення: потрібно привести теорію у відповідність з новими економічними реаліями, що характеризують капіталізм двадцятого сторіччя. Так народжується задум роботи «Загальної теорії зайнятості, відсотка і грошей», яку він публікує в 1936 р. Саме в цій роботі були закладені основи нової теорії, обґрунтував необхідність державного втручання в економіку і вибір основних інструментів її регулювання.

Керженцев (Лебедєв) Платон Михайлович (1881-1940 рр.) – відмий радянський партійний і державний діяч, економіст,

історик, публіцист. П. Керженцева належить велика кількість праць з проблем організації праці та управління.

Основні праці: «Принципи організації» (1968 р.), «Боротьба за час» (1965 р.), «Організуй самого себе» (1927 р.), «Наукова організація праці та завдання партії» (1923 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. Трактатування наукової організації праці та управління виробництвом П. Керженцева саомбутня, вона, повторюємо, істотно відрізняється як від концепції А. Гастєва, так і від концепції О. Ерманського. На думку П. Керженцева, необхідно говорити не тільки про зростання продуктивності праці, що, зрозуміло, надзвичайно важливо, але і про збільшення інтенсивності праці. Він підкреслював, що по – перше, інтенсивність праці – важливий засіб, важіль підвищення продуктивності праці, по – друге, слід мати на увазі й ту обставину, що інтенсифікація праці (тобто збільшення в одиницю часу витрати людської енергії) зовсім не обов'язково пов'язана з погіршенням фізичного стану робочого.

Але найбільший інтерес представляють творчі дискусії П.Керженцева з представниками цитовської школи на чолі з А. Гастєвим. Розбіжності між концепціями були з таких питань, як загальний підхід до НОП та управління виробництвом, шляхи і механізм розвитку НОТ, оцінка буржуазних організаційних навчань та інш.

На відміну від А. Гастєва і багатьох інших 1920-х рр. П. Керженцев абсолютно чітко бачив у рамках широкої нотовської проблематики три взаємопов'язаних, але разом з тим самостійних наукових напрямки:

- 1) вивчення особистого фактора виробництва, людини з точки зору максимальної ефективності його роботи;
- 2) вивчення речових факторів виробництва (обстановки, знарядь, матеріалів і тому подібне);
- 3) вивчення організаційних методів.

Під науковою організацією управління автор розуміє перш за все «вивчення організаційних прийомів і визначення найбільш раціональних методів організаційної роботи ..». На його думку, об'єктом цього наукового напрямку мають бути проблеми організаційного плану, обліку і контролю, структури організаційних об'єднань, встановлення системи правильного розподілу обов'язків і відповідальності серед окремих осіб і частин організації, питання дисципліни, методи підбору і використання кадрів і ін.

В умовах соціалізму головним у всій організаційній роботі, вважав П. Керженцев, має стати посилення загально планового початку в господарстві, що і буде означати максимальне використання принципів наукової організації в справі керівництва всією економікою країни. «Тільки дійсне вміння планувати

господарство як в окремому підприємстві, так і в усьому цілому, вміння створити конкретний і гнучкий план, тісно пов'язаний з усією реальною обстановкою і систематично контрольований, дасть можливість нашим господарникам твердо будувати свою роботу на засадах госпрозрахунку, збільшити вироблення і здешевити виробництво».

П. Керженцев висловив ряд цінних думок в області організації науки управління в СРСР, поставивши завдання об'єднання і координації роботи всіх наукових установ, зайнятих у цій сфері, і підняв питання про широке використання експерименту, про впровадження принципів НОП у шкільному навчанні, що є, на наш погляд, актуальним і в даний час.

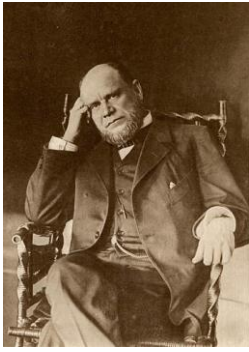
Клейн Лев Самуїлович (1927 р.) – відомий радянський і російський вчений, історик, антрополог, археолог, філолог, доктор історичних наук. Професор Санкт-Петербурзького державного університету, викладав в Західноберлінському, Віденському, Копенгагенському, Даремському, Вашингтонському (Сіетл) і інших університетах світу.

Основні праці: «Суперечка про варягів. Історія – протистояння аргументів сторін» (2009 р.), «Анатомія «Іліади» (1998 р.), наукова стаття «Діагноз».

Клейн Лев

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок у політичну думку. Як історик і археолог Л. Клейн сприяв відродженню так званої норманської теорії, що відводить велику роль в становленні Русі скандинавам і визнає такими Рюріковичей. За радянських часів теорія про участь норманнів в будівництві російської держави вважалася антипатріотичною, небезпечною і шкідливою. У праці «Анатомія Іліади» Л. Клейн обґрунтовує ідею, що «Іліада» є з'єднанням декількох незалежних творів.

Л. Клейн позиціює себе як переконаний демократ, гуманіст, прибічник ліберальних цінностей, противник насильства, ксенофобії, націоналізму, антисемітизму, гомофобії. У статті «Діагноз» Л. Клейн звертає увагу на те, що відбувається, на його думку, процес фашизації Росії, як з боку суспільства, так і з боку влади, що створює корпоративну державу.

Коні Анатолій

Коні Анатолій Федорович (1844-1927 рр.) – російський юрист, громадський діяч і літератор, дійсний таємний радник, член Державної ради, почесний академік Петербурзької Академії Наук (1900 р.). Видатний судовий оратор.

Основні праці: «О суде присяжных и об условиях его деятельности» (1880 р.), «О закрытии дверей судебных заседаний» (1882 р.), «Об условиях невменения по проекту нового уложения» (1884 р.), «О задачах русского судебно-медицинского законодательства» (1890 р.), «О литературно-художественной экспертизе, как уголовном доказательстве» (1893 р.), у Санкт-Петербурзькому сифілідологічному і дерматологічному суспільстві – доповідь «О врачебной тайне» (1893 р.), на п'ятому Пироговському медичному з'їзді – промова «О положении эксперта судебного врача на суде» (1893 р.), у російському літературному суспільстві – доповіді: «О московском филантропе Гаазе» (1891 р.), «О литературной экспертизе» (1892 р.), «О князе В. Ф. Одоевском» (1893 р.), В урочистих зборах Санкт-Петербурзького юридичного суспільства А.Ф. Коні виголосив промови: «О Достоевском как криминалисте» (1881 р.), «О заслугах для судебной реформы С. Ф. Христиановича» (1885 р.), «Об умершем А. Д. Градовском» (1889 р.), «О докторе Гаазе» (1891 р.), «О внешней истории наших новых судебных установлений» (1892 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок у політичну думку. Пройнявшись духом судових настанов, він створив в своєму обличчі живий тип судді і прокурора, довів своїм прикладом, що можна служити державній охороні правових інтересів, не забуваючи індивідуальність підсудного і не перетворюючи його в простий об'єкт дослідження. Висуваючи основні елементи особи на перший план і знаходячи у них джерело допоміжного досліджуваного злочину, А. Коні вважав, що «по кожній кримінальній справі виникає коло справжніх, первинних обставин, якими інколи закриваються прості і яскраві його контури». Мотиви злочину, як ознаки, що свідчить про внутрішній душевний стан обличчя, отримували в очах його особливе значення, тим більше, що він піклувався завжди не тільки про установи юридичної відповідальності притягнутих на лаву підсудних осіб, але і про узгодженість зі справедливістю моральну відповідальність. Відношення його до підсудних було істинно гуманним. Злість та жорстокість, з легкістю оволодіваючи серцем людини, тривало оперуючим над патологічними явищами душевного життя, йому незрозумілі, окрім судових речей, А. Коні представив ряд рефератів, а саме в Петербурзькому юридичному суспільстві.

Кревкер Мішель-Гійом Жан де(1735-1813 рр.) – американський есеїст, утопіст. Видатний представник Просвітництва. В армії М-Г. Кревкер став письменником. Багато подорожував по Америці, зазвичай як топографа.

Основні праці: «Листи американського фермера» (1782 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. У роки, що передують Американської революції, проїхав по всіх тринадцяти англійською колоніям. Враження від цих поїхав по всій Америці, зібраний фактичний матеріал знайшли відображення в написаних ним у формі есе 12-ти листах, виданих у 1782 р. під назвою «Листи американського фермера» (1782 р.).

«Листи» М-Г. Кревкера пережили кілька видань і перекладів в США і Франції за життя автора. 1780 р. переїхав до Франції, закінчивши на той час більшу частину «Листів», підписавши їх псевдонімом «Дж. Гектор Сент-Джон». При всій своїй любові до вольності М-Г. Кревкер був противником Американської революції. М-Г. Кревкер зі старшим сином виїхав до Франції. Став членом Французької академії наук. За підтримки впливових натуралістів – графа Бюффона і Б. Франкліна – був призначений послом Франції в трьох новостворених штатах Америки.

М.-Г. Кревкер – посол налагодив поштове сполучення між Штатами і Францією, продовжував писати статті на ботанічні, агротехнічні та медичні теми, а паралельно розробляв згодом широко цитовану теорію «плавильного котла» – це була спроба відповісти на запитання «Що є американець?».

Кулі Чарльз

Кулі Чарльз (1864-1929 рр.)– американський соціальний психолог, професор Мічиганського університету, один з президентів Американського соціологічного товариства. Ч. Кулі – представник першого покоління американських соціологів, випускник Мічиганського університету, в якому в 1894 р. захистив докторську дисертацію і став професором цього ж університету. Світова соціологічна думка цінує Ч. Кулі

перш за все за його теорію «дзеркального Я», в якій вчений прагнув подолати протиставлення індивіда і суспільства. У ній соціолог виходить з постулату про те, що суспільство формує індивідів, а індивіди, у свою чергу, конструюють суспільство. .

Ч. Кулі також ввів поняття малих, первинних груп (сім'я, група рівнею, сусідство, місцеві громади) і вторинних громадських інститутів.

Основні праці: «Людська природа і соціальний порядок» (1902 р.), «Соціальна організація» (1909 р.), «Соціальний процес» (1918 р.), «Соціологічна теорія і соціальне дослідження» (1930 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. В основі соціологічної теорії Ч. Кулі лежать соціальний органіцизм і визнання засадничої ролі свідомості у формуванні соціальних процесів. Органіцизм Ч. Кулі далекий від біологічних аналогій; його холізм заснований на ментальній природі соціального організму – «над-Я», «великому свідомості».

Вихідною передумовою його теорії було твердження про соціальну природу людини, що ми без перебільшення можемо назвати образом людини як культурної істоти. За словами Ч. Кулі, соціальна природа людини «виробляється в людині за допомогою простих форм інтимного взаємодії або первинних груп, особливо сімейних та сусідських, які існують скрізь і завжди впливають на індивіда однаково». Вона являє собою якийсь загальний для всього людства комплекс соціальних почуттів, установок, моральних норм, що становить універсальну духовне середовище людської діяльності.

Соціальній природі людини відповідає особливе соціальне пізнання, «яке здатне з'єднувати видиме поведінку з уявою відповідних внутрішніх процесів свідомості». М. Вебер назвав би таке пізнання «розумінням», що передбачає наявність суб'єктивного смислу діяльності, а соціологію, яку будував на цій підставі Ч. Кулі, – розуміє соціологією.

Теорії Ч. Кулі «дзеркального Я» ґрунтується на наступних трьох постулатах:

- у процесі взаємодії один з одним люди здатні представляти, як вони сприймаються узагальненим іншим;
- люди здатні усвідомлювати характер відповідних реакцій узагальнених інших;
- люди розвивають самопредставлення, почуття гордості або пригніченості в залежності від того, яким їм бачаться подання узагальнених інших.

Розглядаючи суспільство, Ч. Кулі виходив з двох головних передумов. По-перше, суспільство є перш за все, процес постійних змін. По-друге, соціальні зміни кореняться у змінах індивідуальної і суспільної свідомості і відображаються в колективному поведінці. Причому всі компоненти суспільного «організму» (групи, індивіди, організації) тісно взаємодіють один з одним за певними принципами.

Індивідуальне і колективне (суспільне), на думку Ч. Кулі, належать єдиної цілісності – «великим свідомості». Саме воно і є гарантом взаємозв'язку всіх процесів, що відбуваються в суспільстві. Для позначення цієї цілісності Ч. Кулі пропонував використовувати термін «людське життя», ведення якого ставило американського соціолога в певну генетичну залежність від «філософії життя», а також американського прагматизму.

Курашвілі Борис Павлович (1925-1998 рр.) – доктор юридичних наук, професор.

Основні праці: «Новий соціалізм. До відродження після катастрофи», «Куди йде Росія?» (1994 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок у політичну думку. У новій книзі «Новий соціалізм. До відродження після катастрофи» Б. Курашвілі досить глибоко і достатньо широко обґрунтовує принцип нового соціалізму. Звичайно, як він все це розуміє: «Економічний лад нового соціалізму, – пише автор, – його виробничі відносини можуть бути визначені як засновані на суспільній власності на засоби виробництва відношення товариської співпраці і трудового змагання вільних від експлуатації працівників». Звичайно, це дуже схоже на відносини старого соціалізму. Але автор і не приховує своїх симпатій до старого, радянського соціалізму. Він прямо так і пише, що «радянський соціалізм був дійсним соціалізмом, хоча і з серйозними недоліками». Новий соціалізм, на думку Б. Курашвілі, стане другим етапом радянського соціалізму. Ця позиція явно розходиться з думкою вище розглянутих авторів, які чітко стоять на позиціях «третього шляху» Б. Курашвілі все-таки більш тяжіє до першого, радянського досвіду соціалізму.

Які ж недоліки бачить Б. Курашвілі в старому соціалізмі? Це два «тісно взаємозв'язані, підсилюючі один одного вади - бюрократичний механізм реалізації народної («державної») власності і не демократизм, а потім квазідемократизм політичної системи. Новий соціалізм рішуче викорінює ці вади». Разом з тим, на думку автора, новий соціалізм відрізнятиметься і новими рисами, які автор об'єднує в 12 принципів:

1. Поєднання особистої свободи і соціальної рівності;
2. Пріоритет має свобода людини;
3. Пріоритет цивільного суспільства;
4. Самовизначення кожної нації і братська співпраця націй;
5. Переважання суспільної власності;
6. Ринкове регулювання; розподіл по праці;
7. Соціальна захищеність людини; народовладдя;
8. Багатопартійність;

9. Правовий характер держави;
10. Розділення властей.
11. Мінімальність і достатність державного регулювання;
12. Самоврядування трудових колективів;

При цьому автор чомусь помічає, що «багатоукладність не допускається». Проте в цьому випадку стає незрозумілим – звідки візьметься багатопартійність. Адже, остання є просто форма прояву політичних інтересів цієї самої багатоукладності.

У книзі є і інші цікаві спірні положення. Автор по суті в основу нового соціалізму кладе дві речі: ринок і самоврядування. Б. Курашвілі намагається ці два конституюючих для нового соціалізму елементу більш поглиблено розробити.

Для Б. Курашвілі ринок при соціалізмі – це соціалістичний ринок, який вільний від потворності капіталістичного ринку. Соціалізм не виправляє ринок, а обмежується суспільною доцільністю.

Інший найважливіший елемент нового соціалізму – це самоврядування і перш за все виробниче самоврядування. Цьому Б. Курашвілі приділяє багато уваги. «Ключовим моментом нового соціалізму, – пише автор, – відрізняючим його від колишнього, є ідея реального з'єднання працівника з власністю на засоби виробництва і з управлінням виробництвом». Це, звичайно, важливий момент в теорії неосоціалізму.

Автор стверджує, що в новому соціалізмі повинен проводитися принцип повної власності на вироблений продукт, а фонд зарплати розподілятиметься самоуправлінським шляхом справедливіше, чим це робилося на основі тарифів і чиновницького контролю. Ось тут і виникають питання. Якщо є «повна власність на продукт», то навіщо тоді «фонд зарплати». Адже власник не виділяє собі фонд зарплати, він просто одержує дохід від реалізації продукту своєї праці. Але проблема полягає в тому, як в численному трудовому колективі справедливо розподілити дохід від повного продукту праці. Тому у автора і спливає фонд зарплати, що розумне. Але як він збирається розподіляти цей фонд без тарифної системи залишається загадкою. Адже тарифна системи використовується як зручна форма організації масової праці робітників в умовах великого машинного виробництва. І її ліквідація залежить від істотної зміни технології виробництва.

Досить важливим є дивне відношення у автора до марксизму і ленінізму. З одного боку, він вважає, що марксизм є геніальне навчання, що зуміло передбачити пришествя соціалізму. І в цьому випадку Б. Курашвілі підтримує формаційну концепцію марксизму. Ленінізм теж хороший, бо був конкретний і наполягав «на закономірності соціалістичної революції в окремо взятій країні». Але, з іншого боку, визнаючи крах радянського соціалізму, автор настирливо шукає наукове пояснення цього краху. Таке пояснення можна розглянути в

наступному міркуванні автора: «Не вина, а біда ленінізму у тому, що його неймовірна потужність, пригнічуючий авторитет поміщали подоланню його однобічності, особливо в частині непередбачуваної еволюції суспільної власності і не врахування людської та природної константи розвитку». Сам автор в багатьох місцях книги постійно говорить про переваги і навіть якусь початкову людську природу суспільної власності.

Але «людино-природна константа» розвитку – це безперечна новація автора. У книзі Б. Курашвілі досить детально роз'яснює цей момент. Можна навіть говорити про цілу концепцію автора, яка описує суспільний розвиток з точки зору природно-наявного стану людини. Починає автор з того, що рішуче доповнює марксистську схему класової структури суспільства по економічній ознаці, винайденої їм «соціально-психологічною класовою структурою суспільства», яка, на думку автора, вже просто факт, «достатньо очевидний».

Лайнбарджер Пол МаріонЕнтоні (1913-1966 рр.) – американський сходознавець, та теоретик психологічних війн, письменник, літературний псевдонім – Кордвейнер Сміт.

Основні праці: «Психологическая война» (1962 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. П. Лайнбарджер вважав, що система масової психообробки армій і населення країн супротивника поняття

психс Лайнбарджер Пол ійни стало оформлятися в роки першої світової війни, але остаточно склалося в роки другою світовою. Сам термін «психологічна війна» закріпився в розмовній мові у кінці 1940-х р. Його ввів в ужиток один з теоретиків психологічної війни, колишній американський розвідник, активний учасник спеціальних операцій часів другої світової війни П. Лайнбарджер який так і назвав свою книгу, що вийшла в 1948 р, «Психологічна війна». Книга стала класикою жанру і десятки разів перевидавалася в багатьох країнах світу, не втративши своєї актуальності і до цього дня. Психологічна війна в широкому значенні слова є використанням основ психології у військовій справі. У вузькому сенсі психологічна війна є використанням пропаганди в озброєній боротьбі одночасно з веденням таких бойових дій, які доповнюють пропаганду. У свою чергу пропаганда може бути визначена як організоване переконання без застосування насильницьких заходів. Сама війна, разом з іншими заходами може розглядатися як дія і переконання за допомогою насильства. Якщо, наприклад, ми руйнуємо авіацією одне з міст, то цим самим розраховуємо змусити людей, позбавлених матеріальних засобів, припинити опір. Якщо ж ми тут же скинемо листівки з пропозицією про здачу в полон, то в цьому випадку пропаганда стане

продовженням переконання – цього разу менш насильницького і зазвичай менш ефективного, проте що є невід'ємною частиною єдиного процесу, мета якого полягає в тому, щоб змусити супротивника припинити боротьбу.

Ні війна, ні психологія не є чимось новим. Вони так само старі, як і людство. Війна, будучи практичним і ясным предметом, має більш ранню писану історію. Це пояснюється тим, що багато що, що відноситься нині до психології, раніше вивчалось під рубрикою релігії, етики, літератури, політики і медицини. У сучасній психологічній війні стали свідомо використовувати психологію засобів. Психологічна війна є самостійною областю, хоча вона пов'язана з іншими науками і переплітається з багатьма функціями війни. У загальних рисах в ній треба розрізняти три аспекти: власне психологічна війна в загальному плані, виявлення і аналіз операцій психологічної війни супротивника і тактичне, тобто безпосереднє, ведення психологічної війни проти супротивника. Проте при вивченні кожного з них виходить, пам'ятати, що психологічна війна не є якоюсь обмеженою суто приватною справою. Для того, щоб психологічна війна була ефективною, що досягаються за допомогою її результати мають бути невід'ємною частиною повсякденного життя і боротьби усіх тих, на кого вона спрямована.

Ласкі Гарольд Джозеф(1893-1950 рр.) – британський політолог і письменник, видатний діяч Лейбористської партії, реформатор. Освіту отримав у Оксфордському університеті. У 1911 р. почав свою наукову кар'єру в Оксфордському університеті, де став членом Фабіанського суспільства, англійської соціалістичної організації.

Г. Ласкі був впливовим членом британської Лейбористської партії, в 1934-1949 рр. членом її виконавського комітету; був головою виконкому партії в 1945 р., коли вона вперше завоювала парламентську більшість і сформувала кабінет міністрів.

Опублікував близько 30 книг і сотні популярних статей і памфлетів. В праці «Граматики політики» (1925 р.). Г. Ласкі проявив себе один з найбільших теоретиків так званого «демократичного соціалізму». Це немарксистське вчення закликала до перетворення суспільства не революційним шляхом, а через етичне самовдосконалення людини і примирення класів в ході поступових соціальних реформ. У книзі «Свобода в сучасній державі» (1930 р.) Г. Ласкі захищав право індивіда на свободу думки і слова.

У 1930-х рр. Г. Ласкі став більш песимістично відноситися до можливості досягнення соціалізму демократичним шляхом. У книгах «Демократія в кризі»

(1933 р.) і Держава в теорії і практиці (1935 р.) він стверджував, що навіть в Англії насильство супроводжуватиме перехід від капіталізму до соціалізму.

У роки Другої світової війни Г. Ласкі стверджував, що Англія повинна використовувати переваги тимчасового єднання класів і партій для здійснення перспективних соціально-економічних перетворень мирним шляхом «революції згоди». Останні роки його життя 1946-1950 рр. були присвячені дослідженню конфлікту між США і СРСР. У 1948 р. Г. Ласкі опублікував працю «Американська демократія».

Основні праці:

«Основи суверенітету» (1921 р.), «Влада в сучасній державі» (1919 р.), «Дослідження проблеми суверенітету» (1917 р.), «Граматики політики» (1925 р.), «Свобода в сучасній державі» (1930 р.), «Американська демократія» (1948 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку.

Г. Ласкі – один з теоретиків «демократичного соціалізму», ідейні витoki якого він намагався знайти в християнстві; вважав, що перетворення суспільства повинно бути здійснене не революційним шляхом, а в результаті етичного вдосконалення індивідів. Заперечував класовий характер держави.

Був прихильником марксизму і вірив у планову економіку на основі суспільної власності на засоби виробництва. Він також вважає, оскільки клас капіталістів не погодиться на його ліквідацію, співпраці Співдружності не може бути досягнуто без насильства. Але він також виражав прихильність громадянських свобод, свободу слова та асоціацій, і представницької демократії. Спочатку він вважав, що Ліга Націй призведе до «міжнародної демократичної системи». Проте з кінця 1920-х рр. його політичні переконання стали радикальними, і він вважає, що необхідно вийти за рамки капіталізму та «подолати існуючі системи суверенних держав». В останні роки він був розчарований «холодною війною» і комуністичним переворотом в Чехословаччині.

Г. Ласкі справив величезний вплив на політику Індії. Він був твердий в своїх неупинних захистах незалежності Індії. Був шанованою фігурою індійських студентів на Лондонській фондовій біржі.

Лассуелл Гарольд Дуайт (1902-1978 рр.) – американський політолог, представник біхевіорістського підходу до політичної науки.

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок у політичну думку. З впливом чиказької школи соціології пов'язані багаторічні зусилля Г. Лассуелла по створенню єдиної інтегрованої політичної науки, орієнтованої головним чином

не на «бібліотечні», а на польові дослідження, що долає внутрішню інституційну роз'єднаність і зв'язаного з потребами політичної практики.

У зв'язку з цим Г. Лассуелл розробляє проблеми функціонального підходу до політики (наприклад, велике поширення отримала запропонована Г. Лассуеллом схема аналізу прийняття політичних рішень); використовує методи соціальної психології, психоаналізу і психіатрії у вивченні політичної поведінки та пропаганди; виявляє роль масових комунікацій в оформленні, поширенні та відтворенні символіки політичної влади.

Г. Лассуелл одним з перших досліджує проблему кількісного контент-аналізу політичної (в тому числі і масової) комунікації; пропонує концепцію масової комунікації, що стала класичною в соціології, згідно з якою «акт комунікації» розглядається в міру відповіді на питання: «ХТО повідомляє?, ЩО? за яким КАНАЛОМ? і з яким ЕФЕКТОМ?» Згідно Г. Лассуелла, всі науки є політичними, оскільки вони дозволяють зрозуміти процес здійснення політики або постачають дані, необхідні для прийняття раціональних політичних рішень. Політичну науку в широкому сенсі слід розглядати як орган самопізнання і самовдосконалення людства в процесі загальнокосмічної еволюції.

На сучасному етапі людської історії, коли під дією технологічних революцій різко зростає взаємозалежність всіх форм суспільного життя і в результаті освоєння космічного простору людство співвідносить себе зі світом у цілому, починаючи на практиці ставитися до себе як до єдиного організму, першочергове значення, по Г. Лассуелл, набуває створення міжнародного правового порядку, здатного служити утвердженню людської гідності. Г. Лассуелл підкреслює ключове значення розуміння спілкування людей як «відкритого форуму для постійного обговорення питань взаємної терпимості і доступу до основних цінностей життя». У зв'язку з цим нове звучання набувають традиційні для Г. Лассуелла дослідження «еліт» і «гарнізонної держави» (поняття введене в 1937 р.). Виявляючи «пануючі (правлячі) еліти» (тобто політично найбільш впливові групи уряду), Г. Лассуелл вказує на небезпеку затвердження в сучасному світі панування ідеї «гарнізонної держави», тобто суспільства, найбільш потужною групою якого є фахівці з здійсненню насильства, що використовують сучасні технічні можливості здійснення влади. Протилежністю «гарнізонної держави» є товариство, в якому провідна роль належить діловим колам; проміжні форми – «державна, керована апаратом партійної пропаганди»; «державна партійної бюрократії»; різні об'єднання монополій партійної та ринкової влади. Захист прав людини від зазіхань «правлячих еліт» вимагає, згідно Г. Лассуелл, як міжнародних дій, наприклад, посилення ролі вчених у виявленні

загальних інтересів людства, координації технологічного розвитку, відмови від ідеологічної конфронтації при вирішенні міжнародних проблем, так і змін всередині соціальної системи.

Лацарус Моріц (1824-1903 рр.) – німецький філософ і психолог.

Основні праці: «О понятии и возможности психологии народов» (1851 р.), «Жизнь души» (1883-1897 рр.), «Этика иудаизма» (1898 р., 1911 р.), «Что представляет собой национальное» (1880 р.), «Обновление еврейства» (1909 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок у політичну думку. М. Лацарус – засновник так званої психології народів. Він висувив свої науки для вивчення культурної творчості нації дослідження «духу народу». Головним завданням науки М. Лацарус вважав відкриття законів, по яким проходить духовна діяльність народу в державі, науці та мистецтві.

Згідно концепції М. Лацаруса, сутність єврейської душі міцно зберігається у своїй самостійності у сфері моралі. За М. Лацарусом, єврейська етика витікає із автономії моралі по відношенню до будь-яким зовнішнім мотивам, а ідея добра є остання і вища мета моралі, для якої винагорода і кара – лише психологічні засоби виконання, а не основа закону.

Вирішення проблеми національної самоідентифікації єврейства М. Лацарус обґрунтовував на тезі про приналежність людини до тієї нації, до якої вона сама себе зачисляє, і говорив, що у німецьких євреїв немає іншої історії, крім історії німецького народу.

Гофф Жак ле (1924 р.) – французький соціолог. Тулон, багато років очолював Вищу школу соціальних досліджень в Парижі. Жак Ле Гофф – медієвіст зі світовим ім'ям, один з найяскравіших представників традиції якої ґрунтуються на вивченні людського аспекту Історії та еволюції товариств

Основні праці. «Історія тіла в Середні віки» (2008 р.), «Середньовічний світ уявного» (2001 р.), «Людина Середньовіччя» (1978 р.), «Народилася чи Європа в Середні віки?» (2003 р.), «Цивілізація Середньовічного Заходу» (1964р.).

Зміст головних ідей і концепцій вченого. На думку Ж. Гоффа, Європа ніколи не була єдиною. Період середньовічного християнства, який можна було б назвати першим нарисом майбутньої Європи, насправді не може вважатися таким.

З іншого боку, країни, які вступили в Європейський Союз, протягом уже тривалого періоду часу є європейськими, принаймні, з епохи Середньовіччя. Їх приєднання до Союзу – це всього лише визнання їх європейської ідентичності. Йдеться про географічне терміни, який введено в обіг стародавніми греками. Як нерідко відбувалося в грецькому світосприйнятті, термін і що позначається їм з'явилися з міфологічного сюжету. Європою звали одну з німф, вкрадену полюбили її Зевсом. Перш ніж стати континентом Європа була жінкою. Греки вважали, що ця німфа була родом з Азії, а точніше – фінікіянка, і це доводить, що з самого моменту народження Європи існувала її зв'язок з Азією. Європа – один з країв євро – азійського континенту.

За Ж. Гоффом також варто розрізняти Європу і європейців. У перспективі європейської конституції, має сенс вважати більш значущим виникнення і використання терміну «європеець», бо він вказує на ідентичність певної групи чоловіків і жінок, а не тільки на деякий простір. На його думку об'єднання Європи це старовинний прецедент, що відбуваються сьогодні подій, він опублікував абсолютно вражаючий проект об'єднання Європи: їм передбачалося створення єдиних інститутів влади, їх функціонування, прийняття рішень більшістю націй. Іншими словами, він створив проект конституції для Європи. Він був попередником В. д'Естена.

На думку Ж. Гоффа, християнство це, скоріше, набір певних обрядів, переконань, ритуалів, ніж ідеологія

Таким чином, за Ж. Гоффом, виходить, що Європа створювалася на північ від Середземномор'я, але разом з тим і на захід від Візантійської Імперії, яка вважалася імперією східної.

Однією з особливо забавних характерних рис Європи можна вважати комбінацію міжусобних воєн і пошуків світу. Так, наприклад, один з основних напрямків діяльності папства в епоху Середньовіччя полягало в налагодженні мирного існування між націями, зокрема, між Францією і Англією.

Усі значимі історичні події підпорядковуються одній і тій же логіці, яку можна визначити двома словами: спадкоємність і зміни. Крім того, це і є дві умови успішного розвитку. При відсутності наступності вас чекає поразка. За відсутності змін – смерть на повільному вогні.

Лебон Гюстав (1841-1931 рр.) – французький соціолог, політолог, один із засновників політичної психології, досліджував проблеми психології мас.

Основні праці вченого: «Психологія народів і мас» (1896 р.), «Психологія соціалізму» (1908 р.), «Еволюція

матерії» (1912 р.), «Психологія виховання» (1910 р.), «Політична психологія та соціальний захист» (1910 р.), «Французька революція і психологія революцій» (1912 р.), «Психологічні закони еволюції народів» (1894 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. Найбільшу популярність здобув як дослідник психологічних особливостей натовпу, розглядаючи її як механічне об'єднання індивідів, в якому нівелюються їх такі характерні ознаки, як реалістичність і активність мислення, рівень інтелекту, відповідальність, самостійність, критичність, національність, професія, стать, соціальний стан.

Крім того, він прийшов до ряду кардинальних висновків, передових для того часу і які послужили надалі справі прогресивного розвитку соціально-психологічної науки. Зокрема, Г. Лебон вважав, що:

- в результаті індустріальної революції, зростання великих міст і розвитку засобів масової комунікації соціальне життя стає все більш схожою на поведінку натовпу;

- багато людей в натовпі не покладаються на розум і знаходяться в інтелектуальних кайданах;

- популярне уряд призначено лише для гарного управління натовпом;

- німецьким та англосаксонським народам належить пріоритет в ефективній індивідуальній соціальній (політичній) діяльності, в той час як латинські народи більш схильні до колективного поведінки.

Хоча погляди Г. Лебон на проблему масової поведінки, з точки зору методології, носять переважно суб'єктивно-ідеалістичний характер, багато його спостереження та узагальнення емпіричного плану становлять безсумнівний інтерес.

Г. Лебон відомий і своїми розробками проблеми психічного складу народів і рас. Він вважав, що у кожної раси є свій стійкий психологічний менталітет, що формується протягом багатьох століть. Виражається цей психологічний менталітет у сукупності психологічних якостей і особливостей, які називаються в етнопсихології національним характером. На думку Г.Лебон, сукупність цих психологічних особливостей утворює якийсь середній тип, що дає можливість зрозуміти і визначити народ. Глибокі відмінності, які існують між психічним складом різних народів, згідно з Г. Лебон, призводять до того, що вони по-різному сприймають зовнішній світ, по-різному відчують, міркують, діють і ведуть себе.

Слід відзначити в той же час, що під впливом поглядів Г.Лебон, які частково носили расистський характер, західна наука згодом використала його ідеї для формулювання тези про расової винятковості, психологічному перевазі представників одних народів над іншими, прагнучи протиставити «білих» «чорним», «жовтим» і тому подібне, зробити наголос на тому, що розділяє, а не на

тому, що їх зближує. Стаючи на такі позиції, західні дослідники довгий час ігнорували вже в той час зароджувався, а в сучасну епоху став реальністю процес зближення націй. Саме тому їх увагу було загострено на відшуканні несхожості і навіть «протилежності» народів, а не на дослідженні притаманного кожній нації своєрідності у вираженні спільних для людей думок, почуттів, переживань, яке могло б сприяти зростанню взаєморозуміння представників різних народів.

Г. Лебон вважав, що «з психологічної точки зору натовп формує єдиний організм, який виявляється під впливом закону ментального єдності натовпу; почуття і думки складових натовп людей орієнтовані в одному і тому ж напрямі». Г. Лебон виділив відмітні ознаки особистості, включеної в натовп. Основний висновок Г. Лебона: «Таким чином, як складова частина натовпу, людина опускається на кілька ступенів вниз за шкалою цивілізації». Найбільш очевидно, вважав Г. Лебон, це проявляється в політиці, особливо в тій політиці, яка вимагає «колективних дій», тобто воліє не окрему особистість, а «масової людини» – людини в натовпі. Як приклад Г. Лебон нападав на «демократію» і, особливо, на соціалізм як на політичний лад і течія політичної думки.

Своїми роботами Г. Лебон і заслужив своє цілком особливе місце в історії політичної психології, фактично, він став основоположником абсолютно особливого і самостійного жанру: політико-психологічного аналізу політичних режимів і течій політичної думки. На жаль, цей жанр надалі виявився майже покинутий.

Леві-Стросс Клод (1908-2009 рр.) –французький вчений, етнограф і соціолог. Народився в єврейській сім'ї в Брюсселі. Відвідував Lycée Janson de Sailly в Парижі, потім вивчав право і філософію в Сорбонні. Відвідував також семінари етнографа і соціолога М. Мосса. Одночасно був лівим політичним активістом, членом Французької секції Робітничого Інтернаціоналу.

Основні праці: Журнал

«Людина»,

«Сімейна і соціальне життя індіанців Намбіквара»,

«Сумні тропіки»,

«Елементарна структура спорідненості», «La Vie familiale et sociale des indiens Nambikwara» (1948p.), «Les Structures élémentaires de la parenté» (1949 p.), «Race et histoire» (1952 p.), «Tristes tropiques» (1955p.), «Anthropologie structurale» (1958p.), «Le Totémisme aujourd'hui» (1962p.), «La Pensée sauvage» (1962 p.), «Mythologiques I—IV», «Le Cru et le cuit» (1964 p.), «Du miel aux cendres» (1966 p.), «L'Origine des manières de table» (1968 p.), «L'Homme nu» (1971

p.), «Anthropologie structurale deux» (1973 p.), «La Voie des masques» (1972 p.), «Paroles données» (1984 p.), «Le Regard éloigné» (1983 p.), «La Potière jalousie» (1985 p.), «De Près et de loin» (1988 p.), «Histoire de lynx» (1991 p.), «Regarder, écouter, lire» (1993 p.), «Saudades du Brasil» (1994 p.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок у політичну науку. К. Леві-Стросс розробив оригінальну теорію первісного мислення як конкретного метафорично мислення на чуттєвому рівні. Аналізуючі малі первісні громади зі стійкою соціальною структурою, найрізноманітніші явища, що в них відбуваються, – правила шлюбу, родинні стосунки, тотемні позначені, міфологічні уявлення тощо, – як знакові моделюючі системи, автор заклав основи структурної антропології.

Ульянов (Ленін) Володимир Ілліч (1870-1924 рр.) – російський революціонер, засновник та ідеолог більшовизму і міжнародного комунізму.

Основні праці: «Що таке «друзі народу» і як вони воюють проти соціал-демократів? (1894 р.), «Розвиток капіталізму в Росії» (1899 р.), «Що робити? (1902 р.), «Крок вперед, два кроки назад» (1904 р.), «Матеріалізм і емпіріокритицизм» (1909 р.), «Карл Маркс (короткий біографічний нарис з викладенням марксизму)» (1914 р.), «Імперіалізм як вища стадія капіталізму» (1916 р.), «Держава і революція» (1917 р.), «Дитяча хвороба лівизни в комунізмі» (1920 р.), «Про погромне цькування євреїв» (1924 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. Як пише В. Ленін у своїй роботі «Держава і революція»: «Держава виникає там, де класові суперечності не можуть бути примирені. І навпаки: існування держави доводить те, що класові суперечності непримиренні». Держава виникла в силу нерозв'язності класових протиріч як знаряддя придушення одного класу іншим. Це показано в ще одному місці роботи В.Леніна «Держава і революція»: «... держава є орган класового панування, орган гноблення одного класу іншим, є створення «порядку», який узаконює і зміцнює це гноблення». Це положення В. Леніна з питання походження держави вказує на те, що держава представлена структурою органів влади, в яких працюють конкретні люди, а ці люди є представниками панівних класів (або прямими або непрямыми).

Таким чином, В. Ленін обґрунтував марксистську тезу про класове походження держави.

В. Ленін вважав, що в класово-антагоністичному суспільстві не може бути надкласової держави. Якщо суспільство є класово-антагоністичним, то і інтереси у представників даного товариства різні. Оскільки держава є не більш ніж інструментом в руках можновладців, то, відповідно, і будь-яка держава є організацією, яка виражає волю не всього суспільства, а саме панівного класу. Ось, що саме він пише у своїй праці «Про державу»: «Держава є машина для гноблення одного класу іншим, машина, щоб тримати в покорі одному класові інші підлеглі класи». В. Ленін вказує, що будь-яка держава не всенародно, а є організацією економічно пануючого класу і, отже, об'єктивно не може виражати інтереси всього народу.

Ленінська типологія держав бере за основу саме сутнісно-класову ознаку, тобто держава класифікується відповідно до того, якого класу належить влада. Ленін виділяв рабовласницьку, феодальну, буржуазну, пролетарську державу (диктатуру пролетаріату).

У питанні про диктатуру і демократії В. Ленін, на відміну від буржуазних юристів, істориків, політологів, філософів, просунувся набагато далі. Він розглядав це питання через призму класової суті держави. Він стверджував, що «чистої» демократії не буває, що в класово-антагоністичному суспільстві демократія завжди існує тільки для пануючого класу. І навпаки, диктатура представляє диктатуру над експлуатованими класами.

Також В. Ленін відзначав значення практичного здійснення демократії. Він вказував на те, що в буржуазному державі немає таких умов, при яких низи суспільства могли б реалізовувати свої права. Жорстко і правильно В. Ленін викривав буржуазну демократію, яка для справжнього народовладдя не створювала жодних умов, а створювала їх тільки багатим і, таким чином, була все тим же знаряддям класового гноблення.

Диктатура пролетаріату. В. Ленін послідовно відстоював і теоретично розробляв теорію диктатури пролетаріату і неспроста. Справа в тому, що при здійсненні будь-якої революції, тим більше соціалістичної революції, однією з особливостей якої, як вірно помітив Й. Сталін, є те, що вона починається «за відсутності, або майже за відсутності, готових форм соціалістичного укладу» (з чого випливає, що експлуататорські класи ще довгий час будуть мати за собою певну економічну і політичну силу), класи ніколи не стануть по власній волі віддавати свою владу. Це виходить з елементарних інстинктів самозбереження. Тому всі розмови про так звану «чисту» демократію, соціалізм з елементами капіталізму і капіталізм з елементами соціалізму позбавлені наукової основи. Класовий підхід ленінізму рішуче відкидає подібні ревізіоністські теоретичні конструкції. З іншого боку, щоб побудувати соціалістичне, а вже тим більше комуністичне суспільство, необхідно виховати високо свідомих людей. Буржуазні

вади на рідкість живучі і щоб їх зжити, необхідно паралельно зі змінами в економічній сфері, провести культурну революцію, яка полягає не тільки в навчанні громадян, але й у вихованні комуністичної людини. Само собою зрозуміло, що світова буржуазія буде всіляко намагатися зростити старі буржуазні вади в будівельниках соціалізму і комунізму. Для запобігання цьому необхідний режим диктатури. В. Ленін справедливо говорив, що «ні один пригноблений клас ніколи не приходив до панування і не міг прийти до панування, не переживаючи періоду диктатури». Це положення показує те, що шлях до комунізму лежить не через демократичні процедури і правову державу, а через саму запеклу диктатуру пригноблених класів над своїми гнобителями. В. Ленін рішуче громив теоретиків соціал-демократії, лідерів II Інтернаціоналу, які боролися за співіснування революційних пролетарських рад з буржуазними Національними зборами в Німеччині.

Теорія права. Якщо дивитися на ленінську теорію права, то вона також як і теорія держави будується на класовому підході. Право є надбудовою над економічним базисом, воно закріплює виробничі відносини будь-яких суспільно-економічної формації і зводить у закон волю панівного класу. Право ставати правом тільки за допомогою його закріплення в законах, відповідно тісно пов'язане з державою.

Підводячи підсумок, слід відзначити роль ленінської теорії держави в історії суспільно-політичної думки. В. І. Ленін розкрив суть капіталістичної держави, дав чітку типологію держав, творчо розвинув теорію Маркса-Енгельса, пов'язану з диктатурою пролетаріату, втілював в життя багато ідей революції. Відмінною особливістю В.Леніна було те, що він реалізовував свою теорію на практиці і тим самим його теорія відрізняється своєю жвавістю, гнучкістю, революційністю. Критика ленінізму з посиланням на те, що нібито життя по ленінізму довела країну до розвалу, помилкова і ненаукова. Такі критики не розуміють, що ленінізм закінчився смертю Й. Сталіна, який розвивав марксистсько-ленінську теорію, адаптуючи її до особливостей Росії. Сам Ленін казав, що марксизм не догма, а керівництво до дії. Таким чином, втративши діалектичність і революційність – головні риси ленінізму, радянське керівництво 1970-1980 рр. призвело країну до кризи, яка послужила однією з причин подальшого розвалу Радянського Союзу. Будь-який суспільно-політичний устрій потребує постійного оновлення. Якщо його не оновлювати, то навіть найкраща система зруйнується. В. Ленін, як і засновники марксизму, завжди враховував конкретно-історичні умови і використовував теорію стосовно до практики, що робило цю теорію ще більш досконалою, так як теорія розвивається у нерозривній взаємодії з практикою.

Лешков Василь Миколайович (1810-1881 рр.) – відомий юрист. При його безпомередній участі та ініціативі виникає Московське юридичне товариство, головою і одним з найбільш діяльних працівників якого він був протягом 16 років.

При його участі і сприяння скликається перший з'їзд російських юристів (1875 р.). Учені праці В. Лешкова залишили дуже помітний слід в російській науці права і не втратили до цих пір свого значення.

Основні праці:

«Російський народ і державу. Історія російської суспільної права до XVIII ст.»(1858 р.), «Про морський торговий нейтралітет» (докт. дис. 1841 р.), «Про давньої російської дипломатії»(1847 р.).

Лешков Василь

Ліпсет Сеймур

Ліпсет Сеймур Мартін (1922-2006 рр.) – американський соціолог і політолог.

Основні праці: «The Politics of Unreason» (1970 р.), «Political Man: the social bases of politics» (1960 р.), «The Democratic Century with Jason M. Lakin» (2004 р.).

Зміст головних концепцій ті ідей вченого, внесок в політичну думку. На формування поглядів С. Ліпсета істотний вплив зробили ідеї М. Вебера (особливо про форми влади і легітимності), а також погляди Р. Мертоні і П. Лазарсфельда.

Основна проблема досліджень С. Ліпсета – демократія на сучасному світі. На основі аналізу результатів виборів і опитів громадської думки С. Ліпсет спробував виявити умови, причини і сили, що підтримують як про-, так і антидемократичні рухи. Дослідивши демократію США, історію політичної системи країни, він прийшов до висновку, що тут, як і в багатьох інших країнах, в період свого формування влада була узаконена за допомогою харизми.

С. Ліпсет приділяв велику увагу проблемі легітимності в сучасних суспільствах, стверджуючи, що стабільність будь-якого державного ладу повністю залежить від його законності і ефективності. Законність, з точки зору С. Ліпсета, носить оцінний характер, що пов'язане із здатністю системи формувати і підтримувати в масах переконання в тому, що функціонування тих, що існують політичних інструментів є найкращим. Ефективність, на його думку, переважно «інструментальна і означає задоволеність процесом управління соціальною системою». Значить, частина наукової діяльності С. Ліпсета присвячена дослідженню інтелектуальних еліт, їх ролі у функціонуванні влади, співвідношенню володарюючої і інтелектуальної еліт. Разом з Шилзом і Беллом

розробляв концепцію деідеологізації, що проголосила крах ідеології із-за повної втрати нею ідейної спроможності і значущості до середини 20 століть. Згодом С.Ліпсет визнав помилковість цієї концепції.

Лорш Дж. (1932 р.) – з 1965 р. викладав у Гарвардській школі бізнесу, в даний час є професором кафедри досліджень людських відносин.

Основні праці: «Organization and Environment: Managing Differentiation and Integration» (1967 р.), «Organizations and Their Members: A Contingency Approach» (1969 р.), «Matrix» (1983 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. Дж. Лорш один із перших дослідників, які стали використовувати в своїх творах поняття теорії спряжених обставин. До моменту виходу в світ «Organization and Environment» (Організація і оточення) в 1967 р. деякі вчені з обох берегів Атлантики вже дотримувалися подібної методики досліджень, що вказувало на формування уявлення про можливість не тільки «єдиного найкращого способу управління» організацією взагалі, а лише «єдиного найкращого способу» управління в конкретному контексті. Теорія сполучених обставин відображає відповідність між внутрішніми характеристиками організації, індивідуальними схильностями співробітників і зовнішніми умовами. Роботи Дж. Лорш були націлені головним чином на вивчення впливу, який чинила на внутрішні параметри організації погано передбачувана і швидко змінюється зовнішнє середовище. Їх наступні незалежні роботи будувались саме на цих ранніх ідеях і перших спільних результатах. Головне питання, відповідь на який шукав у своїх роботах Дж. Лорш, може бути сформульовано таким чином: «Який тип організації необхідний для того, щоб він успішно оперувала в різних економічних і ринкових обставин?». Це питання вже сам по собі означає визнання давно усвідомленого керівниками організацій факту, який полягає в тому, що різні зовнішні умови відрізняються певними технічними та економічними характеристиками, кожна з яких організації вимагає різних конкурентних стратегій, спрямованих на забезпечення виживання і процвітання компанії. Однак у той час, коли Дж. Лорш починав свою наукову діяльність, подібні ідеї ще ніким не розглядалися. Дослідження в цій області мали значення не тільки для формування в той час теорії організації, але і для менеджерів, яким доводилося приймати рішення з практичних питань діяльності фірм. Дж. Лорш розуміли, що ці рішення повинні були бути підказані вченими, які займалися пошуком «єдиного найкращого способу», або ж запозичені у конкурентів. Крім того, подібна ситуація погіршувалася мінливістю і різноманітністю зовнішніх умов, в яких доводилося діяти керівникам фірм.

Взявшись за вирішення цієї складної проблеми, Дж. Лорш намагався вкрай обережно підходити до використання наукових концепцій, вважаючи, що менеджерам навряд чи вдасться впоратися з великою кількістю взаємозв'язків між змінними. Для розвитку своїх ідей він скористався поняттям організації як відкритої системи, дії членів якої обумовлені їх особистісними характеристиками, поставленим завданням і офіційними і неформальними правилами поведінки. Таким чином, поведінка керівників визначається не тільки їх особистісними особливостями, а й способами взаємодій з колегами по роботі. Проте головний інтерес Дж. Лорш був спрямований не на окремого керівника, а на розуміння поведінки великої групи топ-менеджерів, що вимагало від них розгляду двох типів системного функціонування організацій.

По-перше, у міру свого зростання системи починають поділятися на окремі частини, а їх загальна задача розбивається на кілька під задач. Однак для того, щоб система залишалася життєздатною ці частини повинні бути об'єднані між собою. По-друге, системи адаптуються до зовнішніх умов. Поняття диференціювання, інтеграції та адаптації були присутні в більш ранніх наукових роботах, але Дж. Лорш стверджував, що їх автори не розуміли системних властивостей диференціювання (коли менеджери компанії визначають різні цілі, стилі роботи та ментальні процеси і демонструють відмінності як в установках, так і в поведінці). Дж. Лорш ідентифікував три виміри розвитку цих відмінностей. Такого роду вимірювання увазі орієнтацію на конкретні завдання (різні цілі), тимчасову спрямованість (невідкладність проблем) та міжособистісну орієнтацію. Вчені також стверджували, що їхні наукові попередники не враховували, зокрема, що функціональні одиниці могли б розробити різні формальні схеми обміну інформацією та контролю, а також системи винагороди; це стало четвертим виміром диференціювання, визначеним як «відмінність в когнітивної та емоційної орієнтації менеджерів різних функціональних підрозділів».

Дані напрями орієнтації, за умови їх помітних відмінностей, можуть перешкодити здійсненню процесу інтеграції, який по суті стає одним з процесів, за допомогою якого потенційне різноманіття інтересів використовується для отримання вигоди від ефективних операцій у зовнішньому середовищі. Інтеграція, таким чином, представляє собою «якість стану колаборації, існуючого між підрозділами, які необхідні для досягнення єдності зусиль у відповідь на вимоги зовнішнього середовища». Ґрунтуючись на цій базовій теорії, можна зробити припущення про те, що для досягнення ефективності організаціям потрібно не тільки адекватне диференціювання, але також і відповідна інтеграція.

Подальші теоретичні розробки зажадали від Дж. Лорш виконання емпіричного дослідження організацій, яке включало в себе два етапи і спочатку проводилося шляхом спостереження випадків для цілей викладання. Однак

перший етап основного дослідження полягав в аналізі шести організацій, зайнятих виробництвом пластмас. Даний вибір забезпечив можливість розгляду швидко мінливих обставин зовнішнього середовища, як з точки зору товару, так і розвиваються завдяки появі нових знань технологічних процесів. Другий етап включав у себе дослідження двох пар фірм різного ступеня ефективності у виробництві продуктів і пакувальної тари. Ефективність компаній оцінювалася у відповідності зі звичайними економічними і комерційними стандартами. Дослідження дозволило виявити, що всі десять фірм проводили сегментування зовнішнього середовища, і що чим вище були невизначеність кожного типу зовнішніх умов і ступінь відмінностей між сегментами, тим більше була потреба в диференціюванні фірмами внутрішніх організаційних структур.

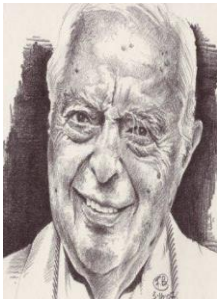

Лума Ніклас (1927-1998 рр.) – німецький соціолог.

Основні праці: «Соціологічне просвіта» (1970-1995 рр.), «Соціальні системи» (1984 р.), «Соціологія права» (1972 р.), «Правова система і правова догматика» (1974 р.), «Функція релігії» (1977 р.), «Громадська структура і семантика» (1980-1995 рр.), «Любов як пристрасть» (1982 р.), «Суспільство суспільства» (1997 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку.

Суспільство, як всеохоплююча соціальна система, конститується розрізненням себе від навколишнього світу, до якого відносяться системи свідомості (індивіди), система мозку і фізичні системи. Відмежувати себе від навколишнього світу, суспільство здатне оперувати замкнутим чином і, оскільки, єдиною достовірно-соціальної операцією виступає комунікація, то оперативна замкнутість виражається в тому, що одна комунікація під'єднується до іншої комунікації. Сенс є медіум, за допомогою якого відбувається таке підключення. Однак саме суспільство неоднорідне і диференціюється на ряд підсистем, таких як: функціональні підсистеми (мас-медіа, політика, наука та інше), системи інтеракцій віч-на-віч, а також системи організацій. Кожна функціональна підсистема відокремлюється через кодування комунікацій: через да-редакції і немає-редакції, закладені в сенсі. Так, кожна функціональна підсистема прагне включити в себе комунікації, специфічні тільки для себе, але, одночасно з цим, виключити комунікації іншого роду. Наука, приміром, існує завдяки коду істина / неправда, тому в ній будь-яке справжнє твердження може під'єднуватися виключно до іншого істинного твердженням. Комунікація як така є триєдність інформації, повідомлення і розуміння (усвідомлення розрізнення між інформацією і повідомленням).

Льюїс Бернард

Льюїс Бернард (1916 р.) – заслужений професор (почесна посада імені Клівленда Доджа) кафедри близькосхідних досліджень в Принстонському університеті. В царині етнополітології досліджував міжетнічні та міжрелігійні конфлікти.

Основні праці: «Есть ряд арабских стран, понимающих, что главная угроза исходит не из Израиля, а от Ирана и радикального ислама», « Последнее наступление ислама?», «22 августа. Есть ли что-то на уме у Ирана?», «Иран намерен ускорить приход мессии с помощью ядерной бомбы», «Ислам очень скоро может стать доминирующей силой в Европе» «Что не так? Путь Запада и Ближнего Востока: прогресс и традиционализм», «Ислам и Запад».

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. Невіддільною часткою прославлення будь-якої державі чи монархії є ствердження її геніологічної лінії та давності, того, що Б. Льюїс назвавши «міфом заснування»: необхідність країн, народів та сил – більшість яких «виросли з низів» – покращити чи засекретити їхнє походження та назвати собі старим та великим. Утім, дослідник Б. Льюїс іде ще далі й твердити, що Європа створила не лише поняття «Європи» та «Азії» (у цьому сенсі ці два поняття не менш штучні, ніж «Захід» і «Схід»), а й усю систему континентів. Наприклад, Америку в її сучасному розумінні також створили європейці, «відкривши» її.

Європа як поняття виникала якраз синхронно з протиставленням Азії або Сходу. Такому розриву між західним та східним світом сприяли насамперед мовні, релігійні та політичні відмінності між латинським християнським світом і Візантійською імперією. При цьому на культурній спадок Візантії претендували як латинська Європа, так і східний для неї світ. У першому випадку йдеться про ідею передачі влади та культурі (*translatio imperii*, *translatio studii*) зі сходу на захід, з Візантії до Германської імперії, у іншому випадку – про теорію Москви як «Третього Риму», що мала б стати центром християнського світу, діставши цю роль у спадок від Константинополя.

Одна з ранніх книг Б. Льюїса – «Ближний Схід і Захід», вперше опублікована 1968 р. долі, майже одночасно була перекладена івритом (на замовлення міністерства оборони Ізраїлю) і арабською мовою (на замовлення єгипетських «Мусульманських братів»). Арабський переклад виконали у двох версіях: окрім повного перекладення, вийшла ще скорочена брошура, котру продавали біля мечетей.

Книгу Б. Льюїса перекладено російською мовою і видано 2003 р. у видавництві «Олімп-Бізнес» під назвою: «Что не так? Шлях Запада и Ближнего Востока: прогресс и традиционализм» (*What Went Wrong? Western Impact and Middle Eastern Response*).

Б. Льюїс починає свою книгу нагадуванням про те, що протягом першої тисячі років після виникнення ісламу, коли Європа була занурена в темряву Середньовіччя, мусульманський світ являв собою наймогутнішу поліетнічну, багатокультурну, міжконтинентальну цивілізацію, у якій процвітали торгівля, наука та мистецтво. Неперевершена військова сила дозволила йому розширити межі впливу на всі континенти, прилеглі до його колиски – Аравійського півострова. Мусульманство поширилося і закріпилося в країнах Азії та Північної Африки. У історії чималої частини Європи, включаючи слов'янську Русь, Балкани, Іспанію, Португалію, частину Франції, Сицилію, теж були тривалі мусульманські періоди. Мусульмани робили успішні набіги на вічне місто Рим – символ західноєвропейської цивілізації, і навіть дідусь Відень двічі переживши тривалу мусульманську облогу (і ще невідомо, як склалася б частка Європи, стань хоча б одна з цих облог успішною...)

Відповідно до законів і традицій ісламу, принципи правової та релігійної рівності не поширюються повною мірою на три категорії людей – це невірні, раби і жінки. І якщо раби могли бути звільнені хазяїном, а невірний міг навернутися в істинну віру за власним вибором, то представниці слабкої статі – приречені навіки. Однак мусульманки, відповідно до того ж закону, мали практично рівні з чоловіками права власності, чого жінки на Заході домоглися зовсім недавно.

Мусульмани виявляли значно більшу толерантність стосовно невірних, аніж сучасні їм християни до будь-яких іновірців, включаючи своїх же братів у Христі з «єретичних» сект. Християни-протестанти, іудеї, православні греки й інші релігійні групи знаходили собі притулок на мусульманських землях, де їм дозволяли не тільки вільно сповідати свою релігію, а й організовувати соціальне життя й освіту дітей на власній розсуд. Єдиною умовою було – не суперечити базовим законам ісламу.

Отже Б. Льюїс обґрунтовував свої погляди на релігійних відмінностях між Сходом і Заходом, завдяки чому в нас зараз є можливість більш детально досліджувати теорію етнічних конфліктів заснованих на релігійній нетерпимості.

Традиційна система ісламського правління будується як на згоді, так і на договорі. У тлумаченнях священного закону звичайно затверджується, що новий халіф – глава ісламського співтовариства і держави – повинен бути «вибраний». Відповідне арабське слово іноді переводиться як «вибрати шляхом голосування», але це не означає загальних або навіть місцевих виборів. Швидше мається на увазі, що «престолонаслідника» вибирає невелика група компетентних осіб, відповідних для цієї ролі. У принципі юридична традиція відкидає отримання влади по спадку. На практиці ж верховна влада успадковувалася завжди за винятком тих випадків, коли ланцюжок порушували повстання або громадянська війна. У колишні часи – а також і в наші дні в більшості країн – звичною справою

вважалося, коли монарх або правитель іншого типу сам призначав собі наступника.

Та все ж чинник згоди як і раніше важливий. У теорії, а іноді навіть і на практиці влада правителя – як її придбання, так і утримання – залежить від консенсусу серед підданих. Основа цієї влади описується в класичних текстах арабським словом *байа*, що звичайно переводиться як «присяга», тобто присяга, приношувана народом новому лідеру. Але можливий і точніший переклад. *Байа* – похідне від дієслова, що означає «купувати і продавати», і, отже, воно означає взаємну «операцію», іншими словами, контракт між правителем і підданими, накладаючий зобов'язання на обидві сторони.

Деякі критики скажуть, що, мол, теорія теорією, а в реальності модель самовладного, тиранічного, деспотичного правління характерна як для всього Близького Сходу, так і для решти регіонів мусульманського миру. Дехто йде далі, стверджуючи, що «мусульмани завжди так живуть і жили, і Западу з цим нічого не поробити». Це невірна інтерпретація історії. Необхідно заглянути небагато назад, щоб зрозуміти, яким чином близькосхідна практика правління знайшла свою нинішню форму.

Встановлення демократичного суспільно-політичного ладу в Іраку або будь-якій іншій країні Близького Сходу – задача непроста, але здійсненна, і сьогодні все більше з'являється ознак того, що цей процес вже почався. З можливістю формування демократії в Іраку зв'язані в даний час два побоювання. Одні бояться, що демократія не спрацює: подібне твердження часто звучить в США, в Європі ж воно приймається майже як догма. Інші, особливо в правлячих кругах близькосхідних країн, бояться того, що демократія відбудеться. Абсолютно очевидно, що достовірно вільне суспільство в Іраку представлятиме смертельну загрозу для багатьох урядів регіону, включаючи як супротивників Вашингтона, так і деяких з тих, хто вважається його союзниками.

Із завершенням Другої світової війни для країн – колишніх держав «осі» відкрилися шляхи до демократії. Закінчення холодної війни дало деяку міру свободи і імпульс розвитку демократії в більшості країн, раніше інтересів Радянського Союзу, що входили в сферу. Не виключено, що сьогодні, озброївшись терпінням і завзятістю, можна буде нарешті принести народам Близького Сходу, що настраждалися, і свободу, і справедливість.

Лютер Мартін (1483-1546 рр.) – німецький релігійний діяч, зачинатель руху Реформації.

Основні праці: «Час мовчання пройшов. Вибрані твори 1520-1526 рр.» (1994 р.), «Обрані твори» (1997 р.), «95 тезисов», «Проти преславных лейпцигских романістів», «К християнському дворянству немецкой нации», «О вавилонском пленении церкви», «Враги Креста Христова и християнское жительство на небесах» (документ), «Штурм церкви в Виттенберге».

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. У останній день жовтня 1517 р. М. Лютер, слідуючи старому звичаю, вивісив біля дверей палацової церкви у Віттенберзі тези на латинській мові, запрошуючи богословів до їх обговорення. Вони включали 95 пунктів, чому і одержали назву «Дев'яноста п'яти тез». М. Лютер різко виступив проти ідеї про який-небудь зв'язок між стягуванням грошової платні і відпущенням гріхів або звільненням від покарань. Він заперечував розповсюдження юрисдикції папи на чистилищі. Якби папа володів владою визволяти душі з чистилища, він повинен був би звільнити звідти їх все без жодної мзди. Багато сучасників М. Лютера згодилися б з цим, але він пішов далі, аж до заперечення основоположної теорії «скарбниці добрих справ», досконалих святими. Таким чином, М. Лютер виступив не проти зловживання індульгенціями, а проти самої ідеї індульгенцій.

М. Лютер узявся за здійснення задачі реформування церкви відповідно до свого розуміння Євангелія. Незабаром він відчув на собі удари як з боку лібералів, так і з боку консерваторів. Ліберали, тобто католики-гуманісти і перш за все Еразм, відійшли від нього після того, як усвідомили, що зайнята їм позиція веде до розколу церкви, в уселенську єдність якої вони глибоко вірили. З часом Еразма навіть переконали написати твір проти Лютера і направити удар в саме серце його навчання – його вчення про людину. Еразм, як і офіційна церква, вважав, що людина здатна сприяти власному порятунку. У відповідь М. Лютер ще рішучіше став наполягати на абсолютній безпорадності людини.

Прихильники М. Лютера і фон Гуттена з його партією підняли повстання проти духівництва і зазнали поразки.

У творчому плані М. Лютер приступив до здійснення церковних перетворень. Його переклади Св. Писання стали його головним знаряддям. У вересні 1522 р. був виданий німецький Новий Заповіт, а в 1534 р. – вся Біблія. Крім того, М. Лютер складав церковні гімни і мелодії до них. Особливо знаменитий гімн Твердиня міцна наш Бог (Ein' feste Burg ist unser Gott), заснований на 47 псалмі, для якого М. Лютер написав і слова, і музику. Як допомоги для релігійного виховання М. Лютер склав два катехізиси – один для дорослих, інший – для дітей. У допомогу проповідникам він видав тому проповідей, вніс зміни в літургію, спочатку – латинську, а потім – на німецькій мові. З-під його пір'я виходила безліч творів, велику частину з яких складали біблійні коментарі, особливо на Старий Завіт. Він проповідував по неділях, а

часто і по інших днях тижня, належав під час домашнього богослужіння численним домочадцям – дітям, працівникам і студентам. Майже кожне його слово, сказане за обіднім столом або в класній кімнаті, записувалося старанними писарями. Деякі його «розмови» було б краще віддати забуттю, а інші лекції невимовно нудні, хоча і в них іноді спалахує істинний вогонь.

У останні 25 років свого життя М. Лютер був перш за все педагогом і проповідником, хоча, звичайно, продовжував писати статті і памфлети, що одержували найширший резонанс, і знаходився в самому центрі руху Реформації, так що супротивники в насмішку називали його Віттенбергським татом.

Макдугалл Вільям

Макдугалл Вільям (1871-1938 рр.) – англо-американський психолог, один з засновників соціально-психологічного дослідження, ввів поняття «соціальна психологія».

Основні праці: «Введення в соціальну психологію» (1908 р.), «Психологія: Вивчення поведінки» (1912 р.), «Групове мислення» (1920 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. Концепцією, яка стоїть у ряді перших самостійних соціально-психологічних побудов, є теорія інстинктів соціальної поведінки В. Мак-Дугалла. Його робота «Введення в соціальну психологію» вийшла в 1908 р., і цей рік вважається роком остаточного затвердження соціальної психології в самостійне існування (в цьому ж році в США вийшла книга соціолога Е. Росса «Соціальна психологія», і, таким чином, досить символічно, що і психолог і соціолог в один і той же рік видали перший систематичний курс по одній і тій же дисципліні).

Основна теза теорії В. Мак-Дугалла полягає в тому, що причиною соціальної поведінки визнаються вроджені інстинкти. Ця ідея є реалізацією більш загального принципу, що приймається В. Мак-Дугаллом, а саме прагнення до мети, яке властиво і тваринам, і людині. Саме цей принцип особливо значимо в концепції В. Мак-Дугалла; на противагу біхевіоризму (що трактує поведінку як просту реакцію на зовнішній стимул) він називав створену ним психологію «цільовою».

Концепція В. Мак-Дугалла набула величезну популярність на Заході, особливо в Сполучених Штатах. Нею керувалися соціологи, політики, економісти. За книгою «Введення в соціальну психологію» навчалися, як свідчить історик психології Мерфі, сотні тисяч учнів коледжів. У його теорії бачили втілення «дарвінівського підходу» до проблем соціальної поведінки. Але дарвінівський підхід, суворо науковий в області біології, відразу ж набував реакційний, антиісторичний сенс, як тільки його намагалися використовувати для пояснення

суспільних явищ, у тому числі і суспільної психології. До цього потрібно додати, що дарвінівський підхід до інстинкту був несумісний з телеологією. В. Мак-Дугалл вважав спонтанне, незалежне від матеріальної детермінації прагнення до мети визначальною ознакою живого. Перетворення інстинктів, ірраціональних, несвідомих потягів в рушійну силу історії індивіда і всього людства типово для реакційних тенденцій психологічної думки епохи імперіалізму.

Маккіндер Гарольд (1861-1947 рр.)— англійський географ і геополітик, член Таємної ради, засновник теорії «Хартленда».

Основні праці: «Географічна вісь історії» (1904 р.), «Демократичні ідеали та реальність» (1919 р.), «Земна куля і досягнення миру» (1943 р.).

Зміст головних ідей вченого, внесок в політичну думку.

В 1904 р. видана його головна праця «Географічна вісь історії» в якій Г. Маккіндер вводить поняття Хартленда. Часто саме публікація цього твору розглядається як початок геополітики як науки, хоча сам Г. Маккіндер не використовував цей термін.

Маккіндер Гарольд

Хартлендом («серцевинна земля») Г. Маккіндер назвав центральну частину Євразії, навколо якої розташовані внутрішня дуга (Європа – Аравія – Індокитай) та периферійна дуга (Америка – Африка – Океанія). Особливо варто відзначити, що до периферії Г. Маккіндер відніс і Сполучені Штати Америки.

Г. Маккіндер, на відміну від більшості своїх співвітчизників, надавав більше для геополітичного становища держави значення земної маси, ніж морського могутності. У 1919 р., відразу після закінчення Першої світової війни виходить другий його працю – «Демократичні ідеали та реальність», де він сформулював свою максиму наступним чином: «Хто контролює Східну Європу, той командує Хартлендом; хто контролює Хартленд, той командує Світовим островом (тобто Євразією та Африкою); Хто контролює Світовий острів, той командує світом».

У 1943 р. виходить остання, третя праця Г. Маккіндера – «Земна куля і досягнення миру», де кардинально переглядається майбутнє світовий устрій після закінчення Другої світової війни. У своїй роботі Г. Маккіндер вводить нову геополітичну вісь – США, обґрунтовує ідею геополітичних блоків і передбачає становлення двополярного світу, що обертається навколо двох протилежних одна одній осей: Сполучених Штатів і Радянського Союзу (Хартленда). Тому Г. Маккіндера прийнято вважати основоположником теорії атлантизму.

Маркс Карл

Маркс Карл (1818-1883 рр.) – мислитель, німецький економіст, філософ і політичний діяч, творець (разом з Ф. Енгельсом) марксизму.

Основні праці: «Економічно-філософські рукописи» (1844 р.), «До критики гегелівської філософії права» (1844 р.), «Святе сімейство» (1845 р.), «Німецька ідеологія» (1845-1846 рр.), обидві спільно з Ф. Енгельсом, «Злиденність філософії» (1847 р.), «Класова боротьба у Франції з 1848 по 1850 р.» (1850 р.), «Вісімнадцяте брюмера Луї Бонапарта» (1852 р.), «Громадянська війна у Франції (1871 р.), «Критика Готської програми» (1875 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок у політичну думку. К. Маркс розробив принципи матеріалістичного розуміння історії (історичний матеріалізм), теорію доданої вартості, досліджував розвиток капіталізму і висунув положення про неминучість його загибелі і переходу до комунізму в результаті пролетарської революції. Ідеї К. Маркса справили значний вплив на соціальну думку і історію суспільства в кінці XIX-XX ст.

Мейо Елтон

Мейо Елтон (1880-1949 рр.) – американський психолог і соціолог, один з засновників американської індустріальної соціології та доктрини «людський відносин».

Основні праці: «The Human Problems of an Industrialized Civilization» (1933 р.)

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. Е. Мейо пояснював виробничі конфлікти

не тільки економічними, скільки психологічними причинами. Будь-який індивід страждає від ірраціональних проявів і фантазій, які можуть не надавати серйозного впливу на цільну особистість, можуть взаємодіяти з фантазіями інших людей, приводячи до конфліктів у промисловості і в суспільстві. Таким чином, страйки і політичні хвилювання масової демократії не є раціональними спробами домогтися збільшення заробітної плати або прийняття певної політичної програми. Вони являються вираженням прихованих мрій, і говорити, в даному випадку, слід саме про них, а не про політичні вимоги або «симптоми».

Мерріам Чарльз (1874-1953 рр.) – американський вчений, один з творців сучасної політичної науки.

Основні праці: «Політична влада: Її структура і сфера дії» (1934 р.), «Що таке демократія?» (1941 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. У своїх роботах вчений розвинув бихевиористський підхід до вивчення політичних явищ. Розробляючи нову методологію наукового аналізу, Ч. Мерріам обґрунтував необхідність міждисциплінарних досліджень, широкого використання кількісних методів, наполягав на тісному зв'язку політичної науки з дійсністю. Всі ці питання широко висвітлені в його книзі «Нові аспекти політики» (1925 р.). Ч. Мерріам стояв біля витоків формування нових напрямів політичних досліджень, внісши великий внесок у вивчення феномену політичної влади та теорії демократії.

Вчений вважає, що «можна підсумовувати досягнення у області політичних досліджень, одержані за час популярності теорії природного права, тобто приблизно за сто років, таким чином:

1. Прагнення до порівняння різних типів політичних ідей, інститутів, процесів, до вивчення їх схожості і відмінності.

2. Прагнення до глибшого аналізу економічних сил і їх відношення до політичних процесів, деколи аж до економічної інтерпретації всіх політичних явищ. При цьому порівняльна легкість кількісного вимірювання певних економічних фактів в значній мірі полегшує процес, насправді означаючи розширення «економічного» за межі загальноприйнятого вживання цього терміну.

3. Прагнення до розгляду соціальних сил в їх зв'язку з політичними процесами. Часом це приймає форму соціальної інтерпретації всіх політичних фактів.

4. Прагнення до дослідження географічного середовища і її впливу на політичні феномени і процеси.

5. Прагнення до глибшого вивчення маси фактів етнічного і біологічного характеру і їх відношення до політичних сил.

6. Узяті разом, ці устремління встановлюють інше відношення між політичними феноменами і всім їх оточенням, як соціальним, так і фізичним. Аналогічні дослідження були зроблені свого часу Ж. Боденом і Ш.-Л. Монтеск'є, проте вони носили спрощений характер в порівнянні з попередніми, детальнішими і ретельнішими розробками.

7. Прагнення до вивчення походження політичних ідей і інститутів. Це сумісний продукт історії і біології з властивим обом визнанням важливості історичного зростання і розвитку в еволюційній теорії життя. З середини дев'ятнадцятого століття вона панує над всією політичною думкою.

8. Загальне прагнення з'єднати дослідження з позицій навколишнього середовища (економічної, соціальної, фізичної), узятого в цілому, з генетичним

або еволюційним підходом може реалізуватися в глибокій і по суті революційній зміні політичного мислення. І це, безперечно, справедливо в порівнянні із статичною доктриною схоластики або з абсолютистськими тенденціями природничої школи мислення.

9. Прагнення до ширшого використання кількісного вимірювання політичних явищ. У деякому відношенні вимірювання прийняло форму статистики або математичного аналізу політичних процесів. Найважливіший захід, за допомогою якого це вимірювання здійснювалося, - перепис, що дав досліднику і аналітику величезну масу матеріалу. Можна назвати дві дисципліни, в яких кількісні методи застосовувалися з особливим успіхом. Це антропологія і психологія, де в даному відношенні досягнуті помітні результати.

10. Політична психологія була ознакою, але не одержала за весь цей час відповідного розвитку. Всі ці тенденції, узяті разом, складають, можна сказати, найважливіші зміни в природі політичного мислення аж до сьогодення.

Для дослідника політики ще важливіша інтеграція соціальної науки з досягненнями того, що називається природною наукою, – возз'єднання природних і «неприродних» наук. Все більше і більше стає ясно, що останнє слово в поведінці людини належить науці, що соціальні і політичні наслідки застосування природознавства надзвичайно важливі. Часом здається, що це краще засвоїли учені-природники, ніж суспільствознавці. які деколи вважають маловірогідним науковий соціальний контроль за поведінкою людей».

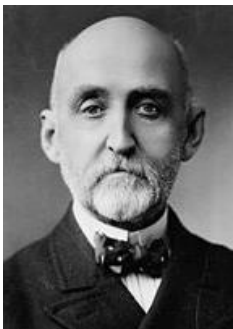

Мертон Роберт Кінг (1910-2003pp.) – американський соціолог, один з засновників школи структурно-функціонального аналізу.

Основні праці: «Social Theory and Social Structure» (1949p.), «On the Shoulders of Giants: A Shandean Postscript» (1965p.), «The Sociology of Science» (1973p.), «Sociological Ambivalence» (1976p.), «On the Shoulders of Giants: A Shandean Postscript» (1985p.), «The Matthew effect in science. Science 1959 p. 1959-1963pp.» (1968p.), «The Travels and Adventures of Serendipity: A Study in Sociological Semantics and the Sociology of Science» (2004p.)

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку: Р. Мертон вважається одним з класиків структурного функціоналізму. За допомогою цієї парадигми він обґрунтував конкретні теорії – соціальної структури і аномії, науки, бюрократії. Ця парадигма орієнтована на теорію середнього рівня. Основними поняттями теорії структурного функціоналізму Р. Мертона є «функція» і «дисфункція». Функції – по Р. Мертону, ті спостережувані наслідки, які служать саморегуляції даної системи або

пристосуванню її до середовища. Дисфункції – ті спостережувані наслідки, які ослаблюють саморегуляцію даної системи або її пристосування до середовища. Три постулати, які Р. Мертон вважав «спірними і непотрібними для функціональної теорії»: «функціональна єдність», «функціональна універсальність» функціональна обов'язковість (примусовість). Р. Мертон виступив продовжувачем Е. Дюркгейма, значно доповнивши його концепцію соціальної аномії. Великий вплив на погляди Р. Мертона зробили П. Сорокін, який намагався наповнити соціологічне теоретизування матеріалами емпіричних і статистичних досліджень, і П. Лазарсфельд, що розробляв проблематику методології вживання соціальних і емпіричних наук в соціологічних дослідженнях.

Мехен Альфред

Мехен Альфред Тайер (1840-1946 рр.) – американський військовий морський теоретик і історик, контр-адмірал (1906 р.), один із засновників геополітики.

Автор праць з великим фактичним матеріалом, які сформулювали закономірності війни на морі. Одночасно з англійським військово-морським теоретиком та істориком

Ф. Х. Колумбом обґрунтував теорію «морської могутності», або «морської сили». Відповідно до цієї теорії, завоювання панування на морі визнавалося основним законом війни і метою, що забезпечує перемогу над супротивником і завоювання світового панування.

Основні праці: «Затоки та внутрішні води. Військово-морський флот в Громадянській війні.» (1883 р.) ; «Вплив морської сили на історію, 1660-1783» (1890 р.); «Адмірал Фаррагут» (1892 р.); «Інтерес Америки в морській силі, сьогодення і майбутнє» (1890-1897 рр.); «Життя Нельсон: втілення морської могутності Великобританії» (1897 р.); «Історія війни в Південній Африці, 1899-1900 рр.» (1900 р.); «Типи морських офіцерів Мальовані з історії британського флоту» (1893-1901 рр.); «Морська сила в своїх відносинах до війни 1812 року» (1905 р.); «З Парус в пару, Спогади про морський життя» (1906 р.) (англ.); «Основні операції військово-морських сил у війні за незалежність американських. (1913 р.); «Уроки війни з Іспанією: та інші предмети» (1899 р.); «Вплив морської сили на французьку революцію, 1793-1812 рр.».

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. Основні положення його теорії містяться в серії «морської могутності», особливо в першому і найважливішому праці «Вплив морської могутності на історію 1660-1783 рр.» виданому в 1890 р. Структура усіх книг серії однакова: спочатку

постулюється якісь принципи, у наступних розділах розглядається підтверджує їх історичний матеріал.

Відштовхуючись від успіхів Англії в епоху Великих відкриттів, А. Мехен проаналізував причини, що привели Англію до перемоги, і оголосив їх необхідними і достатніми.

Виділивши головні, з його точки зору, фактори, А. Мехен зводить їх до декількох простими принципами, доводячи, що інші історичні явища для морської могутності другорядні.

1. Море не бар'єр, а дорога. Кожен, хто розглядає море як засіб ізоляції, як дуже широкий «кріпак рів» між собою і сусідом, в кінці кінців виявляє, що сусід вже поставив море собі на службу. Тобто ізоляціоніст незмінно програє, так як добровільно віддає всі вигоди того, хто бачить у море засіб обміну.

2. Володіння морем вирішує справу. Починаючи від Пунічних воєн, А. Мехен вважав що той, хто володів морем, був здатний не тільки здобувати перемоги, але і користуватися їхніми плодами, і як вища мета – створювати життєздатні світові імперії. По ньому, Ганнібал, Олександр, Наполеон – приклади зворотного. Тобто, не розуміючи важливості володіння морем, вони не утримали свої імперії, незважаючи на військовий таланти.

3. Морська міць – шлях до володіння морем. За А. Мехеном, вона полягає в свободі користування морем, і заборону користування ним для противника. Обидва завдання забезпечуються сильним флотом - в першу чергу військовим, але також і торговим.

4. Основа морської могутності – на суші. Як підтримуюча флоти економіка, так і бази, колонії та стратегічно важливі території - її необхідні складові. При цьому він, зокрема, постійно виступав за необхідність набуття морської могутності Сполученими Штатами, у тому числі сполучення між двома океанами через Панамський канал (тоді ще не збудований).

5. Оборона своїх берегів починається біля берегів противника - вирішальний характер настання і глобальний характер війни.

6. Важливість «великої битви» – війна вирішується генеральною битвою.

7. Другорядний, нерішучий характер крейсерської війни проти торгівлі.

Висновки А. Мехена:

- Суть війни полягає в боротьбі за морське панування
- Головне увага повинна приділятися лінійному флоту – який, у свою чергу, повинен прагнути знищити лінійний флоту противника в одному генеральний бій. За А. Мехеном, Трафальгар вирішив результат Наполеонівських воєн.

– Потрібні свідомі, послідовні зусилля уряду в досягненні цієї мети як під час війни, так і до неї. Тобто, морська міць повинна бути частиною великої політики.

– Якщо морське панування забезпечено (читай - лінійний флоту противника знищений), то забезпечена і захист торгівлі.

На ділі французький флот при Трафальгарі (1805 р.) був розбитий, але не був повністю знищений. Однак А. Мехен стверджує, що подальша блокада його в портах англійцями була наступальним дією, і дала той же ефект. Чому війна тривала ще 10 років після цього, він не пояснює.

Торкаючись війни на комунікаціях, А. Мехен визнає, що повністю блокувати крейсери та приврати неможливо, і конвоювання все ж таки необхідно, але не на шкоду генеральної битви.

Теорія А. Мехен швидко знайшла визнання. У неї знайшлося чимало прихильників, причому у високих ешелонах влади. У Вікторіанській Англії теорія стала офіційною точкою зору на майбутню морську війну. При цьому лорди адміралтейства охоче брали принцип верховенства лінійного флоту, але повністю відмітали конвої для захисту торгівлі. У прямому протиріччі з А. Мехен, вони заявляли, що перемога в генеральному бою сама по собі стане захистом, і зробить конвоювання непотрібним. Підводний човен була оголошена «не-англійською», «не-джентльменською» машиною, і лорди вмовляли себе і країну, що ніхто не вдасться до такого «варварському» зброї. Наполегливість в цьому пункті коштувало торговельному флоту Англії у Першій Світовій війні невиправдано великих втрат.

Швидко озброюватися Німеччина теж поділяла погляди А. Мехен. Найвпливовішими прихильниками були морський міністр А. фон Тірпіц, і під його впливом – кайзер Вільгельм II. Єдиною відмінністю від англійських поглядів було визнання факту, що Німеччина перебуває в ролі наздоганяючої країни, і тому повинна прагнути розколоти англійський флот до генеральної битви, щоб потім розбити його по частинах. Тільки після того, як Ютландська бій не принесло рішучої перемоги нікому, Німеччина радикально поміняла морську стратегію.

У Сполучених Штатах найвідомішим прихильником був президент Т. Рузвельт, який особисто знав А. Мехен по лекціях у Військово-морському коледжі. Два його дітища – Панамський канал і Великий Білий флот – з'явилися в повній відповідності з поглядами А. Мехен. До початку війни у Військово-морському Комітеті США вважалося загальновизнаним, що:

Міць флоту вимірюється числом і боєздатністю великих бойових кораблів, а саме лінкорів. Незважаючи на результати Ютландської битви, в міжвоєнний період морські держави не відмовилися від уявлення про великих кораблях як

основі флоту. Лінкорів, як і раніше приділялася головна увага. Так, в Англії на авіаносці дивилися лише як на засіб пошкодити, уповільнити лінкори противника, щоб змусити їх до артилерійського бою.

Німеччина, вимушена за умовами Версальського миру припинити будівництво лінійного флоту і розглядати війну легкими силами, тим не менш зберегла мрію. Особисто А. Гітлер не надавав боротьбі на морі першорядного значення, але військово-морське керівництво, і перш за все адмірал Еріх Редер, ухопився за будівництво «великого флоту», як тільки Гітлер у 1935 р. дав йому таку можливість.

Італія, традиційно відрізнялася швидкими кораблями, свідомо зосередилася на створенні лінкорів зі швидкістю на 1 ÷ 2 вузла вище британських і французьких, закинувши авіаносці і відсунувши на останнє місце підводні човни.

Японія, слідуючи за іншими, довела ідею лінкора до крайнього вираження. Створені нею лінійні кораблі типу «Ямато» залишилися неперевершеними за розміром, калібру знарядь і товщині броні.

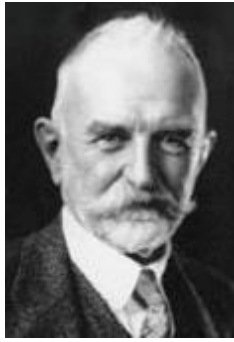
Досвід Другої Світової війни виявив провідну роль підводних човнів та авіації, і змусив флоту перебудовуватися на ходу. Однак останнім і самим затятим прихильником ідей Мехен виявився Радянський Союз, точніше, особисто Сталін. Вже в повоєнні роки, ігноруючи досвід війни, він наказав створити флот, в основі якого були б 5 лінкорів, так званий план «5-25-250». Здійснення плану припинилося тільки зі смертю Сталіна. Теорія А. Мехена породила безліч послідовників. Спроби пристосувати її до сучасних умов не припиняються з моменту її опублікування. Хоча досвід двох світових війн показав неспроможність принципів «великої битви» та «другорядності крейсерською війни», дослідження, подібні, продовжують виходити. Причина - прагнення створити струнку теорію і спокуса пояснити складне явище простими причинами.

Частина принципів і висновків А. Мехен залишилися актуальними, в той час як інші застаріли або опинилися лише частково вірними. Наприклад, де у А. Мехен йдеться про «обороні своїх берегів біля чужих», у Тангреді:

Америка – це острів. Великий, але все ж острів. Наша здатність впливати на світові події залежить від здатності застосовувати всі можливості наших кораблів – у будь-який момент і в будь-якому місці.

У всіх наявних «маханіанських» теорій є спільний недолік – вони залишають частину фактів поза розглядом, і тому годяться як пояснення минулого, але не як інструмент для планування в майбутньому.

Ім'я «USS Mahan» носили послідовно 4 американських есмінця. У Військово-морській Академії в Аннаполісі є корпус його імені (англ. Mahan Hall).

Мід Герберт

Мід Джордж Герберт (1863-1931 рр.) – американський філософ і соціолог, представник Чикагської соціологічної школи, один з засновників символічного інтеракціонізму.

Основні праці: «Разум, я и общество» (1934 р.), «Философия действия» (1938 р.)

Зміст головних ідей і концепцій вченого, внесок в політичну думку. Суспільство і соціальний індивід (соціальне конститууються в сукупності процесів межиндивідуальних взаємодій. Стадії прийняття ролі іншого, інших («узагальненого іншого»)) – етапи перетворення фізіології організму в рефлексивне соціальне «Я». Походження «Я», таким чином, цілком соціально, а головна його характеристика - здатність ставати об'єктом для самого себе, причому зовнішній соціальний контроль трансформується в самоконтроль.

Таким чином, основне поняття символічного інтеракціонізму – взаємодія (інтеракція). І взаємодія це являє собою обмін символами. Символічний інтеракціонізм (Дж. Мід, Ю. Хабермас, Х. Блумер), взявши за основу погляди Г. Зіммеля, розвинув його ідею про суспільство як побудованому на обміні жестами і символами: інтеракції здійснюються за допомогою мови, через обмін жестами, символами. Для розуміння людської поведінки необхідне пізнання внутрішнього символічного сенсу (коду, втіленого насамперед у мові, зрозумілій учасникам взаємодії) – розкриття значущих символів комунікативного спілкування. Використання комунікативних символів припускає, що всі учасники взаємодії адекватно розуміють цей умовний мову і тим самим успішно спілкуються один з одним. Завдяки значущим символам люди легше представляють наслідки своєї поведінки з точки зору інших і легше адаптуються до їх очікувань.

Щоб взаємодіяти, люди повинні інтерпретувати значення та наміри інших. Це здійснюється за допомогою процесу, який Дж. Мід визначив як «прийняття ролі». Процес прийняття ролі передбачає, що індивід шляхом уяви ставить себе на місце людини, з якою здійснюється спілкування. Через прийняття ролі індивіди розвивають «самість» – здатність людей представляти себе в якості об'єктів своєї власної думки, що забезпечує перетворення зовнішнього соціального контролю в самоконтроль.

Дж. Мід розрізняє два аспекти формування самості:

1. Я – це те, що я думаю про інших і про себе, це мій внутрішній світ.
2. Мені – це те, що, на мою думку, про мене думають інші, це моя зовнішня соціальна оболонка, як я її собі уявляю.

Індивід, вважає Дж. Мід, розвиває самосвідомість в момент, коли він бачить себе так, як його бачать інші. Поняття самості не є вродженим, його походження цілком соціально.

Задумайтесь, що відбувається, коли ви роздумуєте, задати або не поставити запитання професору, що читає у вас на курсі лекції. Ви думаєте: «Якщо я задам запитання, він вважатиме мене тупицею. Краще вже промовчати », тобто ви уявляєте ставлення професора до студентів. При цьому ви як би берете на себе роль професора і дивіться на самого себе як на об'єкт, або «мене». Саме ви, діючи в якості суб'єкта, або «я», вирішуєте, що задавати питання не стоїть.

Стадії соціалізації в ранньому віці:

- Стадія імітації, на якій дитина повторює (копіює) окремі дії, притаманні тій чи іншій ролі, наприклад, укладає ляльку або прикладає до неї стетоскоп.

- Ігрова стадія (стадія індивідуального играння ролі) (playstage), на якій дитина грає цілісну роль, але в «соціальної групи» своїх іграшок (тато, мама, лікар, і тому подібне). На цій стадії і відбувається «прийняття ролі іншого».

- Стадія гри (колективного играння ролей) (gamestage), де дитина разом з іншими починає здійснювати впорядковане взаємодія між різними дійовими особами, наприклад, коли група дітей 5-8 років розподіляє будь ролі: «дочки-матері», «козаки-розбійники», «Штірліц-Мюллер» і тому подібне.

«Значущі інші» – люди, що грають вирішальну роль в процесі соціалізації, чий судження, дії є зразком при формуванні наших власних суджень, думок, ліній поведінки.

Мілл Джон

Мілл Джон (1773-1836 рр.) – британський філософ, політичний економіст.

Основні праці. «Про предмет політичної економії та про її метод» (1836 р.), «Про деякі нерозв'язані питання політичної економії» (1844 р.), «Основи політичної економії і деякі аспекти їх застосування до соціальної філософії» (1848 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. Дж. Мілля:

- вказував на необхідність органічного поєднання дедуктивного і індуктивного методів у процесі дослідження. Дж. Мілля вважав, що висновки дослідників справедливі лише тоді, якщо можуть бути перевірені індуктивним (дослідно-емпіричним) шляхом. Вчений заперечував універсальний прикладний характер наукових висновків;

– звужував предмет політичної економії позитивною стороною, характеризував його тільки як абстрактну науку. Дж. Мілль попереджав, щонормативна сторона може застосовуватися лише з відповідними застереженнями;

– стверджував, що предметом політичної економії є «багатство, дослідження його сутності, законів виробництва і розподілу»;

– визначав багатство сумою благ, які купуються і продаються на ринку. На думку Дж. Мілля, «річ, за яку нічого не можна отримати взамін, якою би корисною чи необхідною вона не була, не є багатством. Наприклад, повітря, хоча і є абсолютною необхідністю для людини, на ринку ніякої ціни немає, тому що його можна отримати практично задарма»;

– висунув на перший план «закони виробництва» і «закони розподілу», та різко протиставив їх. На думку Дж. Мілля, закони виробництва вічні, незмінні і подібні «фізичним істинам»,... "в них немає нічого, що б залежало від волі". А закони розподілу, оскільки ними керують «людські інституції», є такими, «якими їх роблять думки і бажання правлячої частини суспільства, і дуже різноманітні в різні століття і в різних країнах»

– проаналізував економічну роль держави. Дж. Мілль засуджував політику протекціонізму, а також надмірного, необґрунтованого втручання в економічні процеси. Разом з тим вчений був переконаний, що система вільної конкуренції не завжди може забезпечити розв'язання усіх економічних проблем, оскільки існують такі сфери господарської діяльності, які не гарантують індивіду отримання достатнього прибутку. Тому у деяких випадках втручання держави є бажаним. На думку вченого, держава повинна взяти на себе витрати по створенню інфраструктури, розвитку науки і системи соціального забезпечення, залишити за собою такі обов'язки як законодавче регулювання відносин власності, здійснення судочинства, стягування податків тощо;

– обґрунтовував необхідність удосконалення суспільного устрою. Дж. Мілль вважав, що найкращим станом людства було би таке, коли ніхто не бідний, ніхто не прагне стати багатшим, і немає ніяких причин побоюватися бути відкинутим назад через зусилля інших проштовхнутися вперед; — заклав основоположні принципи для реформізму, розробив власні рекомендації соціального реформування суспільства. Дж. Мілль пропонував ліквідувати найману працю на засадах удосконалення системи (інституту) приватної власності шляхом створення кооперативно-виробничих асоціацій. Це, на думку вченого, дозволило б подолати суперечності між власниками капіталів і найманими робітниками і замінити їх відносинами партнерства. Умови рівності і

колективного володіння капіталом і здійснення робіт сприяли б швидкому зростанню продуктивності праці.

Дж. Міллс писав: «недостатньо мати охорону тільки від урядової тиранії, але необхідно мати охорону і від тиранії пануючої в суспільстві думки чи почуття, від властивого суспільству тяжіння, хоч і не кримінальними заходами, насильно нав'язувати свої ідеї і свої права тим індивідам, які з ним розходяться у своїх поняттях... Є межа, далі якої суспільна думка не може законно втручатись в індивідуальну незалежність; слід встановити цю межу, слід охороняти її від порушень – це так само необхідно, як необхідна охорона від політичного деспотизму... Все, що знищує індивідуальність, є деспотизм».

Міллс Чарльз

Міллс Чарльз Райт (1916-1962 рр.) – американський соціолог і публіцист.

Основні праці: «Письмо к новым левым», «Слушайте, янки: Революция на Кубе» (1960 р.), «Белые воротнички: Американский средний класс» (1951 р.), «Властвующая элита» (1959 р.), «Причины Третьей мировой войны» (1958 р.), «Социологическое воображение» (1959 р.) «Властвующая элита» (1959 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. Опонуючи прибічникам плюралістичного підходу, Ч. Міллс головною ідеєю висунув тезу про однорідність еліти. Еліта – це прошарок людей, які займають стратегічні командні посади, складається з політиків, представників бізнесу і військових. Збіг основних інтересів дозволяє їм приймати спільні рішення, що мають наслідки для народу. Гомогенність еліти визначається близькістю біографій, спільністю стилю життя, системою цінностей, що поділяють. Ч. Міллс звернув увагу на такі засоби консолідації еліти, як шлюбні зв'язки; освіту, яку представники елітарних кіл отримують в одних і тих же престижних приватних школах, а потім і університетах; дружні зв'язки; членство в аристократичних клубах. Найважливіші рішення, на думку вченого, приймаються головним чином у межах неофіційного спілкування. Ч. Міллс зробив висновок про неможливість існування відкритих еліт: рекрутування в еліту здійснюється зі свого власного середовища. Доступ же до неї для представників не елітарних верств утруднений багатьма соціальними бар'єрами. Ч. Міллс відкинув тезу прибічників плюралістичної теорії про розосередження влади між групами. На відміну від них, він вважав, що тенденцією сучасного суспільства є концентрація влади в руках

єдиної еліти. Розглядаючи суспільство у вертикальному розрізі, Ч. Міллс виділив еліти як вершину піраміди влади. На середньому рівні знаходяться групи тиску на уряд, про яких розмірковують прибічники плюралістичних теорій. В основі піраміди розташована неорганізована маса рядових громадян, які лише підпорядковуються волі інших і практично не здійснюють впливу на еліту.

Крім політичної еліти, пануюча еліта входять також в економічну, культурну, ідеологічну, наукову, інформаційну та військові еліти. Економічна еліта – соціальна верства, до складу якого представників великого капіталу, великих власників. Ідеологічна, інформаційна еліта – провідні представники гуманітарних наук, освіти, ЗМІ, які виконують у суспільстві функцію формування світоглядних позицій, ціннісними орієнтаціями, ідей переконань людей. Військова еліта. Ступінь її впливу громадське життя визначається рівнем мілітаризації країни, характером політичного режиму. Культурна еліта включає найавторитетніших і вельми впливових діячів мистецтва, освіти, літератури, представників творчої інтелігенції. Наукова еліта включає найбільш обдаровану частину інтелектуальної еліти. Її роль визначається ступенем на такі процеси, як розвиток науки й техніки, науковий і технічний прогрес. децентралізації політичних рішень, відродженню прямий демократії. Інформаційне суспільство створює умови для реалізації тенденції розширення участі мас під управлінням політичної життям суспільства, на формування компетентного поінформованого громадянина.

Фактично Ч. Міллс започаткував теорію «плюралізму еліт» у суспільстві, який є наслідком соціальної стратифікації, а кожна страта фактично виокремлює та формує власну еліту. Кожна з елітарних груп здійснює панування і контроль у своїй галузі діяльності, але в той же час не здатна домінувати у всіх сферах життя суспільства. Між ними виникає конкуренція, що запобігає монополізації влади і засобів контролю.

Міхельс Роберт (1876-1936 рр.) – історик, економіст і соціолог. За походженням німець, в 1926 набрав італійське громадянство. З 1903 викладав історію, економіку і соціологію в університетах Брюсселю, Базеля, Риму, Туріну і Перуджі.

Основні праці. «До соціології партійності в сучасній демократії» (1911 р.), «Соціологія політичних партій в умовах демократії» (1911 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. Теоретичні доробки Р. Міхельса склали основу макіавеллівського підходу до аналізу еліти. Для цього підходу характерний розгляд еліт як правлячого класу,

незважаючи на моральні чи інші якості людей, що входять до її складу. Головний акцент робиться на ролі еліти у суспільстві, на параметрах групової згуртованості (зокрема, досліджується роль елітарної свідомості і дотримання установлених «правил гри»), на механізмі функціонування (зміна еліти, внутрішньо елітарна боротьба).

Для цієї школи елітології характерно також:

- визнання невідворотності елітарності будь-якого суспільства;
- розгляд еліти як групи осіб, що володіють певними ресурсами і отримують матеріальні і нематеріальні цінності у максимальному розмірі.

Р. Міхельс у своїй праці «Соціологія політичних партій в умовах демократії», дослідивши соціальні механізми, що породжують елітарність суспільства, зробив висновок, що причини ховаються не в якостях людей, а в сутності самої організації: будь-яка організаційна система вимагає виділення керівного апарату і невідворотно відтворює олігархію. Виділення елітарних груп у сучасному суспільстві, де значну роль відіграють партії, він назвав «залізним законом олігархізації». Сама еліта, в розумінні Р. Міхельса, – це активна меншість, що намагається вийти з-під контролю громадян і підпорядковує політику власним інтересам. Дослідник робить висновок, що демократія навряд чи здійсненна, тому що обов'язково перетворюється в олігархію.

Р. Міхельс причиною елітарності вбачав у організаційній структурі суспільства. У праці «До соціології партійності в сучасній демократії» (1911 р.) він доводив, що суспільство не може функціонувати без великих організацій, а керівництво такими організаціями не можуть здійснювати всі їхні члени, більшість яких є некомпетентними, пасивними й байдужими як до повсякденної діяльності організацій, так і до політики в цілому. Ефективність функціонування великих організацій потребує виокремлення керівної меншості, яка, маючи спеціальну освітньо-професійну підготовку, формулює програми, готує вибори і управляє фінансами тощо. Ця меншість поступово виходить з-під контролю рядових членів, відривається від них і підпорядковує політику власним інтересам, піклуючись передусім про збереження свого привілейованого становища. Так з необхідністю «залізного закону олігархічних тенденцій» в організаціях і суспільстві в цілому виокремлюється керівна меншість – еліта. Будь-яким, навіть демократичним суспільством завжди фактично править олігархічна елітарна група. Демократія як безпосередня влада мас неможлива суто технічно й недоцільна з огляду на некомпетентність мас і їх байдуже ставлення до політики.

Р. Міхельс заперечував закон циркуляції еліт, вважаючи, що еліта виступає як єдина згуртована сила, бо різні її групи мають спільний інтерес – збереження свого панівного становища. Хоча між представниками еліти й точиться неперервна боротьба, для мас вона є прихованою. А тому потрібно говорити не

про поділ еліти на правлячу й не правлячу, а про поділ суспільства на еліту як панівну привілейовану касту і маси як «демократичну декорацію».

В основній праці Р. Міхельса «К соціології партії в умовах сучасної демократії. Дослідження олігархічних тенденцій, діючих в житті груп», яка після свого виходу у світ була визнана класикою і навколо неї довгий час точились дискусії, розроблено так званий «залізний закон олігархічних тенденцій», діючий на думку Р. Міхельса у всіх організаціях, у тому числі і в партіях.

У праці Р. Міхельса виділено 10 значень терміну «олігархія»:

1. поява керівництва;
2. поява професійного керівництва і його стабілізація;
3. формування бюрократії;
4. централізація керівництва;
5. переорієнтація цілей з кінцевих на поточні цілі;
6. посилення ідеологічного режиму;
7. наростаюча різниця між інтересами керівництва і членів партії;
8. зниження ролі членів партії в прийнятті рішень;
9. кооптація лідерів партійної опозиції в ряди існуючого керівництва;
10. орієнтація партій на підтримку всіх виборців, а не тільки власного класу.

Говорячи про «залізний закон олігархічних тенденцій» Р. Міхельс має на увазі, що влада в партії зосереджена в руках керівництва, який підтримується професійним, платним апаратом.

Отже, з точки зору соціології політичних відносин за Р. Міхельсом слід визнати визначені заслуги. Р. Міхельс був ініціатором утворення соціології партії і його праці знайшли продовження у роботах серед інших вчених, котрі займаються емпіричними дослідженнями в цій області. Теоретична концепція Р. Міхельса досі функціонує як теоретична платформа тієї течії критики марксизму, що виходить начебто із не зворотних процесів бюрократизації і олігархізації і на цьому підґрунті заперечує можливість демократії та соціалізму.

Отже, демократія перетворюється в арену «циркуляції партійних еліт». Критикуючи «фальшивий фасад» «західної демократії», Р. Міхельс фактично схвалював елітарну-олігархічну реальність епохи монополістичного капіталізму. Першочерговою задачею дня він вважав формування «гідної» партійної еліти. Оскільки Р. Міхельс розглядав соціал-демократичну партію як ідеальну мініатюру демократичного суспільства, то свої песимістичні висновки про закономірність олігархізації партії він поширював на можливості демократії взагалі. А тому що участь у керівництві всіх членів соціал-демократичної партії в рамках самої партії неможлива, то тим більше неможлива участь в управлінні державою всіх громадян. Ототожнюючи демократію з особистою участю мас в управлінні, як робив це попередник О. Острогорський, Р. Міхельс приходив до негативних

висновків щодо демократії взагалі і, як В. Парето і Г. Моска, – до політичного висновку про неминучість і бажаність як він стверджував під кінець життя правління еліти.

Мороз Валентин

Мороз Валентин Яколевич (1936 р.) – український історик, представник українського національного руху, дисидент, автор понад 30 книжок.

Основні праці: «Серед снігів» (1969 р.), «Хроніка опору» (1969 р.), «Мойсей і Датан» (1969 р.), «Україна у XX столітті. Етап перший 1900-1920 рр.» (2006 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. В. Мороз вірив, що вільна думка може розвиватися і в умовах пом'якшеної тоталітарної системи, що така система може впасти під натиском саме такої не стриманої думки.

Русифікація, чим вона загрожувала українській нації, проблеми суспільної моралі, проблеми тодішнього національного буття, роздуми над тим, що може українська інтелігенція, чи готовий безпаспортний український селянин до активного опору режимові – ось основна проблематика і зміст тих статей, які давно, спочатку на Заході, а потім і в Україні були визнані хрестоматійними пам'ятками української суспільної думки XX ст. А. Сахаров назвав В. Мороза в числі тих, хто мав би розділити з ним Нобелівську премію миру.

У своєму виступі на закритому суді у 1970 р. В.Я. Мороз сміливо заявляв, що він не збирається доводити свою невинність, що його судять не за провину, а за переконання, за вільну думку, пророчо передбачав, як зросте інтерес до того, що було українським дисидентством, як це розбудить суспільну думку і приведе до великого опору.

Мосс Марсель

Мосс Марсель (1872-1950 рр.) – французький етнограф і соціолог, племінник і учень Е. Дюркгейма.

Отримав філософську освіту в університеті в Бордо. Співпрацював з журналом «Соціологічний щорічник» з початку його видання (1898 р.). Завідував кафедрою історії релігій «нецивілізованих народів» у Еколь, практик. З 1931 р. – Професор в Колеж де Франс.

Основні праці: « Нарис про природу і функції жертвопринесення» (1899 р.), «Про деякі первісних формах класифікації» (1903 р.), «Нарис загальної теорії магії» (1904 р.), «Нарис про сезонні зміни в ескімоському товаристві» (1906 р.), (за участю О. Беша), «Обов'язкове вираження почуттів» (1922 р.), «Реальні і практичні зв'язки між психологією і

соціологією» (1924 р.), «Нарис про дар. Форма і підставу обміну в архаїчних суспільствах» (1925 р.), «Фізичне вплив на індивіда колективно навіяна думки про смерть» (1926 р.), «Поділу і пропорції поділок соціології» (1927 р.), «Цивілізації: елементи та форми» (1929 р.), «Соціальна зв'язок в полісегментарна товариства» (1932 р.), «Фрагмент плану загальної дескриптивної соціології» (1934 р.), «Техніки тіла» (1935 р.), «Про однієї категорії людського духу: поняття особистості, поняття «я»» (1938 р.), «Техніки та технологія» (1941 р.) .

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. Вже в ранній період творчості М. Мосс виявив інтерес до первісних релігій. Йому вдалося також розкрити специфіку відносин обміну (безпосереднього обміну матеріальними благами – їжею, знаряддями праці, а також жінками, престижними прикрасами та інші) у архаїчних суспільствах:

по-перше, обмін здійснювався завжди як дарування, що мало взаємний, двосторонній характер, йому надавався великий моральний сенс.

по-друге, матеріальна сторона обміну – це лише одна з його сторін, опора для затвердження соціального стану, престижу: групи або індивіди, які вступають в матеріальний обмін, обмінюються також символами різних областей суспільства – політичної, юридичної, естетичної.

Характерний для М. Мосса цілісний багаторівневий підхід до суспільних взаємодій мав у нього продовження і в цілісному підході до людини: він першим звернув увагу вчених на те, що в різних суспільствах властиві специфічні фізичні, фізіологічні прояви – «техніки тіла». Ідеї М. Мосса зробили можливим перехід від суто соціологічної трактування ролі релігії і використання символів до вивчення людського мислення.

У науковій творчості М. Мосса, як і у діяльності всієї школи Е. Дюркгайма, можна виділити два етапи: перший – до початку першої світової війни, другий – 1920-1941 рр. Роботи першого періоду присвячені головним чином проблемам релігії, соціальної морфології та соціології пізнання.

Твори другого періоду присвячені проблемам загальної методології в соціології та етнології, «прикордонним» темами на стику різних наук про людину, та, нарешті, проблему обміну, що займає центральне місце в його дослідницької діяльності.

Мюрдаль Гуннар

Мюрдаль Гуннар (1898-1987 рр.) – шведський економіст, удостоєний в 1974 р. (спільно з Ф. фон Хайеком) Нобелівській премії з економіки.

Відомий як творець стокгольмської школи макроекономіки (або індустріально-соціологічного напрямку), ідеї якої перекликалися з кейнсіанством. Займався проблемами грошової

рівноваги, демографія, расовими стосунками в США, економікою країн «третього світу», питанням про можливість інтеграції світових економічних систем, проблемою убогості. Г. Мюрдаль – автор концепції «кумулятивної причинності», йому належить широке ходіння, що також отримало, розмежування – *ex ante* (планованих) і *ex post* (реалізованих насправді) заощаджень і інвестицій.

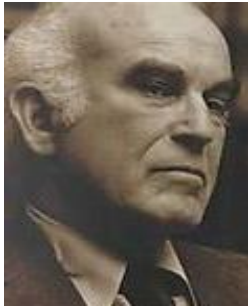
Основні праці: «Азіатська драма: Дослідження убогості народів» (1968 р.) «Денежное равновесие» (1939 р.). «Политический элемент в развитии экономической теории» (1956 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. Г. Мюрдаль відкинув чисто економічний підхід і проаналізував соціологічні, політичні, історичні, правові і інституційні основи поведінки білих відносно чорношкірих американців і рівним чином реакцію чорношкірих на расизм. «Американська дилема» не лише сформувала відповідну академічну думку, вона також надала глибоку і довготривалу дію на державну політику. Ретельне вивчення положення з дискримінацією в області освіти, наприклад, надало велику дію на вирішення Верховного суду Сполучених Штатів у справі «Браун проти Топекського управління освіти», по якій був затверджений принцип «роздільної, але рівної» освіти і поставлена поза законом расова сегрегація в державних школах.

В 1968 р. книги «Азіатська драма: дослідження бідності народів». Центральна теза цієї тритомної роботи полягала в тому, що лише глибокі реформи в області контролю над зростанням народонаселення, розподілу сільськогосподарських земель, охорони здоров'я і освіти можуть зумовити швидкий економічний розвиток країн Південно-східної Азії. Більш того, Г. Мюрдаль прийшов до висновку, що «м'які уряди» країн цього регіону були дуже слабкі, аби побороти те, що він називав «кумулятивними силами убогості». Згідно Г. Мюрдалем, іноземна допомога з боку Заходу, що може у ряді спеціальних випадків зіграти важливу роль, якщо вона буде вірно направлена, в цілому ж буде лише допоміжним чинником. Книга викликала всюди хвалебний резонанс за її неупереджений підхід і енциклопедично повну насиченість фактичним матеріалом, не дивлячись на те що висновки, витікаючи з неї, здавалися дуже песимістичними в порівнянні з тими, які містилися в «Американській дилемі».

В порівнянні з П. Семюелсоном, Дж. Дебре або К. Ерроу, Г. Мюрдаль, який називав себе «інституційним економістом», не надав істотної дії на головний потік економічної теорії. Зате його міжнародний вплив, навпаки, був колосальний, тому що він був одним з небагатьох економістів – Нобелівських лауреатів, який займався питаннями економічної і соціальної політики і добився вдосконалення широкого круга дисциплін в області суспільних наук.

На його думку, економіст, який не бере до уваги дії політичних і соціальних сил на економічні події, небезпечний. У своїй книзі «Проти течії: критичні нариси по економіці» (1973 р.) Г. Мурдаль критикував економістів головного потоку за ослаблення уваги до моральної основи економічної теорії. Наприклад, він стверджував, що віра в те, що конкурентні ринки («невидима рука» А. Сміта) характеризуються «оптимальністю», виправдання, якщо ігноруються проблеми розподілу.

Нісбет Роберт

Нісбет Роберт Олександр (1913-1996 рр.) – американський соціолог неоконсервативної орієнтації, професор Колумбійського університету.

Основні праці: «Современные социальные проблемы» (1961 р.), «В поисках общины» (1953 р.), «Социологическая традиция» (1966 р.), «Традиция и восстание: Историко-социологические очерки» (1968 р.), «Социальные изменения и история. Аспекты западной теории развития» (1969 р.), «Социальный союз: Введение в изучения общества» (1970 р.), «Социология Эмиля Дюркгейма» (1974 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. Творчість Р. Нісбета пов'язана з дослідженням девелопменталізму (ідей розвитку) в соціальній думці і аналізом порядку і дезорганізації в соціальній сфері. Головна ідея Р. Нісбета заключалася в тому, що революційні соціальні зміни ведуть до розпаду общини і общинних цінностей, в результаті чого авторитет втрачає значну частину соціальної підтримки. Також у своїх роботах Р. Нісбет досліджує широке коло соціальних, економічних і політичних проблем, але, в центрі його дослідницького інтересу завжди з'являються посередницькі («intermediate») соціальні структури – групи, асоціації і інститути, які є буфером між індивідом і державою.

Новгородцев Павло

Новгородцев Павло Іванович (1866-1924 рр.) – юрист, філософ, громадський та політичний діяч, історик, один з представників лібералістів в Росії.

Основні праці: «Криза сучасного правосвідомості» (1909 р.), «Політичні ідеали давнього і нового світу» (1910-1913 рр.), «Про громадському ідеалі» (1921 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. П. Новгородцев, критикує історичний

релятивізм в розумінні права, відстоював тезу про метафізично-етичні підстави «природного права» і затверджував необхідність «визнання абсолютних початків». У своїй світоглядній еволюції П. Новгородцев випробував вплив кантіанства і етично-правових ідей В. Соловйова. Визначенню ролі метафізичних принципів в історії правових відносин, фундаментальному зв'язку права і моральності, права і релігії були присвячені основні праці П. Новгородцева.

П. Новгородцев послідовно розвивав розуміння метафізичної природи особи, наполягаючи на тому, що «проблема особи корениться не в культурі або суспільних проявах особи, а в глибині її власної свідомості, в її моралі і релігійних потребах». У роботі «Про суспільний ідеалі» П. Новгородцев піддав радикальній філософській критиці різні типи утопічної свідомості. Із його точки зору, саме визнання необхідності «абсолютного суспільного ідеалу», що не зводиться ні до якої соціально-історичної епохи, «ступеня», «формації» і іншого, дозволяє уникнути утопічної спокуси, спроб практичного здійснення міфологем і ідеологем «земного раю». «Не можна в достатній мірі наполягати на важливості тих філософських положень, які витікають з основного визначення абсолютного ідеалу... Лише у світлі вищих ідеальних початків тимчасові потреби одержують виправдання. Але з другого боку, саме з причини цього зв'язку з абсолютним кожен тимчасовий і відносний ступінь має свою цінність... Вимагати від цих відносних форм безумовної досконалості значить спотворювати природу і абсолютного, і відносного і змішувати їх між собою».

Ньюмен Л. – представник емпіричної школи управління.

Основні праці: «Полевое исследование» (1999 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок у політичну думку.

Основним напрямом досліджень Л. Ньюмена є вивчення змісту праці і функцій керівників. Цей напрям значною мірою обумовлений тим, що дана школа затверджує професіоналізацію управління, тобто його перетворення на особливу професію. Праця керівника, на думку «емпіристів», має дві особливості: перша полягає в тому, що керівник повинен створити з наявних ресурсів достовірно цілісну єдність, а друга - в тому що в кожному рішенні і дії він повинен орієнтуватися на майбутнє, тобто на перспективи розвитку організації.

Незалежно від займаної посади кожен керівник виконує наступні основні функції:

- визначає цілі підприємства, можливі шляхи їх досягнення і на цій основі ставить перед працівниками підприємства конкретні завдання;
- організовує діяльність підприємства шляхом класифікації робіт, їх розподілу, створення відповідної структури, підбору і розставляння кадрів і т. д.;

– забезпечує стимулювання і координацію працівників, використовуючи заходи примусу і заохочення а також контроль на основі постійних зв'язків між керівниками і підлеглим. Представники даної школи управління багато уваги приділяють питанням централізації і децентралізації менеджменту, делегуванню відповідальності та ін. Одна з їх рекомендацій набула найбільш широкого поширення.

Цільове управління є постійно діючою системою визначення конкретних цілей для кожного працівника системи, що управляє. Спільно зі своїм керівником працівник встановлює цілі своєї діяльності на певний період, способи їх досягнення, методи і форми звіту про досягнуті результати. Таке цільове управління дозволяє точно вказати головні напрями діяльності працівника і чітко контролювати його роботу. При цьому цілі розробляються періодично, дозволяючи постійно концентрувати зусилля працівників на найбільш важливих завданнях.

В цілому «емпірична» школа сприяла постановці і рішенню ряду актуальних проблем управління, обумовлених об'єктивними потребами сучасного великого промислового виробництва, у тому числі класифікації і аналізу функцій управління, організації праці керівника, підбору і оцінці кадрів, визначенню структур управління та ін.

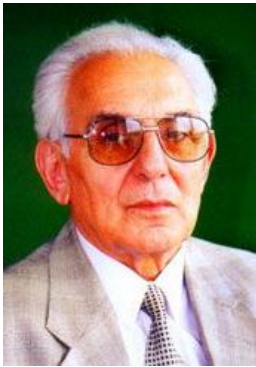

ОглоблинОлексаандр Петроович (1899-1992 рр.) – український історик, архівіст та політичний діяч, автор близько 1000 наукових праць. Під час окупації Києва – міський голова (вересень-жовтень 1941 р.). З 1944 р. – в еміграції. Серед його учнів – сучасний канадський історик Орест Субтельний.

1922 р. він одержав професорське звання, а після захисту у 1926 р. дисертації, першим з вітчизняних істориків був удостоєний наукового ступеня доктора історії української культури.

Основні праці: «Гетьман Іван Мазепа та його доба» (2003 р.), «Герб міста Києва» (1942 р.), «Люди старої України» (1959 р.), «Історія України. Короткий курс» (1941 р., спільно з С. Белоусовим, К. Гуслистим, Ф. Ястребовим, М. Петровським, М. Супруненьком).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. О. Оглоблин сприяв відновленню придушеної комуністами української ідентичності нації. При ньому почав виходити часопис «Літаври», що його редагувала Олена Теліга. Саме він ініціював збір архівних матеріалів про злочини комуністичного режиму.

Орзіх Марк Пилипович (1925 р.) – доктор юридичних наук, професор, викладач Одеської національної юридичної академії. Основні напрямки діяльності теорія і філософія права, державне управління і місцева самоврядування, конституційне право.

Основні праці: «Право и личность. Вопросы теории правового воздействия на личность социалистического общества» (1978 р.), «Конституційні основи подальшого розвитку соціалістичного державного управління» (1985 р.), «Соціалістичне право і особа» (1984 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку.

М. Орзіх, знаходить свій підхід щодо дослідження якостей особистості на правовому рівні її структури. При цьому підкреслює прагнення вийти за межі «традиційних» перед уявлень про правове положення особистості. В якості правових властивостей, необхідних для життя і діяльності людини в правовій сфері, виділяються та аналізуються правове усвідомлення дійсності (правосвідомість), правова активність (поведінку), правове спілкування. Таким чином, М. Орзіх акцентує увагу на поведінку людини, його діяльності, розглядає динамічний аспект правового подання особистості, виходячи за рамки нормативно-правових установлень об'єктивного права і явищ суб'єктивного права і, отже, категорій.

При конкретному розгляді правових якостей особистості «поведінкового» характеру М. Орзіх формулює ряд теоретичних положень, що мають самостійне наукове значення. Він приходить до правильного висновку, що правосвідомість в структурі особистості не тільки забезпечує пізнання правової дійсності, але, і набуває роль джерела діяльності, активності людини – важливого індикатора людської індивідуальності, в якому втілюються, реалізуються можливості, властивості людини.

Заслугує на увагу характеристика соціально-правової активності особистості як різновиду її соціальної активності. Соціально-правову активність М. Орзіх визначає як реалізацію спроможності функціонування особистості у правовій сфері та ступінь інтенсивності правової діяльності, а останню інтерпретує як соціальну активність, спрямовану на досягнення опосередкованого правом (з позитивною чи негативною оцінкою). М. Орзіх приходить до висновку, що соціально-правова активність визначається об'єктивно – за рівнем відповідності правової поведінки особистості юридичним розпорядженням і суб'єктивно – по особових можливостях, діяльній участі у правовій сфері. У всіх випадках, визначальний фактор – законність діяльності особистості, відповідатиме її поведінки вимогам права. А в якості однієї з найважливіших

правових характеристик особистості називається здатність і можливість діяти вільно, здійснювати вибір варіанта поведінки, що має для неї найбільшу соціальну цінність, і нести відповідальність за цей вибір, Діяльну участь особистості в реалізації суб'єктивних прав і виконанні юридичних обов'язків, правовий захист особистістю своїх інтересів та інтересів суспільства, колективу, інших соціальних спільнот.

Ориу Моріс (1856-1929 рр.) – французький юрист, фахівець з адміністративного права, один із класиків французької юридичної думки. Представник «школи державної влади», розробив бачення держави як суспільної влади, сама сутність якого виправдовує виключні права; побудував також теорію інституцій та громадських установ філософського і соціологічного характеру.

Основні праці: «Основы публичного права» (1929 р.), «Études constitutionnelles. La souveraineté nationale» (1912 р.), «Précis de droit administratif et de droit public...» (1927 р.), «Précis élémentaire de droit constitutionnel» (1938 р.).

Ориу Моріс

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. Класичне визначення інституції, збережене в правовій науці, яке дав М. Ориу, це: «інституція є ідея створення або підприємства, яка реалізується і існує юридично в соціальному світі; для того, щоб ця ідея реалізувалася, організується влада, яка захищає її органи, з іншого боку, між членами громадської групи, зацікавлених у реалізації цієї ідеї, відбуваються прояви спільності, які подаються органами влади і регламентуються деяким процедурами». Його концепція інституції – спроба примирити теорію влади, розроблену Е. Дюркгеймом, і теорію Суспільної служби Л. Дюгі, прихильником якої він був на початку роботи, але потім почав паралельну розробку власної теорії.

Створення теорії М. Ориу протікало в кілька етапів. До 1905 р. він, перш за все, працював над теорією «суспільної служби», що дозволило йому розробити всі елементи майбутньої теорії інституцій, яка з'явилася близько 1903-1904 рр. Після цього довгого вступного періоду настав перший етап, що полягає в начерку теорії інституцій в шостому виданні підручника адміністративного права і в статті, що з'явилося в 1906 р., під назвою «Інституція і статутне право». У центрі другого етапу – роздум над інституційною теорією держави у роботі «Принципи публічного права», опублікованій в 1910 р. Таким чином, з'явилися обидва основні елементи його теорії. Перший елемент – принцип, згідно з яким неможливо зрозуміти державу тільки шляхом юридичного аналізу юридичної особи. Слід також дослідити плюралізм і рівновагу, які призводять до створення

держави, ще до того, як вони починають правове існування. Це генетичний вимір аналізу держави. З точки зору М. Ориу, існує додержавне право, а держава постає як конструкція, реалізована виходячи з різних елементів, а саме інституції, ринку та договору. Другий елемент полягає в тому, що влада не протилежна згоді, таким чином, апелюючи, всупереч філософії Ж-Ж. Руссо, до можливості зустрічного руху між феноменом влади і згодою тих, хто стурбований владою.

Протягом третього й останнього етапу своєї творчості М. Ориу узагальнював методологію, закладав основи епістемології і виробляв поняття. Його теорія, таким чином, доступна узагальнення за межами аналізу держави; в 1925 р. він залишає цю останню тему і концентрується виключно на понятті інституції. Так він виробив три основних складових елементи інституції. Перший елемент – це творча ідея (*idée d'œuvre*), направляюча ідея, що конкретизує в діях індивідів, які прагнуть реалізувати себе в соціальному плані. Другий елемент – це влада організованого уряду, прямо впливає з ідеї створення і служить його реалізації, адже ця влада повинна дозволити суспільну реалізацію ідеї. Ця влада організована згідно двояким принципом поділу влади і представницького режиму. Але, з точки зору М. Ориу, поділ влади має місце, коли можливо провести межу між інтуїтивною компетенцією виконавчого рішення (це влада меншості, інтуїтивно відчуває ідею і діє з нормативної точки зору згідно з рішенням, призначеному для виконання), дискурсивною компетенцією приймаючої рішення влади (фаза дискусії) і виборча влада, чи влада схвалення (фаза, завдяки якій ідея переходить зі сфери меншини в сферу більшості, яка повинна відреагувати позитивно або негативно). З іншого боку, представницький режим має місце тоді, коли організація влади дозволяє органам інституції виражати волю сукупності, яку вони становлять, що вимагає також самої творчої ідеї. З точки зору М. Ориу, ця теорія повинна діяти не тільки у зв'язку з державою, але і для всіх корпорацій: підприємств, асоціацій.

Одвічну проблему протиставлення інтересів індивіда і держави М. Ориу тлумачив у дусі християнського колективізму перших століть, проте з деякими новаціями, зумовлені сучасної соціально-історичної ситуацією. Під інституціями він розумів первинні елементи, з яких складаються політична і соціальна структури суспільства. Інституція (інститут), на думку М. Ориу, – це всяке тривало існуюче об'єднання людей або обставин соціального характеру (шлюб, сім'я, війна, революція). Інституція не є результатом матеріальної діяльності, це скоріше «організуюча ідея», якість уявлення про мету, яку бажано або необхідно досягти. Правові відносини з точки зору виконуваних ними соціальних функцій постають областю соціального світу, в якому врівноважуються ворожі й протилежні інтереси людей, соціальних груп і класів. Цей світ, національний чи інтернаціональний, завжди ґрунтується на праві. Право врівноважує вічне

протилежність між особистістю та суспільством. Кожна правова система розподіляє всі права між особистістю та суспільством і створює право індивіда, з одного боку, і право суспільства – з іншого.

Оукшот Майкл

Оукшот Майкл (1901-1990 рр.) – англійський філософ, політичний теоретик.

Основні праці: «Раціоналізм у політиці та інші статті» (2002 р.)

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. М. Оукшот найбільш відомий завдяки

погляду на політичну діяльність, згідно з яким вона не є ні суто емпіричної діяльністю, тобто спонтанною дією в конкретних обставинах, спрямованим на вирішення проблем, ні діями, які базуються на ідеологічних передумовах, тобто діями по «раціональній», заздалегідь виробленій схемі політичної дії. Ці два погляди відкидаються на користь того, що політична дія швидше узгоджується зі знанням можливостей такої дії, деяким ноу-хау на зразок знання ремісника, і є втіленням «традиції» політичної дії в кожній окремій країні. Цей погляд тісно пов'язаний і ґрунтується на критиці М. Оукшот «раціоналізму». М. Оукшот розглядає «раціоналізм» як певну тенденцію, початок якій поклали Р. Декарт і Дж. Локк, яка відкидає «традицію» і яка вимагає побудови абсолютно нового, «раціонального», «розумного» порядку, будь то суспільний устрій, наука чи філософія. У політичній сфері відбувається заміна традиції державного управління цієї країни на якусь ідеологію, для успішного функціонування якої потрібно тотальна «промивання мізків» усьому населенню. Ідеологія носить виключно інструментальний характер; в самому простому вигляді, по М. Оукшот, це набір правил, діючи відповідно до яких ви як політик досягнете бажаної мети, яка також задається в рамках ідеології. Але, як неможливе тотальне «промивання мізків», так неможлива і побудова ідеології по «раціоналістичним» принципів з огляду на те, що побудова ідеології «з нуля» завжди залишалася тільки програмною заявою того чи іншого теоретика.

Критика подібних тенденцій в політичній науці дозволяє М. Оукшот називати себе скептиком і консерватором. Консерватор – це не просто людина, що протистоїть змінам і нововведенням, це людина усвідомлює незворотність змін та їх необхідність. Його політичним курсом в рамках постійно мінливих умов буде дотримання національних традицій та вбудовування нових віянь у схвалену практикою управління схематику. Не переслідування абстрактних цілей, а дія згідно політичній практиці буде політикою істинного консерватора. М. Оукшот вважає, що консервативна політика більш підходить для середнього віку, для людей, яким є, що втрачати, ніж для їх більш молодих і більш дурних

співгромадян. Також стверджується примат індивідуума, незалежність економіки від державного регулювання і необхідність скасування державної монополії на зовнішню торгівлю. Потрібно відзначити, що для Великобританії, з її старими демократичними (і консервативними в тому числі) традиціями можливо відстоювати подібні погляди не ризикуючи потрапити в абсурдне становище, для Росії ж, в умовах цілковитої відсутності яких би то не було традицій як представницької влади, Так і навичок демократичного правління взагалі, такі погляди будуть щонайменше дивними (найменше – реставраторські). З точки зору консерватора, економіка при тоталітарних режимах, або економіка, регульована державою, мобілізує виробничі сили країни, переводячи їх у стан військового часу, але подібне перенапруження економіки протягом довгого часу неможливо, тому що, з точки зору консерватора, Нормальний стан економіки - це умови вільного ринку і вільної конкуренції.

Стихія діяльності вченого-історика в нарисі розглядається з позицій розрізнення практичного відношення до минулого і відносини «історичного». Практичне відношення є прагнення до розгляду минулого «по відношенню до сьогодення» і розуміння його так, «як якщо б воно було справжнім», що служить передумовою для простого перейняття деякого інструментального досвіду деякої країни і перенесення практики державного управління в інші, Нерелевантні цій практиці умови. «Історичне» ж розгляд минулого являє собою певний різновид «наукового» погляду на минуле, тобто погляду незацікавленого. Для історика, на М. Оукшот, минуле цікаво саме по собі, як таке, поза будь-якою залежністю від сьогочасних інтересів суспільства. В даний час політичне ставлення до минулого витісняє історичне, як раніше це робила релігія, але в будь-якому випадку це відношення практичне, і саме від такого ставлення, такої інтерпретації та такої мови тлумачення М.Оукшот прагне дистанціювати діяльність історика.

Панарін Олександр Сергійович (1940-2003 рр.) – російський філософ, політолог, публіцист та громадський діяч, критик глобалізму.

О. Панарін пройшов шлях від ліберального дисидента радянських часів до російського філософа-патріота епохи рубежу другого і третього тисячоліть.

Основні праці: «Стиль «ретро» в ідеології і політиці (критичні нариси французького неоконсерватизму)» (1989 р.), «Політична антропологія» (1995 р.), «Православна цивілізація в глобальному світі», «Агенти глобалізму», «Спокуса глобалізмом», «Стратегічна нестабільність в ХХІ ст.».

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку.

Виняткова цінність текстів О. Панаріна у тому, що вони дають композиційну картину реальності, що стоїть на порозі катаклізмів і змін. Геополітичні погляди О. Панаріна невідемні від його антропології, від вчення про людину. Адже саме процеси, які відбуваються в людській душі, приводять потім до конфліктів, криз і воєн. У цьому ключі розгортається і панарінське бачення геополітики, зокрема його парадигма розвінчання постмодернізму, – універсальної теорії, що руйнує мислення людини в просторі християнських етичних координат.

Прийнявши за наріжний камінь метафізичні орієнтири, суть його праць можна збудувати в наступну сюжетну ієрархію:

- Розвінчання постмодерну. Теорія Ф. Соссюрі – каркас антихристиянської моделі світу;
- Дія постмодерна на економіку, що транслює цей світогляд у всі сфери соціальної дійсності;
- Війна «економіки постмодерна» з рештою світу, викликана природним браком планетарних ресурсів і прогресу;
- Виникнення «ліберального расизму» (економічного расизму), побудованого на психології нової «касти панів», що бачать в більшій частині населення земної кулі лише джерело збагачення для вузького прошарку надбагатих;
- Реколонізація, виникнення «нового колоніалізму», демонтаж суверенних держав і експропріація природних ресурсів у населяючих їх народів;
- Руйнування цінностей, багаторівнева війна з традиційною мораллю і «релігійною спадковістю» за допомогою небезпечних соціальних і культурних експериментів;
- Солідарістська мораль і парадигма дарування як єдиний шанс мільярдів «знедолених» побудувати нову соціальну реальність, не ставши здобиччю «золотого мільярда».

Слід розуміти, що послідовність вищезазначених пунктів – чисто логічна. У подієвому плані вони майже синхронні: мають масу нюансів в додатку до кожної цивілізації і перетворюються на єдиний геополітичний і антропологічний катаклізм під назвою: «знецінення людини».

Якщо прийняти за відправну крапку християнську істину, що мир і людина влаштовані за образом і подобою Божому, то теорія постмодернізму абсолютно суперечить цьому твердженню.

Цікавим є панарінській термін «віртуалізація економіки». Гроші – це самий універсальний референт, свого роду абсолют, встановлений глобальним світопорядком в основу всіх відносин. Його можна поставити напроти будь-якого

знаку. Навіть якщо цей знак не виправданий з погляду моралі, розсудливості, доцільності. На рівні лінгвістики розрив знаку і прототипу означає втрату доцільності, те ж саме відбувається і в економіці.

Нинішня глобальна місія США, на думку О. Панаріна, полягає у всесвітньому роззброєнні народів світової периферії, що загордилася про свою рівну гідність в ході попередньої демократичної «революції домагань». Не випадково ідеологи нового лібералізму стверджували, що їх кредо – «демократія свободи», направлена проти «демократії рівності». Сьогодні оголила соціал-дарвіністська, пов'язана з ідеєю «природного відбору» підоснова цієї свободи: демократія свободи є система, в якій усунено все те, що перешкоджає природному відбору, – тобто все те, що здатне відстояти гідність і перспективу слабкіших. Заміна біполярної системи однополярної в цьому світлі виступає як заміна протекціоністської світової системи, що страхує слабких, системою неподільного панування «сильних».

О. Панарін виділяє дві форми реколонізації. Перша форма носить риси більш менш прихованої («холодної») громадянської війни «еліт» з власним народом. По можливості вся чорнова робота доручається копрадорським силам, що захопили владу усередині країни. Для цього використовуються різноманітні методи, включаючи так звані помаранчові політтехнології. Васальній еліті доручається, під наглядом іноземних радників, здійснити передачу національної економіки у ведення сил, що підготували їй роль сировинного колоніального придатка. Під приводом боротьби з тоталітарними традиціями і пережитками еліта позбавляє народ звичних форм соціального і національного самозахисту.

Ліберальні реформи тут виступають як більш менш відверта гра з нульовою сумою: чим більшою мірою нові приватизатори ідентифікують себе як частину світового демократичного істеблішмента, тим послідовальніше вони протиставляють себе тубільній більшості як носію непоправного традиціоналізму і тоталітарної ментальності».

Другою формою реколонізації є метод грубого мілітаристського «перевиховання». Його починають застосовувати там, де з якихось причин не представляється можливим швидко сформувати керований копрадорський шар, і потенційна жертва предстає національним монолітом. У цих ситуаціях атлантистські армади ведуть класичні колоніальні війни, подібні тієї, що почалася в Іраку в 2003 році. Наступні в цьому списку – Іран і інші крупні держави на євразійському просторі. Критерії, по яких відбираються неугодні, залишаються украй довільними. Це і терористи, і посібники терористів, і ті, з чийх територій можуть бути здійснені терористичні акції. Словом, агресор не бажає зв'язувати собі руки. Але расова інтуїція, що лежить в основі нової світової кампанії, не підлягає сумніву. Не конфлікт цивілізацій, культур, релігій, етносів – всі ці

культурологічні стилізації новітнього соціал-дарвінізму не повинні нас одурювати. Новий расизм носить соціальний характер і ділить людство по критеріях «розвиненості». Егоїзм проти християнства в метаісторичному масштабі, поведінка глобалістів означає повернення миру в дохристиянську епоху. Вельми цікавою в зв'язку з цим є біблійна паралель О. Панаріна, який бачить в ідеології обраності суть атлантистської експансії. Демонтаж соціалізму і відмова від соціальної держави читаються як позбавлення непристосованих миру цього їх невідчужуваних людських прав. Це є не що інше, як реставрація старозавітного, «законнічеських» відносин до слабких і убогим духом. На думку О. Панаріна, «Уподібнення Америки старозавітному Ізраїлю може знайти виправдання у відомій схожості протестантської і старозавітної картин світу, а найголовніше – у відомій схожості позицій: те, чим є араби для Ізраїлю, тим весь внеатлантичеський світ є для США. Обрані предстають перед необраними у всьому блиску своєї економічної, військової і адміністративної переваги». Звідси виникає і принципове анти-гуманістична, соціал-дарвіністська оцінка «решти світу» з позицій всесильної гіпердержави. Сучасний американізований лібералізм, виступаючий під знаком реваншу «природного» принципу над соціокультурним і моральним, вписується в цю логіку дегуманізації. Бо там, де торжествують принципи природного відбору і інстинктивний егоїзм над «пережитками» соціальної (солідарістської і жалісливої) моралі, людське вимірювання зникає і сама людяність перетворюється на метафору.

Парето Вільфредо

Парето Вільфредо (1848-1923 рр.) – італійський соціолог, економіст та інженер.

Основні праці: «Курс політичної економії» (1906 р.), «Соціалістичні системи (1902–1903 рр.)», «Підручник політичної економії» (1906 р.), «Трактат з загальної соціології» (1916 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. У роботі «Курс політичної економії» (1906 р.) здійснив вирішальний поворот, що визначив майбутній розвиток теорії добробуту. У ній В. Парето відкинув ідею про вимірність і зіставленні індивідуальних оцінок корисності. У результаті відмови від поняття сукупної корисності В. Парето зумів дати короткий опис результатів, які створюються ринковою рівновагою. Це, у свою чергу, привело його до визначення соціального оптимуму з його наступним використанням у якості критерію для порівняння загальних результатів в економіці. Хоча у своєму «Курсі політичної економії» В. Парето часто висловлюється на користь одиничності такого оптимуму, він підкреслював, що в дійсності є безліч оптимумів: їх

настільки ж багато, скільки є різних варіантів ринкової рівноваги, заснованих на різних способах розподілу власності на ресурси.

В. Парето відомий так званим «законом Парето», що описує процес розподілу доходів. У поясненні людських дій він висунув теорію «залишків» і «похідних», а також теорію еліти. В основі його соціології лежить ідея про те, що значна частина соціальних дій не має нічого спільного з логікою, а вчинки індивідів нерідко продиктовані прагненням додати нераціональним діям якусь видимість логічності. Людина мотивується як інстинктивними «залишками», так і вірними «похідними» цих залишків.

Історія людства є не що інше, як зміна переважних настроїв серед еліти. До влади можуть приходити лідери із психологією «левів», схильні до консерватизму, однак поступово у свідомості еліти поширюється філософія «лисиць», тобто людей, схильних до ризику. «Лиси» приводять суспільство до кризи, і відбувається повернення консерваторів до влади. На думку В. Парето, це коло могло б розірвати застосування сили, однак еліта поступово стає усе більш слабкою й прагне уникати насильства.

Парсонс Толкотт

Парсонс Толкотт (1902-1979 рр.) – американський соціолог-теоретик, глава школи структурного функціоналізму, один з творців сучасної теоретичної соціології і соціальної антропології. Вивчав біологію і філософію в Амхерсте, потім вчився в Лондонській школі економіки і Гейдельберзьком університеті. У 1927-1973 рр. викладав в Гарварді, де створив і очолив міждисциплінарний Відділ соціальних відносин. У 1962-1968 рр. кілька разів був в СРСР. Президент Американської соціологічної асоціації (1949 р.), її секретар (1960-1965 рр.). У 1950-1970 рр. – найбільша фігура теоретичної соціології, найбільш відомий і впливовий з американських соціологів. Праці Т. Парсонса перекладені багатьма мовами, вони складають основу у вивченні соціологічної теорії і історії соціологічної думки.

Основні праці:

«The Structure of Social Action» (1937 р.), «Essays in Sociological Theory, Pure and Applied» (1949 р.), «Social Systems and the Evolution of Action Theory» (1977 р.), «Action Theory and the Human Condition» (1978 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок у політичну думку. Синтезувавши теоретичні підходи М. Вебера (праці якого він переводив), Г. Зіммеля, Е. Дюркгейма, В. Парето, А. Маршалла, З. Фрейда, розробив загальну теорію дії і, зокрема, соціальної дії як системи, що самоорганізовувалася. У останній, яка задана набором функціональних проблем будь-якої системи (адаптація, досягнення мети, інтеграція, підтримка зразка), Т. Парсонс аналітично

виводить підсистеми соціальної структури, культури, особи. Орієнтації дійової особи (актора) описуються при цьому за допомогою набору стандартних (типових) змінних. Ця теоретична мова Т. Парсонс використовувала для опису систем економіки, політики, має рацію, релігії, утворення, для аналізу сім'ї, лікарні(і, зокрема, психіатричні лікарні), шкільного класу, університету, мистецтва, мас-медіа, сексуальних, расових і національних відносин, соціальних відхилень, а пізніше – для побудови неоеволюціоністської порівняльної соціології різних суспільств, що залучених і продовжують залучатися до універсального процесу модернізації. Т. Парсонс і його теорія (її називають структурним функціоналізмом або теорією дії) мали вирішальне значення для становлення соціології як академічна дисципліна.

Суспільство, по Т. Парсонсу, – це складна система соціальних елементів, що знаходяться в стані активної взаємодії. Взаємодія соціальних елементів прямує системою цінностей. Сам розвиток суспільства носить, по Т. Парсонсу, еволюційний характер і описується за допомогою категорій диференціації (неминуче виникаючій і прогресивно наростаючій неоднорідності усередині системи) і інтеграції (зростанню цілісності системи завдяки появі і зміцненню нових взаємодоповнюючих зв'язків і координації між частинами). Т. Парсонс розрізняє три типи суспільства: примітивний, в якому диференціація виражена трохи; проміжний, пов'язаний з появою писемності, соціального розшарування, виділення культури в самостійну область людської діяльності; сучасний, характерною межею якого є відділення правової системи від релігійної, формування адміністративної бюрократії, ринкової економіки і демократичної виборчої системи.

Згідно Т. Парсонсу, в основі всіх закономірностей в житті суспільства лежать ті або інші зміни у формі суспільної свідомості, перш за все психологічних і етичних явищ – зміни цінностей, норм, звичаїв і т.д.

«Ядром суспільства як системи є структурований нормативний порядок, за допомогою якого організовується колективне життя популяції.

Як порядок, він містить цінності, диференційовані і патернізовані норми і правила, причому все повинно співвідноситися з культурою для того, щоб бути значущим і легітимним. Він задає розуміння членства, яке проводить відмінність між людьми, що належать до суспільства і не належать до нього.

Отже, Т. Парсонс виступає як прихильник «соціального порядку» і обґрунтовувавши його як «природну форму» суспільства. (Вперше з цією ідеєю виступив О.Конт). Порядок по Т. Парсонсу – це домінування суспільної згоди (консенсусу) над соціальним конфліктом.

Суспільство в структурному функціоналізмі – будь-яке соціальне явище, установа або інститут що розглядаються з погляду їх внеску у розвиток суспільства; функціонально взаємозв'язані змінні.

Вимоги до суспільства:

- суспільство повинне бути пристосоване до середовища.
- у суспільства повинні бути поставлені цілі.
- всі елементи суспільства повинні бути скоординовані.
- цінності в суспільстві повинні зберігатися.

Структурно-функціональний аналіз – принцип дослідження соціальних явищ і процесів як системи, в якій кожен елемент структури має певне призначення (функцію). Функція в соціології – роль, яку виконує певний соціальний інститут або процес по відношенню до цілого.

Т. Парсонс вважав, що жодна соціальна система, будь то суспільство або індивід, не можуть вижити, якщо не вирішені її основні проблеми: об пристосування до навколишнього середовища (адаптація); формулювання цілей і мобілізація ресурсів для їх досягнення; підтримку внутрішньої єдності і впорядкованості, припинення можливих відхилень (інтеграція); забезпечення внутрішньої стабільності, рівноваги, самототожності системи (латентність – підтримка зразка).

У зв'язку з цим Т. Парсонс виділяє самостійних системи, які, у свою чергу, покликані вирішити ці проблеми. Біологічні функції дихання, травлення, руху і обробки інформації є підставами диференційованих систем органів, кожний з яких спеціалізований стосовно потреби тих або інших відносин між організмом і його навколишнім середовищем. Т. Парсонс використовує цей принцип для побудови свого аналізу соціальних систем. Отже, він виділяв три системи:

1. Духовна система суспільства
2. Економічна система суспільства
3. Політична система суспільства

Ці системи розрізняються по функціях, але очолюючи роль він віддавав духовній системі, оскільки саме вона орієнтована на підтримку сталого способу життя, виховання, розвитку суспільної свідомості, на вирішення конфліктів.

Економічна система допомагає адаптації суспільства до навколишнього середовища, створює матеріальні блага необхідні людині для подолання зовнішнього середовища. Можна сказати, що створює комфорт для індивіда і задовольняє біологічні і психологічні потреби достатньої частини членів даного суспільства.

Політична система повинна забезпечувати інтеграцію (збереження внутрішньої єдності) суспільства і ефективність його функціонування.

Політична діяльність – це є координація всіх аспектів суспільного життя. Політичні структури також пов'язані з організацією колективної дії для досягнення колективно важливих цілей або на широкій, такій, що охоплює все суспільство основі, або на вузькій базі, визначеній територіально або функціонально.

Т. Парсонс розуміє суспільство як систему, яка знаходиться в навколишньому природному середовищі і яка, як і будь-яка інша система, прагне до самозбереження, тобто до підтримки усередині себе якихось основних параметрів, що визначають організованість цієї системи. Зберегти себе можна тільки постійно долаючи хаотичні дії з боку середовища, а для цього суспільство створює усередині себе складну і розгалужену структуру підсистем, а усередині підсистем – структуру соціальних інститутів. З цього видно, що Т. Парсонс відстоював структурно-функціональний підхід до вивчення суспільства.

Основні елементи соціальної дії: ситуація, умови діяльності, діяч, цілі, норми, правила поведінки, способи досягнення мети. Всі ці елементи включені в систему і кожен виконує свою функцію.

Патнем Роберт (1941 р.) – американський політолог, професор Гарвардського університету. Р. Патнем є засновником і керівником постійно діючого протягом багатьох років Семінару «Saguaro», що одержав суспільне визнання, присвяченого темі «Громадянські обов'язки в Америці». За задумом Р. Патнема цей форум покликаний об'єднати інтелектуалів і суспільних активістів в дискусіях і пошуках актуальних ідей по захисту і розвитку цивільного суспільства в країні.

Основні роботи: «Циклічний рух: колапс і відродження американського суспільства» (2000 р.), «Щоб демократія працювала: Цивільний традиції в сучасній Італії»

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. Головною науковою працею Р. Патнема прийнято рахувати книгу «Щоб демократія працювала: Цивільний традиції в сучасній Італії». На італійському прикладі Р. Патнем і його колеги досконально вивчили мережу горизонтальних взаємозв'язків і вивели пряму залежність між чисельністю цивільних організацій (від хороших суспільств до футбольних клубів) і якістю розвитку регіонів. Так, на півночі Італії рівень цивільної активності на порядок вищий, ніж на півдні. Головне питання дослідницького проекту, проведеного автором книги в Італії, полягало в наступному: які ті умови, які забезпечують створення сильних, відповідальних, представницьких інститутів муніципальної влади? Р. Патнем показав, що саме в тих регіонах Італії, де сто років тому італійці найактивніше

залучалися до нових форм суспільної солідарності і соціальної дії, їх нащадки максимально «громадянськості» в політичному і соціальному житті. І в цих же самих регіонах суспільне життя мало явно цивільний характер вже тисячу років тому, коли процвітали комуни, всілякі суспільства, гільдії, асоціації сусідів.

Р. Патнем робить відмінність між двома видами соціального капіталу: «зв'язки капіталу і подолання капіталу. З'єднання відбувається, коли Ви соціалізуєте з людьми, які є схожим на Вас: той же самий вік, та ж сама релігія, і так далі. Але щоб створити мирні суспільства в різноманітній багатоетнічній країні, потрібно мати другий вид соціального капіталу: подолання. Подолання полягає у тому, що Ви робите, коли Ви подружилися з людьми, які не є схожим на Вас, як, наприклад, фанати іншої футбольної команди. Р. Патнем стверджує, що ті два види соціального капіталу, з'єднуючись, дійсно підсилюють один одного. Отже, із зниженням капіталу з'єднання, згаданого вище неминуче, прибуває зниження капіталу подолання, що приводить до великих етнічних напружених відносин».

В 2006 р. Роберт Патнем одержав премію за найцінніший внесок в політичну науку.

Пошуканіс Євген

Пашуканіс Євген Броніславовіч (1891-1937 рр.) – радянський вчений-юрист, розробник нового радянського права, член ВКП(б), був заступником Наркома юстиції СРСР.

У 1920-1923 рр. перебував на посаді в Наркомінділі. У 1922 р. разом з П. Стучкойвою організував секцію права Комуністичної академії – один з центрів наукової марксистської юридичної думки в СРСР. З 1927 р. дійсний член Комуністичної академії, потім член її президії і віце-президент; з 1931 директор інституту радянського будівництва і права Комуністичної академії; з 1936 заступник наркома юстиції СРСР.

Будучи критиком сталінської державної системи, оголошений «ворогом народу». Арештований у 1937 р. Засуджений ВКВС 1937 р. по звинуваченню в участі в контрреволюційній терористичній організації. Реабілітований у 1956 р.

Основні праці: «Буржуазный юрист о природе государства» (1921 р.), «Общая теория права и марксизм. Опыт критики основных юридических понятий» (1924 р.), «Буржуазное государство и проблема суверенитета» (1925 р.), «Ленин и вопросы права» (1925 р.), «Леон Дюги» (1925 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. Автор наукових робіт по загальній теорії по державному і міжнародному праву, історії і політичних вчень. Основна праця – «Загальна теорія права і марксизм

(Досвід критики основних юридичних понять)» (1924 р.). У цій книзі дане марксистське пояснення найважливіших правових категорій, піддані критичному аналізу буржуазне право і буржуазні теорії права, підкреслена безплідність спроб розгляду права поза зв'язком з економічними умовами розвитку суспільства і класовими відносинами.

Є. Пашуканіс виступав проти концепції «пролетарського права», підтримуваної рядом радянських учених і юристів-практиків, зокрема А. Вишинским. На його думку, пролетаріат не створює принципово нової правової системи; оскільки право, як і держава, зберігаються, згідно марксистської теорії, при соціалізмі як пережитки буржуазного суспільства, витрати перехідного періоду, воно має багато в чому буржуазний характер; соціалізм в своєму розвитку повинен зжити як державу, так і право (відповідно до марксистською тезою про відмирання держави).

Пейн Томас

Пейн (Пен)Томас (1737-1809рр.) – англо-американський публіцист.

Основні праці: Повне зібрання творів Т. Пейна(1895 р.), «Пейн Т. Обрані твори» (1959 р.)

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку:

У релігійних переконаннях Т. Пейн був послідовником англійських деїстів; метою його було поколивати, як він виражався, біблійну і християнську міфологію. У 1795 р. Т. Пейн видав невеликий трактат, в якому резюмував свої політичні переконання.

У 1797 р. він заснував, на противагу суспільству атеїстів, теофілантропічеській кружок, в засіданнях якого висловлював основи своєї, очищеної від марновірств, релігії.

Т. Пейн був типовим представником як політичного, так і релігійного раціоналізму. Аналізуючи форми держави, Т. Пейн розрізняв «старі» (монархічні) і «нові» (республіканські) форми. В основу цієї класифікації були встановлені принципи утворення правління – спадкоємство або виборність. Правління, засноване на передачі влади по спадку, він називав «найсправедливішим і недосконалим зі всіх систем правління». Не маючи під собою ніякої правової основи, затверджував Т. Пейн, така влада неминуче є тиранічною, що узурпує народний суверенітет. Абсолютні монархії «є ганьбою для людської природи».

ПіскотінМихайло Іванович (1924-2003 рр.) – видатний російський вчений, фахівець в області публічного права, Доктор юридичних наук, професор, учасник Великої вітчизняної війни,

нагороджений орденами Вітчизняної війни II ступеня, Червоної Зірки, медалями.

Основні праці: «Податки з сільського населення в СРСР. Правові питання»; «Бюджетні права місцевих Рад», «Радянське бюджетне право».

Зміст головних концепцій і ідей вченого, внесок в політичну думку. М. Піскотін щиро бажав російському суспільству, всім її членам «мобілізувати всі свої сили, всю свою волю, весь свій інтелект, щоб вивести Росію на шлях гідного життя». Найбільші надії в рішенні цієї задачі він покладав на найосвіченішу частину населення, його еліту – інтелігенцію, політичні партії і профспілки. У згуртованості, єдності інтелігенції як еліті російського суспільства М. Піскотін бачив дієві гарантії успішного розвитку Росії, її економічної, політичної і соціальної сфер. Лише завдяки їй, вважав він, Росія і Радянський Союз змогли успішно вирішувати свої задачі і забезпечити прогресивний розвиток суспільства. Але як тільки ці провідні частини суспільства відривалися від народу, неминуче наступала епоха «великих потрясінь», під натиском яких не встояли ні Росія, ні Радянський Союз.

М. Піскотін був вельми стурбований тим, що в сучасній Росії положення справ залишається украй неблагополучним, що в свою чергу породжує численні біди Росії, яка після краху «реального соціалізму» потрапила, як мовиться, з вогню та в полум'я. Висловлені ідеї М. Піскотін обґрунтував ґрунтовним аналізом основних, доленосних подій в житті Росії впродовж останнього сторіччя. 1917 р., стверджуючи, що Жовтнева революція 1917 р. є найбільшою історичною випадковістю, а російські марксисты, зробивши неможливе – побудувавши соціалізм, самі його власними руками і погубили.

М. Піскотін називає шість основних причин перемоги більшовиків в боротьбі за державну владу:

- наявність могутньої революційної організації;
- нестійке, перехідне положення системи державності Росії;
- надзвичайно вдало вибраний момент для державного перевороту;
- наявність готової форми державної влади – системи Рад;
- систематична пропаганда більшовиками своїх гасел і обіцянок;
- розгубленість і пасивність російського суспільства.

На відміну від багатьох дослідників історії радянської держави, М. Піскотін в діяльності більшовиків в 1930-1950 рр. бачить не тільки негативні результати. Він, зокрема, неодноразово підкреслює, що більшовикам вдалося зробити неможливе, побудувавши «соціалістичну систему економіки в країні, систему працюючу і життєздатну», що реальний соціалізм приніс з собою і ряд соціальних завоювань, які цілком виправдано привертати до нього симпатії мільйонів людей.

Проте ці досягнення соціалізму меркнуть на фоні численних і невинуватених репресій і порушень законності, допущених І. Сталіним і його оточенням.

Вельми дискусійне і таке ж актуальне питання про причини поразки комуністичної партії і реформування «реального соціалізму» в Росії М. Піскотін освітлює достатньо стисло. Основну ж причину поразки партії комуністів і успіху останніх реформ в Росії, проведених іншими політичними силами, він бачить у тому, що соціалізм як соціально-політична система повністю вичерпав себе, а політичних титанів, здатних раціональним шляхом здійснити переклад російського суспільства в систему ринкових відносин, в партії не опинилося.

Як вважає М. Піскотін, найтривожніше явище сучасної Росії – це явний занепад духу народу, ослаблення у багатьох людей відчуття власної гідності, розповсюдження настроїв утомленості і безвихідності. Саме в таких умовах стали можливі всі негативні явища і процеси в країні і суспільстві: безсовісне пограбування суспільства в ході приватизації, втрата переважно населення країни почуття громадського обов'язку, байдуже відношення до ближніх і долі Росії.

У своїй книзі М. Піскотін розглядає всі найважливіші і насущні проблеми політико-правового і економічного життя Росії. Зокрема дає аргументовану відповідь на питання, чому при реформуванні не був використаний більш щадний інтереси населення «китайський варіант», що є головною причиною величезного зростання злочинності і корупції, чи можна позбавитися корупції, підвищивши оклади урядовцям, що можна вважати головним завоюванням реформ.

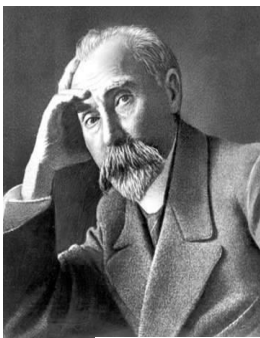
Вихід з ситуації, що склалася в сучасній Росії, М. Піскотін бачить не в нових великих потрясіннях, революційних бурях, а в активних діях пересічних громадян, орієнтованих на реформування сучасного суспільства і держави в достовірно демократичне і реально соціальне. При цьому важливою задачею глави держави, керівників законодавчої і виконавчої влади є створення атмосфери довіри народу до влади – інакше держава не зможе належним чином здійснювати свої функції і забезпечувати прогресивний розвиток суспільства.

М. Піскотін розділяє погляд, згідно якому марксистські ідеї про соціалізм як нову суспільно-історичну формацію, здатну забезпечити в суспільстві не тільки політичну, але і економічну рівноправність, мир і свободу, створити найплідніші умови для усестороннього розвитку особи і творчого прояву нею своїх здібностей, признаються неможливими і нереальними, не більше ніж утопіями.

Основне значення місцевого самоврядування, в розумінні М. Піскотіна, у тому, що центральна влада або влада суб'єкта Федерації концентрує в своїх руках відповідно лише загальнодержавні або регіональні справи, рішення ж

справ місцевого значення залишається місцевим співтовариством, тобто населенню відповідних низових адміністративно-територіальних одиниць. І цілком виправдано, на його думку, Конституція РФ в ст. 130 проголошує: «Місцеве самоврядування в Російській Федерації забезпечує самостійне рішення населенням питань місцевого значення... Місцеве самоврядування здійснюється громадянами шляхом референдуму, виборів, інших форм прямого волевиявлення, через виборні і інші органи місцевого самоврядування».

Виходячи з цього, робить висновок М. Піскотін, можна сказати, що місцеве самоврядування є лише там, де в тій чи іншій мірі існує декілька обов'язкових умов і передумов, зокрема: наявність представницьких органів, обраних населенням; виконання основних виконавчих функцій органами або посадовцями, обраними безпосередньо населенням або місцевим представницьким органом; зведення ролі посадовців, що призначаються зверху, якщо такі є, до контролю за законністю діяльності органів місцевого самоврядування і виконанню деяких загальнодержавних або загально регіональних функцій; самостійність місцевих органів влади у віданні місцевих справ; наявність місцевого бюджету з самостійними прибутковими джерелами; існування муніципальної власності, «свого» майна, необхідного для виконання місцевими властями їх задач і функцій; використання інститутів безпосередньої демократії, в першу чергу, референдумів і сходу, зборів громадян з вирішальними повноваженнями; розвиток різних форм місцевого суспільного самоврядування; різноманітних форм участі громадян у віданні місцевих справ.

Плекханов Георгій

Плекханов Георгій Валентинович (1856-1918 рр.) – теоретик та пропагандист марксизму, філософ, діяч міжнародного та російського соціалістичного руху.

Основні праці: «Наши разногласия» (1885 р.), «К развитию монистического взгляда на историю» (1894 р.), «К вопросу о роли личности в истории» (1898 р.), «Основные вопросы марксизма» (1908 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. Розглядаючи історію Росії, Г. Плеханов розвиває положення про те, що генезис російського суспільства збігається в своїх основних тенденціях із західноєвропейським, але відрізняється все ж від останнього. Відкидаючи теорії чистої своєрідності російського історичного процесу і повної тотожності цього процесу із західноєвропейським Г. Плеханов відзначає, що Росія як би коливається між Заходом і Сходом. Характер цього коливання змінюється від однієї історичної епохи до іншої. Прогрес суспільно-політичного розвитку Росії Г. Плехановим мислиться як дорога європеїзації, під яким Г. Плеханов розумів

досягнення високого рівня культури всіх верств населення, пов'язане з можливостями високого рівня розвитку продуктивних сил під впливом капіталізму, що, на думку Г. Плеханова, позбавить Росію від меж Азії і створить умови для переходу до соціалізму. Конкретно-історичний аналіз права дозволяє Г. Плеханову виокремлювати, з одного боку, змістовну характеристику права, яка передбачає наявність об'єктивно обумовлених інтересів певних класів і груп населення, і з іншої – права, як систему норм, що представляють продукт людської волі і людської свідомості. Аналізуючи зміст права з матеріалістичних позицій, Г. Плеханов при цьому враховує роль суспільної психології в процесі формування і розвитку права.

Політична позиція Г. Плеханова в період першої світової війни визначається правом націй на самовизначення і необхідністю консолідації всіх демократичних сил в колективному захисті від зовнішньої агресії. Реакційність кримінально-правового законодавства дореволюційної Росії Г. Плеханов пов'язує з самодержавним політичним устроєм і відсутністю системи розділення властей. Трудове законодавство Г. Плеханов критикує у зв'язку з відсутністю належної системи законодавчих гарантій прав робітників. Г. Плеханов відзначає необхідність введення пакету соціальних законів, що захищають права робітників, обов'язкове нормування 8-годинного робочого дня, оплати праці і повсюдного впровадження норм охорони праці.

Покровський Михайло

Покровський Михайло Миколайович (1868-1932 рр.) – видатний радянський державний, громадський і партійний діяч, історик-марксист, академік АН СРСР (1929 р.).

У 1891-1905 рр. працював у навчальних закладах та просвітницьких організаціях Москви. Зокрема, він завідував бібліотекою семінарської в Московському університеті, читав лекції на жіночих Московських педагогічних курсах і викладав у середніх навчальних закладах, паралельно готуючись до захисту магістерської (кандидатської) дисертації.

Основні праці: «Русская история с древнейших времен до смутного времени» (1896-1899 рр.), «Бюрократия», «Русская история в самом сжатом очерке» (1920-1923 рр.), «Очерк истории русской культуры» (1915-1918 рр.), «Октябрьская революция» (1929 р.), «Избранные произведения» (1965-1967 рр.), «Столыпинщина Очерки русского революционного движения XIX-XX вв.», «Лекции, читанные на курсах секретарей уездных комитетов РКП (б.) зимою 1923-1924 гг.» (1924 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. М. Покровський розвиває важливу для розуміння його історичної

концепції теорію «торговельного капіталізму» як особливої формації в російській історії, визначенням внутрішньої і зовнішньої політики царського уряду торговим капіталом.

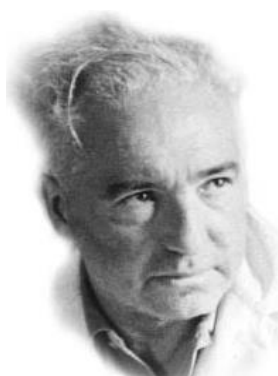
В основі історичного аналізу по М. Покровському лежить марксистська концепція суспільно-економічних формацій. Він був одним з перших істориків, які розглядали історію Росії матеріалістично, з точки зору їх чергування. Доводячи, що в основі історичного розвитку Росії, як і будь-який іншої країни, лежать соціально-економічні процеси (і спростовуючи традиційне месіанство), М. Покровський звернувся до теми класової боротьби народних мас. Розвінчуючи поширені твердження про «мирне» характері російській історії, історик акцентував увагу на внутрішніх і зовнішніх конфліктах Росії. Наприклад, він активно викривав завоюницьку колонізаторську політику царської влади. М. Покровський гостро полемізував з істориками, що відстоювали віджилі ідеї про неземлеробського характер Стародавньої Русі, відсутності в Росії феодалізму, закріпачення державою всіх (у тому числі привілейованих) станів. З антинаціоналістичних і антимонархічних позицій історик критикував офіційні теорії, що зображали освіта російської централізованої держави навколо Московського князівства як результат «збирання земель руських», ідеалізації особистості і перетворень Петра I.

М. Покровський вважав, що без всеєвропейської соціалістичної революції Радянська республіка не зможе встояти перед агресією імперіалістичних держав, у нього все-таки залишалися сумніви щодо найближчого успіху революції в Західній Європі, тому він вимагав зміцнення обороноздатності країни. Виступаючи за продовження революційної війни з Німеччиною та Австро-Угорщиною і проти підписання миру на німецьких умовах, М. Покровський вкрай негативно оцінював заяву Л. Троцького про вихід Радянського уряду з війни і розпуск армії: «Я не став розбиратися, чого тут більше, наївності або боягузтва (було досить і того і іншого), але теж з відвертістю заявив, що цього я в усякому разі не підпишу».

Під висунутої ним парадигмою «мілітаризації» вищої освіти М. Покровський розумів подолання відчуження науки і освіти від безпосереднього виробництва, що дозволило б поставити їх на вирішення конкретних завдань Радянської держави. Крилата фраза М. Покровського «Історія є політика, перекинута в минуле» також акцентувала увагу на практичному значенні історії, необхідності звертатися до тематики, яка може бути цінною для поточних суспільних потреб. З цієї причини він пропонував інтегрувати шкільний курс історії в курс суспільствознавства. З іншого боку, такий підхід М. Покровського, особливо враховуючи те, що його погляди прирівнювалися до офіційних і не піддавалися критиці, давав підстави для звинувачень у

однобічності, тенденційності та нехтуванні історичних подій на користь сучасних проблем.

М. Покровський активно розвивав та впроваджував ідею єдиної трудової школи і загальної освіти, прямо керуючи процесами культурної революції, створення робітфаків та ліквідації безграмотності серед населення старше 25 років. У травні 1918 р. М. Покровський був призначений членом уряду, заступником наркома освіти РРФСР. З його ім'ям пов'язані заходи щодо реорганізації вищої школи на комуністичних засадах, організації нових наукових установ, архівного, музейного, бібліотечного справи.

Райх Вільгельм (1897-1957 рр.) – австро-американський психолог, один з засновників європейської школи психоаналізу, єдиний з учнів З.Фрейда, який розвивав можливості радикальної соціальної критики: відміну репресивної моралі та аргументував вимоги полового просвітництва.

Основні праці: «Інстинктивний характер» (1925 р.), «Функція оргазму» (1927 р.), «Статева зрілість, утримання, шлюбна мораль» (1930 р.), «Взлом сексуальної моралі. До історії сексуальної економіки» (1931 р.), «Аналіз характеру» (1931 р.), «Масова психологія фашизму» (1933 р.), «Психічний контакт та вегетативна течія» (1934 р.), «Сексуальність в боротьбі культур» (1936 р.), «Експериментальні результати досліджень електричної функції сексуальності і страху» (1937 р.), «Біон. До виникнення вегетативного життя» (1938 р.), «Ракова міопатія» (1948 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. На батьківщині В. Райх вів політичну боротьбу за перехід від «репресивного суспільства» європейської соціал-демократії до справжнього вільного соціалістичного суспільства. Інструментом такого переходу, за В. Райхом, повинна була послужити сексуальна революція. Дослідження В. Райха привели до відкриття їм оргона – унікального виду енергії («вітальної сили космосу»), одним з проявів якої є людська сексуальність. Об'єктом наукових пошуків В. Райха була не тільки психологія індивідів, але й суспільство в цілому. До «соціологічного» циклу, об'єднаного під заголовком «Сексуальна революція», належить і робота «Психологія мас і фашизм». До цього дня це дослідження В. Райха залишається чи не найунікальнішим за широтою охоплення матеріалу і глибиною проникнення вченого в «психологічні особливості середньої людини», які і є ґрунтом для виникнення і розвитку фашизму.

В. Райх відкидає концепцію, відповідно до якої фашизм являє собою ідеологію або результат діяльності окремої людини; народу; будь-якої етнічної чи

політичної групи. Не визнає він і висунуте марксистськими ідеологами розуміння фашизму, що обмежено соціально-політичним підходом. Фашизм, з точки зору В. Райха, служить виразом ірраціональності характерологічної структури звичайної людини, первинні біологічні потреби якого придушувалися протягом багатьох тисячоліть.

Рейхенбах Ханс

Рейхенбах Ханс (1891-1953 рр.)— німецький філософ і логік. Професор філософії фізики Берлінського університету (1926-1933 рр.), один з організаторів Берлінського товариства наукової філософії і засновник журналу «Erkenntnis», а також «International Encyclopedia of Unified Science». Після встановлення фашистського режиму в Німеччині емігрував спочатку до Туреччини, потім у США; професор філософії Стамбульського (1933-1938 рр.) та Каліфорнійського (1938-1953 рр.) університетів. Є представником логічного позитивізму, за своїми філософськими поглядами наближався до матеріалізму.

Основні праці: «Філософія простору і часу»

Зміст головних концепцій та ідей вченого. Відповідно до його теорії, хоча об'єкти зовнішнього світу і пізнаються за допомогою чуттєвих вражень, ніяк не впливає, що вони зводяться до вражень. Основним доводом на користь існування зовнішнього світу вважав наявність об'єктивних причинних закономірностей, пізнання яких є метою науки. Проблема причинності, аналіз онтологічної природи і логічної структури причинних зв'язків є ядром його філософських і логічних досліджень, присвячених відношенню між причинністю і ймовірністю, динамічним та статистичним закономірностям, тимчасовому потоку та причинним мереж. Він виходив з того, що причинність є об'єктивною зв'язком реальних явищ, хоча в ряді ранніх робіт змішував онтологічну природу причинності з її суб'єктивними відображеннями у мисленні. У теорії пізнання відкидав ідеал зробленої докази і вважав, що обґрунтування будь-якого знання найкраще досягається за допомогою імовірнісної логіки. Приймавши статистичну (частотну) інтерпретацію ймовірності, дану Р. Мізес, він застосував її до логіки і теорії пізнання. Свій варіант багатозначною логіки, побудованої як спеціальний випадок імовірнісної, використовував для інтерпретації логіко-філософських проблем квантової механіки.

Йому також належать дослідження в області гносеологічної природи геометрії, логічної структури теорії відносності, причинності, статистичних і динамічних закономірностей, теорії пізнання, логічного аналізу висловлювань, що виражають закони науки.

Рісмен Девід

Рісмен Девід (1909-2002 рр.) – американський соціолог, юрист та соціальний психолог. представник ліберального крила психоаналітичної орієнтації в соціології.

Основні праці: «Натовп самотніх: дослідження змін американського характеру» (1950 р.), «Особи в натовпі» (1952 р.), «Академічна освіта» (1980 р.).

Зміст основних ідей і концепцій вченого, внесок в політичну думку. Д.Рісмен описує три основних типи характерів, що відповідають трьом типам суспільного устрою.

Перший тип – «традиційно-орієнтований», консервативний, прихильний звичаїв і традицій, усталеним зразкам поведінки, конформний по відношенню до стану, касти, клану. Другий тип – «зсередини-орієнтована» особистість – характерний для періоду розвитку індустріального суспільства, якому властива соціальна атомізація, зумовлена ослабленням сили традицій, внутрішньо групової інтеграції, контролю з боку первинних груп, а також нерозвиненістю засобів масових комунікацій. Поведінка людини визначається тут інтерналізованих в дитинстві принципами, особистість стає динамічною, цілеспрямованою, заповзятливою, більш відкритою щодо нововведень і змін, хоча роль традиційних норм і цінностей залишається ще досить значною.

Споживче товариство, де ця роль фундаментально слабшає, формує третій тип – «зовні-орієнтовану» особистість. Її поведінка визначається не традиціями і принципами, а «іншими» – різного роду впливами, системою зв'язків, модою, авторитарною бюрократією. Людина такого типу стає космополітом і великим споживачем інформації. У нього відсутнє не тільки сильне «над Я», тобто інтерналізована система норм, а й «сильне самостійне Я». Він знеособлений, стандартизований, є об'єктом маніпулювання, жертвою відчуження, відчуває себе дезорієнтованим, спустошеним, іноді апатичним або цинічним. У цього типу є і позитивні якості: він хоче знову знайти людське тепло, любити і бути коханим, йому неприємні обман і гноблення. Але справді позитивним «соціальним характером», по Д.Рісмену, є що стоїть особі в його типології «автономна особистість» – не конформних, що має ясні раціональні цілі, не нав'язані іншими людьми, більш незалежна щодо впливів своєї культурного середовища.

Всі типи характерів, по Д. Рісмену, певною мірою співіснують і в сучасному суспільстві, питома вага кожного з них залежить від економічних, соціальних і демографічних факторів, ступеня урбанізації тощо У світлі психоаналітичних принципів Д. Рісмен розглядає та ін. проблеми – праці, ігри, героїзму, боягузтва, релігії, свободи, влади, лідерства. «Зсередини-орієнтований» людина вимагає або здійснює «позитивне лідерство», коли ж лідером стає «зовні-орієнтована»

індивід, то він фактично не керує, все йде само собою, подібно заздалегідь заведеним механізми.

Різко критикуючи державно-монополістичну бюрократію, Д. Рісмен намагається представити процеси, що відбуваються як загальні, нібито пов'язані з ускладненням промислового виробництва та урбанізації. Він не бачить їх зумовленості соціально-класової структури США, ідеалізує американський капіталізм 19 ст. з позицією буржуазного демократизму і абстрактного гуманізму піддає критиці мілітаризм і антикомунізм. Д. Рісмен схильний до деякої ідеалізації «класичного» капіталізму. Його соціальний критицизм, іноді досить гострий, спрямований проти сучасного бюрократизовані споживчого товариства, яке представляється йому універсальним.

Розенберг Альфред

Розенберг Альфред (1893-1946 рр.) – ідеолог нацизму.

Основні праці: «Слід єврея в зміні епох» (1920 р.), «Аморальність в Талмуді» (1920 р.), «Суть, принципи і цілі НСДАП» (1922 р.), «Злочин масона», «Чума в Росії: більшовизм, його керівники, прибічники і жертви», «Антидержавницький сіонізм», «Протоколи сионських мудреців і єврейська світова політика», «Переклад з французького книги ж. де Мюссе, Єврей, єврейство і оєврейяніє християнських народів», «Центр і

Баварська народна партія як супротивники ідеї німецької держави», «Гаманець і марксизм», «Ідея народної держави», «Міф ХХ століття».

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку.

Вважається автором таких ключових понять нацистської ідеології, як «расова теорія», «остаточне рішення» єврейського питання, відмова від Версальського договору і боротьба проти «звироднілості мистецтва». Був серед тих, хто зробив величезний вплив на формування поглядів А. Гітлера, зокрема саме А. Розенберг познайомив майбутнього фюрера з «Протоколами сионських мудреців». Як заявляв А. Розенберг, революція в Росії відбулася в результаті таємної змови, організованої світовою єврейською спільнотою яка, на його думку, була винна і в розв'язуванні Першої світової війни.

По спогадах сучасників, «в його мовах відразу відчувався мислитель, що виказує оригінальні ідеї в доступній формі». Був переконаний, що всю історію людства можна пояснити з погляду расової теорії.

Розмірович Олена Фодорівна (1885-1953 рр.) – засновник і директор першого в країні спеціалізованого державного інституту техніки управління при ЦК-НК РКІ СРСР.

Основні праці: «Техніка управління» (1925 р.), «Оргбюро, профспілки і партосередки в справі організації нашого держапарату» (1925 р.), «Основні положення по раціоналізації апарату державного управління» (1926 р.), «План, облік і організація в загальній системі державного управління: Доповідь в колегії НК РКІ СРСР» (1926 р.), «Принципи методології і організаційної політики в техніці управління» (1930 р.).

Розміровіч Олена

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. Початковою посилкою для розробки концепції з'явилися ідеї Тейлора і Форда, а як генеральна мета роботи інституту виступило знаходження максимально доцільних технічних прийомів планування, обліку, організації і конструювання на цій основі апарату управління як єдиного і нероздільного комплексу вказаних функцій.

Інститутом був проведений докладний аналіз існуючої промислової практики і виявлений серйозний відрив планування від обліку і організації в діяльності Держплану, ЦСУ, РКІ і систем промисловості. У своїй доповіді на колегії НК РКІ СРСР О. Ф. Розміровіч констатувала, що неузгодженість цих функцій привела до того, що сповільнений темп виконання планів промисловості, відсутні чіткі календарні терміни їх виконання, не врегульований сам процес їх складання, відбувається дублювання роботи інстанцій і т.д. Час проходження плану по окремих галузях промисловості складала мінімум 78 днів (чайна промисловість) і максимум 277 днів (у шкіряній промисловості).

Колектив ІТУ, ґрунтуючись на системі Тейлора, розробив власну модель функціональної структури управління, де залежно від мети були чітко класифіковані управлінські функції різних інстанцій. Це допомогло інституту конструктивно погоджувати планову, облікову і організаційну роботу на рівні підприємств, трестів і народного господарства в цілому. Далі автори переносять пропонований ними функціонально-технічний підхід на всю систему управління людьми в системі промислового підприємства, прагнучи до максимального спрощення управлінської діяльності інженера-організатора, наполягаючи на виключенні всієї решти можливих підходів до аналізу цієї діяльності.

О. Ф. Розміровіч в своїй концепції виходила з передумови про те, що у зв'язку з виникненням нового суспільного устрою повинні бути переглянуті вимоги до системи виробництва (в першу чергу на індустриальних підприємствах), а значить, співвідношення основних компонентів системи також повинне змінитися. За відсутності протилежності класових інтересів на засоби виробництва, а значить, при підвищенні зацікавленості робітників в збільшенні загальної суми вироблюваних благ, визначаюча роль техніки повинна перетворитися на основний чинник. Отже, можна зробити висновок, що ведучим в системі виробництва стає технічний компонент.

Машиноцентричний підхід до професійного розвитку фахівця є, таким чином, домінуючим, але на відміну від А. Гастева О. Розміровіч і її колеги в своїх роботах приходять до достатньо парадоксальних висновків, які можна виділити з їх робіт і узагальнити таким чином:

- в умовах соціалізму немає потреби розробляти соціально – економічні, психологічні і педагогічні проблеми управління в системі машинного виробництва, оскільки всі управляючі функції перейдуть машинам;
- посада інженера-організатора перестане існувати, оскільки механізація виробництва приведе до механізації управління, сума технічних знань перетвориться виключно на суму знань технічного процесу виробництва, а управління – в здійснення механічного нагляду за ними;
- наука про управління як така зникне, а сам адміністратор стане «тільки технік і не більш того», якому не потрібен ніякий особливий комплекс індивідуальних психологічних якостей;
- психологічні реакції людини при роботі з технікою повністю визначатиме машина, і вони, залишився разом з системою механізмів, утворюють єдині комплекси машинних рухів;
- оскільки соціалістичний індустріалізм припускає виборність всіх посадовців, то всі трудящі можуть поголовно по черзі притягуватися для управління організацією (а не тільки інженери-адміністратори).

Таким чином, професійний еталон інженера в системі індустріального виробництва в даній концепції фактично зводиться до наявності простої суми знань технологічних процесів, а психологічні характеристики замінюються системою рухових реакцій у відповідь на дії машинних пристроїв. Значущість для інженерної діяльності соціальних і, зокрема, організаторських особових якостей заперечується, оскільки працею людей повністю керуватимуть машини.

Значущим чинником для подальшого розвитку системи виробництва також є встановлені Е. Розміровіч взаємозв'язки між плановою, обліковою і організаційною функціями на рівні підприємств і всього народного господарства в цілому.

Ростоу Волт Уїтмен (1916-2003 рр.) – американський економіст та політичний мислитель.

Народився в сім'ї єврейських іммігрантів з Росії. Вчився в Бельському університеті; стипендіант Родса в Оксфорді; доктор філософії (1940 р.). Викладав в Колумбійському, Оксфордському, Кембріджському і Техаському університетах, Массачусетському технологічному інституті. Кавалер ордена Британської імперії

(1945 р.). Нагороджений Президентською медаллю свободи (1969 р.). Помер В. Ростоу у 2003 р.

Ростоу Утімен

Найбільш відомі теоретичні концепції були розроблені У. Ростоу в кінці у 1950-1960 рр. ще до його відходу в політику. Розвиваючи ідеї, вперше висунуті в 1940 рр. П. Дракером, Дж. Гелбрейтом і Р. Ароном, В. Ростоу став одним з розробників теорії постіндустріального суспільства. Якщо його попередники звертали основну увагу на переростання індустріального суспільства в постіндустріальне, то В. Ростоу вивчав перш за все формування індустріального суспільства. Теорію стадій розвитку економіки він виклав в своїй найзнаменитішій книзі, яка так і називалася, – «Стадії економічного зростання. Некомуністичний маніфест» (1960 р.).

З приходом президента Р. Ніксона в 1969 р. В. Ростоу, вимушений був піти з державної служби.

Основні праці: «Процес економічного зростання» (1960 р.), «Теоретики економічного зростання від Девіда Юма до наших днів» (1990 р.), «Стадії економічного зростання. Некомуністичний маніфест» (1960 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. В. Ростоу написав більше 30 книг по самих різних напрямках суспільствознавства – економічній історії, економічній теорії, політології і такі інші. Основний його науковий вклад пов'язаний з трьома концепціями – теорією «стадій економічного зростання», концепцією фаз переходу до демократії і ціною теорією довгих хвиль кон'юнктури. Сама ідея виділення стадій, які послідовно повинне проходить суспільство у міру свого розвитку, відкрита не В. Ростоу. Її коріння лежить в концепціях перших соціологів (О.Конт, Г.Спенсер), на основі яких К.Маркс створив свою теорію формаційного розвитку. Замість запропонованого К. Марксом принципу виділення фаз розвитку по способах виробництва, В. Ростоу запропонував враховувати інші економічні критерії – технологічні інновації, швидкість економічного росту, зміни в структурі виробництва і такі інші.

В. Ростоу виділяє п'ять стадій розвитку суспільства, дві з яких є проміжними, забезпечуючими перехід до нової фази розвитку.

– Традиційне суспільство. Це аграрні суспільства з досить примітивною технікою, переважанням сільського господарства в економіці, класової структурою і владою крупних землевласників.

– Перехідне суспільство. На цьому етапі створюються передумови для переходу в нову фазу розвитку: зароджується підприємництво, складаються централізовані держави, зростає національна самосвідомість.

– Стадія «зрушення» з промисловими революціями і наступними за ними крупними соціально-економічними і політичними перетвореннями.

– Стадія «зрілості», пов'язана з розвитком науково-технічної революції, зростанням міст.

– Ера «високого масового вжитку». Її найважливіша межа – значне зростання сфери послуг, перетворення виробництва товарів вжитку в основний сектор економіки.

У своїй пізнішій роботі «Політика і стадії зростання» (1971 р.) він додав до раніше виділених п'яти стадій росту – стадію «пошуку якості життя», коли на перший план висувається духовний розвиток людини.

У своїх роботах В. Ростоу виділив чотири фази демократизації:

– перша фаза пов'язана з досягненням національної єдності як основної передумови для переходу – як правило, це стихійний, ніким не керований процес;

– на другій фазі підготовка до зміни старого режиму вже набуває більш менш організованого характеру: в ході безперервної політичної боротьби контреліта послідовно виступає проти правлячого режиму, опозиційні виступи поступово підводять до необхідності інституціоналізувати деякі демократичні процедури;

– третя фаза – це фаза рішучих реформаторських рішень (створення, наприклад, систем загального виборчого права і пропорційного представництва);

– і лише коли всі демократичні новини стають повсякденністю і органічно вплітаються в існуючі реалії, можна стверджувати про настання останньої, четвертої фази – фази того, що побутує.

Роулз Джон(1921-2002 рр.) – американський філософ, засновник ліберально-державницької концепції внутрішнього і міжнародного права, в значній мірі лежить в основі сучасної політики США.

Основні праці. «Політичний лібералізм» (1993 р.), «Теорія справедливості» (1993 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, та внесок в політичну думку. До лібералам Дж. Роулза відноситься його особлива увага до питань індивідуальних прав і свобод як вищих цінностей громадянського суспільства. І в цьому він близький з Дж. Міллем, незважаючи на їхні серйозні розбіжності з питань утилітаристської етики.

Відомий як автор «Теорії справедливості» – однієї з найбільш значних книг в політичній філософії ХХ ст. Цією книгою Дж. Роулз відродив інтерес до політичної філософії і став одним з найбільш цитованих сучасних філософів.

Серед опонентів Дж.Роулза такі відомі особистості, як М. Фрідмен, фактично заперечує необхідність перерозподільних інститутів у вільній ефективно організованій ринкової економіки; вже згадуваний нами Ф. Хайєк,

який вважав невірним взагалі пов'язувати поняття справедливості і розподілу – останнє здійснюється на основі принципів, не відображають нічиїх устремлінь і вироблених в процесі розвитку цивілізації без чийого б то не було розумного участі; Р. Нозік, виходець з родини російських емігрантів, колега Дж. Роулза по Гарвардському університеті і один з найвпливовіших його критиків в стані Лібертаріанська філософів; Д. Белл, автор теорії постіндустріального суспільства, що дав розгорнуту критику роулсіанських поглядів на економіку, політику та соціальну психології.

Саймон Герберт(1916-2001 рр.) – американський соціолог, економіст і педагог, лауреат Нобелівської премія з економіки (1978 р.).

Основні праці. «Адміністративна поведінка» (1949 р.), «Моделі людини» (1957 р.), «Організація» (1958 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого. Г. Саймон відкинув класичне представлення про фірму, що раціонально діє з метою максимізації прибутку підприємства.

Г. Саймон вважав, що у фірмі рішення приймаються її членами колективно, а здатності їх до раціональних дій обмежуються як неможливістю передбачати всі наслідки прийнятих ними рішень, так і їхніми особистими устремліннями і соціальними перспективами. Через те що такий процес прийняття рішень може привести лише до задовільних, а не до найкращих результатів, тому фірми ставлять перед собою як мету не максимізацію прибутку, а перебування прийнятних рішень виникаючих перед ними складних проблем. Така ситуація часто змушує ставити і конфліктні цілі.

Г. Саймон розвиває далі теорії, висунуті в «Адміністративній поведінці». Він упевнений, що класичній теорії про прийняття рішень не вистачало важливого елемента – опису поведінкових і пізнавальних якостей тих людей, що обробляють інформацію і приймають рішення. Теорії і спостереження Г. Саймона в області прийняття рішень організаціями повною мірою застосовні до систем і техніки планування, бюджетної роботи і контролю, якими користуються й у сфері бізнесу, і в державній адміністрації.

Сартр Жан-Поль(1905-1980 рр.) – французький філософ, представник атеїстичного екзистенціалізм, письменник, драматург та есеїст, педагог.

Основні праці. «Нудота» (1938 р.), «Слова» (1964 р.), «Фрейд – кіносценарій, Брудними руками» (1948 р.), «Повільна

смерть Андреаса Баадера, Привид Сталіна» (1965 р.), «Бунт завжди правий» (1974 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку..Літературна діяльність Ж.-П...Сартра почалася з роману «Нудота». Цей роман вважається кращим твором Ж.-П...Сартра, в ньому він піднімається до глибинних ідей Євангелія, але з атеїстичних позицій. У 1964 році Ж.-П..Сартр був удостоєний Нобелівської премії з літератури «за багаті ідеями, пронизаний духом свободи та пошуками істини творчість, яка надала величезний вплив на наш час». Він відмовився прийняти цю нагороду, заявивши про своє небажання бути чим-небудь зобов'язаним якому-не будь соціального інституту і поставити під сумнів свою незалежність. Крім того, Ж.-П. Сартра бентежила «буржуазна» і яскраво виражена антирадянська орієнтація Нобелівського комітету, який обрав, за його словами («Чому я відмовився від премії»), невдалий момент для присвоєння премії – премія була присуджена, коли Ж.-П.Сартр відкрито критикував СРСР.

У тому ж році Ж.-П.Сартр заявив про свою відмову від літературної діяльності, охарактеризувавши літературу як сурогат дієвого перетворення світу.

У 1956 році Ж.-П.Сартр і редакція журналу «Les Temps modernes» дистанціювалися, на відміну від Камю, від прийняття ідеї французького Алжиру і підтримали прагнення до незалежності алжирського народу. Ж.-П.Сартр виступав проти тортур, стверджуючи свободу народів визначати свою долю, аналізує насильство як гангрену, похідну колоніалізму.

Сартр активно надав підтримку кубинській революції 1960 р., як і багато представників інтелігенції країн третього світу. У червні 1960 р. він написав у Франції 16 статей, названих «Ураган на цукор». У цей час він співпрацює з кубинським новинним агентством «Пренса Латіна».

Одним з центральних понять для всієї філософії Ж.-П..Сартра є поняття свободи. У Ж.-П.Сартра свобода уявлялася як щось абсолютне, раз і назавжди задане («людина засуджена бути вільним»). Вона передує сутності людини. Ж.-П.Сартр розуміє свободу не як свободу духу, що веде до бездіяльності, а як свободу вибору, яку ніхто не може забрати у людини: в'язень вільний прийняти рішення – змиритися або боротися за своє визволення, а що буде далі – залежить від обставин, що знаходяться поза компетенцією філософа.

Концепція свободи волі розгортається в Ж.-П.Сартра в теорії «проекту», згідно з якою індивід не заданий самому собі, а проектує, «збирає» себе в якості такого.

Саме людська діяльність надає сенсу навколишнього світу. Предмети – це знаки індивідуальних людських значень. Поза цим вони – просто даність, пасивні та інертні обставини. Надаючи їм те чи інше індивідуально-людське значення, сенс, людина формує себе в якості так чи інакше окресленої індивідуальності.

З поняттям свободи пов'язується поняття «відчуження». Сучасного індивіда Ж.-П. Сартр розуміє як відчужене істота: його індивідуальність стандартизована (як стандартизований офіціант з професійною посмішкою і точно розрахованими рухами); підпорядкована різним соціальним інститутам, які як би «стоять» над людиною, а не походять від нього (наприклад, держава, яка представляє відчужений феномен – відчуження у індивіда здатності приймати участь у спільному управлінні справами), а, отже, позбавлена найважливішого – здатності творити свою історію.

Слива Анатолій

Слива Анатолій Якович (1940 р.) – суддя Конституційного суду Російської Федерації у відставці, заслужений юрист, займався розробкою питань конституційного правосуддя.

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. А. Слива досліджував такі питання як: нижній рівень органів управління, органи місцевого управління, громадське управління, міське управління, а також общини, органи громадського управління, громадські об'єднання та Конституційні основи захисту прав і свобод людини, державне право, конституційне право, адміністративне право, основи конституцій: політичні, соціальні, економічні, складання і зміна конституцій, парламентське право, парламенти, народні представництва і інші органи, що здійснюють вищу владу, адміністративні рівні органів управління, органи суспільного права, відомчі, цільові об'єднання та інше.

Брав участь у підготовці проекту Конституції Російської Федерації і зробив великий внесок у розвиток демократичних основ Російської Федерації. За що був нагороджений орденом «За заслуги перед Вітчизною».

Сміт Ентоні

Сміт Ентоні (1939-2009 рр.) – британський дослідник феноменів нації та націоналізму, професор-емерит в галузі націоналізму й етнічності Лондонської школи економіки. Вважається засновником міждисциплінарної галузі досліджень націоналізму.

Основні праці. «Теорії націоналізму» (1971 р.), «Поняття соціальної зміни: критика функціоналістичної теорії соціальних змін» (1973 р.), «Націоналізм у XX сторіччі» (1979 р.), «Етнічне відродження в модерному світі» (1981 р.), «Держави і нації в «третьому світі»: західна держава й африканський націоналізм» (1983 р.), «Теорії націоналізму» (1983 р.), «Етнічне

походження націй» (1986 р.), «Національна ідентичність» (1991 р.), «Нації і націоналізм у глобальну епоху» (1995 р.), «Націоналізм і модернізм» (1998 р.), «Міфи й пам'ять націй» (1999 р.), «Нація в історії: історіографічні дебати про етнічність і націоналізм» (2000 р.), «Націоналізм: теорія, ідеологія, історія» (2001 р.), «Обрані народи: священні джерела національної ідентичності» (2003 р.) та «Давність націй» (2004 р.), «Культурні основи націй: ієрархія, завіт та республіка» (2008 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. Найбільш значним внеском Ентоні Сміта до теорії націоналізму вважається розрізнення громадянського та етнічного типів націй і націоналізмів, а також думка про те, що всі нації мають панівне «етнічне ядро». Погоджуючись із іншими дослідниками, що націоналізм – це модерний феномен, він разом з тим вважає, що нації мають домодерне походження.

Націоналізм заземлюється в конкретний локальний контекст шляхом перепривласнення етнічної культури, минувшини й символів, тобто інституціоналізуючи етнічність. Отож, ключовою для «етносимволічної» теорії Е. Сміта є етнічність та її носій –етнос, які дозволяють йому зняти стару суперечку про давність або модерність націй. Проблема полягала у відсутності в англійській мові іменника, який відповідав би прикметнику *ethnic* (етнічний). Зрештою, з огляду на брак англійського відповідника, Ентоні Сміт вимушений був удатися до французького терміна *ethnie* (етнос), щоб якось позначити етнічну спільноту. Введення поняття «етнос» в англomовний науковий дискурс дозволило йому внести ясність у суперечку про «вік» націй. Незгоди в цьому питанні спричиняло те, що одні дослідники схильні були називати націями навіть етноси, які передували постання націй, а інші позначали терміном «нація» тільки модерний період інституційно оформленого існування «найменованих сукупностей людей» зі спільними міфами, історичною пам'яттю, громадською культурою, економічними правами та юридичною рівністю. Тобто в далекому минулому могли існувати етноси, ядром яких була усна народна культура, а не нації, які з'явилися в новий час, використавши попередній етнічний субстрат. Це дає підстави Е. Сміту порівняти націю з палімпсестом: під її наративом справді ховаються сліди старіших написів, зроблених домодерними етносами в анналах історії.

Успішність націоналізму полягала в тому, що він найкраще і найефективніше поміж інших ідеологій використовує психологічні потреби людей, процвітаючи на плідному ґрунті первинних етнічних уз. Саме зі своїх домодерних етнічних коренів нація черпає могутність. За відсутності попереднього субстрату, яким живився націоналізм, він навряд чи міг би так дієво мобілізувати пристрасті, як це йому вдавалося в дійсності. Очевидно, він

апелював до чогось глибинного, залучав на свій бік могутні сентименти, закорінені в повсякденному житті й трансльовані через первинну соціалізацію від покоління до покоління.

Отже, успіх націоналізму полягає у його здатності міцно закоренитися в локальному контексті та забезпечити вихід психологічним потребам (почуттю безпеки, приналежності, співчуття, потребі в орієнтирах) членів конкретної локальності.

Фактично, націоналізм – макронадбудова або макросоціальне вираження етнічності, тому його можна шукати й знаходити в різні епохи й у різних регіонах, але переважно там і тоді, де політичне життя переступає межі комунікативно безпосередньої локальності і породжує потребу понадлокальних структур у простонародній підтримці й лояльності.

Ентоні Е.Сміт не вважає націоналізм чітко сформованою ідеологією на кшталт соціалізму або лібералізму. Це радше шаблон, який може наповнюватися різними ідеологічними змістами залежно від конкретних обставин. Тому замість означення націоналізму він пропонує «ключову доктрину націоналізму», яка містить наступні положення:

1. Світ поділений на нації, кожна з яких має власний характер і долю.
2. Нація є джерелом будь-якої політичної влади, і лояльність до нації перевищує всі інші лояльності.
3. Щоб бути вільними, люди мають ідентифікувати себе з певною нацією.
4. Щоб бути самобутньою, кожна нація має бути автономною.
5. Задля миру і справедливості на землі нації мають бути вільними й убезпеченими.

У цих положеннях немає жодного зв'язку з якимись конкретними обставинами. Так само «ключова доктрина» не задає жодних критеріїв розміру нації, тобто націоналізм не прив'язує націю до якоїсь обов'язкової кількості населення. Головне, щоб населення, якому надається ім'я конкретної нації, відчувало себе культурно окремішнім від інших націй і володіло потрібним міфосимвольним комплексом. Із цієї причини етнічний націоналізм, який зараз дробить усталені національні держави, аж ніяк не спростовує принцип національної організації світу, а продовжує його. Він може завдати шкоди конкретній національній державі (наприклад, Іспанії, Великій Британії, Канаді), але не ідеї національної держави і тим більше не націоналізмові.

Сяопін Ден (1904-1997 рр.) – китайський державний діяч. В 1926 р. до Китаю, брав участь у Великому поході на північний захід країни (1934 – 1935 рр.), командував комуністичними загонами, що билися проти японців (1937 – 1945 рр.) і

Гоміньдана (1945 – 1949 рр.). У 1945 р. був призначений секретарем Комуністичної партії Китаю.

У 1952 р., після перемоги комуністів, Ден Сяопін був призначений віцепрем'єром, а в 1954 р. генеральним секретарем КПК.

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. Мао і Ден Сяопін розійшлися в думках про шляхи розвитку економіки Китаю. Ден Сяопін, на якого поклали задачу відновлення економіки, був прихильником «прагматичної» лінії. В результаті в ході «культурної революції» 1966 – 1969 рр. Ден Сяопін і його прихильники стали жертвами репресій. У 1973 р. він був реабілітований і призначений заступником прем'єр-міністра, а в 1975 р. – заступником голови ЦК КПК, членом Політбюро і начальником Генерального штабу. Після смерті Чжоу Еньлая в січні 1976 р. так звана «банда чотирьох» відчужила Д. Сяопіна від влади. Коли у вересні 1976 р. не стало Мао, «банда чотирьох» втратила владу і в липні 1977 р. Д. Сяопін повернув собі всі пости в керівництві. У сільському господарстві була скасована система маоїстських «народних комун». У сфері промисловості ринкові реформи і утворення спеціальних економічних зон привели до буму у виробництві і експорті споживацьких товарів, особливо в приморських провінціях на півдні країни. Стали активно притягуватися іноземні інвестиції.

Тоді як найближчі політичні сподвижники Д. Сяопіна (Ху Яобан і Чжао Цзянь) сприяли проведенню широких демократичних реформ, сам Ден Сяопін відмовився вжити навіть частковим і обережним заходам у напрямі політичної лібералізації. Санкціонував жорстоке придушення безладів в Пекіні, що почалися після смерті Ху Яобана в квітні 1989 р. На площі Тяньаньмень загинули більше тисячі чоловік, десятки тисяч були арештовані і відправлені за ґрати.

У 1990-х роках, не дивлячись на погіршення стану здоров'я, Ден Сяопін продовжував робити значний вплив на політичне життя Китаю.

Тард Жан

Тард Жан Габріель (1843-1904 рр.) – французький соціолог і криміналіст.

Основні праці: «Les lois de l'imitation» (1890 р., «Законы подражания»), «Essais et mélanges sociologiques» (1895 р., збірник статей), «La foule criminelle» (1892 р., «Преступная толпа»), «Les transformations du droit» (1893 р.), «Logique sociale» (1895 р., «Социальная логика»), «L'opposition universelle» (1897 р.), «Études de psychologie sociale» (1898 р.), «Les lois sociales» (1898 р.), «Les transformations du pouvoir» (1899 р.), «L'opinion et la foule» (1901 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок у політичну думку.

Ж. Тард сконцентрував свою увагу на вивченні взаємодії людей (індивідуальних свідомостей), продуктом якої виступає суспільство. Зробивши основний акцент на вивченні індивідів, він активно виступав за створення соціальної психології як науки, яка повинна стати фундаментом соціології. Протилежність підходів Е. Дюркгейма і Ж. Тарда до вирішення проблеми про те, що первинно – суспільство або індивід, поклала початок сучасній полеміці прихильників трактування суспільства як єдиного організму і їх супротивників, що рахують суспільство сумою самостійних індивідів.

На думку Ж. Тарда, основою розвитку суспільства виступає соціально-комунікаційна діяльність індивідів у формі наслідування (імітації). Саме це поняття стало у французького соціолога ключовим при описі соціальної реальності. По суті, він трактує суспільство саме як процес наслідування, розуміючи під ним елементарне копіювання і повторення одними людьми поведінки інших. Процеси копіювання і повторення стосуються існуючих практик, вірувань, установок і т.д., які відтворюються з покоління в покоління завдяки наслідуванню. Цей процес сприяє збереженню цілісності суспільства.

Іншим важливим поняттям в поясненні розвитку суспільства, по Ж. Тарду, є «винахід» (або «нововведення»). Воно розглядається Ж. Тардом як процес адаптації до умов, що змінюються, навколишнього середовища. Все нове, що виникає в суспільстві (будь то ідеї або матеріальні цінності), він вважав результатом творчої діяльності нечисленних обдарованих осіб. Мова, релігія, ремесло, держава – все це, на думку Ж.Тарда, продукти творчості індивідів-новаторів. Раз виникнувши, нове явище приводить в дію процес наслідування. Це можна порівняти з кругами на воді, що виникають після падіння краплі: наслідування чомусь новому поступово охоплює все велику і велику масу людей, втрачаючи при цьому первинну силу. Затвердження всіх основних соціальних інститутів відбулося, по Тарду, саме тому, що звичайні люди, не здатні винайти щось нове, стали наслідувати творцям-новаторам і використовувати їх винаходи.

Особливою темою досліджень Ж. Тарда було порівняльне вивчення натовпу і публіки. Ж. Тард виступав проти опису сучасної йому дійсності як «століття натовпу». Із його точки зору, ХІХст. – це, скоріше, століття публіки. Протиставляючи ці два поняття, Ж.Тард підкреслював необхідність тісного фізичного контакту між людьми у разі, коли йдеться про натовп, і достатність розумових зв'язків для виникнення публіки. Така духовна єдність розумілася вченою як спільність думок, інтелектуальна спільність. Величезну роль в становленні «суспільства публіки», на його думку, грають засоби масової інформації, які формують в людях спільність думок незалежно від їх місцезнаходження. Міркування Ж. Тарда про відмінності публіки від натовпу

можна розглядати як підхід до розуміння таких соціальних явищ, як цивільне суспільство, масова культура.

У сфері уваги Ж. Тарда знаходилася не тільки загальна соціологічна теорія суспільного розвитку, але і деякі особливі розділи суспільствознавства – такі як політологія (робота «Перетворення влади»), економіка («Економічна психологія», «Реформа політичної економії»), кримінологія («Порівняльна злочинність і Філософія покарання»), мистецтвознавство («Суть мистецтва»).

Терлецький Володимир (1808-1888 рр.) – церковно-громадський діяч і публіцист.

Учасник польського повстання 1831 р., з 1836 р. в еміграції у Франції, близьке до оточення князя А. Чарторийського. З 1842 р. висвячений на священника у Римі, належать до ордену Змартвіхвстанців.

Основні праці: «Записки другого поклоніческого подорожі з Риму до Єрусалима» (1861 р.), «Угорская Русь і відродження свідомості народності між росіянами в Угорщині» (1874 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку.

У меморіалах до папи Пія I X 1845-1848 рр. В. Терлецький розгорнув широку програму унійної акції, включно з проектом утворення українсько-католицького патріархату. Тоді ж з дозволу папи В. Терлецький перейшов на Східний обряд. Опублікував (Анонімно) політичне дослідження «Słowo Rusina ku wszej braci szczeru słowiańskiego pro rzeczach słowiańskich» (1849 р.). Концепція В. Терлецького – слов'янська федерація з демократичним устроєм, побудована на принципах християнська, що її рівноправну складовою частиною становила б Русь-Україна. У 1850-1855 рр. В. Терлецький – патріарх першої католицької церкви Східного обряду в Парижі ім. св. Кирила й Мефодія; створив Східне Товариство, що мало підтримку впливових Французький католицьких кіл. Після дворічної подорожі по країнах Близько Сходу 1857 р. переїхав до Галичини і вступивши до Чину св. Василя. Пізніше ігумен васілянських монастирів на Закарпатті. Співпрацював у галицькій пресі (газета «Слово»).

В. Терлецького вважають за надхненника так званого «обрядового руху» 1860 р., що змагався за очищення обрядів Греко-Католицької Церкви від латинських нашарувань.

Томпсон Джеймс Девід (1920-1973 рр.) – американський соціолог.

Основні праці: «Організації в дії: загальнонаукові основи теорії управління» (1967 р.), Був редактором журналів «AdministrativeScienceQuarterly»,

«The Application of dynamicsto Physics and chemistry»,
«Recent Researches on Electricity and magnetism».

Зміст головних ідей та концепцій вченого, внесок в політичну думку.

Основа його підходу - фундаментальне поняття взаємозалежності задач виробничого циклу. Саме форма цієї взаємозалежності в свою чергу визначає і технологію, і структуру організації. Відповідно до класифікації Томпсона є три базових типи технологій: Багатоланкові, Інтенсивні і Посередницькі. Саме вибір того чи іншого типу технології визначає всю специфіку соціальних взаємодій всередині і зовні організації. Це, мабуть, основне відкриття Томпсона, надовго вислизнуло від розуміння його інтерпретаторів. У вузькому розумінні поняття технології до цих пір зазвичай застосовують лише до середньої частини виробничого процесу «вхід» — «трансформація» — «вихід». Дж. Томпсон першим відзначив, що обраний організацією базовий тип технології обов'язково охоплює цей цикл цілком. Так, в багатоланковій технології «вхід», «трансформація» і «вихід» організаційно незалежні, але відповідні операції проводяться строго послідовно. В інтенсивній технології «вхід», «трансформація» і «вихід» нероздільні, а операції ітераційний і залежать один від одного непередбачуваним чином. В посередницькій технології «вхід», «трансформація» і «вихід» незалежні, так само як і операції, які при цьому роблять індивідуальний внесок в загальний виробничий процес.

Топорнін Борис

Топорін Борис Миколайович (1929-2005 рр.) – російський юрист, член-кореспондент АН СРСР (з 1987 р.)

Основні праці: «Організаційно-правові основи банківської системи Великобританії» (Гроші та кредит. 1992 р. № 11), «Конституція Російської Федерації: Коментар» (1994 р.), «Правова реформа та розвиток вищої юридичної освіти в Росії» (1996 р.); Б. Топорнін - академік (дійсний член) Російської академії наук з 1991 року. До теперішнього часу - Науковий керівник Інституту держави і права РАН, член Президії РАН, радник РАН. Довгі роки був Академіком секретарем Відділення філософії, соціології, психології та права Російської академії наук. «Європейське право» (1998 р.), «Інформаційне право» (2001 р.), «Федералізм: теорія, інститути, відносини (порівняльно-правове дослідження)» (2001 р.), перша наукова російська «Юридична енциклопедія» (2001 р.), «Конституція РФ: стабільність і розвиток суспільства» (2004 р.) та інші роботи фундаментального характеру.

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок у політичну думку.

Академік Б. Топорнін – провідний спеціаліст з проблем держави та федералізму, поділу влади, інформаційних технологій в управлінні. В останні роки Б.Топорнін

заснував новий напрямок в юридичній науці – європейське право, став ініціатором поєднання в праві інститутів приватного та публічного права, розробляв принципи реформування механізмів державної влади Російської Федерації.

Як член Міжвідомчої комісії з питань державної безпеки Ради Безпеки Російської Федерації, брав активну участь в обговоренні та вирішенні питань, поставлених перед комісією. В якості члена Ради з судової реформи при Президентові Російської Федерації формулював пропозиції про підвищення відповідальності суддів. Діяльність Б. Топорніна як члена Президії Наукової Ради Міністерства Внутрішніх Справ Російської Федерації відзначена в наказі Міністра Міністерства Внутрішніх Справ. Як член Наукової ради Міністерства Закордонних Справ Російської Федерації виробив пропозиції про способи підвищення рівня правового забезпечення зовнішньої політики Російської Федерації, за якими Колегія Міністерства Закордонних Справ прийняла спеціальне рішення. Будучи членом Ради при Президентові Російської Федерації у Центральному федеральному окрузі, розробляв питання здійснення ефективної правової політики в регіоні.

Б. Топорнін вніс вагомий внесок у з'єднання науки і освіти. За його ініціативою і під його керівництвом на базі Інституту держави і права РАН створений Академічний правовий університет, що нині є одним з висококваліфікованих центрів підготовки юристів. Б. Топорнін також є засновником Російсько-німецького академічного правового центру, створеного лабораторією РАН спільно з Вестфальським університетом (м. Мюнстер, Німеччина).

Троцький (Бронштейн Лейба Давидович) **Лев** (1879-1940 рр.) – революціонер, діяч міжнародного робочого та комуністичного руху, теоретик марксизму, засновник троцькізму.

Основні праці: «Преданная революция: Что такое СССР и куда он идет?», «Перманентная революция», «Наша первая революция. Часть I (Статьи, документы)», «Наша первая революция. Часть II (Статьи, документы)», «Перед историческим рубежом. Политические силуэты», «Историческое подготовление Октября. Часть I: От Февраля до Октября (Статьи, документы)», «Историческое подготовление Октября. Часть II: От Октября до Бреста (Статьи, документы)», «Вокруг Октября», «История русской революции». Том I «История русской революции». Том II, часть 1, «История русской революции». Том II, часть 2, «Европа в войне» (1914-1918 рр.), «Советская республика и капиталистический мир. Часть I.

Первоначальний період організації сил (Статті, документи)», «Советская республика и капиталистический мир. Часть II. Гражданская война (Статті, документи)», «На пути к социализму. Хозяйственное строительство Советской республики (Статті, документи)», «Проблемы культуры. Культура старого мира», «Проблемы культуры. Культура переходного периода», «Проблемы международной пролетарской революции. Коммунистический Интернационал (Статті)», «Проблемы международной пролетарской революции. Основные вопросы пролетарской революции», «Терроризм и коммунизм», «Между империализмом и революцией», «Моя жизнь», «Новый курс (в редакции 1924 г.)», «Немецкая революция и сталинская бюрократия», «Сталин. Том I», «Сталин. Том II», «Против Сталина: двенадцать лет оппозиции (Статті из «Бюллетеня оппозиции»)».

Зміст головних концепцій ті ідей вченого, внесок у політичну думку. Разом з А. Гельфандом Л. Троцький розробляв теорію «перманентної революції»: «Мудрована ця назва виражає ту думку, що російська революція, перед якою безпосередньо коштують буржуазні цілі, не зможе, проте, на них зупинитися. Революція не зможе вирішити свої найближчі завдання інакше, як поставивши у влади пролетаріат. А цей останній, узявши в руки владу, не зможе обмежити себе буржуазними рамками революції. При цьому він прийде у ворожі зіткнення не лише з всіма угрупованнями буржуазії, але і з широкими масами селянства. Протиріччя в положенні робочого уряду у відсталій країні, з переважною більшістю селянського населення, зможуть знайти свій дозвіл лише в міжнародному масштабі, на арені світового революційного пролетаріату». Якщо у Леніна для буржуазно-демократичного етапу революції була формула «революційно-демократична диктатура пролетаріату і селянства», то формула Троцького свідчила «диктатура пролетаріату, що спирається на селянство». Надалі Л. Троцький продовжував розвивати свою теорію, але залишалася непорушною її основна ідея: «соціалістична революція починається на національній арені, розвивається на інтернаціональній і завершується на світовій».

Уотсон Лжон

Уотсон Джон (1878-1958 рр.) – американський психолог, засновник біхевіоризму.

Основні праці. «Психологія з точки зору біхевіориста» (1913 р.), «Психологічний догляд за дитиною».

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. Дж. Уотсон зробив висновок про важливу роль поведінки при вивченні психології людини. Поведінка, на відміну від свідомості, може бути досліджено об'єктивними

методами, а значить, воно наближає психологію до природничих наук. Неприємності, які траплялися в житті вченого, вплинули на його діяльність: йому довелося залишити науку і зайнятися комерцією. Тим не менш, він продовжував розвивати свої ідеї і займався наукою до кінця свого життя.

Автор програмної статті нового напрямку «Психологія з точки зору біхевіориста», написаної в 1913 р. На противагу інтроспективної психології, запропонував спиратися виключно на об'єктивні методи, вимоги до яких були розроблені в природничих науках.

У роботі «Психологія з точки зору біхевіориста» Дж. Уотсон висловив думку, що психологія людини не відповідає вимогам, що пред'являються до неї як до природної науки. Займаючись в основному вивченням свідомості, психологи вважають за краще засновувати свої роздуми на спостереженні, тому що не можуть проводити експерименти.

Таким чином, на думку Дж. Уотсона, психологія є недостатньо експериментальної і занадто умоглядної наукою і не вирішує життєво важливі людські проблеми. Біхевіоризм ж, як писав Дж. Уотсон, – це експериментальна і об'єктивна область природної науки.

Поведінка людини і тварини вивчається однаково, без урахування впливу свідомості. З цієї точки зору факти, отримані при вивченні поведінки різних тварин, значимі самі по собі. Таким чином, у своїй роботі Дж. Уотсон запропонував відмовитися від вивчення свідомості як самостійного об'єкта дослідження, тим самим наблизивши психологію до інших природничих наук.

Вчений визнавав, що деякими проблемами при такій зміні предмета психології доведеться знехтувати, однак вважав, що ці решта проблеми можуть бути згодом переформульовані таким чином, що біхевіористські методи приведуть і до їх вирішення.

У своїх дослідях з дресирування пацюків Дж. Уотсон користувався методом підкріплення. Ті реакції, вироблення яких була йому необхідна, заохочувалися, а всі небажані тягли за собою покарання. Переносячи цей метод на поведінку людини, вчений вважав, що за допомогою підкріплення на людину можна впливати, спрямовуючи поведінку в потрібну сторону.

Розумів в якості предмета психології поведінку людини від народження до смерті. Основне завдання вбачалася їм у тому, щоб вивчити процес навчання, або формування протягом життя нових реакцій, пророкувати поведінку і контролювати його. На основі своєї теорії психічного розвивав методи поведінкової психотерапії.

Вчений, робив спробу популяризувати ці ідеї, виступав на радіо, друкував статті в популярних журналах. Разом з Р. Рейнер випустили книгу

«Психологічний догляд за дитиною», в якій виклали практичні рекомендації для молодих батьків.

Фоллет Мері

Фоллет Мері Паркер (1868-1933 р.) – учений-політолог.

Основні праці: «The Speaker of the House of Representatives»(1896 р.), «The New State-Group Organization: The Solution for Popular Government» (1918 р.), «Creative Experience» (1924 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. Вона підтримувала ідею створення суміжних груп, які вона розглядала як основну одиницю самоврядування і найбільш ефективний спосіб досягнення справедливого громадянського суспільства, що відрізняється вищою продуктивністю праці. Крім того, вона активно і творчо працювала в громадській сфері. М. Фоллет принесла до аналізу проблем організації і управління підприємствами свої знання і досвід досліджень соціальних проблем. На її думку колективне управління і самоврядування груп дозволило б добитися найбільш бажаних і ефективних результатів як в державній і громадській діяльності, так і в бізнесі. Значну увагу М. Фоллет приділяла аналізу тих, що лежать в основі будь-яких взаємин фундаментальних понять конфлікту, влади, повноважень, керівництва. В процесі дослідження діяльності бізнес-підприємств вона застосовувала досягнення як природних, так і соціальних наук, вказуючи на необхідність забезпечення єдності дій в умовах різноманіття інтересів і стимулювання розвитку людських відносин в процесі праці. Що користувалася за життя М. Фоллет широкою підтримкою її теорія, поступово втратила популярність. Проте, ідеї, що лежать в її основі, зберігають свою цінність, і на порозі 21 ст. М. Фоллет розглядається як один з «пророків менеджменту». Наукова діяльність М. Фоллет, і передусім у сфері менеджменту, багато в чому мала засадниче значення для цієї науки. Вона звернулася до цієї теми в той час, коли розвиток американської економіки йшов небаченими раніше темпами, що чинило неминучий вплив на соціальну обстановку.

Хоча М. Фоллет не брала участь в управлінні підприємствами особисто, вона часто притягувалася багатьма великими підприємцями для вирішення практичних проблем. При цьому вона активно використовувала свої знання і інтуїцію фахівця з соціальних наук. Кожна проблема, якою вона займалася, була *sui generis* і повинна була аналізуватися і по частинах, і як єдине ціле. Технології, що використовуються, складні особливості людської натури і вимоги ринку повинні були розглядатися в їх динамічній взаємодії. За результатами цього

комплексного аналізу пропонувалися вирішення проблеми, які потім підлягали практичній перевірці на робочому місці.

Форд Генрі

Форд Генрі (1864-1947 рр.) – американський промисловець, власник заводу з виробництва автомобілів. Його гаслом було «автомобіль для всіх» – завод Г.Форда випускав найбільш дешеві автомобілі на початку епохи автомобілебудування. Ford Motor Company існує і до цього дня.

Основні праці: «Міжнародне єврейство» (1910 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. Він писав, що «моя мета – простота.

Загалом, тому люди мають так мало, і задоволення основних життєвих потреб (не кажучи вже про розкіш, на яку кожен, на мою думку, має відоме право) обходиться так дорого, що майже всі, вироблене нами, багато складніше, ніж потрібно. Наш одяг, житла, квартирна обстановка – все могло б бути набагато простіше і разом з тим красивіше. Це відбувається тому, що всі предмети в минулому виготовлялися певним чином, і нинішні фабриканти йдуть протореним шляхом.»

Г.Форд перший встановив на своїх підприємствах мінімальний рівень заробітної плати і 8-годинний робочий день. Однак, йдучи на поліпшення соціального становища трудящих, Г.Форд вважав за краще це робити виключно за власною ініціативою. З цього надалі він вперто ігнорував тиск профспілок, що врешті-решт призвело до затяжного конфлікту з ними в 1937-1941 рр. На його заводах було створена соціологічна служба зі штатом 60 чоловік, що на ті часи було великим новаторством.

Основні принципи виробництва:

1. Не бійся майбутнього і не стався шанобливо до минулого. Хто боїться майбутнього, тобто невдач, той сам обмежує коло своєї діяльності. Невдачі дають тільки привід розпочати знову і більш розумно. Чесна невдача не ганебна; ганебний страх перед невдачею. Минуле корисно тільки в тому відношенні, що вказує нам шляхи і засоби до розвитку.

2. Не звертай уваги на конкуренцію. Нехай працює той, хто краще справляється зі справою. Спроба засмутити будь-чийї справи – злочин, бо вона означає спробу розбудувати в гонитві за наживою життя іншої людини і встановити замість здорового розуму панування сили.

3. Роботу на загальну користь став вище вигоди. Без прибутку не може триматися ні одна справа. Але суті в прибутку немає нічого поганого. Добре поставлене підприємство, приносячи велику користь, має приносити велику

користь і буде приносити такої. Але прибутковість повинна вийти в результаті корисної роботи, а не лежати в її основі.

4. Виробляти не означає дешево купувати і дорого продавати. Це, скоріше, означає купувати сирі матеріали за схожими цінами і звертати їх з можливо незначними додатковими витратами в доброякісний продукт, що розподіляються потім серед споживачів. Вести азартну гру, спекулювати, і робив нечесно – це означає ускладнювати тільки зазначений процес.

Також зазначав, що коли ми працюємо, ми повинні ставитися до справи серйозно; коли веселимося, то вже на повну силу. Безглуздо змішувати одне з іншим. Кожен повинен поставити собі за мету – добре виконати роботу і отримати за неї гарну винагороду. Коли робота закінчена, можна повеселитися.

Г. Форд є зразком і яскравим прикладом традиційної американської мрії, що стала дійсністю. В Америці таких людей називають «людина, яка сама себе зробила».

Співпраця з Росією почалося в 1909 р., коли в Санкт-Петербурзі, а потім у Москві, Одесі і прибалтійських портових містах були відкриті збутові контори компанії. У 1913 р. першим впровадив конвеєр в процес виробництва. У 1919 р., з ініціативи Радянського бюро в Нью-Йорку, Г. Форд уклав угоду про продаж Радянської Росії тракторів «Фордзон». Незважаючи на вороже ставлення до більшовизму, Г.Форд пожертвував своїми політичними поглядами в ім'я досягнення підприємницького успіху в Радянській Росії. СРСР перетворився на найбільшого закордонного покупця тракторів Г.Форда. За твердженням самого Г. Форда, його компанія поставляла в СРСР 85% всіх вантажних автомашин, легкових автомобілів і тракторів (у цілому з 1921 по 1927 рр. СРСР придбав більше 24 тис. тракторів «Фордзон», сотні легкових і вантажних автомашин). 31 травня 1929 р. з компанією Г. Форда був підписаний договір про технічну допомогу Радянському Союзу в будівництві автозаводів строком на 9 років. Для будівництва заводу повного циклу був обраний Нижній Новгород (майбутній Горьківський автомобільний завод, ГАЗ). За угодою виробнича потужність заводу повинна була забезпечувати випуск 100 тис. вантажних і легкових машин на рік; радянські автобудівники могли пройти стажування на заводі Г.Форда в Дірборні, під Детройтом. Зі свого боку, радянський уряд брав на себе зобов'язання закупити протягом 4 років продукцію компанії Г.Форда на загальну суму 4 млн. доларів, У травні 1931 р. під Нижнім Новгородом був закладений завод повного циклу, а в січні 1932 р. він почав випускати продукцію. У 1935 р. дію угоди було припинено з обоїпільної згоди, тому що СРСР став випускати машини власного виробництва. Всього за період з 1929 по 1936 рр. між радянськими організаціями та Г.Фордом було підписано контрактів на суму, що перевищує 40 млн. доларів.

Форсштхофф Ернст (1902-1974 рр.) – німецький вчений конституційного права і провідний теоретик адміністративного права.

Основні праці. «Лербюш де Вервальтунгсрешц» (1950 р.)

Зміст головних концепцій та ідей вченого. Після війни, тепер підтримуючи демократію Е. Форсштхофф продовжив підтримувати сильний державний предмет, що тільки обмежений судовим обмеженням і відхилив поняття конституційних прав як нормативна структура суспільства.

Е. Форсштхофф був серед небагатьох післявоєнних європейських вчених, які підтримали прихильність філософії суворого юридичного позитивізму. Його впливовий підручник «Лербюш де Вервальтунгсрешц» (1950 р.) також підкреслив всебічну відповідальність держави для суспільства, вважаючи за краще зосереджуватися на функціонуванні уряду, а не на його можливій відмові.

Франкель Лео

Франкель Лео (1844-1896 рр.) – діяч угорського, французького і міжнародного робочого руху.

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок у політичну думку. Угорець Л. Франкель, член паризької Федеральної ради Інтернаціоналу, згодом один із засновників угорської соціалістичної партії, очолював Комісію праці і обміну.

Л. Франкель був прибічником К. Маркса, із захопленням вивчав твори. Він діяльно брав участь в проведенні ряду декретів Комуни по охороні праці робітників і службовців. Поборник ідей інтернаціоналізму та соціалізму, відстоював нову «комунальну республіку».

Л. Франкель проповідував ідеї інтернаціоналізму та соціалізму. Захоплювався ідеями марксизму. Будучи членом Комуни і обіймавши одну з керівних посад виступав за зміцнення республіки як єдиної форми правління, сумісної з правами народу. Маючи на увазі нову «комунальну республіку», сумісну з «правильним і вільним розвитком суспільства». Незважаючи на те, що серед комунарів не існувало повної визначеності і єдності поглядів щодо питання про конкретні шляхи створення нової республіки, в Декларації підкреслювалося, що «комунальна революція» означає кінець «всього того, чому пролетаріат зобов'язаний своїм рабством, а Батьківщина - своїми лихами і стражданнями». У переліку соціальних зол поряд з мілітаризмом, бюрократизмом, монополіями, привілеями вказувалася експлуатація.

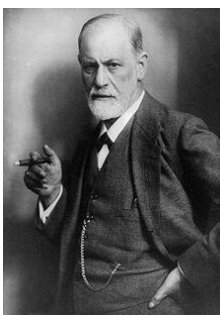
Франклін Бенджамін (1706-1790 рр.) – президент США.

Основні праці: «Міркування про свободу і необхідність, насолоду і страждання»; «Досліди і спостереження над електрикою»; «Необхідні ради тим, хто хотів би стати

багатим», «Шлях до достатку», «Альманах бідного Ричарда», «Свисток» (лист – розповідь).

Зміст головних політичних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. В основі політичних поглядів Б. Франкліна лежала концепція природних і невід'ємних прав людини, до яких він відносив життя, свободу, власність. Виступав за відокремлення колоній від метрополії і проголошення політичної незалежності, проти посилення ролі виконавчої влади, зокрема, проти надання Дж. Вашингтону надзвичайних повноважень, за встановлення загального виборчого права, не обмеженого майновим цензом. Був рішучим противником рабства. По своїх філософських поглядах Б. Франклін примикав до деїзму.

- пояснив принцип дії лейденської банки, встановивши, що головну роль у ній відіграє діелектрик, Що розділяє проводять обкладання;
- встановив тотожність атмосферного і отримується за допомогою тертя електрики і привів доказ електричної природи блискавки;
- встановив, що металеві вістря, з'єднані з землею, Знімають електричні заряди з заряджених тіл навіть без дотику з ними і запропонував Блискавковідвід;
- висунув ідею електричного двигуна і продемонстрував «електричне колесо», Що обертається під дією електростатичних сил;
- вперше застосував електричну іскру для вибуху пороху;
- зібрав обширні дані про штормових вітрах (норд-Остах) і запропонував теорію, що пояснює їхнє походження;
- за його участі було проведено вимірювання швидкості, ширини і глибини Гольфстріму, і ця течія (назву якому дав Б. Франклін) було нанесено на карту;
- винайшов крісло-гойдалку і отримав патент на конструкцію.

Фрейд Зігмунд (1856-1939 рр.) – австрійський психолог, психіатр і невролог, засновник психоаналітичної школи, терапевтичного напрямку в психології, яка постулює теорію, згідно з якою невротичні розлади людини викликані багатокомплексним взаємовідношенням несвідомих і свідомих процесів.

Основні праці: «Толкование сновидений» (1900 р.), «Психопатология обыденной жизни», (1904 р.), «Три очерка по теории сексуальности» (1905 р.), «Остроумие и его отношение к бессознательному», (1905 р.), «Бред и сны в „Градиве“ Йенсена», (1907 р.), «Одно раннее воспоминание Леонардо да Винчи», (1910 р.), «Тотем и табу», (1913 р.), «Лекции по введению в психоанализ», (1916–1917 рр.), «По ту сторону принципа

удовольствия» (1920 р.), «Психология масс и анализ человеческого „Я“», (1921 р.), «Я и Оно», (1923 р.), «Будущее одной иллюзии», (1927 р.), «Недовольство культурой», (1930 р.), «Моисей и монотеизм» (1939 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок у політичну науку. Історія психоаналізу бере свій початок у 1890-х рр. у Відні, коли З. Фрейд трудився над розробкою більш ефективного способу лікування невротичних та істеричних захворювань. Трохи раніше З. Фрейд зіткнувся з тим фактом, що частина розумових процесів не усвідомлювалася ним як результат його неврологічних консультацій в дитячому госпіталі, і при цьому він виявив, що у багатьох дітей, що мають розлади мовних функцій, відсутні органічні причини для виникнення даних симптомів. Пізніше в 1885 р. З. Фрейд проходив стажування в клініці Сальпетрієр під керівництвом французького невролога і психіатра Ж. Шарко, який справив на нього глибоке враження. М. Шарко звернув увагу на те, що його пацієнти часто страждали такими соматичними захворюваннями, як паралічі, сліпота, пухлини, не маючи при цьому ніяких характерних в таких випадках органічних порушень. До роботи М. Шарко вважалося, що жінки з істеричними ознаками мали блукаючі матки (hystera по-грецьки означає «матка»), але З. Фрейд встановив, що у чоловіків теж могли виникати подібні психосоматичні симптоми. З. Фрейд також ознайомився з експериментами в галузі лікування істерії, проведеними його наставником і колегою Й. Брейер. Це лікування являло собою поєднання гіпнозу і катарсису, і пізніше подібні цим методом процеси розрядки емоцій отримали назву «абреакція».

Незважаючи на те, що більшість вчених вважали сновидіння або набором механічних спогадів про минулий день, або безглуздим набором фантастичних образів, З. Фрейд розвивав точку зору інших дослідників про те, що сновидіння є зашифроване повідомлення. Аналізуючи асоціації, що виникають у хворих у зв'язку з тією чи іншою деталлю сновидіння, З. Фрейд робив висновок про етіологію розладів. Усвідомлюючи походження свого захворювання, пацієнти, як правило, виліковувалися.

У молодості З. Фрейд зацікавився гіпнозом і його застосуванням для надання допомоги психічно хворим. Пізніше він відмовився від гіпнозу, віддавши перевагу метод вільних асоціацій та аналіз сновидінь. Ці методи стали основою психоаналізу З. Фрейда.

Вперше термін «психоаналіз» був ужитий З. Фрейдом французькою мовою в 1896 р. в опублікованій ним в неврологічному журналі статті про етіологію неврозів. У 1900 р. він випускає свою першу самостійну роботу «Тлумачення сновидінь», яка присвячена аналізу неврозів за допомогою вивчення сновидінь аналізанта. Проводячи дослідження з використанням методу вільних асоціацій,

він прийшов до висновку, що джерелом неврозів більшості аналізанти є пригнічені сексуальні бажання (лібідо). При порушеннях розвитку лібідо (наприклад, при фіксації на матері – Едіпів комплекс) воно не може бути задоволено і проявляється у вигляді симптомів психічного захворювання. Також незадоволене ваблення може бути перенаправлений на сексуальних цілі (сублімація). У відповідності з цією концепцією прояви пригнічених сексуальних бажань можуть бути знайдені не тільки в сновидіннях і неврозах, але також в літературі і мистецтві (а також в інших породження людської свідомості).

Основні положення теорії сновидінь З. Фрейда:

- Сновидіння – це спотворений заступник чогось іншого, несвідомого; крім явного сновидіння існує несвідоме приховане сновидіння, яке і проявляється у свідомості у вигляді явного сновидіння. Зміст несвідомого - витіснення бажання.

- Функція сновидінь – оберігати сон. Сновидіння – це компроміс між потребою у сні та прагнуть порушити його несвідомими бажаннями; галюцинаторно здійснення бажань, функція якого – оберігати сон.

- Сновидіння проходять обробку: перетворення думок у зорові образи; згущення; зміщення; вторинну обробку; заміну символами.

Фундаментальна для цієї теорії є ідея про те, що сновидіння представляє собою код, шифр, у вигляді якого знаходять своє задоволення приховані бажання. Уві сні людина перестає сприймати зовнішній світ, перестає діяти в зовнішньому світі. Він повертається на час у внутрішньоутробне стан, в якому йому «тепло, темно і ніщо не дратує».

Перше припущення, яке виникає у відповідь на питання про походження сновидінь, полягає в тому, що сновидіння - реакція душі на зовнішні або соматичні подразники, які діють на сплячого. Однак незрозуміло, чому ці подразники (наприклад, звуки, які чує сплячий) зазвичай самі не виникають у сновидінні, а виявляються в зовсім іншому образі. Крім того, у сновидінні присутні й інші елементи, не пов'язані за змістом з зовнішніми або соматичними подразниками.

Несвідомі, витіснені бажання – це бажання, неприйнятні «в етичному, естетичному, соціальному відношенні». Ці бажання егоїстичні. Це:

- сексуальні бажання (у тому числі – і особливо – забороняється етичними та громадськими нормами - наприклад, інцест);

- ненависть («бажання помсти і смерті самим близьким і коханим у життя – батькам, братам і сестрам, дружину або дружині, власним дітям – не є нічим незвичайним. Ці відкинуті цензурою бажання ніби піднімаються з цього пекла; спати після тлумачення ніяка цензура проти них не здається нам досить суворой»).

Несвідомі бажання, одягається в фрагменти денних вражень, використовуючи їх як матеріал, з'являються у сновидінні. Саме несвідоме бажання є активною, рушійною силою прихованого сновидіння, що проштовхує його у явне сновидіння; воно «віддає психічну енергію для утворення сновидіння»; воно – «власне, творець сновидіння». Проте неважко помітити, що нам сняться не самі наші бажання, але галлюцинаторно здійснення бажань, тобто ми бачимо наші Виконане в образній формі (з використанням матеріалу денних вражень), як ніби наяву.

Пояснити цей факт допомагає наступний фундаментальний теза З. Фрейда: функція сновидінь – оберігати сон. Сновидіння дозволяє нужденному в сні організму продовжувати спати, захищаючи його сон від всіх подразнень, які могли б перервати його. Саме цим пояснюється перетворення подразників, таких як дзвінок будильника, що потрапляють в сновидіння – сновидіння захищає сон від цього дзвінка, який повинен був би перервати його.

Фромм Еріх

Фромм Еріх (1900-1980 рр.) – німецько-американський психолог і соціолог. З 1951 р. – професор університету у Мехіко.

Основні праці. «Втеча від свободи» (1941 р.), «Психоаналіз і етика» (1946 р.), «Людина для самого себе. Дослідження психологічних основ етики» (1947 р.), «Психоаналіз і релігія» (1949 р.), «Чоловік і жінка» (1949 р.), «Здорове суспільство» (1955 р.), «Мистецтво кохати. Дослідження природи кохання» (1956 р.), «Душа людини» (1992 р.), «Догма про християнство» (1963 р.), «Душа людини та її здатність до добра та зла» (1964 р.), «Соціалістичний механізм» (1966 р.), «Революція надії. На зустріч гуманізаційній технології» (2006 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. Відповідно до Е. Фромма, власне людське починається лише там, де закінчується природне; вона корениться в специфіці існування. Основна психічна потреба індивіда по Е. Фромма – встановити систему ставлення людини-спеціаліста до світу і суспільству. Двоїстість становища людини у світі – як природного і надприродного істоти – породжує основну історичну дихотомію: разом із прагнення до свободи і незалежності людини, як мислячої істоти, у ньому так само вкорінено і прагнення безпеки («втеча волі»), яка лише приймає різноманітні форми під час історії. Ставлячи метою створення цілісної концепції людини, Е. Фромм шукає шляхів до цього об'єднанні соціального і індивідуально-психологічного підходів конкретніше – у досягненні якогось синтезу навчань і З.Фрейда. Це здійснюється через соціалізацію психоаналізу з одного боку, і

гуманізацію марксизму з інший. Через панівний тип характеру діяльність індивіда направляють у канали, підтримують функціонування даного суспільства.

Форми соціального характеру збігаються у Е. Фромма з різними історичними типами самоотчужденного людини. Діяльність «Втеча від свободи» Е. Фромм застосував свою концепцію до епохи раннього капіталізму, зв'язавши первісне накопичення з накопичуваним типом характеру, поєднавши в собі скнарість, завзяття й педантизм, і експлуататорським типом. Паралельно із нею іншою суспільно полюсі йшло формування рецептивного (пасивного) типу характеру. Відтак до нього додався ринковий тип характеру – породження капіталізму 20 ст. – «суспільства тотального відчуження».

Хабермас Юрген

Хабермас Юрген(1929 р.) – німецький філософ, найпослідовніший представник Франкфуртської школи.

Основні праці: «Демократія. Розум. Моральність.» (1992 р.), «Моральна свідомість і комунікативна дія»(2000 р.), «Первым почуять важное: Что отличает интеллектуала» (2008 р.)

Зміст головних концепцій та ідей вченого. У центрі філософських роздумів Ю. Хабермаса – поняття комунікативного розуму. Першим кроком в розвитку цього поняття була книга «Пізнання і інтерес». У цій роботі Ю. Хабермас шукає модель критичного діалога, за допомогою якої сподівається наново осмислити домагання трансцендентальної філософії, пов'язавши останню з інструментарієм соціальних наук. «Свідомість», що виступала в традиційній європейській онтології як верховний суддя, позбавляється тепер своїх прерогатив, і його місце займає універсальне комунікативне співтовариство. При цьому сама комунікація не виступає як вища і остання інстанція, оскільки її результати знаходяться залежно від суспільних умов і на них може позначатися вплив відносин панування і підпорядкування. Тому критиці належить ще раз проаналізувати суспільство, щоб відрізнити вільну комунікацію від комунікації, що знаходиться під впливом відносин панування – підпорядкування. У цьому контексті зразками для Ю. Хабермаса виступають К. Маркс і З. Фрейд, що зробили принципово важливий крок на шляху критичного оновлення поняття розуму. Нове поняття розуму критичне (але пов'язано з критикою суспільства, а не тільки з «критикою розуму», як у І. Канта) і має загальний характер (будучи нормою процедур, виконуваних потенційно універсальним комунікативним співтовариством, а не актуальною очевидністю загального акту «я мислю», як у Р. Декарта або І. Канта).

Починаючи з 1971 р. (а саме з виходом невеликої роботи «Попередні роздуми по теорії комунікативної компетенції», Ю. Хабермас прагне зв'язати комунікативне поняття розуму з «лінгвістичним поворотом», досконалим англо-американською аналітичною філософією. Звертаючись до відповідних досліджень К.-О.Апеля (і в тісній співпраці з ним), Ю. Хабермас приходить до розробки поняття розуму, що спирається на теорію мовних актів. Ця теорія докладно викладається в двотомній праці «Теорія комунікативної дії».

Своєрідність філософської теорії Ю. Хабермаса полягає у тому, що він зв'язав поняття розуму з емпіричною теорією соціальної еволюції, розробленою К. Марксом, М. Вебером і Р. Парсонсом. Він відкидає філософський апіоризм і зосереджує зусилля на розробці постметафізичного «філософського проекту». Це означає, що філософське поняття розуму не є незалежним від емпіричних спостережень і повинне постійно підтверджувати себе в діалозі з конкретними науковими дисциплінами, що відображають факт функціональної диференціації суспільства. Діалог філософії з приватними науками Ю. Хабермас ілюструє те на прикладі психоаналізу, то на прикладі теорії соціальної еволюції, то на прикладі теорії суспільства, то на прикладі теорії права. Теорія пізнання можлива лише як теорія суспільства – думка, що проходить через всю творчість Ю. Хабермаса. На противагу Марксу Ю. Хабермас чітко розрізняє філософію історії і теорію суспільної еволюції (зближуючись в цьому пункті з Ж. Пиаже, Т. Парсонсом і Н. Луманом).

Основний мотив критичної теорії своїх вчителів, М. Хоркхаймера і В. Адорно, Ю. Хабермас із самого початку прагнув доповнити теорією демократії. Завдяки цьому доповненню Франкфуртська школа була виведена з безвиході негативізму і одержала могутній імпульс для подальшого розвитку. Осмислюючи структурну трансформацію, що переживається суспільством, Ю. Хабермас ще на початку 1960-х р. висунув поняття, яке в кінці того ж десятиліття зробилося ключовим для цілого покоління революційної студентської молоді. Це поняття – публічність, громадськість. Іншу важливу тему хабермасовських досліджень утворює взаємозв'язок права і демократії. Ця тема обговорюється Ю. Хабермасом в його книзі «Фактична і значущість». де розвинене в попередніх роботах комунікативне поняття розуму застосовується до класичної теорії суверенітету. Стрижнем пропонованої їм теорії права є полеміка з висхідним до К. Шмитту (1888-1985 рр.) розділенням волі і глузду. Згідно Ю. Хабермасу, формування національного суверенітету слід розуміти як раціональний процес, що включає вироблення суспільної волі, яка поза цією раціональною процедурою носила б анархічний характер.

Формулювання і поняття Ю. Хабермаса зробили помітний вплив на сучасну думку. Висунуті їм в 1960-ті р. поняття емансипації, теоретико-пізнавального

інтересу, комунікації, дискурса у 1970-ті р. були розвинені в концепції «кризи легітимності пізнього капіталізму», а в 1980-ті р. доповнені термінами і афоризмами, що набули поширення в мові не тільки учених, але і широкої публіки («колонізація життєвого миру», «нова непрозорість» і інших).

Полеміка Ю. Хабермаса з «історичним ревізіонізмом» консервативних німецьких істориків дала поштовх дебатам, що вийшли далеко за межі академічної «суперечки істориків». Продуктивне сприйняття ідей Ю. Хабермаса відчутно в багатьох країнах, особливо в США, де його вплив на молодих радикально набудованих інтелектуалів ледве не сильніший, ніж в ФРН.

Хартшорн Річард (1899-1992 рр.) – американський географ, основоположник поведінкової географії.

Навчався в Пристонському університеті (закінчив у 1920 р.), отримав ступінь доктора в університеті Чикаго. Викладав в університетах Міннесоти (1924-1940 рр.) і Вісконсіна (1940-1970 рр., з перервою під час війни). У 1949 р. був обраний президентом Асоціації географів США.

Основні праці: «The American Political Science Review» (1935 р.), «The nature of geography» (1939 р.), «Perspective on the nature of geography» (1959 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку.

Р. Хартшорн є одним з найбільш яскравих представників хорологічних школи, вважав географію єдиною наукою, завданням якої є опис «територіальної диференціації земної поверхні» і накопичення фактичного матеріалу. Особливе значення надавав вивченню традицій та звичаїв населення різних територій, поведінки їхніх мешканців. Вважав їх тісно взаємопов'язаними з іншими природними і соціально-економічними явищами, характерними для тієї чи іншої території. Був противником використання аналітичних методів, вважаючи їх видаленням від географічної реальності. Вніс великий внесок в розвиток теорії політичної (пояснення поведінки виборців тощо) і культурної (визначення культурного ландшафту) географії. У 1950 рр. погляди Р. Хартшорна були піддані критиці представниками школи просторового аналізу, зокрема Ф. Шеффером і В. Бунге.

Хаусхофер Карл (1869-1946 рр.) – німецький географ і соціолог, основоположник німецької школи геополітики.

Випускник Баварської військової академії, К. Хаусхофер до кінця Першої світової війни перебував на військовій службі і викладав військові науки. У 1908 р. перебував військовим радником при японському командуванні. Відвідавши Індію,

Корею, Маньчжурію і Росію, виклав свої погляди на Японію в докторській дисертації. Після приходу до влади свого учня Р. Гесса в 1933 р. призначений професором. Хоча К. Хаусхофер брав участь у переговорах, які привели до укладення союзу між Третім Рейхом та Японією, в цілому він вважав за краще дистанціюватися від нацистського керівництва. А. Гітлера він вважав неуком, і в спотворенні своїх геополітичних побудов більше за інших звинувачував Р. Ріббентропа. Після змови 20 липня його син Альбрехт був страчений, а сім'я зазнала переслідувань. Сам професор провів вісім місяців у концентраційному таборі Дахау. Після звільнення в 1945 р. К. Хаусхофер повернувся до Мюнхена, проте пережите надломило його моральні сили і у 1946 р. К. Хаусхофер вчинив самогубство.

К. Хаусхофер – засновник Німецького інституту геополітики (1922 р.), засновник і головний редактор журналу «Geopolitik» (пізніше перейменований в «Zeitschrift für Geopolitik»), що виходив у 1924-1944 рр.

Основні праці: «Про геополітику: роботи різних років», «Кордони в їх географічному та політичному значенні», «Панідеї в геополітиці», «Статус-кво і відновлення життя», «Континентальний блок: Центральна Європа – Україна – Японія».

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок у політичну думку

Причину поразки Німеччини у світовій війні К. Хаусхофер побачив у геополітичному невігластві її керівництва. Зокрема, він був переконаний, що Німеччина, будучи сухопутною державою, повинна шукати союзу з морськими державами – Італією та Японією – які могли б компенсувати недостатність її флоту в разі зіткнення з англосаксонським світом. Він настільки захопився геополітикою, що став викладати географію в Мюнхенському університеті.

Погляди К. Хаусхофера склалися під впливом соціального дарвінізму і теоретиків американського імперіалізму. Фундаментом для побудов ідей К. Хаусхофера було мальтузіанський поняття «життєвого простору», причому завдання кожної держави він бачив у розширенні цього простору. Звідси виводилися необхідність економічної самодостатності (автаркія), культурної експансії і поглинання невеликих держав, які, будучи не здатними проводити самостійну зовнішню політику, лише дестабілізують міжнародні відносини. Ряд цих понять був сприйнятий теоретиками нацизму. Хоча К. Хаусхофер постачав літературою Г. Гесса і А. Гітлера під час їх тюремного ув'язнення після провалу Півного путчу, вчений заперечував, що в написаному в той час «Майн Кампф» переломилися його власні погляди.

К. Хаусхофер розробив особливий варіант євразійства – військово-геополітичну доктрину «Континентального блоку (союзу)» («Вісь Берлін – Москва – Токіо»), до якої повинні були увійти держави Євразії, як східний

протизагу та альтернатива західному англосаксонському світі (тобто Британської імперії і США),але яка на практиці була перекручена і втілилася у так званій«Країнах Осі». У своїй знаменитій статті «Континентальний блок» К. Хаусхофер писав:

Євразію неможливо задушити, поки два найбільших її народу – німці і росіяни – всіляко прагнуть уникнути міжособного конфлікту, подібного Кримській війні або 1914 році: це аксіома європейської політики.

Хоманс Джордж

Хоманс Джордж (1910-1989 рр.) – американський соціолог, професор Гарвардського університету.

Основні праці: «Людська група» (1950 р.), «Соціальна поведінка» (1961 р.), «Сучасна теорія в соціології», «Природа соціальної науки» (1967 р.), «Поведінкова соціологія».

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. У перший період творчості знаходився під впливом Ф. Парето і Р. Парсонса. У 1960 рр. розробив психологізований варіант теорії соціального обміну. На відміну

від П. Блау (другого класика цієї теорії), Дж. Хоманс повністю відмовився від поняття соціальних структур, не наряду (П. Блау), а замість них ввівши поняття «Субкультура обміну», різко підсиливши біхевіористсько-позитивістські підстави підходу. Соціальна поведінка розглядається як обмін матеріальними і нематеріальними (наприклад, знаками схвалення і престижу) цінностями. Рівень і якість обміну задають міру стабільності соціальних зв'язків і відносин. «Такий процес роботи впливу має тенденцію до забезпечення рівноваги або балансу між обмінами», - відзначає Дж. Хоманс. Він вводить поняття альтернативних моделей поведінки, співвідношуваних між собою в ситуаціях вибору з варіаціями витрат при реалізації кожній з них. Поведінка структурується по двох рівнях: субінституційному (безпосередньо-особові відносини) і інституційному (нормативно-ціннісні структури). На субінституційному рівні відношення обміну задаються і пояснюються психологією учасників, що редукується в повній відповідності з біхевіористськими принципами до дії п'яти «положень» (причин): успіху (чим частіше досягається успіх, тим частіше повторюється дія, що привела до нього), стимулу (ефективний стимул викликає повторення дії), цінності (значущість досягнутого результату стимулює нова дія), насичення/голодування (чим більше винагород, тим більше прагнення до дії), агресії/схвалення (зростання агресивності залежно від неотримання очікуваного). Комбінаторика причин дає осяжну кількість емпірично верифіцированих типів ситуацій обміну. Ці «положення» припускають симетричність відносин учасників в реальних обмінах, тому найбільшу трудність для пояснення в теорії Дж. Хоманса.

викликають асиметричні відносини: влада, насильство, нерівність. Для пояснення влади і насильства в соціумі Дж. Хоманс вимушений вводити додатковий принцип обміну - принцип найменшого інтересу (найменше зацікавлений в конкретному результаті отримує велику «свободу рук» - можливість диктувати умови іншим), для пояснення нерівності - принцип дистрибутивної справедливості (оптимум: нагорода відповідає витратам). Концепція показова не тільки послідовним втіленням необіхевіоризма в соціології, але і послідовною операціоналостично-позитивістською лінією в трактуванні соціального знання і пізнання. Його позиція іноді навіть визначається як реноменалізм. Дж. Хоманс виходить з дедуктивно-номологічної моделі пояснення Е. Нагеля і К. Гемпеля і висуває вимогу виходу на строгі операціональні, емпірично обґрунтовувані операціональні визначення (звідси і його послідовна редукція у власній теорії). Ідеал для нього - «єдина уніфікована суспільна наука», що стирає міждисциплінарні відмінності. Це можливо внаслідок того, що всі соціальні науки вивчають поведінку і всі використовують одну і тугіше групу пояснювальних принципів. Основні положення «єдиної уніфікованої суспільної науки» як положення про індивідів і їх мотиви, проінтерпретованих в термінах соціального обміну теорії самого Дж. Хоманса. У цьому контексті будь-які думки соціального знання можна розділити на двох типів:

1) «недіючі визначення» і «нереальні положення» загальних теорій, типа теорії Р. Парсонса;

2) визначення, що «діють», і «реальні положення» що зводяться до набору емпірично верифіцируваних змінних теорій, типа теорії Дж. Хоманса.

«критична теорія».

Хоркхаймер Макс (1895-1973 рр.) – німецький (ФРН) філософ і соціолог, один з основоположників франкфуртської школи неомарксизму; директор Франкфуртського інституту соціальних досліджень (1931-1965 рр.) і видавець «Журналу соціальних досліджень» (1931-1941 рр.). Вирушаючи від неомарксистської ідей раннього Лукача, М. Хоркхаймер розробив специфічно «франкфуртську» версію неомарксизм, названу ним

Основні роботи: «Діалектика просвітництва» (1997 р.), «Затьмарення розуму» (1947 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. Розвиваючи ідею «авторитарної особистості», висунуту «фрейдомарксистом» Е. Фроммом, запропонував (у другій половині-30-х рр.) широку програму досліджень, присвячених проблемам сім'ї та авторитету, початок яких було покладено публікацією колективної праці «студій про авторитет та сім'ї» (1936 р.)

і продовжено в післявоєнний період (спочатку в США, а потім у ФРН). У 1947 р. (спільно з Т. Адорно) публікує ще одне програмний твір «франкфуртського» неомарксизм – «Діалектику просвітництва», де неомарксистської соціальна філософія отримала вигляд своєрідної філософії історії. В основу соціально-філософської та філософсько-історичної концепції цієї книги була покладена ідея «божевілля» західно-європейського («буржуазного») розуму, «пошкодили» нібито в силу початкового протистояння його природі як волі до влади, переважної всі «природне» як поза людиною, так і в ньому самому. У книзі чітко простежується вплив ідей Ф. Ніцше і А. Шопенгауера, асимільованих на ґрунті характерного для «франкфуртцев» лівого неогегельянства.

Концепції М. Хоркхаймера розвивалися також у книзі «Затьмарення розуму» (1947 р.). У післявоєнний період М. Хоркхаймер публікує ряд робіт (часто спільно з Т. Адорно), присвячених критиці з позицій критичної теорії панувала в США і ФРН соціологічної методології. На противагу «офіційної» західної соціології М. Хоркхаймер стверджував як основні завдання критичної теорії послідовну «теоретичну рефлексію» соціальної обумовленості її власних передумов, радикальну критику всіх і будь-яких проявів гнобительського, нелюдського («антілічностного») характеру сучасного суспільства, причому не тільки в галузі соціально-економічної, а й у культурній сфері (особливо в «масовій культурі», а також у сфері предметно-речового оточення людини).

Спочатку М. Хоркхаймер пов'язував соціальні корені критичної теорії з пролетаріатом, якого вважав не тільки «суб'єктом історичного процесу», але і кимось на кшталт гегелівського «абсолютного суб'єкт-об'єкта». Однак у міру розчарування в «критично-революційних» можливості робітничого класу, що з'явилася у нього в зв'язку з перемогою нацизму в Німеччині, М. Хоркхаймер покладав усі свої надії на «критично-мислячу інтелігенцію», відмовляючись, проте, вважати її в душі Дж. Маннгейма «вільно ширяє» у суспільстві. Інтелігенція виявляється у нього одночасно і соціально обумовленої всієї «тотально» суспільних протиріч і вільної від цієї обумовленості в силу «критичної саморефлексії». Відповідно ідея комуністичного майбутнього витісняється у нього абстрактної тугою за «абсолютно іншому», не піддається вже соціологічній трактуванні.

Тим не менше в 1960-1970-ті рр. хоркхаймеровська постановка питання обумовленості знання була асимільована саме в первісному варіанті ліворадикальної соціологією, розцінює «офіційну» західну соціологію як «наскрізь буржуазну» і в силу цього зазначену печаткою невикорінний позитивізму, який заслуговує на одного лише викриття. Мотиви хоркхаймеровської критики «соціологічного позитивізму» проникнули також у феноменологічну (Феноменологічна соціологія) критику панівною на Заході

соціологічної методології. Вплив ідей М. Хоркхаймера, як і франкфуртської школи взагалі, зростала з початку 1960-х р. падає до кінця 1970-х р.

Челлен Рудольф

Челлен Рудольф (1864-1922 рр.) – юрист і державознавець, професор історії та політичних наук Гетеборзького (1901-1916 рр.) і Упсальського (1916-1922 рр.) університетів.

Основні праці: «Великі держави» (1914 р.), «Політичні проблеми Світової війни» (1916 р.), «Держава як форма життя» (1916 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. Ім'я Р. Челлена нерозривно пов'язане зі становленням геополітики як науки. Саме йому належить пальма першості у вживанні самого поняття «геополітика», як і багатьох інших термінів, міцно затвердилися в геополітичному дискурсі. Проте Р. Челлен був не тільки блискучим шведський державознавець, але й талановитим публіцистом і яскравим політиком – членом шведського Риксдагу. Важливе значення він надавав популяризації своїх наукових пошуків серед читаючої публіки. Силою талановитого і гострого пера шведський вчений чимало сприяв поширенню геополітичних ідей. У зв'язку з цим, об'єктом вивчення є політична спадщина великого шведа: численні публікації в шведських і німецьких періодичних виданнях.

Поняття «геополітика» Р. Челлен визначив так: це наука про державу як географічний організм, втілений у просторі. Основна теза Р. Челлена: держава – живий організм. Це розвивається в його головній праці «Держава як форма життя», в якій, зокрема, він пише: Держава – не випадковий чи штучний конгломерат різних сторін людського життя, утримуваний разом лише формулами законників; воно глибоко вкорінене в історичні та конкретні реальності, йомувластивий органічний ріст, воно є вираз того ж фундаментального типу, яким є людина. Одним словом, воно являє собою біологічну освіту або жива істота. Як таке, воно слідує закону зростання: Сильні, життєздатні держави, що мають обмежений простір, підпорядковуються категоричного імперативу розширення свого простору шляхом колонізації, злиття або завоювання. Р. Челлен поділяв точку зору Ф. Ратцеля про те, що ґрунт, на якій держава розташована, є його інтегральна частина, що ґрунт і держава – єдине ціле. Але пангерманіст Р. Челлен йде далі свого вчителя і відзначає роль таких факторів.

Шеремет Костянтин Пилипович (1923-2001 рр.) – доктор юридичних наук, професор. Заслужений діяч науки РРФСР.

Сферу наукових інтересів К. Шеремета складали проблеми державного права, радянського будівництва і муніципального права..

Основні праці: «Компетенція місцевих Рад» (1968 р.), «Місцеві Ради і законність» (1970 р.), «Ради народних депутатів: Конституційні засади організації і діяльності» (1981 р.) «Місцеве самоврядування: Сучасний російський досвід законодавчого регулювання» (1998 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку: К. Шеремет у своїх працях ґрунтовно досліджував поняття, природу і сутність місцевих Рад, розкрив зміст поняття і механізми реалізації їхньої компетенції, показав роль і значення законодавчого закріплення предметів ведення і повноважень місцевих Рад у забезпеченні їх повновладдя на підвідомчих територіях. Обґрунтував концептуальні ідеї і розробив найважливіші принципи формування місцевого самоврядування .

Шиллер Герберт

Шиллер Герберт (1919-2000 рр.) – американський філософ, соціолог, дослідник інформації та комунікації, був найбільш видатним представником групи так званих критичних теоретиків (американський евфемізм для дослідників, що дотримуються марксистської орієнтації), що міркували в кінці минулого століття над тенденціями розвитку інформаційної

сфери.

Основні праці: «Масові комунікації американської імперії» (1969р.), «Мрії менеджера» (1973 р.), «Хто знає?» (1981р.), «Інформаційно-економічна криза» (1984р.), «Культура Інк» (1989 р.), «Голдінг Мердок» (1991 р.), «Маніпулятори свідомістю» (1980 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок вченого в політичну думку. Г.Шиллер виходить з того, що для сучасного стану капіталізму особливе значення мають інформація та комунікація, оскільки вони тісно пов'язані зі стабільністю і благополуччям даної економічної системи. Повертаючись до плідних ідей, висловлених Г. Енценсбергером в його есе, опублікованому на початку 1960-х років, Г. Шиллер і його однодумці розглядають «виробництво, засноване на інтелекті», як фактор, що з багатьох причин стане в ХХ ст. ключовим для економіки.

У своїх працях Г. Шиллер наполягає, що при аналізі розвитку інформаційної сфери потрібно використовувати ринкові критерії. Важливо визнати, що по відношенню до будь-яких інновацій, пов'язаних з інформацією та комунікацією, вирішальною стає роль ринку: все це потрібно купувати, продавати, цим потрібно торгувати, щоб отримати прибуток. По-друге, Г.Шиллер наполягає, що основним фактором, що впливає на поширення інформації, доступ

до неї та право її створювати, є класова нерівність. Простіше кажучи, класова приналежність визначає, яку інформацію ви отримуєте самі і яку інформацію дозволяєте отримувати іншим. По – третє, з точки зору Г.Шиллера, істотно, що суспільство, в якому відбуваються такі важливі зміни в сфері інформації та комунікації, знаходиться в специфічній стадії корпоративного капіталізму. Мається на увазі, що характер сучасного капіталізму визначають корпорації, причому корпорації особливого роду. З його точки зору, все, що говориться про тенденції розвитку інформації як про шлях, що веде до розриву з минулим, не заслуговує довіри.

Г. Шиллер стверджує, що основна маса розважальної продукції, стає доступною тільки на ринкових умовах, і одночасно – ця ж продукція засіб маркетингу товарів, насамперед американського походження. Це відноситься до телевізійних програм, голлівудських фільмів, супутникового мовлення, одним словом, до всього, що заповнює дозвілля, а у виробництві подібної продукції лідирують Сполучені Штати Америки.

Як зауважує Г.Шиллер, більша кількість інформації не збагачує людське життя. Навпаки, коли надання та доступ до інформації стають платними, більшість отримує масову інформацію – те, що легко зробити, легко сприйняти і що вабить своєю поверховістю. Тільки тоді, коли аудиторія збита в стадо, надання інформації стає вигідним. Програма, яка передається в 2 годині пополудні навряд чи збере масову аудиторію. Тим не менш, ринкові критерії працюють і в цьому випадку: в такий час незмінно йдуть найбільш дешеві програми або повторні покази старих програм.

Хоча Г. Шиллер і зайняв в 1970 р. посаду професора процесів комунікації в Каліфорнійському університеті в Сан-Дієго (Каліфорнія) і залишався на цій посаді 30 років, до самої смерті, спочатку він отримав економічну освіту.

Він відіграв провідну роль у розвитку дослідження інформації та комунікації, яке отримало назву політико-економічного підходу. Цьому підходу властивий ряд особливостей, з яких три представляються особливо важливими.

По-перше, це прагнення побачити за інформацією, скажімо, у формі газетної статті чи телевізійного сценарію, її приховану сутність. Звичайно мова йде про таких економічних характеристиках, як структура власності ЗМІ, джерела рекламних надходжень, доходи аудиторії. Політичні економісти схильні бачити в цих структурних елементах те, що непомітно впливає на зміст телевізійних новин або на типи комп'ютерних програм. По-друге, прихильники політико-економічного підходу наполягають на системному аналізі процесів комунікації та обробки інформації. Тобто вони докладають усі можливі зусилля, щоб визначити місце конкретної мережі кабельного телебачення або компанії, що розробляє програмне забезпечення, в усій соціально-економічній системі. Як ми побачимо,

цією системою незмінно виявляється капіталізм, а відправною точкою, з якою політичні економісти починають свій аналіз і до якої вони багато разів повертаються, те, яке значення для капіталістичної системи в цілому має даний стан і ймовірно напрямок розвитку інформаційної сфери. Іншими словами, вони всіляко підкреслюють важливість цілісного підходу до цієї сфери. Проте упереджені критики чомусь вважають, що такий аналіз схематичний і обмежений, оскільки всі заздалегідь продиктовано всюдисущої «системою», ніщо не може суттєво змінитися. І тут виникає важливе «по – третє». Мова йде про роль історії, про періодизації процесів і явищ. Політичні економісти підкреслюють при цьому важливість різних стадій розвитку капіталізму і виникаючих на цих стадіях додаткові можливості та обмеження.

Г. Шиллер пише про «інформаційні багатіїв» та «інформаційних бідняків», маючи на увазі як окремі групи в суспільстві, так і цілі країни.

Доступ до інформації стає функцією майнового стану та доходу. Широкі верстви суспільства і сама держава поступово втрачають цей доступ. У суспільстві посилюється диференціація за ознакою інформаційного «мати» і «не мати», перетворюючи тих, хто не має, а їх в інформаційну епоху переважна більшість, до істоти ще більш залежні від нечисленних генераторів, обробників і передавачів інформації.

З точки зору Г. Шиллера, найбільше від інформаційної революції виграли великі корпорації в передових капіталістичних країнах, оскільки вони являють собою найбільш цікавий сегмент ринку. У 20 ст. ринкова економіка перетворилася з економіки незліченної кількості малих підприємств в економіку, в якій домінуюче становище займають нечисленні, вертикально та горизонтально інтегровані корпорації, що працюють по всьому світу.

Шилз Едвард

Шилз Едвард (1911-1995 рр.) – американський соціолог, представник структурного функціоналізму.

Брав участь у Другій світовій війні. У 1946-1950 рр. викладав у Лондонській школі економіки, в Кембриджі (1961-1970 рр., 1970-1978 рр.), в Лондонському університеті (1971 – 1977 рр.), в університеті Лейдена (1976-1977 рр.). Залучив до Чиказького університету великих європейських істориків і соціологів (А. Момільяно, Р. Арона та інші).

Основні праці. «Toward a General Theory of Action» (1952 p.), «The Intellectual Between Tradition and Modernity: The Indian Situation» (1961 p.), «Theories of Society: Foundations of Modern Sociological Theory» (1961 p.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. Е. Шилз відрізнявся широкими знаннями в різних областях історії та культури,

особливо його цікавили Великобританія, Індія і Китай. Теоретичні розробки Е. Шилза були зосереджені навколо функціональної ролі центру і периферії в суспільствах, місця інтелектуалів у підтримці традицій та процеси модернізації, соціології освіти та академічних професій. Разом з Т. Парсонсом розвивав загальну теорію соціальної дії. Глибоко вивчав М. Вебера, перекладав праці К. Маннгейм.

Шлезінгер Артур

Шлезінгер Артур (1917-2001 рр.) – американський історик, письменник.

З 1912 р. А. Шлезінгер викладав історію в університеті штату Огайо, потім, у 1919 р. перебрався до університету штату Айова, і, нарешті, в 1924 р. був запрошений до Гарварду, де й працював до виходу на пенсію в 1954 р.

Основні праці: «Колоніальні купці і американська революція, 1763-1776 рр.» (1917 р.), «Нові точки зору на американську історію» (1922 р.), «Піднесення міста, 1878-1898 рр.»

(1933 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку
А. Шлезінгер уважно проаналізував стан історичних досліджень у США та вичленював головні, на його думку, сюжети – актуальні, але недостатньо вивчені. У їх числі опинилися: вплив імміграції на розвиток американської цивілізації, роль жінок в історії, географічний фактор, історія технологій, інтелектуальна історія та деякі інші. По-суті, А. Шлезінгер сформулював у своїй книзі новий порядок денної історичної науки, яка в багатьох рисах нагадувала підходи сучасних йому європейських істориків. Перед дослідниками відкривалося величезне «неоране» поле соціальної історії, яка впевнено тиснула зі сцени традиційну для XIX-XX ст. політичну і дипломатичну «історію подій».

А. Шлезінгер займався вивченням історії індіанців і афроамериканців. Втім, згодом А. Шлезінгер, що сповідує ліберальні політичні погляди, всіляко заохочував даний напрямок історіографії, хоча сам цією тематикою ніколи не займався.

Найбільшою мірою самого А. Шлезінгера приваблювала тема урбанізації. У стрімкому зростанні міст після Громадянської війни він бачив квінтесенцію американської історії і прогресу американської цивілізації. Робота А. Шлезінгера – «Піднесення міста», було підготовлено для 13-томної «Історії американського життя», амбітного проекту, реалізованої з 1928 по 1948 рр.. (А. Шлезінгер був його співредактором). Через видавничих проблем книга, написана ще на початку 1920-х р., в період «процвітання», побачила світ взимку 1933 р. – у самий похмурий момент «Великої депресії». Пронизуючий дослідження оптимізм автора

виглядав у цій ситуації дещо недоречно, що зумовило досить стриману реакцію критиків.

А. Шлезінгер, як і раніше зберігає місце в ряду метрів американської історичної науки XX ст.

Шульца-Геверніц Герман (фон) (1762-1816р.) – видатний філософ і суспільний діяч Німеччини 18-19 ст. Розглядав протиріччя політичних тенденцій німецького бюргерства.

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. Загальнотеоретичні погляди на державу і право розвиваються в руслі природно-правової доктрини. Virізняється методологічна філософська основа цих поглядів. Г. фон Шульца-Геверніц є суб'єктивним ідеалістом для котрого матеріальний світ при всіх його численних аспектах існує лише як сфера прояву свободи людського духу. Право виводиться із чистих форм розуму, зовнішні фактори не мають відношення до природи права, необхідність в ньому диктує самосвідомість, але право базується не на індивідуальній волі індивіда, а основі взаємного визнання індивідами особистої свободи кожного. Щоб гарантувати свободу окремої людини та співставити з нею свободу всіх, необхідна саме правова спільність людей. Стрижнем такої спільності є закон, саме юридичний закон витікаючий з взаємовідносин людей, а не з морального закону. Право регулює область дій та вчинків людей.

Вважає, що правові відносини, а отже і свобода індивіда не застраховані від правопорушень, панування закону не настає автоматично, правові відносини, свободу належить захищати примусом. Інших засобів не існує. Потреба в забезпеченні особистих прав людини обумовлює виникнення держави. Примусовою силою в державі не може являтися індивідуальна воля. Нею не може бути тільки єдина колективна воля, для освіти котрої треба воля всіх потрібний відповідний договір. Загальна воля народу складає стрижень законодавства і визначає кордони впливу держав. Таким чином автор старався прибрати абсолютистсько-поліцейську владу над своїми підданими і спираючись на природно-правову доктрину затвердити політичні права і свободи громадянина.

Г. фон Шульца-Геверніц не приховував симпатій до республіки, він визначав, що особливою рисою будь-якої розумної держави повинна бути відповідальність осіб, що здійснюють управління перед суспільством. Також відстоював ідею верховенства народу, звідси категоричний висновок про безумовне право, на будь-яку зміну держави яка непотрібна йому, право народу на революцію. Але згодом, автор відходить від радикальних позицій і починає все більше пропагувати реформи зверху. Тим не менше гостра переконаність в

необхідності лібералізації політичного режиму. Відміни класових привілеїв, встановлення твердої законності.

Шумпетер Йозеф Алоїз (1883-1950 рр.) – юрист, економіст.

Основні праці: «Суть і основний зміст теоретичної національної економіки» (1908 р.), «Теорія економічного розвитку» (1912 р.), «Економічні цикли» (1939 р.), «Капіталізм, соціалізм і демократія».

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок у політичну думку. Наявна безсумнівна подібність загального «бачення» Й. Шумпетером і К. Марксом об'єкта свого дослідження – капіталістичної системи, як та, що безперервно розвивається і змінюється за своїми власними законами організму, а також на їх прагнення розглядати економічні та соціальні фактори у взаємозв'язку, хоча характер цього взаємозв'язку вони розуміли по-різному.

На думку Й. Шумпетера, небезпека капіталізму загрожує не з економічного боку: низькі темпи зростання, неефективність, високе безробіття – все це можна перебороти в рамках капіталістичної системи. Складніше йде справа з іншими, менш відчутними аспектами капіталістичної цивілізації, які піддаються руйнуванню саме завдяки її успішному функціонуванню. Деякі з цих інструментів: сім'я, дисципліна праці, романтика і героїзм вільного підприємництва, і навіть приватна власність, свобода контрактів тощо – стають жертвою процесу раціоналізації, знеособлення, «дегероїзації», основним двигуном якого є великі концерни – акціонерні товариства з бюрократичним механізмом управління, що досягли успіхів на ниві «творчого руйнування». Таким чином, розвиток капіталізму повсюдно послаблює капіталістичну мотивацію, він втрачає свою «емоційну» привабливість. В главах XI і XII захоплююче цікаві з точки зору цивілізаційного підходу до капіталістичної системи, яка отримує у нашій літературі все більшого поширення. Це, по суті справи, та сама теорія надбудови та її зворотного впливу на базис, про необхідність яких говорив в останніх листах Ф. Енгельс.

Одночасно капіталізм готує і армію власних могильників. Тільки на відміну від марксистів Й. Шумпетер бачив у цій ролі не пролетаріат, а безробітних інтелектуалів, вільних від всіх традицій і піддають критиці самі основи капіталізму – приватну власність і нерівність у розподілі.

Помічена Й. Шумпетером «ідеологічна беззахисність» капіталізму радикалізується перед інтелігенцією – явище, абсолютно суперечить марксистської вірі в «продажність» буржуазних літераторів. Виявляється, в епоху

засобів масової інформації вигідніше «продаватися» не буржуазному класу, а масовому читачу (а сьогодні ще й глядачу), який часто вороже налаштований до капіталістичних інтересів. Маса тільки через непорозуміння можна захопити гаслом «ринкової економіки» або «будівництва капіталізму» – цього нас теж вчить Й. Шумпетер.

Почате Й. Шумпетером дослідження історичної долі капіталізму – одна з найбільш глибоких спроб такого роду протягом нашого століття. Але це не означає, що у нього не було попередників і послідовників. Малюючи картину загибелі капіталізму від усуспільнення виробництва і раціоналізації суспільного життя, Й. Шумпетер з застереженнями і значними модифікаціями об'єднав дві традиції, що йдуть відповідно від К. Маркса і М. Вебера. Цю ж лінію аргументації розвивали і американські інституціоналісти, починаючи з книги Т. Веблена «Теорія ділового підприємства» і включаючи добре знайомі нашому читачеві книги Дж.К.Гелбрейта «Нове індустріальне суспільство» і «Економічна теорія і мета суспільства». Однак у наші дні, через півстоліття після виходу в світ книги Й. Шумпетера, очевидно, що описані ним тенденції в якійсь мірі відступили на другий план.

Досліджуючи перспективи капіталізму, Й. Шумпетер враховував культурні та соціально-психологічні фактори.

Юзьков Леонід

Юзьков Леонід Петрович (1938-1995 рр.) – український учений-правознавець, перший Голова Конституційного Суду України, доктор юридичних наук, академік Академії правових наук України.

Основні праці: Конституція України (Л. Юзьков упорядник)

Зміст головних концепцій та ідей вченого.

Л. Юзьков спеціалізувався в галузі українського конституційного права, був головою робочої групи з розробки проекту Конституції України, пізніше очолив одну із секцій цієї групи. Професор Л. Юзьков, один зі співавторів Декларації про державний суверенітет України, брав активну участь у розробці найважливіших законопроектів нашої держави, зокрема про Конституційний Суд України, про державну владу і місцеве самоврядування тощо.

Л. Юзьков підтримував тісні контакти із колегами за кордоном, його знали й цінували правники багатьох країн. Л. Юзьков був членом Венеціанської комісії Ради Європи.

Конституція України повинна поєднувати кращі досягнення світового конституціоналізму з «історичними й національними традиціями українського

державотворення». Відстоював закріплення в Конституції такої політико-правової категорії як «український народ»

Найголовніша його мета була створити правову базу для демократичної держави. Цій ідеї він віддав багато сил, знань, творчого натхнення й професійного вміння.

Маючи неабиякий талант до реформаторства, Л. Юзьков вкладав цеглу у підмурок майбутнього демократичного суспільства, незалежної суверенної України.

Перебуваючи на цій посаді Голови Конституційного Суду в 1992-1995 рр., він доклав багато зусиль для формування ідеології та практики становлення інституту конституційної юстиції в Україні. По суті в цьому – позиції Л. Юзькова:

- за конституційну юстицію треба боротися. Певні політичні сили не тільки перешкоджають формуванню Конституційного Суду, деякі з них відверто цькують.
- конституційна юстиція в Україні повинна служити людині та громадянину, бути засобом захисту їх прав і свобод.
- для повноцінного розвитку конституційної юстиції та конституційної системи в цілому потрібна впливова наука конституційного права.
- конституційну юстицію в Україні необхідно розвивати у тісному взаємозв'язку з конституційним досвідом, насамперед, демократичних європейських країн. Сьогодні Конституційний Суд повинен зважати також і на те, що він об'єктивно привертає до себе увагу не тільки всередині держави, але й за її межами, оскільки Україна де-факто стає регіональним лідером в Балто-Чорноморському регіоні. Це значить, що Суд стає джерелом нового конституційного досвіду для країн цього регіону.
- для успішного виконання Конституційним Судом функцій і повноважень необхідно забезпечити його діяльність реальною незалежністю.

Таким чином, позиції Голови Конституційного Суду Л. Юзькова у сфері конституційної юстиції мають актуальний характер та, очевидно, потребують поглибленого вивчення.

Юнгер Ернст (1895-1998 рр.) – письменник, мислитель, один з головних теоретиків німецької консервативної революції.

Основні праці: «В сталевих грозах» (1920 р.), «Війна як внутрішнє переживання» (1922 р.), «Сади і дороги» (1942 р.), «Скляні бджоли» (1957 р.), «У стіни часу» (1959 р.), «Світова держава» (1960 р.).

Зміст головних концепцій та ідей вченого, внесок в політичну думку. Під час війни пише свою першу і саму популярну книгу «В сталевих грозах» (1920 р.). Це твір вважався у двадцяті роки зразковим у своєму жанрі і цінувалося як мілітаристами, так і пацифістами.

У 1920 р. році з'явилася його книга «В сталевих грозах», друга книга «Боротьба як внутрішнє переживання» (1922 р.) описує війну в більш широкому масштабі, також пише роман «Буря». Також пише в «Штандарти», «Арміній», «Наступ». Співпрацює з Фрідріхом Хільшером, Ернстом Нікішем. Поряд зі створенням безлічі політичних нарисів для різних журналів, Е.Юнгер привніс великий елемент політики в свої книги про війну. Третє видання «Стальних гроз» було виконано в стилі радикального націоналізму, а в книгах «Лісок 125» і «Вогонь і кров». військовий досвід ставиться на службу радикального революційного техніським націоналізму, осмисленому в рамках тоталітарної структури. Великий нарис «Робочий» (1932 р.) є кульмінацією тоталітарних поглядів цього періоду життя, проте, до того ж часу Е. Юнгер починає розчаровуватися в політиці.

Після першої світової війни Ернст Юнгер разом з братом Фрідріхом Георгом захоплюється ідеями націонал-соціалізму. Зокрема він присвячує примірник «Вогню і Крові» Адольфу. З приходом Гітлера до влади Е.Юнгер відкинув пропозиції про місце у виборчому списку НСДАП і образливо відгукуючись про Геббельса. Він пише збори нарисів «Листки і камені» (1934 р.), де приховано критикує расизм нацистів, роман «Африканська гра» (1936 р.), значно змінює «Серце шукача пригод» (1938 р.) і, нарешті, створює роман «На мармурових скелях». Цей роман фігурою Головного Лісничого прийнято розуміти як критику нацистського режиму. Книга критикувалася за естетизація насильства.

Юсті Іоан Генріх Готліб (фон) (1717-1771 рр.)– німецький економіст і мінералог; читав лекції політичної економії в Геттінгені. Його кар'єра була надзвичайно різнобічного – від роботи суддею і професором в Австрії при Марії Терезії до постів на державній службі в Геттінгені, Данія і в Берліні. Він успішно практикував і був одним із найвидатніших камералістів.

Основні праці: «Істотне зображення ества народних суспільств і всякого роду законів», «Підстава сили і добробуту царств, або Детальне зображення всіх знань, що стосуються до державної благо чинності», «Торгуюче дворянство», «Державне господарство».

Зміст головних концепцій ті ідей вченого, внесок вченого в політичну думку

І. Юсті описує різні дороги збільшення багатства і добробуту держави, можливо багато з яких і сьогодні могли б зайняти важливе місце серед тематики і

предметів досліджень економістів. Перша дорога, – це збільшення населення, – «Чим більше число жителів в країні, тим більшими будуть засоби і сила республіки. Тому обов'язок правителя – підтримувати зростання населення». Друга дорога, – це підтримка розквіту комерції, промисловості і торгівлі. Згідно фон І. Юсті, мудрий правитель не може залишити без уваги продовольче постачання і зайнятість, він повинен підтримувати їх «систематичність і достаток». Медичне обслуговування, санітарний стан і гігієна продуктів також повинні надаватися регулюванню. Торгівля потребує нагляду і регулювання, як і все інфраструктурне господарство, включаючи судноплавні гавані, дороги, річки, канали і поштову систему. Національне виробництво повинне всемірно підтримуватися і заохочуватися. І. Юсті переконаний, що увага до перерахованих об'єктів збільшує державні доходи, при цьому «кращий і безперечніший засіб зростання доходів, – це всесвітнє заохочення працюючих класів».

У 1758 р. написав книгу «Staatswirtschaft» – «Державне господарство», в якій проголосив себе «універсальним камералістом». Найважливішим завданням своєї професії він вважав «дотримання першому і універсальному принципу, згідно з яким «вся державна діяльність має бути організована так, щоб служити засобом досягнення щастя». І. Юсті вважав, що народ не заради правителя і первинною метою республіки є досягнення загального щастя населення. Стан щастя залежить від забезпечення умов свободи, захисту власності, розквіту промисловості і зростання населення. Держава має бути достатньо багатою, щоб все це забезпечити.

ЗМІСТ

Передмова	3
Алмонд Габріель.....	4
Адлер Альфред.....	6
Адорно Теодор Візенгрунд.....	10
Акофф Рассел.....	13
Андерсон Бенедикт.....	14
Бакунін Михайло Олександрович.....	15
Бандура Альберт.....	16
Бантиш-Каменський Дмитро.....	17
Барнард Честер.....	18
Безобразов Володимир Павлович.....	21
Беккер Гарі.....	21
Бекон Френсіс.....	23
Берджесс Ернст.....	23
Бердяєв Микола Олександрович.....	25
Берлі Адольф Огастес.....	26
Берлін Ісайя.....	29
Бернштейн Едуард.....	31
Бжезінський Збігнєв Казімеж.....	31
Блумер Герберт	//33
Брант Віллі.....	34
Булгаков Сергій Миколайович.....	35
Бутко Ігор Пилипович.....	37
Вейнберг Іоель Песаховіч.....	38
Сідней Верба.....	39
Вілсон Дж.....	40
Вільно Томас Вудро.....	42
Ворд Лестер Франк.....	43
Врум Віктор.....	44
Габрічидзе Борис Миколайович.....	46
Гамільтон Олександр.....	47
Гантінгтон Семюель.....	48
Гастев Олексій Капітонович.....	50
Гегель Георг.....	51
Гейнцен Карл Петер.....	52
Геллап Дж.....	53
Гелнер Ернст.....	54
Гесс (Хесс) Мозес.....	55

Геттнер Альфред.....	57
Глезерман Григорій Єрухимович.....	58
Гнейст Рудольф	58
Горбачов Михайло Сергійович.....	60
Грановський Тимофій.....	61
Гроцій Гуго.....	62
Грюн Карл.....	64
Гурвич Микола Олексійович.....	65
Гурне Б.....	65
Гвіш'яні Джермен.....	67
Дайст Х.....	68
Дарендорф Ральф Густав.....	69
Джентіле Джованні.....	71
Джефферсон Томас.....	73
Дойч Карл Вольфганг.....	74
Друкер Пітер.....	75
Дюгі Леон.....	77
Дюркгейм Еміль.....	79
Евола Юліус.....	81
Еллінек Георг.....	82
Емерсон Ральф Уолдо.....	84
Етціоні Амітай.....	86
Еліас Норберт.....	87
Жорес Жан	89
Істон Девід.....	90
Інглегарт Рональд.....	92
Кардозо Алехандро.....	95
Кейнс Джон.....	95
Керженцев (Лебедев) Платон Михайлович.....	97
Клейн Лев Самуїлович.....	98
Коні Анатолій Федорович.....	99
Кревкер Мішель-Гійом Жан де.....	100
Кулі Чарльз.....	101
Курашвілі Борис Павлович.....	102
Лайнбарджер Пол Маріон Ентоні.....	104
Ласкі Гарольд Джозеф.....	106
Лассуелл Гарольд Дуайт.....	107
Лацарус Моріц.....	108
Гофф Жак ле.....	109

Лебон Гюстав.....	110
Леві-Стросс Клод.....	112
Ульянов (Ленін) Володимир Ілліч.....	113
Лешков Василь Миколайович.....	115
Ліпсет Сеймур Мартін.....	116
Лорш Дж.....	116
Лума Ніклас.....	119
Льюїс Бернард.....	119
Лютер Мартін.....	122
Макдугалл Вільям.....	124
Маккіндер Гарольд.....	125
Маркс Карл.....	126
Мейо Елтон.....	126
Мерріам Чарльз.....	127
Мертон Роберт Кінг.....	128
Мехен Альфред Тайер.....	129
Мід Джордж Герберт	133
Міллер Джон.....	134
Міллс Чарльз Райт.....	136
Міхельс Роберт.....	137
Мороз Валентин Яколевич.....	140
Мосс Марсель.....	141
Мюрдаль Гуннар.....	142
Нісбет Роберт Олександр.....	143
Новгородцев Павло Іванович.....	144
Ньюмен.Л.....	145
Оглоблин Олексаандр Петроович.....	146
Орзіх Марк Пилипович.....	146
Ориу Моріс.....	147
Оукшот Майкл.....	149
Панарін Олександр Сергійович.....	151
Парето Вільфредо.....	154
Парсонс Толкотт.....	155
Патнем Роберт.....	158
Пашуканіс Євген Броніславович.....	159
Пейн (Пен)Томас.....	160
Піскотін Михайло Іванович.....	160
Плеханов Георгій Валентинович.....	163
Покровський Михайло Миколайович.....	164

Райх Вільгельм.....	166
Рейхенбах Ханс.....	167
Рісмен Девід.....	168
Розенберг Альфред.....	169
Розмірович Олена Фдорівна.....	170
Ростоу Волт Уїтмен.....	172
Роулз Джон.....	174
Саймон Герберт.....	174
Сартр Жан-Поль.....	175
Слива Анатолій Якович.....	176
Сміт Ентоні.....	177
Сяопін Ден.....	179
Тард Жан Габріель.....	180
Терлецький Володимир.....	181
Томпсон Джеймс Девід.....	182
Топорін Борис Миколайович.....	183
Троцький Лев.....	184
Уотсон Джон.....	185
Фоллет Мері Паркер.....	186
Форд Генрі.....	187
Форсштхофф Ернст.....	189
Франкель Лео.....	190
Франклін Бенджамін.....	190
Фрейд Зігмунд.....	191
Фромм Еріх.....	194
Хабермас Юрген.....	195
Хартшорн Річард.....	197
Хаусхофер Карл.....	197
Хоманс Джордж.....	199
Хоркхаймер Макс.....	200
Челлен Рудольф.....	202
Шеремет Костянтин Пилипович.....	203
Шиллер Герберт.....	203
Шилз Едвард.....	206
Шлезінгер Артур.....	206
Шульца-Геверніц Герман.....	207
Шумпетер Йозеф Алоїз.....	208
Юзьков Леонід Петрович.....	210
Юнгер Ернст.....	211

Юсті Іоан Генріх Готліб.....	212
------------------------------	-----